

21.3.56

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సరిపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

మార్చి 1956

సంపుటము 33 :

: సంచిక 3

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

మార్చి 1956

శారదాయణము	శ్రీ మిరియాల రామకృష్ణ	...	1
పిన్నలు : పెద్దలు	శ్రీ కొండముది శ్రీ రామచంద్రమూర్తి		6
దిక్కులేని కుక్కపిల్ల	శ్రీ కె. ఆర్. రెడ్డి	...	15
"పిరిచాసి"	శ్రీ ప. గోపీచంద్	...	19
ముత్తాయి కూతురు	శ్రీ మా. గోఖలే	...	28
నాట్యశాస్త్ర వ్యాఖ్యాతలు	శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	...	33
జంటపక్షులు	శ్రీ నాగభూషణ్	...	38
కన్నడాంధ్రములు	శ్రీ గొట్టిముక్కల కృష్ణమూర్తి	...	51
ఘరానా మనుష్యులు	శ్రీ కంచి శేషగిరిరావు	...	61
నేటిపాశ్చాత్య నాటకరంగము	శ్రీ శింగీతం శ్రీనివాస రావు	...	81
శ్రీహర్ష శ్రీనాథుల స్వర్ణనమా వేశము	} శ్రీ కె. వి. ఆర్. నరసింహం— శ్రీ కె. జోగయ్యశర్మ	...	86
కలగూరగంప		...	92
గ్రంథ విమర్శనము		...	98

(*) ఈ విషయములను చూడండి.

విశాలాంధ్ర అవతరణ

ప్రథాని నెహ్రూ ప్రకటన

‘ఆంధ్ర తెలంగాణములను కలిపి విశాలాంధ్రను ఏర్పాటు చేయటానికి ప్రభుత్వం నిశ్చయించింది. ఈ నిర్ణయం, యీ సమస్యతో సంబంధ మున్న అన్ని పక్షాలవారి అంగీకారంతోనూ జరిగింది. రాష్ట్ర పునర్విభజన సంఘం తెలంగాణమును అయిదు సంవత్సరములపాటు ప్రత్యేకంగా వుంచి అనంతరం ఆంధ్రరాష్ట్రంతో కలిపి వేయాలని సిఫారసు చేసింది. అలా ఆ చిన్న రాష్ట్రాన్ని అయిదు సంవత్సరాలవరకూ నందిగడ్డ స్థితిలో వుంచటం అనేక అనర్థాలకు కారణమౌతుందని, కాంగ్రెస్ కార్యవర్గం అభిప్రాయపడ్డది. తొలుత యీ నిర్ణయానికి విముఖులుగా వున్నవారు కూడా నిర్ణయం జరిగిన అనంతరం, ఈ నిర్ణయాన్ని అమలు జరుప ఉత్సాహపూరితులై ముందుకు రావటం నా కెంతో ఆనందంగా వుంది. విశాలాంధ్రకు సంబంధించిన ఈ వాదప్రతివాదాలు ఇంతటితో ఆగిపో గలవనీ, ఈ సమైక్యతను వినియోగించుకుని ఉభయప్రాంతాల ప్రజలూ అభ్యుదయమార్గాన పురోగమించగలరని ఆశించుతున్నాను.’

ది 5-3-56 న నిజామాబాద్ బహిరంగ సభలో

ప్రథాని నెహ్రూ ప్రకటన.

శారదాయణము

శ్రీ మిరియాల రామకృష్ణ

హైమశ్రీ పరిపుల్లహల్లక కిరీటా విష్ణుత స్వచ్ఛహే
లా మంజుత్ - సృష్టిశిల్పి కితివేల స్నిగ్ధ సౌందర్యయై
ఏ ముత్తైదువ కచ్చపీనినద సాహిత్యముతో నిచ్చు భా
షా మాధుర్యము లట్టి భారతికి సాష్టాంగక్రియారాధనల్ !

ప్రణవ ఘంటారవ ప్రాభవాలయ ఎవరు
ప్రణయ శంఖారవ ప్రాణ ఎవరు
ఎవరహో ఎవరు విశ్వావతారక వీణ
ఎవరహో కవికళా నవధునీ కళ్యాణ

ఎవరహో ! పరమేష్ఠి నవవిశ్వసృష్టిలో
అర్థసాహాయ్యము నవఘటించి
ఎవరహో ! పుట్టపుట్టుచు జిహ్వాలో రస
దుగ్ధము కవితలోతులకు తఱచి
ఎవరహో ! శివుని తాండవవేళ డమరుకా
స్వయలీల అ ఇ ఊల లయలు పాడి
ఎవరహో ! భరతర్షి నవకళావేద ప్ర
ణాళికా రచనలో నాట్యమాడి
ఎవరహో ! ఎందఱో మహాకవుల లేఖ
నీ మహోదయ మధుర భాషా మహత్త్వ
మంజురేఖా సమాపాద్యమాన భావ
హంసికాసింహాపీతి తూగడినారు !

హైమసువర్ణ సుందర సుమాంక మరాళ మృణాళశిల్ప శో
భామయ చేలరేఖ పయిపై నటియింప-మృనోజ్జభంగి ఏ
భామిని నవ్వు మీగడ లపారకృపానవనీతమై కవీం
ద్రామృత భావవీధి పడు - నా యమ భారతి కక్షరార్పణల్ !

రవిలేక ఘృణిలేక రామణీయక మేది
కవిలేక కళలేక కళ్యాణ మేది
ఏ తల్లి కవిమనః స్థిత మధుమయమల్లి
ఏ తల్లి కవికళాక్షేత్ర కల్పకవల్లి.

ఏ దేవితాటంక హేమరాగమ్ము మా
భావాల చిటుబంతి పసుపు జమ్ము
ఏ పథూటిక హల్ల కావతంసక రక్తి
కూర్పు మా కవితకు కుంకుమమ్ము
ఏ ముద్దరాలి నెమ్మొము చిట్నగవు మా
లేతలంపుల ప్రభులీకరించు
ఏ వేదగేహిని గ్రైవేయ కర్పూర
ములకు మా పదరమ్యతలు వలంచు
ఏ ముగుడ నెన్నుదుట చందమామ నవ్వు
ఏ వనిత కెంబెదవి విద్యలాపహిల్లు
ఏ రమణి పాలు గాన సాహితుల జాలు
ఆ కళా భారతియె జగదేకరాజ్ఞి!

నీ యొక్కారము వెన్నెలల్ చిలికి - నీ నెమ్మొము కెమ్మొవి ని
శ్శ్రేయ స్థాపక వాక్కుభామధురిమన్ రేకెత్తి - నీ కచ్చపీ
గేయమ్ముల్ జనతా కళాభ్యుదయముల్ కీర్తించి - నీ పాద సే
వా యాత్రాధ్యగులందు శోభనము వై వాతించు వాణి! నమః !

భావనా సౌందర్య జీవనావిష్కార
పావనా వేశ సంస్థాపనాకార
ఏ యమృత సాధన మీ యవని కావ్యాల
ధ్యేయ మాసౌందర్య మెవరహో! ఎవరు !

ఒక కవి సోమయాజికి రసాభ్యుచిత చా
తుర్యమ్ము భావసౌందర్య మిచ్చి
ఒక కవి పండితునకు మకరంద మా
ధుర్యమ్ము మాట సౌందర్య మిచ్చి

ఒక కవి శ్రీనాథునకు సాహితీ భోగ
తారుణ్యరూప సౌందర్య మిచ్చి
ఒక కవి శ్రీ కళాభ్యుదయ పూర్ణునకు వృ
త్తాంత సర్వస్వ సౌందర్య మిచ్చి

హరిహర హిరణ్యగర్భ మహాత్మ్యమెల్ల
జిహ్వలకు భిక్ష కవికళా శిక్షగాగ
ఆంధ్ర వైతివి అల్ల నన్నయ్య మొదలు
నిత్యయాచన వాక్పిరంటిమరల్లి !

చిటుగాలి కెటటాల నొటిగి పూవులతావి
నెఱ నవ్వడులతోడ కటగు సుమీరమ్ము
మఱపించు మాంగళ్య మధురవీణారవళి
మొఱుయించు నేదేవి ముగ్ధపాణీయుగళి
శిలల కార్కశ్యమ్ము సిగ్గున నీరాయె
నేదేవి వల్లకీ నాదము విని
ఓంకార హంసకక్రేంకార మేదేవి
నాదించునప్పు డామ్నాయ మొదవె
బ్రహ్మ యంతటివాని వర్చస్సుకేదేవి
ప్రణయరాగమ్ము కావలసివచ్చె
కిలకిల హృదయమూకీభూత తంత్రులె
వ్వతె నిశ్శ్వసింప నవ్వడులు నేర్చె

ఏ లలనగీతి విశ్వవై తాళికమ్ము
ఏ యతివ చూపు విశ్వహితైకకరము
ఏ రమణి కాలిపారాణి జీటువాటి
ఉదయసంధ్యాసముద్ర రాగోదయ మగు.

శాపానుగ్రహదక్ష సంయమములక - సాహిత్య సంయోజనా
వైపథ్యాంతర కల్ప శిల్పకములక - నానా కళాభ్యాసతై

జ్యోతిషాధ్యాయకలక్ - నదించు భవదీయశాంకార నాదమ్మ - భా
మా పారమ్యవిధానసాధనకు నిష్ప్రత్యూహ సంసిద్ధికిన్.

సీలి గగనము మ్రొగు నిండు వెన్నెలలందు
పాల మున్నీటి కెఱటాల నయ్యాట
లావహిల్లిన కీర్తి నవచంద్రికారేఖ
ఎవరహో సౌందర్య కవి కల్పశాఖ

ఏ తల్లి పూజలో మా తెన్గురాజన్య
కీర్తినర్తకి గజై ఖంగురనియె
ఏ తల్లి నోములో మా తెన్గు కవుల కూ
తురు రాజ భుజమెక్కి మురిసిపోయె
ఏ తల్లి పూజలో మా తెన్గు శిల్పి హ
స్తము గండిశిలకు సౌందర్యమిచ్చె
ఏ తల్లి చలువలో మా తెన్గు గాయక
గళము సీమాంతాల కదలి వచ్చె

ఏలలన కెంజిపురుగేలు వేలి చిలుక
తెనుగు వసిపాప నాల్కల తెలివి చిలుకు
ఏ పురంద్రి లలాటక వ్యాపితమ్ము
రేకు లెత్తిన కోటి చంద్రికల వెలుగు.

విన్నాణమ్ముల వెన్నెఱిగిన మహావేదార్థ సీమంతిని !
నిన్నుంగొల్చి కవిత్యరాజ్యపదవీ సీరాజనమ్మందగా
నెన్నాల్లేని తిపస్సుచేయనగుగానీ - దాని ముందెంత లీ
మూన్నాల్లుండెడి రాజ్యపాలనకళా మూర్ధాభిషేకక్రియల్!

ఒక విలక్షణ తప స్సౌక విచక్షణ దీక్ష
నికటమైనపుడే నీ స్నిగ్ధ సౌందర్యమ్ము
కవి ప్రతిభ ముకురమై నవకళాకిరణమై
హవణించుకొను యశోధవళ చంద్రికల.

ఆ నిమిలిత సయనాపాంగభంగి సౌం
దర్య సర్వస్వ మధఃకరించు
ఆ మందహాసరేఖాపాదిత క్షౌత్సి
స్వర్లోకిమార్గ ముపన్యసించు
ఆ శ్యామకబరికా హాసదుత్పలక్షణి
లోకలోకాల సురభీకరించు
ఆ కించిదాసమితాంభోజ వదన భం
గిమ సర్వమధువు సంఘీభవించు

కవి మనోదృష్టి నామె సాక్షాత్కరించు
ఆమె కజ్జలికృత సమాప్తాద బాష్ప
లహరి ప్రవహించు సర్వలీలా పథాంత
హసిత లేఖనీ రచిత ముక్తాక్షరముల

లాక్షారంజిత పాద వేల్లిత మహాలావణ్య నిష్యంద
వైలక్షణ్యద్యుతి వాహినీ జల
సమాప్తావత్కవీశా! నమః!
వీక్షాయుగ్మకవైగనిగ్య విగళ ద్విద్యుత్తరంగాత్త
వై చక్షణ్య ప్రతిభా సముజ్జ్వల
కళాచైతన్య దీపా! నమః!

పిన్నలు : పెద్దలు

శ్రీ కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి

క్రొత్త కదలకుండా కదులున్నాయి చెట్ల ఆకులు.

ఒడ్డును తాకితాకకుండా వెనక్కు మరలు న్నాయి ఆ చెట్లపుల్లని చిరు కెరటాలు.

గోపీ ఇదేమీ గమనించకుండా, గట్టునున్న ఓ కండ్లపై కూర్చోని కూన్యంలోకి తడకంగా చూస్తున్నాడు.

సాయంకాలపు నీరెండలో అసలే ఎఱ్ఱనైన ఆతని కిరీటం మరింత ఎఱ్ఱగా మెరిసిపోతోంది. దువ్వుకోని ఆతని చింపిరిజాట్టు మొగంమీదకుపడి మరింత నల్లగా కనిపిస్తోంది.

నీళ్ళూచ్చి ఒకరిద్దరు అమ్మలక్కలు ఆతని దగ్గరకొచ్చి పరకొయించి చూసి మరీ వెళ్ళారు. దూరంగా ఒక పెయ్యయాడను మొరాయిస్తున్న లెక్కెట్టకుండా మెడను తాడోసి ఇంటికి లాక్కెల్లున్నాడో సన్నకారు గైతు.

ఇదేమీ గోపీ గమనించట్లేదు. కూన్యంలోకి తీక్షణమైన తన దృక్పథాలు బలపుకూ లేనినిగూర్చా తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నాడు.

“మాడ్చుగారిమీద తన కని ఎలా తీర్తుంది?” దీనికి సమాధానం తోచితోచకుండా వుండకని చిన్న మెడకుకు.

ఒక ఆలోచన కలిగి కలగకుండానే వేరొక ఆలోచన ఆతనికి ప్రత్యక్షమైపోయింది.

“మాడ్చుగారి కో నాలుగేళ్ళ అబ్బాయి వున్నాడు. ఆ అబ్బాయిని పట్టుకు చిత్కొట్టే! ఛా—అది పిరికితనంకదా? ఎవరో ఆర్మెల్లు సాయ చేసి మూలమన్న ముసలమ్మమీద తన బలం చూపించాడట! తను అంత పెద్ద వాడైవుండి ఒక చిన్న పిల్లవాడి మీద పొరువం చూపించటమా?”

పిస్టుతో తల దించుకున్నాడు గోపీ.

ఎవరో ఒక పెద్దాయన చిన్న పిల్లాణ్ణికణ్ణి చేత్తో వుచ్చుకుని పిక్కారు వెళ్ళున్నాడు. ఆ పిల్లాడు

వింతక్కా గంతులేస్తూ ఆ పెద్దాయనవెంట నడుస్తున్నాడు!

వారిద్దరూ కనుచూపు మేర నాటేవరకూ అట్టే మాస్తూండిపోయాడు గోపీ!

అతనిలో లీలగా ఒక దివహాసం గోచరించింది. రేచామత్రంగా పాతకోజాలు జ్ఞాపకం వచ్చినందుకు తనలో తనే ఆనందపడ్డాడు అతను.

“తనను చిన్నతనంగా ఎత్తుకొని తప్ప పిక్కారుకు తీసుకువెళ్ళేవారక్కాడు నాన్నగారు. మరి ఈ అబ్బాయిచో? పాపం—ఎడిపించుకు వెళ్ళున్నాడా పెద్దమనిషి!”

బెస్తవాడికడు అప్పుడేవచ్చి గాలమేసి కూర్చున్నాడు.

గోపీ బెస్తవాడివేపు చూశాడు. వాడి వంటి మీద గోచీతప్ప మరే గుడ్డవేలికా లేను.

తనవేపు చూసుకున్నాడు గోపీ. చినిగిందైనా తనకో లాభావుంది. బుజాలమీద అతుకులున్నా మాంచి చొక్కావుంది.

ఇంకే? బెస్తవాడికి లేనివి తనకున్నాయి.

ఇదివరలో వాళ్ళక్కయ్యచెప్పిన మాట వొకటి జ్ఞాపకం వచ్చింది గోపీకి—ఒకడికన్న ఇంకొకడు గొప్పవాడవడానికి కారణం ఒకగిడిలేని వస్తువును వేరొకడు కల్గి వుండకమేసట!—

“అయితే తను ఆ గాలంఆతనికన్న చాలా గొప్పవాడన్నమాట! మరి గొప్పవాళ్ళు తక్కువ వాళ్ళ దగ్గరనుంచి ఏదిబడితే అది తీసుకోవచ్చుగా! తను కూడా ఆ గాలంఆయన దగ్గర అది వుచ్చుకోవచ్చువా?”

— బెస్తవాడి ప్రక్కనున్న చేపల బుట్టల్లోంచి చిన్నరకం చేపలు గెండు బయట పడడానికి ఎగిరెగిరి ప్రయత్నిస్తున్నాయి.

అబ్బ ఎంత బావున్నాయి అమ్మ!

“తనుకూడా వాటిని పట్టుకుంటే?”

ఏవో ఆలోచన తిట్టినివాడిలా ఒక్కసారిగా లేచి నుంచున్నాడు గోపి!

ప్రయత్నించి, ప్రయత్నించి చివరికి బాస్తే లేవేం బుట్టలోంచి బయటకు పడినట్లా చేతి.

చిరకాలంగా అనుభవిస్తున్న వానివ్యత్యపుభావల మండి తిప్పించుకొన్న మానవుడు స్వస్థలం చేరుకో బోయేముందు పొంత ఆనందంకన్న ఎన్నో రెట్లు కుడా తీరిమైన సౌఖ్యం అనుభవిస్తోందా లేని తన కుప్పింగం కుల మూలంగా! నేలపై ప్రతికండం బాధాకరమే కాదమ్మ—కాని—బంగం నుండి తిప్పించుకోవడం ఎంత అదృష్టం?

పట్టుకున్న గాలం ఆలాగే ఒడ్డున పెట్టి, చేపను తిరిగి పట్టడానికి లేచి నుంచున్నా దా బెస్తవాడు. లేచిననుంచున్నావాడల్లా ఒక్కసారి ముందుకు చూశాడు. ఎదురుగా సరిగ్గా పడేళ్ళియినా లేని ఓ అబ్బాయి!

ఆ అబ్బాయి తినేకం గా ఎరురోన్న ఆ చేప వంటి మానున్నాడు. చేప యెరుగుకుంటూ యెరుగు కుంటూ వెళ్ళి మెల్లగా చల్లగా తన స్వస్థలం తిరిగి చేరుకొన్నది. ఇంకోక చేప బుట్టలోంచి బయట పడి దానికి తన కత్తికొట్టి ప్రయత్నిస్తున్నది. ఆ బెస్తవాడు ఏమనుకున్నాడో ఏమో తిలక్షించి నల్లి ఆ బుట్టమూతి చేసేశాడు. ఆ బుట్టకు మరింత దగ్గరగా జరిగి కూర్చున్నాడు. మళ్ళీ యథాప్రకారంగా గాలం ఆడిస్తూ తనపనిలో నిమగ్నుడైనాడు.

అంతా నిశ్శబ్దం! ప్రకృతి ప్రకాంతం గా వుంది. పక్షులేవీ వైన విహరించబట్లేదు. పశువులేవీ క్రింది చరించబట్లేదు. ఎట్ట కన్నేరు పూవులా వున్న మూర్త్యుకు కాస్తా దూరంగా ఎక్కడో దాక్కొడా నికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు.

గోపికేమీ దోచబట్లేదు.

గారిపటం వుంటే ఏం దక్కా సాయంకాలం పూటదాని నెకరేసుకోవచ్చు! గోరీ కాయలు, బిళ్ళం గోడు, బోతికొమ్మచిల్లి. అబ్బ! యెన్ని ఆటలు రామాజేవాలు ప్రతిరోజూ! మరి ఇవ్వాళ్ళ ఒక్కరూ రాశారే?”

“ఛీ! దరిద్రపు వాడవూ!” రావందుకు తన కని పంతా ఈ తిట్లమూలంగా బయటపరిచాడు గోపి. కానీ ఇది విషదానికెదరూ అక్కడ లేదు.

బెస్తవాడొక్కసారి పిల్లవాడివేపు చూసి తిరిగి తనపనిలో నిమగ్నుడైనాడు. గోపికేమీ దోచబట్లేదు. “ఏం చేశావా?” అని ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆలోచిస్తున్నావాడల్లా గండికుసుల ముందుకు వేసి బుట్టదగ్గరకు చేరుకోన్నాడు. బుట్టకు అక్కడక్కడా చిల్లులున్నాయి. ఆ చిల్లుల్లోకుండా లోపల చేపలెంత బాధపడుతోందో స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది.

అసలు మూతి నే తీసేస్తే! ఇంకా బాగా చూడ వచ్చుగా! కావాలంటే ఒకటి రెంకింటిని పట్టుకోనూ పట్టకోవచ్చు!”

ఆచోరా శ్వేతగలో నిమగ్నమైన బెస్తవాని నేత్రాలకు ఏవో గెంకు మృగుకాస్తాలు తమప్రక్క ప్రక్కగా జేరాడుతున్నట్లు గోచరించింది. మానవ లోకంలో పరుచిస్తున్న ఆ బెస్తవాని దృశ్యేఖలు బాహ్యంలోకి తలూపన తమమార్గాన్ని మరలించాయి.

ప్రక్కకు బుట్టదూరకు చూశుకులు విసుకించాడు బెస్తవాడు. కానీ...బుట్టకు మూతిలేందో?

ఏమైంది? మూతిలో బాటే బయటపడిన ఒకటి రెండు జల చరాలు ఒక్కసారిగా లభించిన స్వాతంత్ర్యంతో ఉక్కిరిబిక్కిరై బాధపడుతున్నాయి

తోటివారి ఆనందంచూచి ఓరవలేని మరో రెండు వాటి సహచరులు బుట్టకు, ఒక మూలకుపోయి అరిగి పడుకున్నాయి!

కొందరు అతి సంతోషంతో వొట్టుమతించి ఆనందిస్తుంటే మరికొందరు అతి దుఃఖంతో నిర్జీవులై పడి వుండిన లోకచిత్రం కావాలి!

బెస్తవాడి కుండెలు ఒక్కసారిగా ప్రంభించి నంత పడేంది.

చేత్తో పట్టుకున్న గాలం ఆదాటున ఆలాగే వొడి లేశాడు అతడు.

తను ఉడుకుండుండి సంపాదించిన ఆహారం అది! కష్టించి కళ్ళిల్లో వొత్తులు వేసుకు సంపాదించిన ఆహారం అది!”

దాదాపు ఏడుపు వచ్చినంతయింది బెస్తవానిదే.

ఇంతకు మూత తీసిందెవరు? తన నోటివద్దనున్న ఆహారాన్ని నేలపాలు చేయవలసివస్తే కడు ఎవరికి కలుగజేరదు తను?

అసలే ఎట్లైనా అతని కండ్లు మరింత ఎత్త నైనాయి.

రెప్పవాల్చుకుండా "మూత తీసిందెవరా?" అని వాల్చువేపులనూ తన ఎత్తి దృష్టిని పరపించాడా చెప్తాడు.

దూరంగా నీటిలో పడబోయే చేపను పట్టుకో టానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు.

పక్కలైనా లేని ఓ అబ్బాయి!

ఆ అబ్బాయే కాంతుడా దీనికి? ఏమో! ఎవరికి తెలుసు?

చెప్తాడు అడుగులో అడుగువేసుకుంటూ ఆ అబ్బాయిదగ్గరకు వెళ్లాడు.

వెల్లి అతనికి వెనక్కి నుంచున్నాడు.

కానీ గోపీ ఇదేమీ చూడకపోలేదు. ఒడ్డునున్న చేపనీటిలో పట్టానికి చేసే ప్రయత్నం అతనికి అత్యంత ఆహ్లాదం కల్గిస్తోంది.

ఆ పిల్లవాణ్ని ఏమని సంబోధించాలి? పండి గ్లంలో తిలపటాయించాడు కొద్దిసేపు చెప్తాడు. "అయినా అబ్బాయ్ అని పిలిస్తే ఏం?"

"అబ్బాయ్!" గొంతులోని మార్గవాన్మంతా మాటల్లో చిరికించాలని వీలైతే మృదువుగా సంబోధించాడు పిల్లవాణ్ని చెప్తాడు.

తుక్కురకం రైలింజను కూసినంత శబ్దం తన వెనక్కి వినిపించేవరికి ఒక్కసారిగా ఉరిక్కిపడ్డాడు పక్కలైనా లేని గోపీ!

ఉరిక్కిపడి ఆకస్మాత్తుగా వెనక్కు తిరగడంలో ఒడ్డునున్న కుడికాలు కొస్తూ బారి ప్రక్కనున్న నీళ్ళల్లా పడింది.

చిన్నవాటినుండి తోడునీడగా వుంటున్న సహచరి నీళ్ళలో పడగానే తను చూత్రం వుంకి ఏం చేయాలి? అని విచారంతో ఎడమకాలు గూడా నీటలో ప్రవేశించింది. ముందుకు నేలమీదకు అడుగు వేయబోయిన గోపీ. వెనక్కు నీళ్ళల్లాకి దళిలుతుని పడ్డాడు.

పడ్డానే భయంతో అతని మెడకు దిక్కురి పోయింది.

అత్యక్రమస్థలోవున్న అరినిలో ప్రపంచం గుడులు గుడులుగా తిరుగుతోంది.

అతనికి తెలిసుండానే "అమ్మా!" అన్న స్వర మొక్కటి అరిని నోటినుండిబయటి ప్రపంచానికి వినిపించింది.

చెప్తానని కదంతో అయోమయంగా వుంది.

ఇదేమిటి? అబ్బాయి—అని తను ఎంతో ఇదిగా పిలిస్తే భయపడి ఒక్కసారిగా ఆలా నీళ్ళల్లా పడ్డాడే?"

చెప్తానికి ఏం చేయటానికి కాళ్ళూ చేతులూ—అడవం లేదు.

పిల్లవాడు పడిన ప్రదేశం చుట్టూ నీరు గిరిగిరా తిరుగుతూ ముద్దులాల్చే ఆ అబ్బాయిని తను చేతులతో కాగలించుకొని ఆట గృహంలోకి పిలుచుకు బోతున్నాయి.

అంతకంతకు పిల్లవాడు లోలోపకు నీటిలోకి వెళ్ళిపోతున్నాడు.

చెప్తాననిలో ఆకస్మాత్తుగా ఓ వింత భయం కలిగింది. "ఆ అబ్బాయి మునిగిపోతున్నాడు. అత నే చనిపోతే...వాళ్ళు వాళ్ళు ఎంతగా దుఃఖిస్తారో!"

జాతితో విండిన చెప్తానని హృదయంలో చలనం కలిగిందీ భావంతో.

వరసరాలకు ప్రాకిన ఆ చలనం అతనిలో ఉత్తేజం కలిగించింది. ఉద్రేకానికి ఊతినిచ్చింది.

పెల్లుబికిన ఉత్సాహోద్రేకాలతో ముందువెనుక లాలో చించుకుండా నీటిలో దూకేలాడా చెప్తాడు.

నీటి యీత చెప్తానికి కొట్టిన పింకి.

నీటి మధ్యన రెండు చేతులు చెప్తాననికంఠాన్ని గట్టిగా పట్టుకుని ఊపిరాడకుండా మరీ మరీ నొక్కుతున్నాయి.

గోపీ జాత్తు చేత్తో పట్టుకున్న చెప్తాడు ఏలా ఒడ్డుకు చేరాడో అతనికి తెలీను. అప్పటికి చీకటి పోయి ఘోలమైతగా వెన్నెల తన అధికారాన్ని సంపాదించు కొంటున్నది.

చల్లగావున్న పిల్లగాలి ప్రకృతి సంతటిని సృష్టించి ఆనందాన్ని మధిస్తున్నది.

పిన్నలు : పెద్దలు

బరువుగా నున్న కనురెప్పలను ఆరికడ్డంమీద విప్పి పరిసరాలను చూడగలిగాడు గోపీ!

గోపీ తల.తలతోడపై పెట్టకుని కూర్చున్న చెప్తవాడు ఆశ్రయతగా, భయం భయంగా ముద్దు ముద్దుగా ఆ పిల్లవాడి కళ్ళల్లోకి చూస్తున్నాడు.

పిల్లవాడు చిరికి గజగజా వణకుతున్నాడు.

వణకుతున్న ఆ పిల్లవాడు కడులున్న ఓ కాంతి రేఖలా కనుపించాడు చెప్తవాడి కంటికి

ముద్దులారీతి తన హస్తాంతో ఆ మృదు శరీరాన్ని మెల్లగా నిమిరాడు అతడు.

గోపీ ఆలోచిస్తున్నాడు. "తనెందుకు నీళ్ళల్లా పడ్డావా అవి? కాలు బారింది. అది తనకు బాగా జ్ఞాపకం వుంది. మరి ఉత్తి పుణ్యాలకి కాలెందుకు బాగుంది.

ఇవ్వాలి బల్లో మాస్టరు చెప్పాడు కూడా! ఏది జరగాలన్నా ఏదో ఒక కారణం వుండాలట

మాస్టర నేటికి మళ్ళీ జరిగించంతా జ్ఞాపకం వచ్చింది గోపీకి!

"తను మాస్టరు మీది కని తీర్చుకోవాలనుకున్నాడు. మరి నీళ్ళలో ఎందుకు పడ్డాడు?"

ఎదురుగా వున్న చెప్తవాడు అడవగా గోపీ వేపు చూస్తున్నాడు.

గోపీ మళ్ళీ ఆలోచించడం మొదలెట్టాడు. "ప్రాద్దుల తను మాస్టరు మీది కోపంతో క్లాసునుంచి పారిపోయి వచ్చాడు. ఆ కోపంతో తను అన్నానికి కూడా ఇంటికి పోలేదు పాపం! తన ఆక్రమ్య ఇంటిదిగ్గర తనకోసం ఎదురు చూస్తుంటుంది కాబోయి!

పుచ్చపువ్వులా వున్న ఆ నన్నెట్లో నల్లచీర కట్టుకున్న ఓ తెల్లమ్మాయి చెఱువుగట్టు వెంటజే పరిసరాలు పరికిస్తూ రావడం చూచాయగా కనుపించింది పకుకుని ఆలోచిస్తున్న గోపీకి.

చెఱువుగట్టు ప్రక్కనున్న బావి చిట్టు క్రిందగా ఓ తీగం నేపు నలుపుంది, ఆ అమ్మాయి, బహిర తీర్చు కొంటున్నట్లుగా.

అయినా చెట్టు కొమ్మల మధ్యగా తెల్లని వెలుగు లామెమీద పడ్డా వే వున్నాయి

నల్లచీర నిగనిగ మెఱుస్తూ, ముఖపద్మం మరింత భవళంగా వుండ నే వుంది.

పకుక్కుని ఆలోచనతో కొట్టు మిట్టాడు కున్న గోపీ ఒక్క పారిగా అదాటుని లేచి నుండు వ్వాడు.

తిడితిడిగా వున్న అతని బట్టల్లోంచి బొట్టు బొట్టుగా పకుతోంది నీరు. అలల మీదుగా వస్తున్న చల్లగాలి అతని శరీరాన్ని చూసుకుపోతోంది. కానీ ఆ నల్లచీర వేవే చూస్తున్నాడు గోపీ!

అవివ మెల్లగా అనుగులో అడుగేసుకుంటూ వీళ్ళ వేవే వస్తోంది.

దిగ్గిర దిగ్గిరపా వచ్చి ఆమెకు చూచాడు గోపీ. అమ్మోతన అక్కయ్య! ప్రత్యేకమైనా కంపించి పోయాడు పనేళ్ళైవాతని గోపీ.

గోపీవేపు చూస్తున్న చెప్త మనిషి 'ఏమిటా?' అని ఒక రిప్రకాలం ఆ వస్తున్న అగుంతుకురాలివైపు తన దృష్టిని మరలించాడు.

దీక్షరాలుగా కనిపించిందిగాకి కామె.

"ఇక్కడేంపని గొప్పింటి చిద్దకు?" అనుకున్నా దిగిడు మనిషులో వే. అయినా సమాధానం మాత్రం పూజ్యం.

"ఇటీమైనా మా తమ్ముడు వచ్చాడా?" మార్త వంగా మతిమెత్తిని స్వరంతో సస్కగా పరికిం పలుకు విని చెప్తవాడు ముటుపట్ల చూచాడు గోపీ కోసం. ఏదీ గోపీ?

"ఏమిటాయ్ అలా దిక్కులు చూస్తావు నూ తమ్ముడేంటుంటాంజే?" మళ్ళీ అదే కంఠం కాస్త కోపం రంగరించిన చూంబాతికంజో ప్రశ్నించింది.

చెప్తవాడు మళ్ళీ ముట్టు ప్రక్కల గారించాడు. ఏదీ గోపీ?

చెప్తవాడికో నాలుగు గజాల దూరంలో మణి చెట్టు ఒకటి వేయి పూలలో వంగిపోయి బ్రతుకుతోంది.

"నిన్ను కాదుటాయ్ అడుగుతోంది?" చెప్పి తిన్న అహం మూలంగా, ఉప్పొంగిన కోపంతో పెద్దగా ప్రశ్నించిందా మె.

నవరశ్మి, ఏమిటో అనుకుతున్నారని అమ్మో మమనస్థలామండి బాగ్యతిలో కడుగెట్టిన చెప్తవాడు ఒక్కపారి ఆ అగుంతికురాలి మొహంలోకి చూచి "మీ వేలేంటి బుల్లోమ్మగోదూ!" అన్నాడు నమ్రుతిగా.

అవిడకు మహా చిరాకేసింది. కోపం ముందు కొచ్చింది. “ఏమిటి చొప్పుంటు ప్రశ్నలు?” విసుక్కిన్నవామె తిలలో తానే.

“నా పేరేదైలే నీకే?” ఆమె పలుకులు విని రెండు చేతులూ జోడించి విషయం వుట్టి పడేటట్లుగా జవాబిచ్చాడు చెప్తవాడు. “ఆ బాబును కొట్టకోకం డెప్పుగోరూ! ఎంతో ముక్తోస్తాడు!”

అదివి నవ్వుకుండా వుండలేక పోయింది. నవ్వు తూనే జవాబిచ్చింది.

“అవలెవకోయ్ ఆ బాబు! నూ గోపీకోసం నే వెరుకుకుంటేను.”

ఆమె జవాబు పూర్తిగా విసుకుండానే చెప్త వాడు మర్రిచెట్టు దగ్గరకు పరుగెత్తాడు.

చెట్టు కుదుల్లో వగుకుతూ నిలబడిన గోపీని సందిల్లో ఇరుదురుకున్నాడు. ఒక్క పరుగున మరల యథాస్థానం చేరుకొన్నాడు.

గోపీని ఒక్కప్రక్క ఉలిబాధా, మరోప్రక్క భయమూ బాధిస్తున్నాయి.

అతను మాట్లాడనూలేదు పరుగెత్తనూలేదు.

అలాగే శిలాప్రతిమలూ నిలబడ్డాడు.

ఆమె గోపీ కండ్లలోకి నూటిగా తీక్షణంగా చూచింది. గోపీ తల దిందుకున్నాడు.

ఆమె గోపీ చెయ్యి పట్టుకుని ముందు నడవడం ప్రారంభించింది. తిప్పించుకు పోవటానికాకుట్ట వాడు ప్రయత్నం చేయలేదు.

“ఈడకొస్తారా బాబుగోరూ నుల్లీ రేపటి కిమోర్తికి?” చెప్తవాడు కోరిన కోర్కెకు వెనుకకు తిరిగిచూచాడు గోపీ!

అతని కళ్ళనుండి రెండు పసిడి ముత్యాలు రాలి చొక్కామీద పడ్డాయి.

గాలి తాకికి తట్టుకోలేని మేఘంవలె బాధ పడ్డాడు గోపీ!

“పెద్దింటోళ్లు యేడవగోడ్డు బాబూ!” చెప్తవాడి స్వరం గోపీకి వినిపించకుండానే గాలిలో కలసిపోయింది.

ముందు పోతున్నామె అడుగుల్లో అడుగేస్తూ; వెకకు చూచి చూచి నడుస్తున్న గోపీచేపు చూస్తూ—

అలానే నిలబడిపోయాడా చెప్తవాడు వెలుపుగట్టున. చంద్రవీరింబం మబ్బులు చాటుకు వెళ్ళింది కూడా గుర్తించకుండా!

* * *

ఆమె కండ్లు విసుగులించాల్సి వెలిగికుక్కుతున్నాయి.

ఆమె అంటున్న ప్రతిమాటా గాలిలో కలసి పోతూ, గోపీ చేతుల్లో ములుకులు వాటులోంది.

“వెధనాయ! చేపలవాళ్ళతోనట్రా ఆటపాటలు, దడుపు సంధ్యలు చూనేసి?”

గోపీ కంతా అయోమయంగా వుంది. “చేపల వాల్లీకూ తిలకూ భేదమేమట?”

అందమైన మొగంనుండి చిలిపి చూపులు చూచే అతని కండ్లు ప్రశ్నార్థకంగా చూసాయి లక్ష్మీచేపు.

జనాదీయకుండా శిలాప్రతిమలూ నుంచున్న తమ్ముణ్ణి చూసేసరికి కోపం పెచ్చు పెరిగింది లక్ష్మీలో.

“ఎంత నిర్లక్ష్యం ఈ రాలుగాయకు?” అనుకొన్నవామె మనసులో.

మనసులోవున్న భావాన్ని చేతల్లో వెలువరించే వలకూ నిలువరించుకోలేక పోయిందామె.

అమాయకుడైన ఆ చిన్నవాణ్ణి కొట్టకుండా వుండలేకపోయింది లక్ష్మీ.

ముట్టకుంటే కందిపోయే అతని పాలుబుగ్గలపై ఆమె అయిదువేళ్లి ముద్రలు స్పష్టంగా పడ్డాయి.

ఎట్టకేసె అతని శరీరంమీద నల్లని చారలు ప్రత్యేకం వున్నా కనిపించాయి. చేతులు—కళ్లు—బుగ్గలు—అన్నీ బాధతో కంపించాయి.

పశ్చాత్తాపాలని గోపీ నిట్టనిలువునా బాధతో కంపించిపోయాడు.

“అక్కయ్యా! అక్కయ్యా!” ఇక ఎప్పుడూ వాళ్ళతో తిరగనక్కయ్యా!”

బాధగా బాలిగా వ్యధగా విలపించాడు గోపీ!

అతని హృదయంరాల్లోసుంచి వెలువడిన ఆర్త నాద మది.

లతలా, లక్ష్మీపాదాలు మట్టుకుపోయాడు గోపీ, కొట్టవద్దన్నట్లుగా!

నిరవధిగా ప్రవహిస్తున్న అతని కన్నీరు లక్ష్మీ పాదాల నభిషేకం చేసింది.

పిన్నలు : పెద్దలు

శరణన్నట్లుగా తనపాదాలపై వున్న తిమ్మడి వేపు చూచింది లక్ష్మి.

ఎంతైనా ఆమెది స్త్రీ హృదయం.

స్త్రీలు సామాన్యంగా ప్రేమ ప్రత్యర్థులు.

అకస్మాత్తుగా కంగి తన బాహువులరిలా పొడుపుకున్న దామె తన తమ్ముణ్ణి.

“తమ్ముడూ! మనం మీసవాళ్ళం కదా! అట్లు నాన్నా కూడా లేరా? నువుకూడా ఇలా అల్లరిచేస్తే ఎలా చెప్పి? నువ్వేతే గోపీ చెంపలు సవరిస్తూ పలికిం దామె యీ పలుకులు.

లక్ష్మి పరివ్రంకంలో మాత్మిత్యంలోని వెచ్చ దనా న్నునుభవిస్తున్నాడు గోపీ! ఆ వెచ్చదనంలో కోలుపోయిన దైర్యాన్నింతా కూడగట్టుకొంటున్నా దితిడు. అణగారిన అతని శక్తులన్నీ అప్పుడప్పుడే తిరిగి తమ సహజత్వాన్ని సాధించుకుంటున్నాయి.

“మాడ్చుగారిని అలా తిట్టవచ్చా చెప్పబాబూ!” తమ చేసిన తిప్పిదానికి పిన్నపడుతూ అడిగింది లక్ష్మి.

తనంతగా హింసించినా, బాధనంతా ఒక్క క్షణంలో మరచిపోయి, తనవేపు బరువుమాపులు చూచే తిమ్మడి మానేసరికి ఆమెహృదయం కలగుండు పడింది.

గోపీ, లక్ష్మి కళ్ళల్లోకి చూస్తూ నిర్మలంగా నవ్వాడు.

ఆ సమయంలో ఎన్ని ధవళిచీకలు వీచాయి!

“మరెండును నన్ను ఉట్టిపెట్టారా? కొట్టారే?”

“అసలేం జరిగింది తిమ్మడూ?” విషయాన్ని తెలుసుకుండా మన్న కుతూహలంతో తిమ్మడి మరింతగా దగ్గరకు లాక్కుంది లక్ష్మి.

గోపీ నునుస్తూ గారాబంగా జవాబిచ్చాడు. “మరేం—మాడ్చుగారి పెద్దబ్బాయి లేడూ—వాడే నన్ను తిట్టాడే—నే నేనూ కొట్టానే—అప్పుడు మాప్టారేంచేయాలి చెప్పి?”

లక్ష్మికి సంగతింతా కొద్దికొద్దిగా అర్థమైంది.

“మరి నశ్యం పంతులుగా రలా చెప్పారే?” విడరాని వ్యూహాన్ని భేదించాలని తనకుతానే ప్రన్నాన వేసుకొన్నది లక్ష్మి. “అదేమిటని దుర్భాషలాడతాడు

గోపీ! బడికి పంగవామాలు చుట్టి రోజల్లా చేపల వాళ్ళతో తిరుగుతూంటావట గోపీ!” లక్ష్మి వశు ఒక్కసారిగా జలదరించింది.

“అమ్మా! తన తమ్ముడు చెడిపోతున్నాడు. వాడే తన ఏడుగుడకు తనవాధారం. వాడేలేకపోలే తన బతుకు—?”

ఎంత విస్మయంగా ఉంటుందో ఊహించుకో లేకపోయింది లక్ష్మి.

అలా చరిత పరధ్యానంలో మునిగిపోయిందామె తమ్ముణ్ణి చూస్తూ.

గోపీ అర్థంకాని మాపులతో లక్ష్మివేపు అలా నే చూస్తుండే పోయాడు.

“ఏమిటి ఒక్కసారి అలా అయిపోయిందేం తన అక్కయ్య? తనేమైనా తప్పపని చేశాడా?”

గోపీకి అర్థంకాలేదు తన అపరాధం.

ఇంతలో వెంకటాచార్య లోపల కడుగట్టాడు.

అతను ఆ వూళ్ళో బడిపిల్లలపాఠశాలి సింహ స్వప్నం.

ఆ ఉల్లో ఉన్నది ఒక్కటే బడి. ఆ బళ్ళో ఉన్నది ఒక్కడే మాష్టారు. అతడే శ్రీమంత్ వెంకటాచార్య ఉరఫ్ నశ్యంపంతులుగారు.

సమయంకాని సమయంలో ఆయన నక్కడకు రావడం భయపు టూహలు చేసింది గోపీ మనస్సులో.

తనను బహుశా కొట్టటానికి వచ్చివుంటాడని ఊహించుకొంటానికి ఎంతోకాలం పట్టలేదు గోపీకి.

మాష్టారును చూసి, అభివాదం చేసి తుంగదాస వేసింది లక్ష్మి.

ఆయన కూర్చోలేదు. అలానే నిల్చుండి పోయాడు.

“గోపీ ఇంటికొచ్చాడా లక్ష్మి!” అన్నమాటలు విని “అ! అ! వచ్చాడండీ!” అన్నదామె అసలు పంగ చేమిటో అర్థంకాకుండా.

“ఏదీశాడు?” మళ్ళీ ఆయన ప్రశ్నించాడు కూర్చోనకుండానే.

లక్ష్మి చుట్టు ప్రక్కల చూచింది. గోపీలేడు. వంటింట్లో ఎవో చప్పుడైంది.

మళ్ళీ క్రిమీన్ ఆచార్యగారే అంగుళిస్తాడు :
“అయ్యో! మధ్యాహ్నం నీకు చెప్పావా కాదు
బళ్ళోనుంచి పారిపోయాడని!” అవునని తెలపింది
లక్ష్మి. “వాదొక్క చేపలు పట్టడమేకాదట వేరు
కొంటుంది. ఈతలు కొట్టడం కూడాదట!”

“ఏమిటి?” అన్నట్లు ఆశ్చర్యంగా తలెత్తి
మామిడి వేపు చూచింది లక్ష్మి.

“నా అబ్బాయి మాకాకుట—మీ వాడూ
బెస్తాడూకలిసి చెలువులో ఈతలు కొట్టుండడం.”
మామిడిగారు తనతోరణిలో తను చెప్పబోతున్నాడు
“నీకు తెలుసుకదూ ఆ చెలువులోడిగిన మహామహా
గజయోగిగాళ్ళే మళ్ళీ లోకం మొహం చూడలేదని.”

ఆ మాట విన్న లక్ష్మి గబగబా వంటింట్లోకి
పరుగెత్తింది.

ఓ మూలగా గోడకంటకుపోయి నిలబడి
వున్నాడు గోపీ!

ఆ కుజవాణ్ణిచూచి, అతని మనస్సులో ఎంత
సంఘర్షణ జరుగుతోందో తెలుసుకోవడం ఎవరికైనా
కష్టంకాదు.

విడిపోతున్న గోపీని వాటంగా ఓ చేత్తో పట్టు
కుని సానిట్లో తీసుకొచ్చింది లక్ష్మి.

“ఎందుకు బళ్ళోనుంచి పారిపోయావు?”
గర్జించా డాబడిపంతులు.

గోపీ జవాబు చెప్పలేదు తలవంచుకుని అలాగే
నిలబడ్డాడు.

“పంతులు గారడిగినదానికి సత్యంగా జవాబు
చెప్పలేరా?”

కోపంగా అడిగిన లక్ష్మి వేపు దీవంగా చూచాడు
గోపీ!

“అయ్యో! నీకు మరీ బరి తెగిపోయాడు ఏలా
కాపాడుకొంటావో?”

లక్ష్మి కీమాదన చేసి వెనక్కు మరలా డాబడి
పంతులు.

ఆన రెండులకు వచ్చినట్టు? ఎక్కడకు
వెళ్తున్నట్టు?

సామాన్యంగా బడిపంతుళ్ళకు మజ్జా సహజ
మట.

తన కొంతు పట్టుకు మందున్న గోపీనిచూచి
కోపం పొంగి పొరలింది లక్ష్మికి.

‘వెళ్ళిర విషయాలూ, వీడూనూ!’ అనుకొన్న
దామె.

చెరుకు చెక్కా చూస్తున్నాడు లక్ష్మి వేపు గోపీ!
“అలా సిచ్చివకొడ్డిమరింత మితిమీరున్నాడు
నీకు!” ఆమెలో కలగుదనం మెలమెల్లగా ప్రవేశ
పెట్టేసింది.

ఏం చేయటానికి తోచని గోపీ అక్క వేపు చూడ
డానికి భయపడి తలవంచుకొన్నాడు.

“మొక్కయి వంగింది మావయిన తిర్యాక
అసలు వంగదట!” పూర్వము చెప్పిన గుభాషితిం
ఆమె ఆలోచనలకు విశ్రాంతిలేకుండా కంఠించుకు
లివ్వది.

“గోపీ!” లక్ష్మి పిలిచిన పిలుపుకు ఆ కుజవాడు
అదిరిపడ్డాడు.

గోపీని తీసుకుని ఆమె బయటకు వచ్చింది.

అక్క డెక్కడావున్న ఎక్కతెలు వేలవం గా
విడుస్తున్నట్లున్నాయి.

దంగ్రుడు పూర్తిగా మబ్బుల చాటుకు వెళ్ళి
పోయాడు. బహుశా లోకంలో జరిగే దారుణ సంఘ
టనలు చూట్టాని కిద్దంలేకేమో!

గోపీ చిక్కరిం గా తలబావుతున్న చెల్లెడు చూచి
గట్టిగా కళ్ళు మూసుకున్నాడు.

“అక్కయ్యా!” అంటూ మెల్లిగా ప్రక్కలకు
చూచాడు.

కానీ అతని అక్కయ్య అక్కడలేదు.
భయపడి తొట్టుపాటుతో ఇంట్లోకి వరుగత్త
వోయాడు.

కానీ తలుపులు రెండు అతని కదుగుగా
మూసుకుపోయాయి.

“అక్కయ్యా!” అంటూ అదే పనిగా అతడు
గొంతు చించుకుని విడిచించాడు.

కానీ లక్ష్మి తలుపు తీయలేదు. ప్రకారంగా
జవాబు నిచ్చింది. “బడిమంచి పారిపోయిన ఫలిత
మిడి!” అని.

పిన్నలు : పెద్దలు

ప్రక్కన దూరం గావున్న చెట్లకు ఆవల ఎక్కలు విడుస్తున్నాయి.

గోపీ! నక్కలంటే అమిత భయం! అవి మనుష్యుల్నే తినేస్తాయట!"

లోపలనుంచి మిగ్గి లక్ష్మి స్వరం విసవచ్చింది.

"ఏం చెబుతున్నా? ఈరకాడినంత బాగాలేనా బతుకు?"

విప్లవాత్ముడైన గోపీ, నీరసించి చరికిలబడ్డాడు అరుగుపొడ.

* * * *

తలుపులు మూసినా కిస్తోంది గాలి చాలా తీవ్రంగా.

బతుకునుండి వెక్కిరిస్తూ విడుస్తున్న స్వరం విసవస్తోనే వుంది.

అయినా లక్ష్మి నెప్పుడూవున్న గదిలో నిశ్చలంగా కూర్చుని ఆలోచించుకొంటోంది. "తా నేమైనా తప్పుచేశానా?" అని.

ప్రక్కనున్న పెంకుటింటివారి గడియారం, గంటలు కొట్టడం అస్పష్టంగా వినిపించింది ఆలోచించుకొంటున్న లక్ష్మికి.

"బహుశా పదేమో!" అనుకోన్నదామె ఆలోచించుకొంటూనే.

జీవన్మరణాలలో కుస్తీపడుతోన్న దీపం మరణానికి చేరువకు పోతోంది.

దీపం అరిపోతోమందడం చూచి, లేచి వెళ్లి చెద్దది చేసింది చిత్తిరి ఆమె.

కానీ గదిలో కొన్ని మూలల్లో అంధకారం పోసేలేదు.

ఆమెలోనూ కొన్నిచోట్ల చీకటి సందేహాలు తలెత్తి అరుస్తూనే వున్నాయి.

బయటనుండి విసవస్తున్న విషాదస్వరం అంత కంతకూ తగ్గుతోందడం చూచి "నిద్రపోతున్నాడేమో!" అనుకొని తలుపు తీయబోయింది లక్ష్మి.

కానీ ఆగిపోయింది. అలాగే మంచంమీద కూర్చుని ఆలోచించుకొంటోంది.

"కుజ్జవాల్నే అంతగా క్షీంచడం అన్యాయమేమో!"

"కాదన్నాయి" ఆమెలోని అంతర్గత భావాలు,

"ఓ రాత్రి బయట పడుకుంటే చచ్చిన నవ్వేమో తెలుసా!" అన్నా రెవరో ఆమెలో నాకున్నవారు.

ఆరబయట తీకుతున్నట్లు మాన్తూ వెళ్లిపోయింది.

నక్కల అరుపులు తగ్గినా అస్పష్టమైనవి వినవస్తూనే వున్నాయి.

ఏదో రెండు మూడు గ్రామసింహాలు గోపీ దగ్గరకొచ్చి దూరంగానుంచి కాసేపుయాచి తిరిగి వెళ్లిపోయాయి.

గోపీ! నక్కలన్నా కుక్కలన్నా అమితభయం!

కుక్కలు కబితీ మనుషులు బ్రతికరట! ఎక్కలు మనుషుల్నే తింటాయట!

అదీగాక నక్కలూ కుక్కలూ భార్యభర్తలుగా! తన అక్కయ్యల నవ్వడం చెప్పింది. ఎంతా చాలా కుక్కల నక్కల పెళ్లి అని!

గోపీ నిలచువా వెగిటిపోయాడు.

"ఆమె! తనను తనవుకదా!"

ఎక్కడన్నా చాక్కావాండుకున్నాడు గోపీ.

దూరంగా రెండు మూడు ఇళ్ళ కవరల ఓ చీకటి ప్రదేశం వుంది.

"అక్కడకు చేరే తను నక్కలకూ కుక్కలకు కనబడకు."

ఆ వేపు చూచాడు గోపీ!

కానీ అదేమిటి! ఆ చీకట్లో కొబిరి దూకులేవో వాట్యం చేస్తున్నట్లున్నాయి. గట్టిగా కన్ను మూసుకున్నాడు గోపీ!

"ఆ బెస్తవాడన్నా రాడేం? అయినా ఆ బెస్తవాడి వాళ్ళో పడుకుంటే ఎంత హాయిగా వుందీ!"

మనసు నావరించిన భయంతో నిద్రపోలేక పోయాడు గోపీ!

ఆలోచనల పరధ్యాసంతో అలాగే కన్ను మూసింది లక్ష్మి.

బతుకు కీడుకొళ్ళ స్వమలు మాత్రం మిక్కుటంగా విసవస్తున్నాయి.

మేఘాల్లాంచి రెండు మూడు నక్షత్రాలు తొంగి తొంగి చూస్తున్నాయి.

పేను చుక్క కాబోలు గోపిని దూసి పరిహసించి వింతగా వెలిగింది.

జేసు చుక్కను చూచి కుక్కుటం అజీచింది.

కోడి చేసిన వేకువ పద్దుతో నిద్ర పోతున్న లక్ష్మి అదాటువలేచి, చీర పద్దుకుని యదాలాపంగా ప్రక్క నుంచుకేసి పరికించింది.

కానీ గోపీ అక్కడెందుకుంటాడు?

ప్రక్కనున్న వారి గడియారం మూడు కొట్టడం వృద్ధులగా విప్పించింది లక్ష్మికి.

“అయ్యో! గోపీ బయట వే వుండిపోయాడా?” అందోళన ఆదుర్దాలతో ఒక్క పారిగా తిలుపు తెరిచి బయటకు తొంగి చూచింది లక్ష్మి.

కానీ వెన్నెల తీవలు చూత్రమే ఆమెక్కడ కనుపించాయి.

ఏ అరుగుబాద గోపీ నిద్రపోతుంటావని ఆశించిందో ఆ ప్రశ్నేలలో అతిగాకులేదు.

లక్ష్మిలో ఒక్కపారిగా విషాదం పెల్లుదికింది. కన్నీరు కట్టలు తెంచుకు ప్రవహించింది. “తనే గోపీని తనకు కానుండా చేసుకుంది, వేరానికీ మీరిన శత్రువు విధించింది.”

కారుణ్యం కన్నీళ్ళై వా గుడుచుకోకుండా అలాగే చరికిల పడిందామె గళపూరిత ఏం చేయాలి? ఎక్కడని ఇతికాలి?”

ప్రతి ప్రక్కా ఆమెలోని అపభ్రంశపు పూసాల్ని తేలి, సైపరాని కష్టాన్ని కల్గించింది.

“ఎందుకమ్మా నీ కుస్తున్నావో?” తెల్లవాని బామనే పాలానికి పోతున్న ఓ పండు ముసలాయన ఆమెను చూసి జారిపడి ప్రేమగా పల్కరించాడు.

“మా గోపీ కనుపించడం లేదండీ!” అన్న రామె గాదగ్గరంగా.

“అలాగా అమ్మా! అన్నాడాయన సానుభూతి పూర్వకంగా, “కనిపిస్తాడు లేమ్మా. అలా ఆదైర్యం చెందిరే ఏలా చెప్పి?” కరుణతో బుజ్జగింది ఆ ముది వల్ల ముందుకు రెండుగురులు వేగారు. కానీ మళ్ళీ వెనక్కువచ్చి, లక్ష్మిని చూస్తూ “మాదూ! అబ్బాయి ఏలా ఉంటాడూ!” అన్నాడు.

లక్ష్మి నీరుగండిం కళ్ళతోనే జవాబిచ్చింది: “అదే ఎట్టగా వుంటాడు. చిరిగిన లాచూ...”

మృగ్యలోనే ఆయనందుకుని “నాకా వివరా లైతే తెలిపుకాని, చూడమ్మా! ఎవరో కుట్టవాడు ఆ బెస్తవాడలోకి పరుగెత్తుకుంటూ పోవడం కనిపించింది. బహుశా—!”

ఇంకా ఆ ముసలాయన సరిగా జవాబైవా చెప్పలేదు. ఒక్కపారిగా లేచి మందుని సిచ్చి దానిలా పరుగెత్తిపోయింది బెస్తపల్లె వేపు లక్ష్మి.

“పిచ్చి పిల్లలు!” ప్రేమతో ఆశీర్వదించి, ఆ యింటి తిలుపు దగ్గరగా మూసి ముందుకు సాగి పోయాడా ముసలాయన, తూర్పుదిక్కు ఎట్టుబడడం చూచి.

దిక్కులేని కుక్కపిల్ల

శ్రీ కె. ఆర్. రెడ్డి

పుడమి తల్లికి పురుటి నొప్పులు వచ్చి మూగగా మారిగింది. నింగినిండా నీహారం కురిసింది. ప్రకృతి మాత పదిలు విసిరింది. ములయానిలం మంత్ర సావి తినిండా 'అమ్మా!' అన్న ఆ వేదనలోంచి 'కేపు, కేపు' మని కేకలు ప్రాదుర్భవించి ప్రపంచాన్ని పార వశ్య పరిచాయి.

కడ్డుడిలాగా కవచకుండలాలు లేవు —

రాకుమారుడిలా రాజనము పుట్టి పడలేదు —

పుడమి గర్భంగా పూడిపోయిన పల్ల బొగ్గులా నిగనిగలాడే కళ్ళు తెరవని కనుగందు 'కేపు' మంది.

అమరలోకం విరిజల్లాలు విసరలేదు. గంగార్వులు గావం చేయలేదు. సముద్రం పొంగడము, వృక్ష తిరి విరియబూయడము, కోయిల కూనలు కుహూ రులాల పాడడము, ఈ విశేషాలు ఏవీ జరుగలేదు.

పక్షులు నిరుకోరున్నాయి. కొమ్మలు మోడు బారాయి. సముద్రం చల్లగా కుసుకు తీస్తోంది. అర్ధ రాత్రి వేళ కమ్మగా కన్ను మూయకుండా ఇంతి అల్లరి ఎందుకు చేయాలి అని?

పుడమి తల్లి మాత్రం పురుటి నొప్పులతో బాగా వొణ్ణు విరిచింది.

ఒకటి రెండు సృగాలాలు సృష్టిని చూస్తూ 'ఓ' మని ఓంకారం తీస్తున్నాయి.

ఎక్కడో ఊరి మూలమంచి ఆకలితో అరవ లేని—కూటి బాగో కుసుకురాని—కుమలిపోతున్న కంటి కుక్క మూగగా మారిగింది.

ఎలకోసం వెదికి వేసారిన దివాంగము దిక్కులు చూస్తూ రెక్కలు తాడించింది.

'అ...మ్మా!' కొడికట్టిన నుడిదీపం కొంటె గారికి సువృణ ఆరిపోయింది.

మొరడు బారిన మోటుకొమ్మ మొగ్గ తొడిగి ఎండిపోయింది. కళ్ళు తెరవని కనుగందు మాత్రము 'కేపు' మన్నాడు ప్రకృతి మాత పదిలులోనుంచి.

నింగినిండా నీహారం. భూమినిండా చెచ్చదనం. కంటి కుక్కని మాత్రం హునిరాగాలు.

* * *

'భీ నానమందా! వెళ్ళవే యిక్కణ్ణుందీ. ఇక మీదట నుమ్మము తొక్కానా బుర్ర పరుగోడుతా.' అంటుంది ఎకోజమ్మ.

'దీని జన్మ తిగలెట్ట ఎంతిపని చేసుకుంది పాపి ముందా!' అని మొహంమీద ఎత్తి పొడిచి వెళ్ళ గొడు తుంది సుబ్బాయమ్మ.

'ఏ నూతిలోనో—నోతిలోనోపడి విరిగడై పోయివుంటే బావుండేది. నా కడుపున పుట్టెడు అగ్ని పోయటానికి పుట్టింది తూ! పోవే నుమ్మం వదిలి. మొహం చూస్తే మున్నె యేళ్ల కిది ఆవాహనపు తుంది' అని చీచిస్తుంది కన్ను కడుపు.

చారిన పోయే దానియ్య కూడా 'భీ' అని ఫీకొడుతాడు.

ఎదురుపడ్డ వెంగిళ్ళప్పుడా 'మూ' అని వుమ్మి వేస్తాడు.

ఎందుకు? ఎందుకిలా చేస్తున్నారు పిమ్మి? అర్థం కాలేదు పీతికి.

బుర్ర గిర్రని తిరిగిపోతోంది. కడుపు నవనక లాడుతుంది ఆకలితో. కడుపులోనికదిలికలు 'అమ్మా' అని అంగలాగుస్తాయి. కానీ, పిళ్ళంపెరికి ఏమయింది? ఎందుకిలా చెప్పిపొడుస్తాడు?

* * *

నీతి పునమిమీద పుట్టింది మొదలు ప్రకృతిలో నే ఆకుకుంది. ప్రకృతిలోనే పాడుకుంది. 'తిక్కడి' అన్నాడు అందమా. 'పిచ్చిదే!' అన్నాయి కన్నుకడు పులుకూడా.

పిథిలోని దుమ్ము పెత్తిరిండా నింపుకున్నపుడు అకాశం తర్లించి అభ్యంతరం చేయించింది. ఒళ్లుమరిచే

నిదుర కల్గి వావరించినపుడు అంకాలమ్మ దిన్నెమీది అద్దరాళ్లన్నీ హంసయ్యాలికల నున్నాయి. పేదపురుషులు ప్రియతాం:పులుగా తనతో ఆడుకునేరు. తాళ్ళ పూవులు ఆభరణాలుగా తనను అలంకరించేరు.

అప్పుడు అందరూ తనను పిచ్చిని అనేకాళ్ళు. బుర్ర గిరును నేలా మొట్టెకాయవేసి పల్లెకరించేవాళ్ళు. పవిత్రోసి పరిహసించేవాళ్ళు. అది వాళ్ళపిచ్చి ఇది తనపిచ్చి.

‘ఏయ్ నీతి! ఆ తొక్కనిండా నీళ్ళతోదూ! అనేది నోవమ్మ.

‘నవీ నీతి! ఆ కొట్లలో కాస్త చెత్త పూడ్చి పెట్టు! ఆ నేనీ నువ్వుయమ్మ.

నీతి ఎవరు చెప్పినా ఏదీ చెప్పినా ఆన్నీ చేస్తుంది. ఊరందరికీ చాకిరిచేస్తుంది. అందరికీ చుట్టమే. కడుపు నిండా కమిగడన్నం పడేస్తారు. ఒంటినిండా అంతెల్ల పడేస్తారు. అంతా మునివార్లే. స్వంతి స్వహమతో తనకు విమర్శించేరు. అక్కడ తనను తలచేవాళ్ళు లేరు. తను పిచ్చిది. చిన్నితమ్ముడివారి అంతగా ఆశిచిస్తే ఎప్పుడైనా పెళ్లి ముద్రాపడబోయేది.

‘ఫీ! పిచ్చిమందా! వాణ్ణి ముట్టుకోవద్దు! అనేది చెల్లెలు.

‘దాన్ని కాస్త అబ్బాయినిగ్గరనుంచీ మారయగా పెళ్ళిమనవే! అనేది ఆమ్మ.

తనకూడా ఏరసామి కూతురే. ఆ కుగ్రామంలో ఎకరసాలను, ఒక పూరించిన, జరిఎన్నకు భాయగుడై ఏరసామి కూతురే తనకూడా. అయినా తమ్ముణ్ణి తనను తాకనివ్వరు. ఫీ! కూతురారు. ‘హూ! పిచ్చివాణ్ణి! అని పెళ్లిచానుంది నీతి.

ఊరిలోని పిల్లలంతా ఆమెకు తమ్ముడే. తనతో ఆడుకుంటారు. ఏడిపిస్తారు. పెండ్రికలు లాగుతారు. గుమ్మదల్లి కనందిస్తారు. అప్పుడే ఆపులైపోయి చిరు తిండ్లు తెచ్చి పెట్టి నవ్విస్తారు. నీతి పకపకనవ్వుకుంది. వాళ్ళూ నవ్వుతారు. అంతా పిచ్చి.

వాళ్ళు నిదురపోయే వేళల్లో నీతి ప్రకృతిలోకి వారు కుంటుంది. చీమలు, మకుతలు, నానావిధాలైన పురుగుజాతులూ తనకు మిత్రులే. వాటితో ఆడుకుంటుంది, వాటితో నే పాడుకుంటుంది. ఏ బంధమీదనో, కొండమీదనో కాసేపు కన్ను మూసి పూరు చేయకుం

టుంది. పిచ్చి నీతి! ‘పిచ్చి ప్రపంచం’ అంతా అటువలె నిశ్శబ్దం నే.

మొరకుబారిన మోటుకోమ్ముకూడా నిసంతం వస్తే పసిమి తిరిగి మిసిమి చూపిస్తుంది. ఒక్కటి— కనీసం ఒక్కడువరే చిరునవ్వునా చివురింపజేస్తుంది ప్రకృతి సిద్ధాంతాన్ని పరాభరించడం దానిచేతకాను.

నల్లని కళ్ళు, ముచ్చటైన మొహం, సందక్కరంలేక వంపులుకట్టిన నులుగువెంట్రుకలు, వయసులోని శరీరం పిచ్చి పిచ్చిగా వంపులతిర్రుకుంది పిచ్చి నీతికి.

పెళ్ళిపండ్లల్లో మేళతాళాలు మేళనించుకుని మంత్రపీఠవాలు మోగమోగుతున్నాయి పచ్చికోర జాటు పరిధిల్లుతున్నాయి చిట్టి చెల్లెలు పసికి బొమ్మలా కూర్చుంది వయస్కప్రకృతి మోహించుకుంది. పిచ్చిగా చూసింది నీతిపిల్ల. చల్లగా ఒక నవ్వు నవ్వుకుని అంకాలమ్మ దిన్నెను పూచగీసింది.

‘చెల్లె - మరిది! ఉడేసు! యిది - చెల్లె! నంకు గొగ్గిరాళ్ళను నిలబెట్టి, పండిరి పెట్టి, తాటాకు మేళం పట్టింది. పెళ్ళిబాళుంటుంది. పెళ్ళి, నంకు మిసెతలను పట్టుకుని పండ్లల్లో కూర్చోచెట్టి మేళం పూదబోయింది. ఆది రివ్వున లేచిపోయాయి ‘పెళ్ళి - మిద తన్నకు పెళ్ళి!’ అంటూ రాగాలను లంకించుకుంది.

‘ఎందుకు పిల్లా అలా ఏడుస్తున్నావు?’ అంటూ విడుబోయాను పాత్రెలమూల భుజాపిచేసుకుని నకు కూర్చు బుర్రమీపాలాతకు. గిరిబాల క్రొపు. చూసి ముల్లజాబ్బా. ఎక చెక్కిన పాతి వైజన, నవ్వొచ్చింది నీతికి.

‘మిదతన్నకు పెళ్ళిచేనామంటే ఎగిరి బోతున్నాను’ మాదూ కళ్ళుకుకుచుకుంది.

‘పిచ్చిపిల్ల!’ అమకున్నాను నుంకన్న. ‘ఏయ్ పిల్లా! గార్ల చెన్నె ఎంతదూరమంది యిక్కన్నుంచీ?’

‘గార్లదిన్నే! మాపూరేకదూ? ఇక్కడేవుంది. నడదామరా! అంటూ గంతులేసి వడిచింది నీతిపిల్ల.

నుంకన్న ఊరికవరకల పూరిపాకలో మకాం చేశాడు. పాతి పాత్రెనామగికి కొత్తరస్తువులు మార్చడం అలేడిచ్చింది. ఒకపూల్లో మకాం చేసి చుట్టుపట్ల పల్లెలన్నీ తిరిగక మజిలీకూర్చుం అలవాటు.

ఊరిలోని పిల్లలందరూ నుంకన్నకు నెంకు బోజాల్లో మచ్చిక అయిపోయారు. అందరూ నెమ్మ

దిక్కలేని కుక్కపిల్ల

దిగా మట్టాచేరి కూర్చుంటే కాసేపు మాధుర్యంగా మురిసి పోయినాడు. తాటాకులతో రకరకాల పీకలు చేసి పిల్లలకందిస్తో యిస్తాడు. చాలా సరదామందిసి.

సీత అక్కడే కూర్చుని నుంకన్న చేసి చింత పనులన్నీ చూస్తావుండేది. అతిథి వాటికి చెత్తపూపు మంటే - పూడ్చి పెట్టి - అతిథి విడిచి వాడు ఒక పీక చేసి పెట్టమనేది. ఒక్కోసారి పిల్లలందరూ ఆకుగని వెళ్లిపోయాక కూడా నుంకన్న పున్న నుడిచి చూస్తుంది వే మైమరచి నిద్రపోయేది. తిను లక్ష్యం చేసేవాడులేదు. ఎక్కడి కల్లావు అనేవాడు లేదు. తనే ప్రకృతి. ప్రకృతియే తను.

వసంతం వస్తే మోగుకొమ్మ - ఎంత మోగు రైవా చిరుగించి తీరుతుంది. కనీసం ఒక - ఒక్క మొగ్గు చివురైతే అంతురిస్తుంది. ఆ చిరురాకుకు అంతగా లేకున్నా - కొంతైనా అందమవుతుంది.

పల్లవి కళ్లు - చుట్టలు తిరిగిన సంస్కారం లేని జాతు. పిచ్చి పిచ్చిగా మిట్ట పల్లాలతో వంకరలు తిరిగిన వయసు తిర్రం, అర్ధరాత్రి పండువెన్నెల్లో వెలిగి వెలికిలబడి నిదురపోతున్న సీత పిల్లలో పిచ్చి సాందర్యాన్ని వెలకొల్పాయి ప్రక్క పల్లెనుంచి అప్పుడే యింటికి వచ్చిన నుంకన్న చూడు క్రింది సీత పిల్లను చూశాడు.

దిక్కలేని కుక్క. ఎక్కడి పడితే అక్కడ నిదురపోతుంది తలచేవాడు లేదు. మరీచే, మాంసం, రక్తం అన్నీ వున్నాయి.

ఏకాంతం. ప్రకృతి స్తబ్ధత. ఆపల్లవికళ్లు, గుండ్రని మొహం, ఎత్తుపల్లాలు, మాంసపు మాంస! మరి పోయింది నుంకన్నకు. మట్టా చూశాడు. ప్రకృతి పలకరించింది. క్షణం చెవులాగ్గి నింటున్నాయి. ఇంకెవ్వరూ లేదు.

అతిథిలోని నీవమ్మగం గర్జించింది. సీతని స్పృశించాడు. పురిక్కిపడి లేచి “నువ్వా! నాకు పీక చేసివ్వకుండా యింకాక ఎక్కడి కల్లావు? ఇప్పుడు చేసివు” రాగాలు తీసింది సీత.

“లోనికి పోదాం రా - పీకలు గాడిదొడ వున్నాయిగా”

పిచ్చి గంతులేస్తూ మగతిలో ఒడ్డునిరించింది సీత.

వంపులు, సాంపులు, ఎత్తులు-పల్లాలు - పిచ్చిలో సాందర్యం.

నుంకన్నలోని పిచ్చి వసువు అంత వేసింది. వేడి నెత్తులు రెండూ స్పృశించుకున్నాయి

“ఏంటి” అని సీత. కానీ వసంతం - మోగు కొమ్మలో కూడా ఎవోపులక రైతాయి మొగ్గులు వేసి పుష్పించింది.

* * *

“పాపిష్టి ముంజ! ఎంతపని చేసుకుంది!”

“గాడిద కొడుకు, వోరులేని పిచ్చి ముంజతో పాపి నాకు కుడిచి, దాని జీవితంలో కొరివి పెట్టాడు.”

ఏమిటి పిళ్ళను కోవడము? ఎందుకీలా మొహం చిట్టించు కోవడం? అయోమయంగా కలిపించింది సీత పిల్లకు. నుంకన్న పీక చేసివ్వకుండా వెళ్లి పోయాడని పిఠులంటు పడి ఏడ్చింది. కనబడ్డ ప్రతి అమ్మలక్కలూ తన కడుపునైవే చూస్తూ చెప్పి పొడి చారు.

ఏముంది కడుపులో? ఏవో కదిలికలు. క్రొత్త క్రొత్త కదలికలు. మారిన మైన - కప పిచ్చి మనసుకు గోదరించని అనుభవాలు!

మందు ప్రతి సమయమూ తిను ఆహ్వానించేది. ప్రతి అమ్మ కడుకపెన్నం పడేసి కమ్మగా మాట్లాడించేది. కానీ - కానీ యిప్పుడు కళ్లు తెరచి కనుగందు కూడా తిను సుమ్యంత్రోక్క వస్తరి గదమాయిస్తుంది. కనపడ్డ ప్రతి అమ్మ కళ్ళెరచేసి చూస్తుంది. కన్నతల్లి కూడా కళ్ళనీళ్లు చెట్టి “పాపియుండా! ఎక్కడేనా వెళ్లి బావో - మాయో మామకోరామా!” అంటూ వ్రేళ్లు వికస్తుంది.

ఏమిటి వసంత? ఎందుకు ప్రపంచమిలా మారి పోయింది? చేలోకి వెళ్లిపోయింది సీత. మిడతలు రెండు పట్టుకుని కాసేపు ఆడుకుంది. నుండినీడలో ఘడియసేపు కుదురుతీసింది. ఆకలేస్తోంది. ప్రాస్తు అంకాలమ్మ దిన్నక్రింద అస్తమిస్తోంది. కడుపులో అలసట. క్రొత్తక్రొత్త కదిలికలు. ఆరాటయ. పొల్లోకి వెళ్లి సుశ్చాయమ్మను కాస్త గంజి పోయమని ప్రార్థిస్తుంది.

“ఓ! మండా. సుమ్మం తొక్కవస్తని ఎన్ని సాయలు చెప్పావీ నీకు? కని కూర్చుంటుంది ముంజ

మొదట చూస్తే, పట్ల అవతరికి." కట్ట చేతిలోః తీసుకుంది సుబ్బాయమ్మ.

సంబలే అంకాలమ్మ దిన్నె మీద నుండ ప్రక్కనున్న పట్నానికి వారితీసింది సీతిపిల్ల.

సంఘం, నియమాలు, నిబంధాలు. కట్టుబాట్లు, ఏమి తెలుసు సీతిపిల్లకి యిన్ని యిబ్బందులు ఏమిస్తాయని? సంఘమంటే కొలా ముగ్గవద అని ఆమెకు ఎవరు నేర్పాడు? ప్రకృతిలో పుట్టింది. ప్రకృతిలో పోడింది. ముంకన్న ఏదో తనకు తోచని—తనకు అందని అనుభూతి నొకదాన్ని అందించాడు. అందుకుంది. అంతే.

కడుపులోని కుర్రకుంకడు అకలితో అల్లరిచేసే నవకుమారం నడుముకు చుట్టుకుంది. బాగా. ఆవేదన. పట్నంలోని కుక్కలు — అవీ కుంటికుక్కలు — కురూపి కుక్కలు — ఎంగిలి అనుల్లోని కూటిమెరుగులు కూడా తనచేతికి అందనివ్వవు. అంకాలమ్మ దిన్నె మీద దిమ్మదిరిగేలా గంతులేసేది సీతి. కాని ఈసాడు కూర్చున్న తోటునుంచీ కదలనమే కష్టమయి పోయింది.

ఏమిటిమాన్యు? ఎందుకొచ్చింది? చిరాకేసింది సీతికి. కష్టం మీద కదిలింది గార్ల దిన్నెకు అభిముఖంగా.

“మర్నీ తగలడింది వీవయండా! ఎక్కడో దిరగ డియిపోయింది నడుకున్నాము.” ఇంట్లో పిల్లా జల్లా అంతా దెప్పి పోడిచారు.

ఊళ్ళో అందిరూ వుమ్మిచేకారు.

కాని కమికడన్నం పెట్టిన పాపాన పోలేదు ఎవరూ. కడకు గుటికెడు నీళ్లు పోయలేదు. ప్రపంచం. నియమాలు... నిబంధాలు...

అకుసువై అకుసు వేసుకుంటూ అంకాలమ్మ దిన్నెకు వెళ్ళింది సీతిపిల్ల. తాటాకులు పీకలు చుట్టింది. వాయించలేక పోయింది. రాళ్ళు నిలబెట్టి కొనుగ అనులతో గుడి కట్టాలనుకుంది. కాని కదలలేక పోయింది. మూడుగ్గు కూడా ఎర్ర ఎర్రగా కల్లెర్ర చేసి దిన్నె క్రిందకు చేరుకున్నాడు. మంచు, పొగ మంచు కురుస్తోంది. చలి కఠిరాన్ని చినికేస్తోంది. చెండి చంద్రుడు మట్టుకు వెలుగుతూనే వున్నాడు.

మెల్లగా ఏటి వంకకు కదిలికడుపునిండా నీరు త్రాగి వల్లరాతి సంబడి చేంగిలపడింది సీతిపిల్ల. ప్రపంచమంతా ప్రకాంతంగా నిద్రపోతోంది. కానీ తనకు కుసుకు రాదు. కడుపులో ఏదో కలకల, బాగా, సుస్తీ, చలి, చెమ్మ. క్రిందకు వారిపోయింది సీతి. కళ్ళు మూతలు పడుకున్నాయి. కాళ్లు సంబాకుంటోంది.

ప్రకృతిమారి పమిటె విసిరింది.

సెలయేటి చిరుతిరగలు దింబామరలు పట్టాయి.

పువ్వుతల్లికి పురిటిసోపాలు వచ్చి మూగగా మూర్చింది.

ఊరి చివరను కుంటికుక్కకు కుసుకు రాక ‘కయూ’ మని కాళ్లు కడుపులో దాచుకుంది కట్టాకలితో కంపించిపోతూ.

చిన్ని దీపాన్నొకదాన్ని చిత్రంగా వెలిగించేసి కొడి కట్టిన గుడ్డి దీపం గుప్తమరి ఆరిపోయింది.

‘కేపు’ మన్న కేక మాత్రం ప్రపంచాన్ని పార వశ్యం పొందించింది.

అకౌకెంబోమంచి అలరు వర్షం కురియలేదు.

గంధర్వవరులు గానం చేయలేదు.

మొరడు బారిని మోటుకొమ్మ మాత్రం మొగ్గ తోడిగి ఎండిపోయింది.

[ఈ మాటలంటూ ఆమె లోపలకు వస్తుంది. మూర్తి చెయ్యి మృదువుగా పట్టుకొని వుంటుంది. అందంగా, అమాయకంగా కనిపించే కళ్లు, నాటి వెనుక దాగివున్న పల్లె మాటికి అల్లరి, సర్వవస్యకు కొట్టకచ్చివట్టు కనిపిస్తుంది. రాణిలా, హుందాగా మాట్లాడుతుంది. ప్రస్తుతం జరిగిన కొన్ని అపాధారణమైన విషయాలపై నిప్పుచాతో కనిపిస్తుంది.]

బట్లర్ : దానికేమిపార్!...లోపలికి—

మూర్తి : (లోపలకు వెవదాం అన్నట్లుగా బానికే వింకమాస్తూ) ఈ పరిస్థితుల్లో మనం ఇంత కంటేయింకేం చెయ్యలేం, బానీ! జరిగినదానికి నాకు చాలావిచారంగా వుంది...కాని, ఈ కార్తూ—

బానిక : ('బట్లర్ ముందు అలా మాట్లాడతా వేం? అన్నట్లుగా మాస్తూ) ఛరవాలేదు. ఈ ఒక్కరాత్రికే దా!

బట్లర్ : ఇంకేం పార్! లోపలకు రండి.

(ఇద్దరూ లోపలకు వెస్తారు. రాగానే తిలుపు గడియవేసి, కర్రైన పరిగా లాగుతాడు బట్లర్. ఈ చర్యకుమే వెనక్కు తిరుగుతుంది బానిక. తిలుపు వెయ్యటం చూచి నిశ్చేష్టురాలవుతుంది ... మూర్తి అక్కడ వున్న కుర్చీలూ, బల్లలూ చూస్తూ 'ఈ హోటలు చాలా తమాషాగా వుండే!' అనుకుంటాడు).

బట్లర్ : రాముడు విజయే చెప్పినాడు పార్... ఇది ఒకరకం హోటలుదా! అవును.

మూర్తి : ఇంతలో వా డెక్కడికి వెళ్లాడు?

బట్లర్ : కారు లోపల పెడుతున్నాడు పార్... అయ్యిగాదు—

మూర్తి : మీం—ఈ ఒక్కరాత్రికే—ఇక్కడ వుండడానికి వీలుంటుందా?... నేను ..ఆ...మా ఆలిడ, నేను.

ఇది ఎ. ఎ. మిల్న్ (A. A. Milne) రచించిన 'ది డోవర్ రోడ్' (The Dover Road) అనే రచనకు అనుసరణ. నవ్యాంగ్ల రచయితలలో ప్రసిద్ధుడైన మిల్న్ (The Dover Road) 'ది డోవర్ రోడ్,' (Pim Passes By) 'ఫిమ్ పాసెస్ బై,' (The Fourth Wall) 'ది ఫోర్త్ వాల్' అనే మూడు నాటికలను రచించారు. ప్రదర్శన సౌలభ్యంగల మొదటి రెండు నాటికలూ లక్షలాది ప్రేక్షకులకు అనందం కలిగించుతున్నయ్. 'ఫోర్త్ వాల్' అనే మూడవ నాటిక హత్యానేరాలకు గల కార్యకారణ పరంపరను హేతుబద్ధంగా నిరూపించటంలో విజయాన్ని చేపట్టిన మహా రచనగా కీర్తి నార్జించుకున్నది. మనోహరమైన శిల్ప సంపదగల నాటిక.

మిల్న్ కు బాలసాహిత్య నిర్మాతలలో అగ్రస్థానం వుంది. 'విన్నీ ది పుఫ్' (Winne the Pooh) అనే పేర ఈయన రచించిన బాలసాహిత్య గ్రంథ పరంపర ఆంగ్లేయ బాలబాలికలను ఆనంద షోలికలలో ఊచుతున్నాయి.

74 సంవత్సరాల ప్రాయంవరకూ ఉల్లాసకరమైన సాహిత్య జీవితం నెరపుకుని, మిల్న్ జనవరి 31 వ తేదీన 'నసెక్సు'లోని తమ స్వగృహంలో కీర్తిశేషులైనారు. వారి సాహిత్యసేవాసంస్కరణగా పాఠకులకు ఈ రచనను అందజేస్తున్నాము.

మూర్తి : (స్థిరంగా కూర్చుంటూ) నాకు ఆరిగి వుంది—

బాని : నాకేమీ అక్కర్లేదు, రాం!

మూర్తి : ఛా! అజీమిటి బానీ!

బట్లర్ : భోజనం అయినది నియమంలో వడ్డిస్తారు పార్!

బాని : (హతాశంగా) మేం ఎవరమో నీకు తెలుసా?

బట్లర్ : అజీమి పార్! నాకేమీ తెలియదు!

మూర్తి : (ఇష్టంలేదట్లుగా) బానీ బానీ,

బాని : ఛరవాలేదు రాం... (బట్లర్ తో) ఏం?

బట్లర్ : అయ్యగారు, మీరు అయినవారి భార్యగారు అని చెప్పవారు కదమ్మా!

బాని : ఆ...అవును...అయితే! ఆయన్ని పూజించు చూస్తున్నావు కాబట్టి ఎరుగుదువా?

మూర్తి : (భార్యల మదిరిగానే) దాన్లో ఆశ్చర్యం ఏమంది?

బట్లర్ : అయ్యగారి ఉద్యోగం ఏమో తెలియకమ్మ! కానీ పేరుదా తెలియదు.

మూర్తి : (ఆశ్చర్యంతో) నా ఉద్యోగమా?...ఎట్లా తెలుసు?

బట్లర్ : భోజనం అయినదేమో చూసివద్దను పార్! [వెళ్ళిపోతాడు. ఒక క్షణం అతను వెళ్ళిన వైపు చూస్తూవుంటా రిద్దరూ.]

మూర్తి : (నిట్టూరుస్తూ) తమాషగా వుండే!

బాని : నాకుమాత్రం ఏమీ బాగాలేదు, రాం.

మూర్తి : ఛా! అజీమిటి బానీ?

బాని : మనం వస్తామని వాళ్ళకు ముందే తెలిసి నట్లుగా వుంది.

మూర్తి : (కవ్వతూ) పిచ్చిపిల్లా! వాళ్ళ కంటా తెలుస్తుంది? పరిగ్గా మనప్రయాణం సాగివుంటే మనం ఈపాటికి చూడరాబాదులో వుండే వాళ్ళం.

బాని : (బాధగా) నిజమే!...కానీ లేకుండా!

మూర్తి : ఆ కాదు...రాముడూ...అందరూ కొరికారు. అన్నీ ఆటంకాలే!

బాని : ఈ విషయమిది పెర్లికి అన్నీ విప్పులే నంటావ్!

మూర్తి : (బాని ఈ మాటలు ఏ శబ్దకేంద్రంతో అన్నదా అని చూడగా ఆమె కళ్ళలోకి చూస్తూ) అట్లాగే వుంది!

బాని : (బాలవగా) నీ కీ ఆటంకాలు ఎప్పుడూ వస్తూనే ఉంటయ్యో?

మూర్తి : బానీ! ఏమిటి నువ్వేదీ? నేను నిజంగా కావాలనే ఈ ఆటంకాలు కలిగించానా?

బాని : అబ్బే...లేదు...కానీ ఇన్ని రాత్రుల్లోనూ ఈ రాత్రి జరగాలా యివన్నీ? (చూరంగా వున్న పోఫాలోకి వెళుతుంది).

మూర్తి : నిజమే! కాదు చెప్పిపోవడం...ఆలస్యం కావడంవల్ల నైలు అందికపోవడం - అయితే యేం? రేపు పదిగంటలకల్లా హైదరాబాద్ లో వుంటాం.

బాని : రేపు పదిగంటలు! కానీ ఆలేదా వుండనే వున్నది కదా! ఈ తెలుగువాల్ని పోలి మేరల్లో గడిచే ప్రతినిమిషం నాకు ఛిరింద రానిదిగా వుంటుంది.

మూర్తి : నిజమే! కానీ—

బాని : నేనుచెప్పేది విను, రాం. నేను ముందుగానే చెప్పాను : ఇదివన్ను లేవతీసుకురావడం కాదు; దీనికోసం తంత్రాలు పన్నిక్కర్లేదు, అబద్ధాలూ, నటనలూ అనవసరం అని. మనం కొత్తదేశంలో, కొత్తజీవితం మొదలు పెట్టాలని. ఏమైనా, మనం చేసింది ఈ పనికి, తెలుగువాళ్ళకంటే ఎవరైనా పరే, మనల్ని ఎక్కువగా ఆదరిస్తూ రమకుంటాను. అందువల్ల నే ఇక్కడ వుండకుండా దమకున్నాను....కానీ, ఇంకా యిక్కడేవున్నాం!

మూర్తి : (నిట్టూర్చి) నిజం..... (ఒకక్షణం ఆగి, సిగరెట్ కాలుద్దామని) నీకేమీ అభ్యంతరం లేదుకదా!

బాని : (విసుగ్గా, తీక్షణంగా) అబ్బ! నిత్యాన్ని హోత్రం లేంది ఈ మగవాళ్లు క్షణం నిలవలేరుకాబోలు. భోజనం చెయ్యతోకూడా — ఒక క్షణంకూడా పొగలేని గారి పిల్వలేరల్లేవుంది.

మూర్తి : తుమిందు బావీ! (సిగరెట్, కేసులో పెట్టి బావీకి పక్కగా వచ్చి కూర్చుంటాడు.) అలావున్నావేం, బావీ?

బావీ : కొంచెం నీరసంగావుంది.

మూర్తి : ఛా! నాబావీ పరిస్థితులకు ధియపడుతుందా?

బావీ : (కాంతంగా) రాం! మన సంభాషణల్లో నీ భార్య ప్రసక్తి తీసుకురాకపోవడం బావుంటుందేమో!

మూర్తి : ఓ!... అవునవును... అదేమంది.

బావీ : (తనలో తాను అనుకుంటున్నట్లుగా) అదీ నిజమే! ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో మేం— అవ్వాలి— అందరం ఒకటే.

మూర్తి : అచ్చే! నావుద్దేశ్యం అదికాదు..... (ఆమెదగ్గరకు వెళ్లి) శియర్!

బావీ : ఏం? నేను కొత్తమనిషిలా కనిపిస్తున్నావా?

మూర్తి : ఏం మాటలు బావీ?

బావీ : నేను యిదివరకులా లేకపోయినా, నన్ను ఎప్పటికీ మాదిరిగానే ప్రేమిస్తావ్ కదూ? (బావీకి సమాధానంగా ఆమె చేతుల్ని అందుకొని, మృదువుగా ముద్దు పెట్టుకోబోతాడు.)

బావీ : (వారిస్తూ) నువ్వు సిగరెట్ తాగబోతున్నావ్ రాం! (కేసులోనుంచి సిగరెట్ తీసి అందిస్తుంది) నేను వెలిగిస్తాను... నిప్పుపెట్టె?

మూర్తి : (తేబులు చూసుకొని) అరి! నా సామాన్లలో వుండిపోయిందీ!

(ఇంతలో అవసరం వచ్చివస్తూ వెళ్లా రావడానికి అలవాటుపడ్డ బట్లర్ వస్తాడు.)

బట్లర్ : నిప్పుపెట్టె సార్! (బావీకి వ్యవహారం, మూర్తి అందుకోబోతాడు. కాని బట్లర్ దాన్ని బావీకి యిస్తాడు. ఇద్దరూ దీనికి నిశ్చేష్టులౌతారు.)

బావీ : సరే!

మూర్తి : (బట్లర్ వంక కోపంగా చూస్తూ) థాంక్స్.

[బావీకి దగ్గరకు వెళ్లి స్వయంగా సిగరెట్ వెలిగించుకుంటూ వుండగా బట్లర్ వెళ్లిపోతాడు.]

మూర్తి : నీ దెక్కడ దాపురించాడు?

బావీ : (వత్సరం) అరివి తప్పేయింది? నేను నీ భార్య ననుకుంటున్నాడు. భార్యలు భర్తల సిగరెట్లు వెలిగించటం కొత్తకాదుగా!

మూర్తి : అదీ నిజమే! ఈవోటు చాలా కొత్తగా, వింతగా కనిపిస్తోందికదూ?

బావీ : ఏం? నీకప్పుడనిపించిందా?

మూర్తి : నాపేరు తెలియకుండా, నా వ్యవస్థాంశ తెలుసుకుంటాడు; నీది వుద్దేశ్యం యేమిట?

బావీ : (సహజంగా) బహుశా నీ మొహంమీద చెప్పివుంటాడు.

మూర్తి : నా మొహంలో ఏమింది?

బావీ : అచ్చే! కోతులాడడంలేదులే! తమాషా కన్నాను...అంతే!

[ఒకక్షణం నిశ్శబ్దం]

మూర్తి : ఈ హాటల్ లో ఒక్కటే టేబుల్ వుంది!

బావీ : (వ్యంగ్యంగా) అదికూడా ముగ్గురికి! కాని వాళ్ళేమో మనం వస్తామని అనుకొని వుండరాయ్!

మూర్తి : (తీవ్రంగా అర్థంచేసుకొని, తనకోక పెడన తప్పినసంతోషంతో) నిజమే! ... హాటల్ క్లబ్ యివో కొత్తపద్ధితేమో! పల్లెటూళ్ళలో, యిక్కడోనే హాటల్లు వుంటాయని కాబోలు విన్నాను ... అన్నట్లు, నువ్వేం తీసుకొంటావ్?

[బట్లర్ వస్తాడు... మళ్ళీ యిద్దరూ నిర్ణాంత పోతారు]

బట్లర్ : భోజనం తెచ్చుంటే తెచ్చునుసార్... పండ్లు, ఫలాహారాలు అన్నీ ముగ్గురు వున్నాయ్... మీకేం యిష్టమో చెబితే—

[అరివివంక యిద్దరూ ఆశ్చర్యంతో చూస్తూ వుంటారు]

చెప్పడం మరచానుసార్... వేదాంతంగా మరో రెండునిముషాల్లో దావస్తురు. మిమ్మల్ని స్వయంగా రిసీప్తు చెయ్యలేకపోయినందుకు ఎక్స్ క్యూస్ అడిగిరిసార్!

మూర్తి : ఎవరు? వేదాంతంగారా! ఈ విశాలవిశ్వంలో వేదాంతంగా రెవరో ఎప్పుడూ వినలేదే!

జానకి : నీకూ తెలియదా? తమాషాగా వుంటే!

మూర్తి : (జానకి తనను అనుసరిస్తున్నదని తెలుసుకున్నాడు) చూడు మిత్ర! ఇది చూడలేవా? లేక పొంపొట్టున మీం ఎవరియింటికి వెళ్ళావచ్చావా?

బట్లర్ : చెబితినద సార్! ఇది ఒకరకం హోటల్ దా అని. మీకు ఏమీ యిబ్బంది వుండదుసార్! (చెల్మిపోతూ తిరిగివచ్చి) ఇంతకూ మీకేం కావాలో చెప్పలేదు, సార్!

జానకి : నేనిప్పుడు భోజనం చెయ్యలేదు.

మూర్తి : (నీరసంగా) నా పరిస్థితి అలాగే వుండి... టిఫిన్ తీసుకుంటే సరి! (బట్లర్ తో) ఏం? ఏమున్నయ్యాయ్?

బట్లర్ : మీకేం కావాలంటే అని వున్నాయ్ సార్! ఇడ్లీ, పాంబార్, పూరీ పొటాటో, అట్టూ, వుప్పా...

మూర్తి : సరి! రెండు ప్లేట్లు పూరీ, పొటాటో— [జానకివంక చూస్తాడు. ఆమె తిలగిపోతే అంగీకారం తెలియచేస్తుంది]

బట్లర్ : విముచుంటా! తెచ్చుచుసార్. (చెల్మిపోతాడు)

జానకి : (కూర్చుంటూ) చాలా తమాషా మనిషి!

మూర్తి : (లేస్తూ) చూడు జానీ! దీని అంతు ఏమిటో తెల్పుకు వస్తాను.

జానకి : అంత తొందర ఎందుకు? రెండు విముషాల్లో ఆ వేదాంతంగా రెవరో స్వయంగా వస్తారు కదా!

మూర్తి : నిజమే! కానీ ఆ వేదాంతంగాను ఎవరు అని?

జానకి : రాం! నీకు కావాలనుకున్నప్పుడు చాలా తమాషా అయిన నాలుకాలు సృష్టించగలవు! అవన్నీ బాగానే వుంటాయ్. కాని యిప్పుడా! మనం ముందు ఈ ప్రాంతాలు వదిలివెళ్ళాలి. అటువంటప్పుడు అర్థం లేని ఈ హోటలు, అసంపర్చమయిన యీ వేదాంతంగారు—ఇవంతా ఎందుకు? ఇటువంటి తమాషాలు మన జీవితం కొన్నాళ్లు సాగిన తర్వాత మొదలు పెడతే బావుంటుంది... అప్పటికి మనం ఒక్కోను ఒక్కోం బాగా అర్థం చేసుకుంటాం.

మూర్తి : ఏమిటి జానీ మర్యాదలున్నవి? ఇవంతా నేను కావాలనే చేశానా?

జానకి : ఏమో! ముత్యాని! ఎవరో చేశారు— కావాలనే!—

బట్లర్ : (వచ్చి) వేదాంతంగారు సార్!

[వేదాంతంగారు వస్తాడు. మనిషి యువకుడూ కాదు, ముసలివాడూ కాదు. ప్రతి మాటా తూచి తూచి మాట్లాడుతాడు... ఎప్పుడూ నవ్వేముఖం... కానీ నవ్వినప్పుడు కొం డెరసం కనిపిస్తుంది.]

వేదాంతం : నమస్తే.

జానకి : నమస్కారం.

మూర్తి : నమస్తే.....ఆ.....

వేదాంతం : మిమ్మల్ని నా యింటికి ఆహ్వానించినందుకు ఊహించండి... కానీ అది ఎన్నో కష్టాలనుంచి మిమ్మల్ని కాపాడింది.....ఆ! నా పేరు తెలుసుకదా! వేదాంతం అంటారు. అసలు పేరు ఏదైతే నేం? 'పేరులోన నేను పెన్నిధి యున్నది?' అన్నాడు గిరీశం. మనం మాట్లాడుకోవడానికే పేర్లు అవసరమే ననుకోండి. అయినా—

మూర్తి : ఊహించండి.....(ఏదో చెప్పబోతాడు.)

వేదాంతం : అయినా మీరు చెప్పబోతున్నట్లుగా మనం ఒకళ్ళనొకళ్లం ఏదో ఒక పేరుతో పిలుచుకోవాలిగదా? (అలోచిస్తూ) మిమ్మల్ని నేను 'రాం' అని పిలవవచ్చు. —ఎక్కడ వున్నావు తీసుకుంటున్నావా?—కానీ 'రాం' అనేది అపవాదాల్లో పిలవబలనిన పేరు... నేను 'మూర్తిగారు' అంటాను. (వయ్యారంగా జానకి వంక చూసి నవ్వుతూ) ఏమంటారు?

జానకి : ఇది కలకాదు కదా!

వేదాంతం : (మూర్తి వైపు చూడకుండా) కానీ మూర్తిగారు ఏమీ ఆశ్చర్యపడడం లేదు. 'నుదులన్ వ్రాసిన వ్రాత తప్పితరమా?' అనుకుంటూ బ్రహ్మ రాసిన రాతను చూసుకుంటున్నాడు.

[ఇంతవరకూ అనే పని చేస్తున్న మూర్తి విత్తరపోయి, ఆపని చెయ్యడం ఆపేస్తాడు.]

మూర్తి : జరిగినంతవరకు చాలు వేదాంతంగానూ!
మీరు నిజంగా పిచ్చివాళ్లు కాకపోతే
మీరాణి యీ నాటకానికి ముందు జవాబు
చెప్పండి.

వేదాంతం : అంత కోపమైతే ఎలా మూర్తిగారూ! ఈ
పరిస్థితుల్లో జరిగిన దానికి జవాబు చెప్పవల
సిని బాధ్యత వామీద వున్నదని అంతరికి
తెలుసు... కానిప్పటికంటే చెప్పే జవాబు,
స్నేహంతో యిచ్చే ఆతిథ్యం తరువాత
చెప్పకూడదా?

మూర్తి : మేము మీ ఆతిథ్యంనా?

వేదాంతం : ఏం? కాకూడదా?

జానకి : (ఒప్పుకుంటూ) సరే!

వేదాంతం : థాంక్స్.... కాని ఈ పేర్ల తిరిగం
అలానే వుంది. వీరి పేరు లేటిపోయింది
కదా! (అంటూ జానకి వంక చూస్తాడు)

జానకి : వాపేరు జానకి.

వేదాంతం : అయితే, కుమారి జానకి—

మూర్తి : (త్వరగా, అసహ్యంగా) ఆ...వా భార్య!
వేదాంతం : అయితే నేను 'కుమారి'ని వదిలి వెళ్ళు
లన్న మాట!

మూర్తి : (కొంచెం తిత్తరపాటుతో) చూడండి—

వేదాంతం : (అటు చూచి) కాని, తీరా మాస్తే,
ఏమీ వుండదు మూర్తిగారూ!

[బట్లర్ లోపలికి వస్తాడు.]

సరే! మనం భోజనాలు చేద్దామా?

జానకి : నేను భోజనం చెయ్యనంటి. (మూర్తి ఆమె
వైపు చూస్తాడు.) నాకు ఆకలిగాలేదు.

వేదాంతం : మీ యిష్టం.... అవును, పూరీపాటాటో
తెప్పించమన్నానుకదా! (బట్లర్ వెడితాడు)
మీరక్కడ కూర్చోండి జానకిగారీ! ఆ!...
మీవక్కడ కూర్చుంటారా మూర్తిగారూ!
[ఇద్దరికి మధ్యగా వేదాంతంగాడు. ఇక
చెయ్యాలిగిం దేమీలేదని విసుగుగా కూర్చుం
టాడు మూర్తి. ఇంతలో ప్లేట్లతో సహా
బట్లర్ వస్తాడు. జానకి, వేదాంతం తిండినం
మొదలు పెడితారు. మూర్తి ఒకక్షణం ముట్టు
కోడు.]

వేదాంతం : మీరు తినరేం మూర్తిగారూ! మనిషి బ్రత
కడంకోసమైనా ఏదోఒకటి తినాలి కదా!
అందులోనూ ప్రయాణం చేస్తున్న వాళ్లు
ఇంకా ఎక్కువ తినాలి... చూస్తే ఈ మీ
ప్రయాణం సుఖంగా అంతంకావడం మీకు
యిష్టంలేదల్లే వుంది.

మూర్తి : అంతండాకా ఎక్కడ? నాకు మొదలే
అర్థంకాలేదు వేదాంతంగానూ! — మీరు
క్షమిస్తే—ఇందులో మీ ప్రసక్తి ఏమింది?
అసలు మీ కెవరు?

జానకి : ఆతిథ్యం ఇచ్చినవాళ్లను అలా అడగవచ్చా,
రాం?

మూర్తి : నిజమే, జానీ! అలాగయితే మనం ఇక్కడి
కెలావచ్చాం? రాముడు ఇది హోటలని
చెప్పాడు. ఆ బట్లర్ కూడా ఇది 'వొక
రకం' హోటలని ఒప్పుకున్నాడు... కాని
తీరామాస్తే ఇది స్వంత యిల్లు. అదీకా
కుండా, మేం వస్తామని మీకు ముందే
తెలిపిన పట్టుగా వుంది. నిజం చెబుతు
న్నాను, నా కిదేమీ అర్థం కావడంలేదు.

వేదాంతం : మీ బాప్ యేమిటో నా కర్తమయింది
మూర్తిగారూ!

మూర్తి : ఏమీ తెలియని కోత్తవాళ్ళచేత 'మూర్తి
గారు' అని పేరుపెట్టి పిలిపించుకోవడం
నాకు యిష్టమూకాదు, అలవాటూ లేదు.

వేదాంతం : చూడండి... మీలోమీరనుకొంటున్నారు,
ఈ వేదాంతం యెవరు? ఈయన మనకు
తెలుసా? అసలియనది ఉత్తర దేశమా,
దక్షిణదేశమా?

జానకి : (తాపిగా) ఏదేశమయితే నేం?

వేదాంతం : (అనిదెంకకు తిరిగి) మీకు పూరీ బాగు
న్నట్లుగా వుంది... చూస్తే, మూర్తిగారి కది
వచ్చివున్న కనిపించడంలేదు.

మూర్తి : (వాటివంక నే చూస్తూ) ఈ పూరీలో తిప్ప
పట్టడానికేమీకవిపించడం లేదు. మీ వంట
మనిషి భీముడులా వున్నాడు.

వేదాంతం : థాంక్స్ ... (బట్లర్ వస్తాడు) చూడు
లోకనాథం! అయ్యిగాదు రుచి చూడ
కుండానే, పూరీలు బావున్నాయన్నారని
భీముడితో చెప్ప.

బట్లర్ : నిండా కాంక్రెట్ సార్ ... చెప్పి వస్తును
(వెడతాడు)

బాని : మీ అన్ని జవాబులతో పాటు ఈ ప్రశ్నకు
మా జవాబు చెప్పండి—

వేదాంతం: ఏమిటి?

బాని : మీ బట్లర్ కౌన్సిలర్లవల్ల ఎలా ప్రత్యక్ష
మవుతాడు?— చేతులిలా!—

వేదాంతం: (తేబులో కాగితం తీసి) నేను ఆ ప్రశ్న
రాసుకుంటాను... బట్లర్ ... ప్రత్యక్షం—

(బట్లర్ వస్తాడు. ఆతిథ్యం అర్పిస్తున్నాడు)

వేదాంతం: లోక నాథం! పాలు— (బట్లర్ వెడతాడు)

మూర్తి : (త్వరగా పూరించి, టర్నింగ్ మెంబర్ చేస్తూ)
మేం ఇప్పుడే వెళ్ళిపోవాలి వేదాంతం
గారూ! మీ ఆతిథ్యం మా హృదయ
పూర్వకమైన కృతజ్ఞత ... హైదరాబాదు
మాకు ఎక్కువమారంలో లేదనిపిస్తుంది.

వేదాంతం: నిజమే! మీరు హైదరాబాదు కోర్టుకు
దగ్గరలోనే వున్నారు.

మూర్తి : మీరు మా రాముడికి సరైన గోష్ఠం చెప్పితే—
[ఇంతలో బట్లర్ రాగానే ఆవుతాడు]

వేదాంతం: లోక నాథం! పాపం, మూర్తిగారికి బాగా
ఆకలిగావుందని! గ్లాసునిండా పాలు పోయి.

బట్లర్ : దానికేమిసార్! ఎన్నితాగినా తాగవచ్చును.
మనకు వున్నాయి...

వేదాంతం: అని కొంచెం చల్లారేలోపుగా ఆ సోఫా
సరిచెయ్యి ... పాపం, మూర్తిగారు ఆ
టర్నింగ్ మాక్సిమండా వున్నారు
(బట్లర్ సర్దుతాడు. వేదాంతం గ్లాసు తీసు
కొని) రాత్రి ఇది చాలా బలమైన
అవారం. (బానికి వైపు తిరిగి) ఏమంటారు?

బాని : వాడిది చాలా ఇద్దం.

వేదాంతం: చాలా సంతోషం. (గ్లాసులోకి చూస్తూ)
ఏమిటిది వేదాంతం!

బట్లర్ : పాలలో కొంచెం సేమియాదా వేసిరి!

వేదాంతం: ఈ సేమియా చూడండి! మెన్ను సుమి
[తాకు వెళ్ళివస్తాడు స్వయంగా చెప్పాడు
కీటిం!]

[బట్లర్ వెడతాడు. ఈ అవకాశం కోసమే
చూస్తున్న మూర్తి టర్నింగ్ మెంబర్ చేస్తాడనిపిస్తున్నా]

వేదాంతం: ఆ సోఫాలో కూర్చుంటారా?

మూర్తి : మా వెండి వేదాంతం గారూ! జరిగినంతవరకు
ఈ తేమను చాలు. మా అనుమానాలకు
మీరు జవాబు చెప్పకపోతే మేం ఇక్కడ
పచ్చి మంచినీళ్ళు కూడా ముట్టం.

[బాని అర్పిస్తున్నాడు. అతిథ్యం మాన్పింది]

మూర్తి : ఇప్పుడు మీరా జవాబు చెప్పండి
చెప్పాలి. లేకపోతే— బాని! — లేకపోతే
మా దోషం మేం బోతాం.

వేదాంతం: (ఆలోచించగా) కాని, ఏది మీదోషం?

మూర్తి : హైదరాబాదు ... మా జవాబు కొంచెం
దోషం తప్పివుంటాడు. మమ్మల్ని మళ్ళీ
హైదరాబాదు మార్గానికి చేరుస్తే—

వేదాంతం: (తనలో తాను మాట్లాడుకుంటున్నట్లుగా)
హైదరాబాదు మార్గం! చాలా కష్టమైన
మార్గం మూర్తిగారూ! — అదీ కాకుండా
మీరు రాత్రిపూట ప్రయాణం చేస్తున్నారు.

మూర్తి : ఆ భయం మాకు లేదు.

బాని : (మూర్తికి దగ్గరగా వెళ్ళి కూర్చుని, వేదాంతం
గారితో) అంటే, మీ వుద్దేశ్యం?

వేదాంతం: (ఆమెతో) అది మీకు చాలా కొత్త గోష్ఠం—
కొత్తది, ఇది వరకెప్పుడూ ప్రయాణం
చెయ్యనిది!

మూర్తి : అదేమిటి! ఆమె చాలా సార్లు ఈ కోర్టుమీద
ప్రయాణం చేసింది. (బానితో) అవునా
బాని!

బాని : (తల తిప్పుతూ) నిజానికి నే నెప్పుడూ
ప్రయాణం చెయ్యలేదు... కాని, వాకిలి
భయం లేదు వేదాంతం గారూ!

[మూర్తి టిక్కెట్ల దచ్చిపోతాడు. టిక్కెట్లను
నిశ్చయం]

వేదాంతం: (సిగరెట్ తీసుకొని) మీకోసం అధ్యంతరం
లేదుకదా!

బాని : ఆయ్యో!

[సిగరెట్ అఫర్ చేస్తాడు మూర్తికి]

మూర్తి : అక్కలేదు...

వేదాంతం: చాలా మంచిరకమండీ ... లండన్ నుంచి తెప్పించాను.

మూర్తి : (తీసుకుంటూ) సరే!...థాంక్స్!

వేదాంతం: (వారికి దగ్గరగావున్న కుర్చీలోకి వెళుతూ) మీకక్కడ నుఖం గావుందా మూర్తిగారూ?

మూర్తి : (పాద్యమైనంత గంభీరంగా) మీజనాబులు?

వేదాంతం: మీ ప్రశ్నలు?

జానకి : ముందు నా ప్రశ్నలకు జవాబు చెప్పండి...

(వేదాంతం ప్రశ్నార్థకంగా ఆమెవైపు చూస్తాడు) ఈ టేబుల్ దుట్టా మూడు కుర్చీలున్నయ్. ఒకటి మీకనుకుందాం.... మిగిలిన రెండూ?

వేదాంతం: మీకోసం, మూర్తిగారికోసం.

జానకి : అంటే, మేంవస్తామని మీకు ముందుగానే తెలుసుకొన్నామా!

వేదాంతం: మిమ్మల్ని యిక్కడికి తీసుకురమ్మరి రాముడికి ముందుగానే చెప్పివుంచాను.

మూర్తి : (కుర్చీలోనుంచి లేచడానికి ప్రయత్నం చేస్తూ) రాముడు! నా జవాబు! మీరు చెప్పేది—

వేదాంతం: మీరు చెప్పేవేమిటో నిదానంగా కూర్చోని చెప్పండి. (నిదానంగా కూర్చున్నాడు మూర్తి)

మూర్తి : మిమ్మల్ని యిక్కడకు తీసుకురావడానికి రాముడికి మీరు లంచం ఇచ్చారన్నమాట!

వేదాంతం: లేదు మూర్తిగారూ! రాముడు మా మనిషివాడికి మీరే ఎక్కువశీతం అన్న లంచం ఇచ్చి మీ జవాబుగా వుంచుకున్నాడు.

మూర్తి : (నిమ్మరేక) అంటే—

జానకి : అసలు రాముడెవరు?

వేదాంతం: సాక్షాత్తూ సీతమొకడు—అంటే మా తోట చూరి తిమ్ముడు...సీత మా పనిమనిషి.

మూర్తి : (కోపాన్ని అణచుకుంటూ, లేవబోయి, మళ్ళీ వేదాంతం సంజ్ఞ చెయ్యగానే కూర్చుని) మీరిలా నా స్వంత విషయాల్లో జోకర్లం కలిగించుకోవడం యేమైనా బావుందా?...చెప్పండి...

జానకి : ముందు ఈ సందేహం తీర్చండి...రాముడు మీరు పంపిన మనిషే కావచ్చు ... కాని

మేముంటే మీరు ఎందుకీత ఉత్సాహం చూపుతున్నారు? మీ కెవరు?

వేదాంతం : (నవ్వుతూ). చట్టి వేదాంతాన్నే! ఇంకెవరికీ గతమైన ఉత్సాహంకాదు. మీరు మైదానా బాదు కోడ్డుమీద పోతున్నారని, ఆ కోడ్డు మీద పద్దరిమిదేళ్ళ పిల్ల రాత్రిత్రాట ప్రయాణము చెయ్యడం మంచిదికాదని—వేదీపని చేశాను.

జానకి : (మైదానా, కాని గర్వంతో) కాని, నా విషయంలో యీ విషయమైన ఉత్సాహం, జాగ్రత్త తీసుకోమని మిమ్మల్ని కోరలేక!

వేదాంతం : నిజమే! కాని, నావమాత్రం చాలాఉత్సాహం. ఇట్లా యీ కోడ్డుమీద ప్రయాణం చేసేవాళ్ళింపిలోనూ యీ ఉత్సాహం పంచుకుంటాను...అది నా పరదా!

మూర్తి : (ఇంకివరకు కోపాన్ని ఆపుకున్నాడు. ఇక ఉండబట్టలేక, జానకికి 'యిక్కడ నుంచి వెళదాం' అన్నట్లుగా సంజ్ఞచేస్తూ) జానీ! (అంటూ కోడ్డుమీదవపున్న వారిది దగ్గరకు వెళతాడు)

వేదాంతం : ఆతలుపు తాళం వేసివుంది మూర్తిగారూ!

మూర్తి : (వేదాంతం దగ్గరకు గబగబా వచ్చి) ఐలే ఓ కుణంలో అది తీయించండి.

[ఈమాట లంటావుండగా కట్టర్ వస్తాడు]

వేదాంతం: లోకనాథం! మూర్తిగారు నాకు దగ్గరగా వచ్చి ఏవో చెబుతున్నారు, విన్నావా?

[మూర్తి నీరసపడి, కుర్చీలో కూలబడతాడు]

వేదాంతం : ద్రాక్ష తెచ్చావా ఏమిటి?

జానకి : నాకక్కర్లేదు.

మూర్తి : నాకూ అక్కర్లేదు.

వేదాంతం : సరే! నాకూ అక్కరలేదు.

[బట్లర్ పోతాడు]

వేదాంతం : లోకనాథం! ఈ పాముకాలం హాస్పిటల్కు వెళ్ళిచ్చావా?

బట్లర్ : చిల్లెంపార! ఆ అయ్యగారు నిండా ఆరోగ్యంగా వున్నారు యీరోజు కొంచెం రోట్టే, పాలూ తీసుకుంటారని నన్ను చెప్పింది.

వేదాం : సరే! (బట్టర్ వెడతాడు) ఆరను ఓ కుట్టాడు ఇంకా చనువునాంతం పూర్తయిందోలేదో! ఆరను ఓ అమ్మాయిలో పారిపోతున్నాడు. అర! ఆవిడ పేరు మరచిపోయావో!...నాకు చాలా మతిమరుపందీ! ... ఆరను ఆవిడై 'ప్రసీస్' అనో, 'టైగర్' అనో పిలిచేవాడని జ్ఞాపకం...(మూర్తి కోపంగా ఆయన వంక చూస్తాడు...అజీమీ పట్టించుకోకుండా, ఏవో చెప్పటోయి, జేబులో కాగితం తీస్తాడు) అర! ఏమిటి బట్టర్... (ప్రత్యక్షం...ఓ! (బాసికైపు తిరిగి) ఇది నా ఏచ్చి అనంకి, పుత్రాహం అనంకి— ఏదై నా—ఈహాల్లో ఎక్కడ చూసినా, జేబులో మీద, పేదమీద, కుర్చీల్లో, అన్ని చోట్లా గంటలున్నయ్. ఇటువంటి సాయం కాలాలు మా పవిత్రమయిందయా నా పిలువందీ మీరంలో నే ఉంటాడు.

బాసి : అంటే, మేం కొంచెం బాగ్రుతిగా వుండాలన్న హెచ్చరికన్నమాట!

వేదాం : నిజమే! ఆ విషయం మీకు చెప్పడమే మంచిదిమకున్నాను ... మూర్తిగారు చాలా కోపంతో కూడా వున్నారు. మా తోటమాలి వాడి యిద్దరికయ్యూ, బట్టర్—అందరూ మంచి వస్తాడయి. (మూర్తివైపు తిరిగి) ఈ సంగతి తెలిసివుంటే ఎంగుకైనా మంచిది.

బాసి : (లేచి) చూడండి వేదాంతంగానూ! నేను తిమామగా చెప్పడంలేదు. నా విషయం నాకు బాగా తెలుసు...మిమ్మల్ని పెద్దమనుష్యులుగా అడుగుతున్నాను. ఆ రెండుపులియిందంకి.

వేదాం : అది అసంభవం అనుకుంటాను, బాసికీదేవీ!

[బాసి మెడలు కుదించుకొని కూర్చుంటుంది]

మూర్తి : అంటే, మేం ఈయింట్లో జబర్దస్తీగా కైదు చేయబడ్డామన్నమాట!

వేదాం : ఆ విషయాన్ని గురించి అంత రార్థాంతం ఎందుకు మూర్తిగారు! ఒక స్నేహితుడి ఆహ్వానమీద, హైదరాబాదు వెళ్లటం కొన్నాళ్ళు వాయిదా వేశామని ఎందుకనుకో కూడదు?

మూర్తి : నేను జబర్దస్తీ అనే అంటాను.

వేదాం : అనంకి. దానికే? స్వతంత్ర భారతదేశంలో వాక్స్వతంత్ర్యం సంపూర్ణంగా ఉంది. మీరన్నమాట నే నెందుకు కాదవాలి? నేనూ జబర్దస్తీ అనే అంటాను.

మూర్తి : అంటే మేం ఇక్కడ బందీ చెయ్యబడ్డామన్నమాట!

వేదాం : 'ఈయింటి ఆవరణలో' అనండి...యీ ఆవరణ లోపల మీ యిష్టంవచ్చినట్లు వుండవచ్చు.

మూర్తి : ఒక వేళ రేపుపొద్దున్నే మా...మా ఆ...వీధిలోకి వెళ్ళాలని బయలుదేరితే, మీజవాసులు ఆవిడమీద బలవంతం చేయ్యి వేసి ఆపుతారన్నమాట!

వేదాం : మూర్తిగారు! మీ...మీ ఆవిడ అంత పొద్దునే వీధిలోకి వెళ్ళాలని ఎందుకనుకుంటారు, చెప్పండి? ఇంత చరికాలం ఉదయాన్నే వీధిలో యేం పని ఉంటుంది, చెప్పండి?

మూర్తి : ఒక వేళ ఆవిడ దగ్గర్లోవున్న పోలీసుస్టేషనుకు వెళ్ళాలనుకొంటే—

వేదాం : (బాసితో) ఏం? వెడతారా?

బాసి : (చిరువత్సవో) నిర్లొచ్చా?

వేదాం : ఓ! మూర్తిగారి బుజాలు ఎక్కి విలవిడితే, మీరాగోడ తేలిగ్గా దాటవచ్చు. (మూర్తికి కోపం వచ్చిందని తెలుసుకొని) జవాన్లలో గేటు తాళం చెవులు కూడా పారవేశారని లోకవాగ్ధం చెప్పాడు...బాగ్రుతి లేని పెదవలు—

మూర్తి : (లేవబోతాడు)

వేదాం : మీరు కొంచెంవేపు ప్రశాంతంగా కూర్చోండి.

మూర్తి : కూర్చోడానికి కూడా మీ అధికారం ఏమిటి? నేను మళ్ళీ చెబుతున్నాను. ఇది అమానుషం—

బాసి : నిజమే! కాని ఆ మాటే ఎక్కడా చెబుకూ కూర్చోలేంకదా! ఎల్లాగో మనం యిక్కడికి వచ్చాం. వెళ్ళగిరిగేవరకూ యిక్కడే

వుండాలి. కాని నాకింకా అశ్వరథంగా వుంది: వేదాంతంగాను మనములే ఎందుకంటే ఆపేక్ష మాపిస్తున్నారా అని!

మూర్తి : ఎట్లాగయితే నేనే? ఎన్ను ఈ పాఠికి ఆప గలిగారు. కాని ఎక్కడూ యిలానే ఆపగలరనుకోకండి నాకు జరిగిన ఈ అవమానానికి ఇంతకు ఇంతా నేను ఏదోవిధంగా తీర్పుకోగలను.

వేదాం : (విస్మయంగా) దాని కేముడీ? తిప్పకుండా! మీరు నాపేర వరంజుకు రావే ప్రతి పుత్తరం నాకు తిప్పకుండా అందుతుంది. మీరు చేసుకో నే ప్రయత్నాలు మీరు నిరర్థకంకరంగా చేసుకోవచ్చు.

మూర్తి : నాకు...ఆ...నా భార్యకు, నాకు జరిగిన యీ అవమానం—

వేదాం : (త్వరగా) కాదు, కాదు...మీ భార్య కాదు.

మూర్తి : (కోపము వచ్చింది, విశ్లేషణదూ అయినా నాకు) ఏమిటి!

వేదాం : అవును. నేను చెప్పింది పొరపాటు కాదు. (జానకిగో) మీరూ, ఆయనా కలిసి పారిపోతున్నారు. అవునా?

మూర్తి : (ముందుకు వచ్చి) చూడండి—

జానకి : (వారిస్తూ) ఇంకా రాధాంతం ఎందుకు రాం? మనం చెప్తున్న పనికి మనం సిగ్గుపడవలసిందే, కదా!...నిజమే వేదాంతంగానూ! మేం యిద్దరం పారిపోతున్నాం.

వేదాం : నిజమే! ఎందుకు పారిపోతున్నాడు? ఈ పనికి మీరు సిగ్గుపడవలసిందే నువ్వే మూర్తిగానూ?

మూర్తి : ఇట్లా నా స్వంతివిషయాల్లో తోకకొకరి కలిగించుకోవడం—

వేదాం : మీరు చెప్పినంతా నిజమే! కాని అదంతా యిదివరకే చెప్పారుకదా! నేను తోకకొకరి కలిగించుకున్నాను— అదీ ఆర్థం లేనిది, అమానుషమైంది—నిజమే! కాని నేనిలా తోకకొకరి కలిగించుకోవడం మిరిద్దరూ గుఱంగా వుండాలనే!

మూర్తి : నా గుఱం నేను చూచుకోగలను.

వేదాం : (జానకిని చూపుతూ) మరి ఈ మీది?

మూర్తి : నామీద ఆమెకు నమ్మకముంది.

జానకి : నేనేమీ చెప్పినట్లును కాదు...ఈ ఆపవాదు, నేను పోగొట్టుకో నే మంచి చేరు, ఆ అమామ్యి తిస్తి—నే నివస్తి ఆలోచించలేదనుకున్నారా?

వేదాం : మీ రాలోచించని విషయం ఒకటి వుంది జానకిదేవి!

జానకి : మీరు పూర్వకాలం మనుషులు. నాకు నీతినిరంచి చెప్పబోతున్నాను.

వేదాం : (ఆశ్చర్యంతో) లేదే!

జానకి : (నిరసించుకోకుండా) ఈ ఇంట్లో ఒంటరిగా, ద్రవంచాన్నింది మిమ్మల్ని వేరుచేసే నాలుగు గోడలగుర్తి వుంటున్నార మీరు... పెళ్ళిచేసుకున్నవాళ్ళు జీవితాంతం గుఱపడతారని పాతపురాణాలు చెప్పేకూటలు నమ్ముతున్నార మీరు.

వేదాం : నా పుణ్యక్షేత్రం అదికాదు.

జానకి : లేకపోలే, గుఱంగా వున్న దింపకులను నివేదించి నీచురాలివంటారు నేను.

మూర్తి : గుఱం! అది ఒక మురికిరంట...నేను జీవితంలో నిజంగా హాయిగా వున్నది యిప్పుడే!

వేదాం : జీవితంలో నిజంగా హాయిగా వున్నది యిప్పుడేనా?...మనము పెళ్ళిచేసుకో బోయే నాకు కూడా యీ మాటే చెప్పారేమో?

మూర్తి : (నీరసించిపోతాడు) అదీ!

వేదాం : కూర్చోండి.

[ఒకపారి వేదాంతం రంక తీక్షణంగా చూచి, కుర్చీలో కూలబడతాడు మూర్తి]

వేదాం : మిమ్మల్ని రెండు ప్రశ్నలకుగవచ్చా?

జానకి : ఏమిటి?

వేదాం : ఆయన కమలకు విడాకు లిస్తారా?

మూర్తి : ఘాత ప్రసక్త అక్కర్లేను.

వేదాం : మీకా ప్రసక్త అక్కరలేకుండా జానకి జీవించి వివాహం చేసుకుంటారా?

మూర్తి : మరో అవకాశం!...ఇవూ—

వేదాం : కుమించండి. నాకు కావలసింది సమాధానం.

బావి : ఆరువ వన్న పెళ్ళిచేసుకుంటారు.

వేదాం : అప్పుడు, పాతపురాణాలు చెప్పినట్లుగా, పెళ్ళిచేసుకోవ్వ వాళ్లు జీవితాంతం : సుఖంగా వుంటారా? (బావి మాట్లాడను.)

మూర్తి : బావి! సుఖంకోసం నా సర్వస్వం—

వేదాం : కావచ్చు! అంతమాత్రాన—(బావితో) నేను పాతికాలం ముగ్ధుని. నాకు ప్రపంచం అంటే యేమిటో తెలియదు. మీరు ఈ కాలంవాళ్లు...మీకు కాస్తాటన్నీ పుక్కిటి పురాణాలు...కానీ ఈ పెళ్ళితిరువాతి జీవితాంతం సుఖంగా వుంటారా?

మూర్తి : మీ రంటున్న జీమిటో నా కర్తవ్యం కావడం లేదు.

వేదాం : బావి! జీవితం తెలిసింది.

బావి : (మెల్లగా) ఆ కష్టాలు నేను పడతాను, వేదాంతం గారూ!

వేదాం : కానీ చాలా కష్టాలు పడాలి...నామాట నమ్మండి. నేను ప్రపంచానికి మీరనుకున్నంత దూరంలో లేను. అలాగే వుండి వుంటే, మీ సంగతి తెలుసుకోగలిగేవాడి నా?...నేను ప్రపంచాన్ని ఎదురుదును... ఈ పెళ్ళిళ్ళలో వున్న కష్టాలు ఎదురుదును. అసలు వివాహం ఒక వ్యాపారం లాంటిది. (నూటిగా) కానీ మీరు చేస్తున్న జీమిటి? జీవితంలో అదివరకే ఒకసారి ఈ వ్యాపారంలో చిత్తుగా ఓడిపోయి ముగిసిరి పెళ్ళి చేసుకుంటున్నారు.....సుఖాన్ని కోసు క్కందా మనుకుంటున్నారు.....(మూర్తి తో) క్షమించండి...(మళ్ళీ బావివైపు తిరిగి) మీరు పెళ్ళి చేసుకోవడానికి ఆయనలో ఘనతి ఏమిటి? వివాహ జీవితంలో కొంత అనుభవం సంపాదించారన్నదేగా? ...అదికూడా సుఖవంతి మయినది కాదని ఆయన చెప్పారు.

మూర్తి : (గర్వగర్వంగా) బాగా చెప్పారు.

వేదాం : అది నిజం కాదా?

మూర్తి : కావచ్చు...నిజం చెబుతున్నాను—సరే! కమలకు వ్యతిరేకంగా నేనేమీ చెప్పడమిదుకోలేదు.

వేదాం : చెప్పండి, చెప్పండి.. మనం జీవితాంతం పెద్దమనస్కులంగా చెలామణి అవుతామనుకున్నా, మనం బ్రతికేకే కొద్దికోబాలు!

మూర్తి : సరే! నేను చెబుతున్నాను. ధిగంతకుకు కూడా మా జీవితాన్ని సుఖవంతం చేయ్యలేము. అ...ధిగవంతుకు కూడా!

వేదాం : కానీ మీరు ఆవిన్నే పెళ్ళి చేసుకున్నారు కదా!

మూర్తి : నిజమే! అ...నిజమే - నిజమే! - తరువాత?

వేదాం : (విశ్వభాన్ని చీల్చుకుంటూ) నాకు ధనం వుంది. డబ్బున్న మనుషులు మంచివాళ్లు కావడం చాలా అరుదు. కానీ నా డబ్బు వాకే కాక, నాతోటి వాళ్ళకుకూడా పుష్టయోగపడి, వాళ్ళ సుఖానికి పుష్టయోగపడితే నాకానందం! అందుకల్ల సాగ్యసయివంతి తరకు సంఘంలో సుఖంలేని వివాహాలను ఆపుచేద్దామని నా ప్రయత్నం. సరదాకోసం చేస్తున్నా. డబ్బు మిగిసికేస్తే విలువను, కత్తిని దూకే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది.

మూర్తి : అంగులో ఆశ్చర్యం ఏమింది?

వేదాం : చాలా వుంది. ఆ సంగతైవా అంగుగ్రహించారా? నుర్రించి వుంటే ప్రతివాళ్లూ ఒకేరీతిగా డబ్బును తిగతెలుగు...సరే! ఈ డబ్బు యిచ్చిన కత్తితో యిక్కడకు వచ్చిన అనేక జంటలకు—బాగా ప్రేమించుకుంటున్నాం అనుకునే వాళ్లకు—అనేక విషయ పరిస్థితులను కలిగించి ప్రేమించుకోమన్నాను. ఆ పరిస్థితులకు నిలబడితేనే ప్రేమ, పెళ్ళి...అటువంటి వాళ్లు చాలామంది ఎవరి దారిన వాళ్లు పోయేవాళ్లు...కొందరు పెళ్ళి చేసుకోని చాలా మాయగా వున్నారు.... ఆలోచించకుండా పెళ్ళిళ్ళకు దిగడం వాకిష్టం లేదు. అందుకల్ల, మితంటివారు ఈ కోడుమీదుగా పోతూవుంటే, వాళ్లను ఆపి, “పాతి పాతిపురాణాలు చెప్పినట్లు, మీరు జీవితాంతం సుఖంగా వుంటారా?” అని ప్రశ్నిస్తాను.

మూర్తి : మీ పుణ్యక్షేత్రాలు గొప్పవే...కానీ మీరిలా చెప్పకుండా, చెయ్యకుండా కోకర్కం కలి

వుండాలి. కాని వాకింకా అశ్వరథంగా వుంది. వేదాంతంగాను మనసులే ఎందుకంత అపేక్షా చూపిస్తున్నారో అని!

మూర్తి : ఎట్లాగయితే శేం? నన్ను ఈపారికి అపగలగాను. కాని ఎప్పుడూ యీనే అపగలరనుకోండి వాకు జరిగిన ఈ అపమానానికి ఇంతకు ఇంతా నేను ఏదోవిధంగా తీర్పుకోగలను.

వేదాం : (నిర్లక్ష్యంగా) దానికేమండీ? తిప్పకుండా! మీరు వాచేర వరంగల్కు రావే ప్రతి పుత్తరం వాకు తిప్పకుండా అందుతుంది. మీరు చేసుకో నే ప్రయత్నాలు మీరు నిరధ్యంతరంగా చేసుకోవచ్చు.

మూర్తి : వాకు...అ...నా భార్యకు, వాకు జరిగిన యీ అపమానం—

వేదాం : (త్వరగా) కాదు, కాదు...మీ భార్య కాదు.

మూర్తి : (కోపనూ వచ్చింది, విశ్వభూదూ అయి వాడు) ఏమిటి!

వేదాం : అవును. నేను చెప్పింది పారపాలు కాదు. (జానకిగో) మీరూ, అయినా కలిసి పారిపోతున్నారు. అవునా?

మూర్తి : (నుంగుకు వచ్చి) చూడండి—

జానకి : (వారిస్తూ) ఇంకా రాద్ధాంతం ఎందుకు రాం? మనం చేస్తున్న పనికి మనం సిగ్గుపడడం లేదు, కదా!...నిజమే వేదాంతంగానూ! మేం యిద్దరం పారిపోతున్నాం.

వేదాం : నిజమే! ఎందుకు పారిపోతున్నాడు? ఈ పనికి మీరు సిగ్గుపడ్డం లేదుకదా మూర్తిగారూ?

మూర్తి : ఇట్లా నా స్వంతివిషయాల్లో జోక్యం కలిగించుకోవడం—

వేదాం : మీరు చెప్పిందంతా నిజమే! కాని అదంతా యిదివరకే చెప్పాడకదా! నేను జోక్యం కలిగించుకున్నాను— అదీ అర్థం లేనిదీ, అమానుషమైనదీ—నిజమే! కాని నేనిలా జోక్యం కలిగించుకోవడం మిరిద్దరూ కుఖంగా వుండాలనే!

మూర్తి : నా కుఖం నేను చూచుకోగలను.

వేదాం : (జానకిని చూపుతూ) మరి ఈమెది?

మూర్తి : నామీద అమెకు సమ్మతముంది.

జానకి : నేనేమీ చిన్నపిల్లను కాదు...ఈ అపవాదు, నేను పోనొట్టుకొనే మంచిచేరు, ఆ అమ్మాయి తిస్తి— నే నివన్నీ ఆలోచించలేదనుకున్నారా?

వేదాం : మీ రాలోచించని విషయం ఒకటి వుంది జానకిదేవి!

జానకి : మీరు పూర్వకాలం మనుషులు. వాకు నీతినిసురించి చెప్పబోతున్నాను.

వేదాం : (అశ్వరథంతో) లేదే!

జానకి : (రిపించుకోకుండా) ఈ ఇంట్లో ఒంటరిగా, ప్రసంచాన్నించి మిమ్మల్ని వేరుచేసే నాలుగు గోవిలభ్యులు వుంటున్నారు మీరు... పెళ్ళిచేసుకున్నవాళ్ళు జీవితాంతం కుఖపడతారని పాతిపూజాలు చెప్పేవూటలు నమ్ముకున్నారు మీరు.

వేదాం : నా పుట్టేళ్ళం అదికాదు.

జానకి : లేకపోలే, కుఖంగా వున్న దింపతులను వివడినీ నీయరాలివంటారు నేను.

మూర్తి : కుఖం! అది ఒకయరికిరంబ... నేను జీవితంతో నిజంగా హాయిగా వున్నది యిప్పుడే!

వేదాం : జీవితంతో నిజంగా హాయిగా వున్నది యిప్పుడేనా?... కనులను పెళ్ళిచేసుకో బోయే వాడుకూడా యీ మాటే చెప్పారేమో?

మూర్తి : (నీరసించిపోతాడు) అదే!

వేదాం : కూర్చోండి.

[ఒకసారి వేదాంతం వంక తీర్చుకుంటూ చూచి, మర్రిలో కూలబడతాడు మూర్తి]

వేదాం : మిమ్మల్ని రెండు ప్రశ్నలనుగవచ్చా?

జానకి : ఏమిటి?

వేదాం : ఆయన కనులకు విడాకు లిస్తారా?

మూర్తి : మ్లాకా ప్రసక్తే అక్కర్లేదు.

వేదాం : మీకా ప్రసక్తే అక్కరలేకుండా జానకిదేవిని వివాహం చేసుకుంటారా?

మూర్తి : మరో అపమానం!...ఇక—

వేదాం : తుమించండి. వాకు కొవలసింది సమాధానం.

గిండుకోరికలం ఏమీ బాగాలేదు. మీకు డబ్బు యిచ్చిం కెత్తినీ అధికారంన్నీ కుర్చిని యోగం చేస్తున్నా రన్నమాట!

వేదాం : అధికారమా! దీన్నో అధికారం మేమీలేదు. ఇక డబ్బుకున్నీ కెత్తినంతారా! ఇప్పుడు మీ కోక పదిలకీల రూపాయ లిచ్చి ఈ రాత్రికి రాత్రి మీ ఆవిడవగ్గరకు తిరిగి వెళ్లి మంటే, (జానకిని చూపుతూ) ఈవిడకు యిహ జీవితంలో కనిపించకుండా వుండ గలదు.

మూర్తి : ఈ అసహ్యమైన విషయాలే తెలుతారా, ఈ రాత్రి అంతా?

వేదాం : అసహ్యమా? (నవ్వి) ఒక్కొక్కప్పుడు నిజం, అసహ్యంగానే వుంటుంది మరి! ఈ అసహ్యమయిన విషయాన్ని గురించే ఈ రాత్రింతా ఆలోచించండి...పదిలకీలు! [ఒకక్షణం ఈ ఎరలో పడ్డట్లుగా కనిపిస్తాడు మూర్తి.]

జానకి : (తిరవ్వురంగా) నేను ప్రేమించిన ఆతను, నా ఎదుటనే మరొకరి దయాభిక్షమయ్యాచిందేట్లు చెయ్యటంకూడా మీ ఆదర్శంలో ఒకభాగం కాబోయి!

వేదాం : (నవ్వుతూ) అచ్చే! నా ఆదర్శం అటువంటిదే అయితే, యిక నాకు తెలిసిందంతలో పెళ్లికే వుండేది కావు. సరే! నే నివ్వకు చెప్పిన మాటల్ని ఉపసంహరించుకుంటున్నాను... కానీ మీరు నన్ను అపార్థం చేసుకున్నాడు. మిమ్మల్ని నేను జబర్దస్తీగా విడిచిపెట్టి దబ్బు కోలేదు అందుకు నాకు అధికారంకూడా లేదు.

మూర్తి : ఇంతలో ఎంత విషయం!

వేదాం : (మూర్తిని వుత్తుకు తిరిగి) ఖాంక్స.

జానకి : (నవ్వుతూ) రాం! నువ్వు అనూయపడడానికి మనోసునిపి వున్నాడు. బాగ్ గర్లీ... (వేదాంతంతో) ఏమంటారు?

వేదాం : వెరిండ్...యూ ఆర్ స్పార్టివ్.....(గంభీరంగా) నేను చెప్పాను కదా, మీరు హైదరాబాదు వెళ్ళడానికి నాకేమీ అధ్యం

తరంలేదు. కానీ కొన్నాళ్ళిక్కడే వుండి మీ జీవితం ఎలా సాగుతుందో చూసుకో కూడదా?

మూర్తి : మా సంగతి మాకు తెలుసు.

వేదాం : కావచ్చు...మీ రిద్దరూ హృదయపూర్వకంగా ప్రేమించుకొని వుంటే—అటువంటి అమరమైన ప్రేమకు కేవలం పులవాడ పులిపిస్తారు. అప్పుడు నాకంటే ఎక్కువ సంతోషించేవారైతారు. 'మీ రిద్దరూ కలిసి హాయిగా జీవించడానికి వీలులేదు. మూర్తి గారు కమలవగ్గరకే వెళ్ళిపోవాలి'ని నేను చెప్పడంలేదు. ముఖంలేని వినామా జీవితాన్ని అనుభవించినవాణ్ణి నేను. అది తెలిసివుండే—నా దగ్గర డబ్బూ, అధికారమా వుండి కూడా...ముఖంలేని పెళ్లిళ్లు జరగడం నాకు బాగా వుంటుంది. (కొంచెం దగ్గరగా వచ్చి) కానీ జానకిదే! భర్తగా అప్పుడే ఒకసారి అననుభవించిండుకున్న వారిని పెళ్ళిచేసుకో బోయేమందు ఎంతో దూరం ఆలోచించాలి.

జానకి : అచ్చే! అట్లా అడడం బాగా లేదండీ!

వేదాం : బాగాలేదు, విజమే! కానీ నిజం అదేకదా! ఏమంటారు మూర్తిగారూ?

మూర్తి : నేను యిదివరకే చెప్పాను, కమలకు వ్యతిరేకంగా నేనేమీ చెప్పడమకోలేదని.

వేదాం : ఆ సంగతి యిందాకటినుంచీ చెబుతూనే వున్నారకదా! కానీ జరిగిన విషయాల్లో అంతా కమలదే తప్పని నచ్చచెప్పడానికి మాత్రం ప్రయత్నించకండి.

మూర్తి : (అనుమానంతో) అయితే—

వేదాం : సంవత్సరం తరువాత తప్పంతా జానకిదేదే అనిచెప్పు.

మూర్తి : 'సంవత్సరం తరువాత' అనడంలో మీ వుద్దేశ్యం?

వేదాం : క్షమించండి.....నా వుద్దేశ్యం 'తరువాతి సంవత్సరం' అని.

[మూర్తి మొహం ముడుచుకుంటాడు]

జానకి : (అవలీన) నేనిక పడుకోవాలి. మమ్మల్నిలా ఎంతకాలం వుంచుతారు?

వేదాం : ఒక వారం లోకం లండన్ గలరా? హాయిగా, కలిసి జీవితాన్ని గడపడానికి మీరింకా చాలా లోకాలున్నాయ్ ముందు.

జానకి : మా నాన్నగారికి నేనొక పుత్తరం రాసి వచ్చాను. (విజయగర్వంతో) అది మీ ఎత్తులకు అటకట్టు కాదుకదా?

వేదాం : ఎంతమాత్రం కాదు. ఆ పుత్తరం మీ నాన్నగారి కండువలో కొంచెం పారపాటు జరిగింది. మీరు మీ స్నేహితురాలితో కొన్నాళ్లు గడపడానికి వాల్తేరు వెళ్ళారని మీ నాన్నగారనుకుంటున్నారు... డబ్బుకున్న శక్తి! (మూర్తితో) ఏమంటారు? (మూర్తి ఏమనగలడు?)

జానకి : మీరు అనుసరించేవిధానాలకు నేను మమ్మల్ని హృదయపూర్వకంగా అభిసందిస్తున్నాను. సరే! నేను పడుకుంటాను.

వేదాం : లోకనాథం! అయ్యగారు పడుకుంటారట!

బట్లర్ : చిత్రింసార్... రంధిమా (ఇద్దరూ నవ్వులు)

మూర్తి : (త్యంగంగా) మీ గొప్పతనానికి నేనూ మమ్మల్ని అభిసందిస్తున్నాను.

వేదాం : ఎప్పటికైనా నిజం ఒప్పుకోక తప్పకుండా మూర్తిగారూ?... మీరుకూడా మీవాళ్లకు ఉత్తరం రాశారా?

మూర్తి : మీకు తెలిసీఉండాలే! మీ గూఢచారులు ఎక్కడి పదిలే అక్కడే ఉన్నారుగా! రాముడు జానకి వాళ్ళ పనిమనిషి— యింకా ఎందుకో?

వేదాం : డబ్బు, మూర్తిగారూ, డబ్బు! మీకు పది లక్షలు అనువ్యం కలిగించడం విచారించవలసిన విషయం. ఆ డబ్బుతో నన్ను శివించడానికి ధగవంతుడికికూడా లంచం యివ్వవచ్చు... సరే! ఒకవారం ఇక్కడి వుండడం మీకు కష్టం కాదనుకుంటాను... ఆ! చాలా

కష్టపడ్డారు; కాఫీకాని, పాలుకాని కావాలా?

మూర్తి : నేను వెళ్ళేవరకూ మీయింట్లో పచ్చి మంచి నీళ్ళుకూడా తాగను.

[బట్లర్ రెండు కప్పులతో (టింక్ తెస్తాడు)]

వేదాం : ఇంకేం! తీసుకోండి.

మూర్తి : మీయింట్లో ప్రతీవస్తువునూదిరిగా నే, యిది మీ దౌర్జన్యంవల్ల నే తీసుకుంటాను.

వేదాం : సరే! మీజాఫా నాకర్థమయింది.

మూర్తి : మీ ప్రవర్తన నీతికి విరుద్ధం—

వేదాం : (వత్తుతూ) ఆ సోఫాలో కూర్చుని ఉపన్యాసాలివ్వకండి—

మూర్తి : ఇది రాక్షసం అని బల్ల నుద్దిచెబుతాను. (అని బల్ల నుద్దిబోతాడు)

వేదాం : (చారిస్తూ) ఆ... ఆ... డబ్బు తీసుకుంటుంది.

(మూర్తి వేదాంతంవంక తీక్షణంగా ఒకసారి చూచి డింక్ గవగడ తోస్తాడు)

వేదాం : సిగరెట్ కావాలా?

మూర్తి : నేను వెంటనే విద్రుపోతాను.

వేదాం : అన్నట్టు, పారిపోతున్న మరో బంట ఇక్కడేవుంది. వాళ్లు బహుశః యివాళో, రేపో వెడతారు. వాళ్లను చూస్తారా?

మూర్తి : మీరు యింతమరుండు చేసిన పాపాలను గురించి వినడానికి నాకు యిష్టమూ లేదు, ఓసికాలేదు.

వేదాం : సరే! శత్రు వ్రుదయం పెంచుటకే కాఫీకి ఈ రూములోకి రండి.

మూర్తి : అది మీ దౌర్జన్యంవల్ల నే —

వేదాం : ఎలాగైతే నేం, రావడం కావలసింది... చుడ్ నైట్! (బట్లర్ వస్తాడు) లోకనాథం! అయ్యగారు పడుకుంటారట!

బట్లర్ : రండిసార్! [మూర్తి వేదాంతంవంక చూచి ధయంగా బట్లర్ తో వెళ్లిపోతాడు. వేదాం గతంగా ఆ తంకకేయాసి, నవ్వి, యేదో ఆలోచిస్తూవుంటాడు.] తెర.

కన్నడాంధ్రములు

శ్రీ గొట్టిముక్కల కృష్ణమూర్తి

సాహిత్య సమాద్రము అపారమూ అనంతమైనది.

బ్రహ్మసృష్టిలోని రసార్థవస్తువులకన్న కవి బ్రహ్మ సృష్టిలోని రసార్థవస్తువులు అనంతములూ అపారములూ. బ్రహ్మసృష్టిలోని ఆర్థవస్తువులు యుగముల మాన్యులచే స్థలాంతర వాచాంతరములు పొందినవి. కాని కవిబ్రహ్మ సృష్టిలోని రసార్థవస్తువులు చిరంజీవములు, అమృతములు, నిత్యమౌనములు. బ్రహ్మసృష్టిలోని ఆర్థవస్తువులకు కొలంబులు జనించి అంతు కనుగొన్నాయి. కాని కవిరసార్థవస్తువుల కవి, కవిలేనిదిని అందరూ అంగీకరించి అసాధ్యమని ప్రారభిస్తారు.

బ్రహ్మసృష్టిలోని మానవులు చెండు విధములు. ధనాధులూ, విద్యాధులూ అవి. ధనాధుల చెంత విద్య, విద్యాధుల చెంత ధనమూ ఉండడం చాలవరకు అరుదు. ఇతని కన్న సవాతముడైన కవిబ్రహ్మ యీ యిరువురికీ సాహిత్య సామ్రాజ్యంలో సామరస్యమును సాధించినాడు. 'విత్', అను ధాతు వాధారంగా జ్ఞానం, విత్తి అని సాధించినాడు. కవిబ్రహ్మ సహాయంతోడనే విధాత తన పని సాగించగలిగినాడని 'వైతా' యథా పూర్వ మకల్మయత్', వంటి ఋగాధారములు కవిపకు చున్నవి. కావున లక్ష్యం పుట్టనిది లక్షణము పుట్టుట అసంభవము.

బ్రహ్మసృష్టికి అంతమున్నది కాని కవిసృష్టి చిరంజీవము. వార్తకి యీవాడు మనకు లేకు కాని అతని రామాయణ మున్నదీనాటికీ. వేదవ్యాసుడు మనకు యీవాడు కానరాడు. కాని అతని భారత సంహిత నేటికీ నిలచినది. కాలిదాసకు కాలగర్భంలో కలవినాడు. కాని అతని కళంకల కళకళలాడుతూ నూతన యౌవనంగీ మనఃశృంగుండు కవినించు చున్నది. 'షేక్స్పియర్' కీర్తిశేషుడైనాడు కాని అతని రోమ్యు జూలియసులు మనముం దీనాటికీ వివరించు చున్నవి. బ్రహ్మసృష్టిలోని రామకృష్ణావతార పురుషులను యీవాడు మానవజాలము కాని కవిబ్రహ్మ

సృష్టించిన రామకృష్ణులు, వారి విలాసక్రీడలు మనకు నేటికీ కావ్యనిర్వచములలో కనబడుచున్నవి కదా?

సాహిత్య జగత్తు ఉత్తమాశయోపేతమైనది. సాహిత్యం అనగా (సాహిత్యోఃభావః సాహిత్యం, లేక సహితం రససంయుక్తం తిదేవ సాహిత్యం) రసమునకు సాహిత్యమై నది లేక రససంయుక్తమై నది సాహిత్యము లేదా (సాహితేన నిరతితయ ప్రేమాస్పదేన రసేన సహితం తిదేవ సాహిత్యం) అంటే నిరతితయ ప్రేమాస్పదమైన రసముతో కూడినది సాహిత్యం అని అభిప్రాయ ముచున్నది. ఈ సాహితీజగత్తుకు ఆధార భూతిమైన రసమునే బ్రహ్మ ఆకృతిగా చాల్చినట్లు 'రసోవైసః' అను ఋక్కులు చాటుచున్నవి. రసమే పరబ్రహ్మ. "మమాత్మ్య సర్వభూతాత్మ్య", కాబట్టి సర్వభూతాత్మ్యకమే పరబ్రహ్మ స్వరూపము. యీ ప్రపంచము సర్వభూతమయమైనది. కావున రసమయమైన లేక బ్రహ్మమయమైన ప్రపంచ సాహిత్యమా ప్రపంచ సహితమూ అయినదే సాహిత్యం. బ్రహ్మ సృష్టిలోని యొడుదుడుకులు సమించుతూ నీతిపథగా ములూ, బ్రహ్మసందేబులుగా ప్రాణికోటిని సడిపించు నది సాహిత్యజగత్తు. దానికి (సద్వ కవి. అంతువలన కావ్యసృష్టియొక్క మఖోగ్యక్షేత్రము విశ్వక్రేయము.

కాలమునకు అమరణ్యంగా, సంఘమునకు హితంగా వుంటూ సందేశాత్మకమూ, సంత్రేయాత్మకమూ అయిన రచనలను కవి సృష్టిస్తాడు. కాబట్టి కవి సృష్టిలో భాషావైచిత్ర్యములకు తావులేదు. సమకాలి కములూ, తత్త్వచీనములూ అయిన సోదర భాషల లోని వైశేషిక రామణీయకపదములను కవి అప్రయంగా స్వీకరిస్తాడేకాని తృటికరింపడు.

ఏ ఖండమున వున్నా, ఏ దేశమున వున్నా, ఏ భాషారాష్ట్రమున వసించినా, కళావేత్త లందరినీ ఒకే కాఖ. కవులు ఏలోకమున వున్నా వారి ఆలోకనము దివ్యలోకనమే! వారు ఏభాష మాట్లాడినా యే

వృత్తిలో కవిత్వవృత్తిం చేయించినా కవులందరిది ఒకేకోత్రం—ఒకేలాది. అయితే వారి సాహిత్య సంపదార్థంలో కొందరు కవులు కులేరులు కావచ్చు. మరికొందరు కులేరులు కావచ్చు. కొందరనేక కావ్య రాసులు పోయవచ్చు. మరికొందరు మితంగా వాడుకొనుచుండవచ్చు. కొందరు శృంగార రసాశ్రయులు కావచ్చు. కొందరు కరుణా రాగములు గావచ్చు. కొందరి శిల్పం నిరూఢం కావచ్చు మరి కొందరిది ఆచార సోపాన గాఢ్యామానం కావచ్చు వృత్తివివర్తనలో తారతమ్యములుండవచ్చుకాని కవులందరిది ఒకే వృత్తి, ఒకేకోత్రం. ఒకే సాహితీప్రపంచం.

కోకిల పండుమస్వగాలాపన చేయుటకు యితే భాషాప్రాంత మని పక్క నూపులు చూడదు వసంతా గమనమే దానికి కావలసింది. కవికోకిలకూడ రసికావలంసాగమనమే కాంక్షించును. శరత్తుకు భేదభేదం లేదు. భారతకూ అభేద ప్రతిపత్తియే. కాబట్టి తమ భాషకు మించిభాష లోకంలో లేదు అనుకొనడం విజ్ఞుల విలక్షణ లక్షణంకాదు. 'స్వస్థాన వేషభాషాభిమతా స్థంతో రసప్రలుభియః లోకే బహుమన్యంభే', అవవచ్చు. కావచ్చును. కాని స్వీకరణభాషా దూషణ మాత్రం పనికిరాదు. పరిగ్రహణములు ఏ భాషలోనివివా స్వీకరించుటలో దోషంలేదు. ఉచితానుచిత పరిశీలనమాత్రమే అవసరము.

మన దక్షిణదేశముందలి భాషలలోని మహాకవులు "ఉదారచరితానాం కు వసుదైవకుటుంబకం" అని తోడి భాషలలోని స్వాదస్య శిల్పములనూ, పోకడలనూ అనుకరించినారు. గ్రహించినారు. తమ కావ్యములలోకి సమకాలిక సజీవములైన తోడిభాషాముద్రలు ఒక దానిపై యింకొకదానికి మనకు తెలియకుండాగ చేపడుట సహజము. ప్రాచీన మహాకావ్యముల పాఠజాచిన్యూడల యందుకు నిదర్శనములు కనిబడగలవు.

దక్షిణదేశముందలి తమిళ, కన్నడ, తెలుగులు ఒక తల్లిబిడ్డలు. ఈ ముగ్గురూ అక్కా చెల్లెళ్లు. తెలుగు కన్నడములకు సంస్కృతాభిమాన సంపర్కములు యెక్కువగుటచేత యిది తమిళముకంటే మూలమగు భేరి చలమూరముగా పోయినట్లు కనిబడును. మూల భాషలోని పోలికలు తెలుగు కన్నడముకన్న విశేషంగా మారిపోయినది. అసగా సంస్కృత మెంత అకర్షణీయమూ ప్రభావపుష్టమూ అయినా తమిళ

భారతను మూలమగు భేరిమండి దూరము చేయజాలక పోయినది. మూలమగు భేరి అందుకొనిరాని దూరమేగింది తెలుగుభారద; కన్నడభారత ముగ్ధస్థంగా వుండినది. అసగా తమిళభారత పుట్టింటి ముతక రవరించుకొనలేక పోయినది. కన్నడభారత పుట్టింటికి మెట్టినింటికి అనుకూలంగా మెలగి అందరి ఆదర మార్జించింది. తెలుగుభారత సంస్కృతితో పెనవైచుకొని వాగ్ధములతోలివ పాద్యతీపరమేశ్వరశ్వరులు పొందినది. తన సంసారపు అభివృద్ధికి తీరితి మర్పించినది. తన స్వభాషీయపు అలవాట్లను, విరివంపదలను పైకిం తమ మెట్టినింటివారి ఆచారములకై త్యాగం చేసింది. సంస్కృతపు వృత్తి (వృత్తము) చేపట్టింది. తమిళభారత:

"అత్తవారింట సకల భాగ్యంబులున్న మగవిదూదట తనకంత ముక్కువున్న అడవుట్టువు పుట్టింటి కానపడును."

అని అనిపించి తన పుట్టినింటి భేరికా వైద్యములకు అసపక్షి నిలచినది కాని తెలుగుభారత మాత్రము —

"ఎట్టి పాఠ్యములను పుట్టిన యిండ్లను పెద్దకాల మురికితెద్ద తిగదు పడులకడన యునికి సకులకు ధన్యువు సకుల కేసుగడయు పకులమానె!"

అన్న భారతీని నిబద్ధయై పుట్టినిల్లగు భేరికా వైద్యములనూ సంప్రదాయములనూ వడినించుకొని వల్లి మెట్టిన యిల్లగు సంస్కృతిమన సుఖాలంప చేసింది.

అయితే సాహిత్య జగత్తులో లాక్షణికులు పుట్టి సాహిత్యంపై అతిపెత్తనం చేయసాగినారు. వీటో బలమును పుష్కలమొందిన నిలచినారు. ఈ వీరి పెత్తనం పలుకుబడి పొందుట అరంభం కాగానే స్వయంచల అయికవికి వారి క్రమశిక్షణకు కట్టుబడినది. వీరి నియమాలలో కల్ల దుర్బరమైనది 'చార్యం' అనేది అయితంగా తెలుగులో అయినది. ఒక భాషనుకాని, కవిని కాని అనుసరించితే దానిని దొంగతనముక్రింద చేర్చినారు లాక్షణికులు. అతి ధిక్కుడైన ఒక కవి 'కవిని దొంగనూ,' ఒకే విధంగా జనుకట్టి యిద్దరి వృత్తి ఒకేచార్య మని శ్లేషించినాడు. అయితే వెనుకటి మహా

నీయుల పుత్రికాదర్శములైన మార్గములను యెవడైనా పురోగమించ దలచినచో అది మార్గచార్యమా? శ్రీకృష్ణునివలె జేయరా, వాణివలె వినా పారించుటకు యత్నించినయెడల అది అనుకరణామాస్వర్యమా? కాదు. కథావైదిగ్యమునకు మించిని చేసినంతి. పరిగ్రహించినచేమి? ఈవాటి వాగవిరుల నాయకా నాయకులుగా ఒక యితివృత్తమును కావ్యమునలె నన్న యానాడు జముఃటి కంచుకములు చేసి నాటి సనాతన నాయకముగా వృష్టిించవలెవా? ప్రాతాచిత్రియము, కాతాచిత్రియములను గమనించవలదా? సంస్కృతభాష పైతిము ఉపయుక్తమైన వానిని యితర భాషలనుండి స్వీకృతగా స్వీకరించినది. మన ఆకు వారి పైతిశబ్దము పకాకానంతి దిగుతులి అయినది కాదా? మేవ్వు శబ్దమును సంస్కృతీకరించి సంస్కృతీకరణానుకూలములగు పుష్పిస్తులను కల్పించి వాని అర్థము యెట్లు సాధింపజుత్నింప బడినదో కుమారి లభిట్టు తన తంత్ర వార్తకమున ద్రావిడభాషా శబ్దములను పురావారణముగా గ్రహించి వివరించినాడు... “ద్రావిడాదిభాషా రూం యేతాత్ వ్యంజనాంత భాషాపదేషు స్వరాంత రిధిక్తి స్త్రీ ప్రత్యయాది కల్పనాభిః స్వభాషానుకూలా నిర్ధాన్ ప్రతిపాద్య మావ్యాకీర్ణంజే. “వోర్,” ఇత్యుక్తే వోరరదవాద్యం కల్పయంతి. పస్తాం ‘అతిర్’ ఇత్యుక్తే ‘అతిర్’ యితి కల్పయిత్వాహుః. సత్యం ను ప్రత్యాత్ అతిర; ఏవ పస్తాయితీ. తథా ‘హవో’ శబ్దం పకారాంతం, సర్వక దనం అకారాంతం కల్పయిత్వా పాప నివా పావితీ వదంతి... తద్యథా ద్రావిడాదిభాషా ఈదృశీ స్వచ్ఛంద కల్పనా తదా పారశీక యవన బర్హవ కౌమకాదిభాషాను కిం వికల్ప్యం కిం ప్రతిపత్తియం తయితి నవిద్యుః” అని కుమారిభిట్టు ప్రక్షించినాడు.

అందుకే ఆంధ్ర కన్నడ ప్రాచీన గుహాకవులు ఉదాత్త విషయములూ, భావములూ యే భాషలో వున్నా స్వీకరించి తమ కావ్య మందలలను సింగారించుకున్నారు. తమ కావ్యములకు అజరామరత్యమును సంపాదించుకున్నారు. నన్నెచోడును, పొల్లూరికి పోతుకూరి, తిక్కన, శ్రీనాథుడు, పంపడు, రన్నడు, మల్లికార్జునుడు మొదలగు కవికాభియులైన పెద్దలు అందరూ గుర్తియలైన భక్తియములను పొగు గించివరి, చేప, అవిక లేదా లేక స్వీకరించి తీర్చిందు

కున్నారు. ఈ పురావారణలో దక్షిణదేశ భాషలలో కల్ల కన్నడాంధ్రములు అతిసరసంగా ప్రకరించి అదిదర్శమైనవి.

మన గత చరిత్రను కొంత వివర్ణింప నివాస దృష్టులతో యాచినయెడల ఆనాటి పరిపాలకులు ప్రజలలో భాషావైవిధ్య మున్నంతమాత్రమున భాషా వైవిధ్యమునకు ప్రాత్యాహ విక, దాని వైవిధ్యమునే పాటించి పాలించినారు. ఆనాటి రాజ్యాంగ నిర్మాతలూ, రాజులూ కవులతో కుత్తికల కోనికోని రక్త ప్నావముచేసి చేలల జంచెములు తాల్చినా, కథా చేత్తిల జోలికి పోలేను. వారిని పల్లెస్తుసూటా అవిక పల్లకీల నూరేగించి గౌరవించినారు. కథాపృష్టి ముప్పుగా వృద్ధిచెందుటకు వోహవకానులైనారు. కాలి వాహములు కన్నెచెములు యేలినారు. “నేను తెనుగు విల్లభుండను,” అని చాచుకున్న కృష్ణదేవరాయలు కొండవీడు మొరలు కలకమువరకు పాలించినాడు. అటులనే కన్నడిగులూ ఒకవాడు గౌరహి గంగ నుండి కావేరిదాక పరిపాలన చేసినట్లు “కావేరి యింద గోదావరి వరిగ మిద్దా వసుధాతిక రిశయ భావిన కర్నాటక జనపదవి నావ నోలందు బట్టినునెను” అని చెప్పబడుతున్నది.

ప్రాచీన కన్నడాంధ్ర కవులు దేశీయ వృత్తియుల లోనే రచనలు చేసినారు. వన్నయ భట్టారకునికి పూర్వము కానములలో నీనము, మధ్యాక్కర, తిరువోజ, రగవ, ద్విపద, మొదలైన దేశీయ వృత్తియులలో తెనుగు రచనలుండెడివి. కన్నడికవులు వన్నయభిట్టుకు పూర్వమే సంస్కృత వృత్తియులను నాడుకొనిరి. వన్నయ పైతం ఆంధ్ర గుహాభారత ములో చంపక కాయాలాది సంస్కృత వృత్తియులను వాడినాడు. భాంతాంధ్రీకరణమునకు తనకు వారాయణ భట్టు; పాకానానికి నారాయణునివలె తోడుపడి నావని వ్రాసికొన్నాడు. నారాయణ భట్టు కన్న డాంధ్ర సంస్కృతి ప్రకాశికాది భాషాకోవిదుడూ గ్రంథకర్తయై “కవిభివ్రాంకును,” అను విరుదు పొందినాడు. వన్నయ తన భారతంలో :

“పాఠక పాకానానికి భారత భూరరణంబునందు నారాయణు నట్లు, వాసిగ, భరామర వంశి విభూషణుండు నారాయణ భట్టు వాజ్మయ భురంధరుకున్ తివ కిష్టుకున్ సహాధ్యాయుడు నైన వా దభిమతిస్థితి తోడియ నిర్వ హింపగాక”

అని చెప్పటచేత వారాయగధట్టు వాఙ్మయ గురంగుడూ, నన్నయగధట్టుకు యిష్టమూ, సహృదయము అయినవాడని, అట్టివాడు తోడయి నిర్వహించి వాడు ఆంధ్ర భారత రచన అని తేలుచున్నది. అవగా నన్నయకు పాతుడైనందున ఒంజోరుల అభిమతములు తెలియగలవు. అందుచేత యిష్టమైనవారిలో ఒకరి మాటలను యింకొకరు మిశ్రింపమిశ్రితముగా అంగీకరించుట సహజము. ఇష్టమైనందున ఒక్కొక్కచోట సాధికారంగా కూడ నూచించి యుండవచ్చును వారాయగధట్టు అని వ్యవించుచున్నది ఇట్టివాని తోడ్పాటుతో జగద్గతియొక్క భారత ఆంధ్రకవలము చేసినానని :

“పారమర్థిక గీతింబులు (నన్నయకథావితార్త యుక్తిలో నారసి మీలునా విలియం లక్ష్మీర రమ్యురి వాదిరింప నానా గుచిరార్థ గూర్చి నిధి నన్నయగధట్టు తెనుగునకు మహాభారతం పాతారచన బంధుగుడయ్యె జగద్గతింబుగక”

అని చెప్పకున్నాడు. జగద్గతి కార్యదరణలో స్వాభిమాన మనుకొరియుండు తావులందు వారాయగ ధట్టు వివిధభావలలోని అభిరీతియు నన్నయ ధట్టు రచనలపై ప్రభావితములగు అసహజముగాను, ఆంధ్ర కవికోటికి ఈ మాట ఆ గ్రహము కలిగింపవచ్చును. కన్నడాంధ్రకవులు బంధుయలుగా ధంద స్సాహితీ రీతులకు సంస్కృతియును అనుకరించిరె, వాగమౌళినిదైన నన్నయ ధట్టారకులకు కన్నడము కరగవు గతి పట్టలేదని వాదింపవచ్చును. అది వారి అభిమానము మాత్రమే. వాగమౌళినిదైనవాకూడ యింకొక భావ—సంస్కృతిమే కానీయండి అను కరించక తప్పలేదు. సంస్కృతానుకరణము సమంజసమై తోడి కన్నడభాషల అనుకరణము కంటగింపు కావడమేమి? ఒకదాని అనుకరణ గ్రాహ్యమూ మరి యొకదానిది గర్హ్యమూ కాజాలరు. (కన్నడకవులు నన్నయకు పూర్వమే మహాకావ్య రచనలు ఆరంభించి నారు.) సంస్కృతియును కన్నడకవులు అనుకరించుట గాంచి తెనుగువారు అనుకరించి యుండరా? తెనుగువారు కన్నడిగులను అనుకరించినన్న కన్నడిగులకు కడుపుబ్బును. తెనుగువారు తీండ్రంతును. తెనుగు వారిని కన్నడిగులు అనుకరించినన్న కన్నడిగులకు కన్నెర్ర, తెనుగువారికి సంబరము. కాని చరిత్రను

కాదనుట యెట్లు? అనాడు భాషాభిమానము అతి వ్యాప్త హృదయము కాలేదు. భాషాభిమానము చెను పించెల ఫలింపలేదు రాజరాజనరేంద్రుడు అన్ని భాషల పండితులను పోషించి కావ్యగోష్ఠి చేయుచుండెడి వాడని :

“బహుభాషల బహు విధముల
బహుజనముల వలన వినుచు భారతబద్ధ
స్వప్రచులగువారికి నెవ్వరు
బహుయాగంబుల ఫలంబు పరమార్థమునన్.

అని చెప్పకొనుటలో అనాటికోజుల, కవిరాజుల బహుభాషానిరు తారాపథమందినట్లు స్పష్టములగు లేదా ?

వారాయగధట్టు సంస్కృతిలోనూ మహాకవి అనియు, వేణీ సంహార నాటకకర్త ధట్టవారాయణుడే వారాయగ ధట్టు అనియు యింకొ యింపిద్రువని తేలని వాద మొకటి విమర్శక రంగంలో నున్నది. వాగయాచే త్పుపపులు పూర్తిగా తింపొక్కరియైన కావు.

వేణీసంహార నాటకంలో “తిడింప కవే మృగ రాజ లక్ష్మణ” (లక్ష్మణ) ధట్టవారాయణస్య కృతిం వేణీసంహారం నామ నాటకం ప్రయోక్తు ముద్యతా వయం. తిడిత్ర కవిపరీక్షమానుగోధా ద్వా ఉదాత్తి కథావస్తు గౌరవాద్వా నవనాటకదర్శన కుమీహ లా ద్వా భవద్ధి రవిధానం దీయమాన విధ్యర్థయే” అను సూక్తిధాతురీ మాటల్లోని “మృగ రాజలక్ష్మణోధట్టవారాయణస్య” అన్నమాటలకు మృగరాజలక్ష్మణ అనగా చంద్రుడనుటచేత చంద్రునిదితె కళానిధిఅను ధట్టవారాయణుడనియు, మృగరాజా చిరునాంకమువలన క్రిమంతుడైన వాడనియు నూహింపవచ్చును.

ఈ సందర్భమున ఆంధ్ర భారత రచనకు నన్నయకు తోడుపడిన వారాయగధట్టు స్ఫురించగలడు. నైహూపండితుడు, పండిత నైహూ, గాంధీ మహాత్ముడు-మహాత్మాగాంధీ అని విరుదివాచకములను పేరులకు పూర్వోద్ధరములనుండు సంప్రదాయమున్నందున వారాయగధట్టు, ధట్టవారాయణుడు అన్న వామాంతరగ్రహణము స్ఫురించగలదు. “ధట్ట చతుర్థ కలకాణ్ణి” అని లక్ష్మణమూరి మాదామణి వ్యాఖ్యలో గలదు. కావున ధట్టకృతుడు విరుదవాచకముని దానిని

నేనును యిరువైపుల వాడుటకలదిని, కావున భట్ట వారాయణుడే వారాయణభట్టు కాదా? కావచ్చు ననుటకు మరికొన్ని ఆధారములు కూడ కనిపించు చున్నవి.

వారాయణభట్టునకు రాజరాజవరేంగుడు వంశం పూడి అష్టగామము అగ్రహారముగా ఇచ్చినట్లు అచటి రాసనము పలకుచున్నది. అందులో శివజయాదిత్య భట్టరజోష్ఠాదిశి, తిత్తినుజో విష్ణువర్ధన చక్రవర్తితం. తిత్తుమర్తివజయాదిత్య నరేంద్ర మృగరాజశ్చ అష్టా చక్రవర్తితం... తిత్తై నకలజగదభిరుణగారి నే సరివ్యతీ కర్ణవతంసాయ అష్టాదశావధారణ చక్రవర్తి నే భట్ట వారాయణాయభవ్యిషయే వంశపురాడినామగ్రామో అగ్రహారీకృత్య సోమగ్రహణ నిమిత్తే భారామార్వకం అస్మాభిస్సర్వార పరిహారేణ నిర్ణయిత విదిత చస్తుతః" అని గలను. ఇందు గమనింప వలసినది కొన్ని గలవు. రాజరాజవరేంగుని పూర్వీకుడొకడు మృగరాజ అను విరుదమో, నామమోదాల్చి వుండెననీనీ, వారాయణభట్టుకు, భట్టవారాయణ నామాంతర మున్న దనియు, ఆతడు సంస్కృత కర్నాటక, ప్రాకృత, వైశాచికాది భాషా పండితుడై, కవిరాజశేఖర, కవి భవప్రాంకుశే, అష్టాదశావధారణ చక్రవర్తి అని విరుదులు పొందిన వాడనియు లేలుచున్నది. విష్ణువర్ధననకు రాజరాజవరేంగుడెన్నది విరుద నామమైనట్లే మృగ రాజ శిల్పము విగడనాచియే కావచ్చును. గెంపర విజయాధిక్యునకు మృగరాజ విరుదము గలదు. భట్ట వారాయణుకు రాజరాజ కతన శ్రీమంతుడైవండున ఆ అర్థమున నే మృగరాజ షట్కీలువని వాడియుండె నేమో"

వారాయణభట్టు కన్నడిమున భారతము రచించె నని కన్నడ వాఙ్మయము చాటుచున్నది. ఆంధ్ర భారత రచనమున ఈతడు చేసిన సాయము అర్థింతమని వన్నయభిశ్చే చెప్పినాడు గదా? వైగా యీతిని తిండి తాతలు మహాపండితులు కవిలోక చక్రవర్తులు. ఇట్టి వానివలన ఇతడే తనకు అర్థింత ప్రీతిమరు భారత గాథను సంస్కృత ప్రాకృత భాషా విలసిలమగుటలు వేటి సంహార నాటకము రచించియుండుననుట అస మంజసము కాజాలదు. అట్టి మహాపండితుకు కావచ్చే కావ్యభట్ట, వంగాది దేశములకెల్లె రిరిగి ఆచల కలితా వీరవిహారము చేసి సంస్కృతులు పొందివాడు.

అంతేకాక వన్నయభట్టు కాలము క్రీ. శ. 1050 ప్రాంతమని పెక్కుమంది విమర్శకులు అంగీకరించి వారు. భట్టవారాయణుని కాలమును నిర్ణయించుటకు ముమ్మటాచాక్షురి కావ్యప్రకాశమున భట్టవారాయణుని వేటిసంహార నాటకమునందీ పెక్కు శ్లోకము లను పురాహరించివాడు ముమ్మయును క్రీ. శ. 1150-1200 ప్రాంతంనాడు. కావున భట్టవారాయణుకు అంతకు పూర్వమై యుండవచ్చును. కావున అతడు, 1050 — 1100 ప్రాంతమువాడై యుండవచ్చును మరియును క్రీ. శ. 1070 ప్రాంతపు భోజదేవుడు తన "సర్వవ్యతీ కంఠాధరణము," నమా క్రీ. శ. 1080 ప్రాంతమునకు చెందిన దశరూపకముననూ వేటి సంహారము నుదాహరించుటచేత వన్నయ, భట్టవారాయణుల కాలము ఒకటే కావచ్చును అనుకొనుటకు వీలుకలుగు చున్నది. వీరివలన వారాయణభిశ్చే భట్ట వారాయణుకు కావచ్చును. పండితులు పరికోధించి నిర్ణయించిన యెవల, వారాయణ భిశ్చే, భట్ట వారాయణు డయ్యే వేని ఆంధ్ర కన్నకులగు అంతకన్న గర్వకాంక్ష మున్నరా?

కావున వన్నయకు కన్నడము తెలియవని కానీ, సమకాలికపు యితర భాషాప్రాధికము ఆతని రచనల వైపకీ యుండవని కానీ చెప్పజాలము. సమకాలికము లైన యితర భాషాప్రాధికములు పండితవన్నంతి మాత్రమున ఆంధ్రవాగమకావ్యమని మ్యాకఫరచింట్లు గాదని మాత్రము విన్నవించును.

ఆంధ్ర కన్నడములో దేశ భృత్తిముల విషయ మన అతిమాత్మ భేదములూ అందించున్నది. అప్ప కవి మధ్యాక్కరకు గెంతు ఇంద్రగణములు ఒక మూర్ఛ గణము, తిర్వత రెండింద్రగణములు, ఒక మూర్ఛ గణమువుండి నాల్గవ గణము ప్రభవమాతరము యతిగా పేర్కొన్నాడు. వన్నయ భట్టు మధ్యాక్కరలు యితివిలో భేదించుచున్నది. వన్నయభట్టు అయినవ గణము మొదటి అక్షరమును యతిమైత్రి చేసినాడు. ఇంతే కాక గణములలోనూ వన్నయభట్టు కన్నడి మధ్యాక్కర రీక్షణము నే అనుసరించివాడు. కన్న డిములోని మధ్యాక్కరకు బ్రహ్మభిష్ట రుద్రగణములని మువ్విగములు. గగ, స, గల, న, గణములు బ్రహ్మ గణములు, వల, గవ, సల, భ, ర, తి,

అని మదవాగముల మధ్యక క్షేత్రము పురాణదంపతుల శృంగార విహారమును పోల్చి విర్ణయింపట్లు ముద్రాలంకారము యొంత రసవంతముగ పండితో గమనించును. “నయద్విఃక్రొంచ గతుల్ వీక్షించుచు భావ్యఃజ్వలనుకు శిరవణ సరసికి వచ్చెన్” అనుచోట క్రొంచపది వృత్తియు పద్యపాదమున చిమర్చిరించినాడు.

కన్న డాంధ్ర కవిత్వములలో యిరిమాత్రమే కాక భావపామ్యములూనూ ఆశేకమున్న వృత్తియు ప్రాచీనవాఙ్మయ ముదనమునకు బూనుకున్న మనకు లభించకపోవు. ఈ క్రింది రెండుభాషల పద్యముల పోకడలను, వివరము చిత్రించును.

కన్న డము :

శ్రీపతి వాక్యతి ప్రముఖచేతకత్

బహుశేష పార వా

ద్రూప గణించ కాణిడి మాత్రవ

మహాత్మ్య మనల్పబుద్ధి యిం

రూపనలాపమర్థవ కృతార్థవ

దింత హనల్లదర్శ చి

ద్రూపన వాచ్యవం నతిపన్నె

శివపంక్తి మల్లి కాన్దనా ?

మల్లి కాన్దన పండితుని మల్లి కాన్దన శిలేకంలో :

అలోకము లెల్ల నీ తినువు లోనివ

నీవట యెంత కల్లుదో

వాకప పద్మపంధివ జనార్దను

లాడిగ నెల్ల పెద్దలక

నీ కొల దింత యంత యన

శేరక మొక్క గోడంగి రన్న ని

శ్మే కరణిక మతింతు పర మేశ్వర

శ్రీగిరిమల్లి కాన్దనా ?

కన్న డ వాఙ్మయంలో రత్నిత్రయమునీ పేరు గాంచిన వారు పంప, పొన్న, రన్న అను కవులు తెనుగుదేశమున జన్మించినవారు. కన్న డవాఙ్మయమును పూర్వచాళుక్యులు, పశ్చిమ చాళుక్యులు కూడ ఆదరించి పోషించినవారు. క్రీ. శ. 841 లో వేంగి మండలంలోని విక్రమపురాగ్రహారం నెల్లూరులోనిది, పంపని జన్మస్థానం. పంపని తిండి అభిరామదేవుడు. ముతైతి మాధవ పోమయాజి. అభిరామదేవుడు వైన మతం ఆచరించించినందున అతని వంశీకుడైన పంపకుడు

వైకుంఠవాడు. ఆంధ్ర దేశమున వైనము పట్ల కృతిలేకత శృతిమించినందున వీరు వేంగినాట నిరాశ్రయులై కన్న డ దేశమునకు కొండికిబులై వచ్చినారు. అప్పటికే కన్న డ దేశమున చాళుక్యరాజులు వైన మతము వలలించి యుండిరి. శశి భాషకు వారు పట్ల గొమ్ములై యుండిరి. ఆంధ్రులలో తీవ్ర వైదికము తీండించి, వైదికతరతుములపట్ల వైరము విజృంభించింది. ఆంధ్రుల ఆదరణ లేకపోవుటచేత పంపకు కన్న డముననే రచనలు గావించి లేములవాడ పశ్చిమ చాళుక్యుకు రెండవ అరికేసరి ఆస్థాన పండితుడై మొదటి తీర్థం కరుని చరిత్రను చూచు నెలలో ఆది పురాణమును పేర వైనమత పరముగా కన్న డమున రచించినాడు. పంపని సమకాలికుడైన పొన్న కవిని వేంగి దేశంలోని పుంగ నూరు అను గ్రామము జన్మస్థానము. ఇతడు కాండియ పగోత్రుడు. తిండి వాగయ్య వైనవైనందున పొన్న కవియు వైన వాగ్యవంశుల కన్న డ దేశమును చేరినాడు. ఇతడు సంస్కృతి కర్మబుక మహాకవి. రాష్ట్ర కూటులలోని మూడవ రాజుల కృష్ణరాజు వన ఉభయ కవి చక్రవర్తి విరుదయు నందినాడు. పనునాంవ తీర్థం కరుని చరిత్రను శాంతి పురాణమును పేర కన్న డమున వ్రాసినాడు. రన్నుకు అనుకవి క్రీ. శ. 997-1008 ప్రాంతమువాడు. భారతి క; ను సాహసభీమ విజయమును పేర పదితవ్యాసముల కావ్యముగా కన్న డమున రచించినాడు పంపకవి సమకాలికుడైన వాగ వర్మ 948 లో కన్న డ భాషలో ధంవోంబుధి అను అలంకార శాస్త్రమును, రామానుజమును వ్రాసినాడు. అనాటి చరిత్రను చూచిన యెడల కవులు మొదట మాత్రమే భాషలో గ్రంథకర్తలై పిదప పోషక భాషలలో తమ పాండిత్య కౌండిర్యమును చూపికొన్నారు. ఈ కన్న డ రచయితలు వ్రాసిన తెనుగు గ్రంథము లేమైన గలవో లేవో? వైదిక మతము పునరుద్ధరింపబడి వీర విహారం చేయు రోజులలో వైన మతముపై కవి దీర్ఘ బొదుటకు వైన రచనలను అన్నిదగ్గం గావించినట్లు చరిత్రలు చాటుచున్నవి. ఈ రచయితల గ్రంథము లునూ అందేమైన చేరి మనకు కేటికి ధారణకు విధూ తిగా నిలచే చేయి?

వైనమతమునకు పోటీగా వీరవైరము ముదురు పాకమున బడిగానే కన్న డదేశమున బయలుదేరిన ఈ వీరవైరము తెనుగు దేశముననూ వ్యాపించిన తోడనే పాల్కురికి సోమనాథుడు వీరవైరమునకు తెనుగు దేశ

మున పట్టుకొమ్మలయి నిలచినాడు. కన్నడమందు
తలనే తెనుగునందును జేసియుండునో భేదమై ప్రచార
మందుండిన రంగ, రచనను చేబట్టి జనసామాన్యమున
వీరతైవ మతివ్యాప్తి కొరకు "వివరగతే, సద్గుణరగతే—
"చెప్పబడవస్తా" అని వానిని కన్నడమున
రచించినాడు. కన్నడము నందిలి వదనములను పోలిన
గద్యము అక్షరాలగద్య—వరుసగద్య—పంద
ప్రకారగద్య అనువానిని తెనుగునకుడ రచించినాడు.

కన్నడమున హాస్యరకవి పంపాళికమును వ్రాసి
నట్టి పాల్కూరికి సోమన్న తెనుగున వృషాధిపతిరకము
రచించి శిశువాబ్బయ్యమనకు తెనుగున చారిత్రాసా
నాడు. బంధకవిత్వం, కందగర్వ చంపకంలాంటి కవిత,
బస్సీల సంప్రదాయం తొమ్మిదవ శతాబ్దం వాటికే
వుంకిపట్టు కవిరాజమార్గమును కన్నడ గ్రంథములను
తెలియుచున్నది. ఈ పద్ధతిని తెనుగులోనికి వస్తూ
చోడుడే దిగుమతి చేసినాడు. వస్తూచోడుడు తన
కుమారసంధిక కావ్యంలో కన్నడ పదములను అతి
నిర్భయంగా వాడినాడు.

"చెనవి నుగమైన దోసంబు చేయనేర్చు
కుకవి కృతులందు, దోసంబు నుగమునేయ
నేర దిది అట్లు దొంతులు నేరినాయి
దోర్న నేర్చుగా కదియేమి నేర్చ నేర్చు?"

పాల్కూరికి సోమనాథుడు ఆంధ్ర కన్నడ
సంస్కృతిములేకా భారతదేశమందలి అనేక భాష
లను వశంవలను చేసికొన్నాడు. కావ్యము రసోప
స్కారకంగా రాణించుటకై పాత్రాచిత్రియమును
పాటించి పండితారాధ్య ధిరత్రలో పర్యంత ప్రకరణ
ములో వివిధ రాష్ట్రాగతులైన శైవభిక్షులు శ్రీశైల పర్వ
తలోహణ గావించు పట్టలను వర్ణించుచు వారి వారి
భాషలలో సంస్కృత, ఆంధ్ర, కన్నడ, తమిళ,
కాశ్మీర, వంగ, నజరాతి, మహారాష్ట్ర మొదలగు
భాషీయుల ప్రసంగములను ఆ భాషాపదముల నే యథా
తథంగా తెనుగు ద్వీపములో సూర్వి ద్వీపము నడి
పించినాడు. తెనుగు కవితానుంకిరి వానరాష్ట్రాలం
కొరముల చేసి జీవముపోసి ఆమరము గావించినాడు.

కెరూ పద్మరసు కన్నడ రచనలు ఆధారముగా
1572-1596 ప్రాంతంవాడెన విడిపర్తి బసవనకవి వీర
తైవ దీక్షలోని అను కావ్యమును కన్నడ ఆంధ్ర ఉధ

యభాషలలో ద్వీపదగా రచించినాడు. విడిపర్తి సోమ
న్న అనుకవి, కన్నడంలో చామరసుకవి వ్రాసిన ప్రభు
లింగలీలలు అనువానిని ద్వీపదలో తెలిగించినాడు.

జాతీయములను (Idioms) ఉధయ భాషా
కవులూ ఉదారంగా అవి యేభాషలోనివైననూ తమ
కావ్యములకు అలంకరించుకున్నాడు. పంప మహాకవి
తన భారతంలో "పన్నతిర వకువనడియ లెన్న
భుజార్గతిమె పాల్కుమె పవేణ్యునీమె చెన్నునడి బాద
దాడణ, మెన్నం తెనుగురు రాజమాయంబేలే,"
అను పద్యంలో బాతాదాథాలాడుట-అనగా కతి
నంగా, నురుగుగా మాటలాడుట అని అర్థ మిచ్చే తెనుగు
జాతీయమును చేర్చుకొన్నాడు. కవి సార్వభౌముడు
శ్రీనాథుడునూ శ్రీదాధిరామంలో "కర్నాటప్రీతిలు
కలారి కర్తియలపై రాపాడగాబట్టగా దాతా లీడ
నుణింపరాదు పెరచోటం బోలె వై పాటునక" అని
చెప్పినాడు. శ్రీనాథుడు కవి సార్వభౌముడేకాక బహు
దేశముల పర్యటించి నట్టివాడు. వివిధ దేశముల పండితి
సామరజనుల సంస్కృతులను వాగరికతలను ఒడిచి
పట్టకున్నవాడు. వీరతైవ మహాభిక్షుడు, ప్రాధ దేవరా
యల కాలము కన్నడమునకు స్వర్ణయుగము. ప్రాధ
రాయల ఆస్థాన పండితుడు గొడదండిమధిల్లు. ఇతని
కంచుడొక్కను పురుగొట్టినవాడు శ్రీనాథుడు. సభలో
కాస్త్రాద్రియునకు మొదలు పెట్టయా శ్రీనాథుడు:

"వేదార్థంబుల వాచియె కవితలో"

వీరాకృతుల నించుటో

లేవారెక్కరిమె నీతిమాత్రముల

నారితో మరేదో వృథా

గాదా కాలము నూరకున్న

వెలగిగా వేదెదం దిండిముం

జేదన్నం సరె సిద్ధమే పురు

వేయింతుక ప్రధూ ధక్కలక."

అని డీకొన్నాడు. గలిచినాడు. ధక్కను
తుక్కుగావించినాడు. కన్నడాస్థాన పండితుని గలు
చుటకు, అన్నిటనూ అతివికన్న మెరుగై యుండువల
యునుగదా? శ్రీనాథునకు కన్నడము రాదనుటయెట్లు?
శ్రీనాథుని శైవమతాచారపారధ్యునుడు. అవాటికి శైవ
మత ప్రదీప్తిదములైన మహాకావ్యములు కాఖోపకాఖ
లుగా కన్నడభాషలో పెరిగి, చిగురించి కుసుమించి,
ఫలించినవి. ప్రాధరాయల ఆస్థానమున అనేకులు శివ

కవులండినారు. అట్టియొక శ్రీ నాథుడు కన్నడ పరిచయం వుండకపోడు. “కన్నాటనేక కటక పద్మిణువహేళి శ్రీనాథభట్టసుకవి” అని కాశీ ఖండమున చెప్పబడినాడు. రామగిరి దుర్గమునకు ఆధీశ్వరుడుగా నున్న తెలుగు రాయడను ఒక ప్రభునిదర్శించి ఆశీర్వదించుపట్ట:

“ధాటి ఘోటక రత్నభుట్టన మిశ్రద్వాఘ్నిప్త కల్యాణ ఘంటాటంకార విలంబిలంకిత మహా నృతాహిత్యజిహ్వ తోట్టి క్షోభతపంభిషి ధర సముత్కాటాటపి ఝటాకర్నాటాంధ్రాధిప సాంపరాయని తెలుంగా నీకు దీర్ఘాయువ”

అని అనుటవలన శ్రీ నాథుడు కన్నడ ప్రభుల ఆస్థానములను వైతము విద్యావీర విహంగముచేసి కవితా వీణను పాదించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఇది స్పష్టమగు నపుడు అతనికి కన్నడం తెలియనిది తీసివేయుటెట్లు? కాశీఖండమున ఆన్నపూర్ణ విశాలాక్షి వేదవ్యాసునకు భోజనము వడ్డించునప్పటి వర్ణనలో తనకేవ్వుమైన తాను గుంచి చూచిన వివిధ దేశముల కాక పాక పదార్థములను పింజేంబటలు, ఇడ్డెలలు, గొట్టెలు, నుగ్గిళ్లు, చాదులు వైరిం వదలక నోరూకునట్లు వర్ణించినాడు. కన్నడ రాజుల ఆస్థానంలో కన్నడ పండితులను గెల్పినాడన్న కన్నడమునచ్చి తీరవలెనన్న దృష్టాంతమేమి? సంస్కృతమున వాదించి యుండరాదా? అనవచ్చును. అంతమాత్రమున శ్రీ నాథుడు నిలచియుండిన యడల యీ ఆక్షేపణ సహేతుకమైనదే కాకలదు. కాని శ్రీ నాథుడు కేవలం రాజసభలమటుకే నిలచిపోలేదు. సామాన్యమగ్రామపు పోలోహితురి, కుమ్మరి: కమ్మరి, కంపాలి వారలతోనూ పరిచయం చేసికొని వారిండ్లలో వసించి వారి తిండ్లను భుజించినాడు అన్నపుడు వారికి మాతృభాషయైన కన్నడము వేర్వదిది శ్రీనాథుడు యెటుల నెగ్గగలిగినాడు? కన్నడ దేశమున తాబడిన బన్నములను చాటువుల ద్వారా యెటుల చాటినాడో చిత్రింపును.

“కొల్లాజుట్టిలి కోక గట్టిలి మహామార్కాండేయం దొడ్డిలిక వెల్లులిక దిలపిచ్చముక మెనవిలిక విశ్వప్ర వక్షింపగా చల్లా అంబలి ద్రావిలిక గుమలు దోసంబంబు పోనాడిలిక తల్లి కన్నడిరాజ్యలక్ష్మీ! దియలేదా నేను శ్రీ నాథుడొక”.

అని చెప్పటవల్ల అతని తాళక జీవిత కారణంగా బహుభాషా పరిచయ మున్నట్లు తెలుచున్నది.

(కాకతి ప్రతాపరుద్రుని ఆస్థానంలో రాఘవాంకుడను కన్నడకవి పితేశ్వరవర్మిత్త రచించినాడు. ఈ గ్రంథమును ప్రతాపుని మహాసభలో నదిచి తనకుగా వన్న కవుల నాగ్బంధము గాదించి ప్రతాపరుద్రుని చేత సత్కార మందినాడు.) 1261.1296 కాలంలో రంగనాథుడను కవి రామాయణమును ద్వితీయలో రచించినాడు. ఇతడు సంస్కృతాంధ్ర కన్నడములలో మహాకవి. శివస్మృతీచేయనందున కనులు పోగా ‘నయ నగతి రగడ’ అను శివభక్తిదీపిక కన్నడమున వ్రాసినయ నములు ఆర్జించినా డితిదని యితిహాస మొకటున్నది. పాల్కురికి సోమనాథుడు తెలుగున రచించిన ద్వితీయ బసవ పురాణమును అనుసరించియే 14 వ శతాబ్దమున కన్నడ బసవపురాణము వట్టినీకావ్యంగా భిమకవిఅను ఆరాధ్యు బాహ్మణుడు రచించినాడు. 15 వ శతాబ్దము ఆరంభమున చామరసుకవి అల్లమ ప్రభుచరిత్రను “ప్రభులింగ లీలలు” అను పేర రచించి (ప్రాథమిక రాయల గౌరవముందినాడు. దీనిని కృష్ణదేవరాయలు ప్రోత్సహించి తెలుగు తమిళములలోనికి అనువదించ చేసినాడు. క్రీ|| శ|| 1704-1781 వరకు మైసూరు పాలించిన ప్రసిద్ధి రాజుగని చిక్కదేవరాయలకాలమున వీరికి పామంతులూ, వైస్వాధిపతులుగా నుండిన కళువె వంశీయులవదన రచన పెంపొందించిరి. వీరి వంశీకుడగు కళువెవీరరాజు మహా భారతమును వదనమున తెలిగించినాడు. ఇందులో ఆదినభాభీష్మపర్యములు భగ్యములై ముద్రితములైనవి. వీరరాజు భద్రాచలము నంజరాజు సంస్కృతాంధ్ర కన్నడభాషా వికారదుడు. ఇతడు పండిత కవి మాత్రమేకాక కవిపండిత బోధకుడు. సంస్కృతమున నంజరాజ యశోధూషణము అను ఆలంకారశాస్త్రము యిదిని పేర వెలసినది.

శ్రీ కృష్ణదేవరాయల ఆస్థానము ఆనేక భాషల పండితులకు ఆస్థానము. పెద్దనకవి సంస్కృతాంధ్రములే కాక యితర వాఙ్మూర్తిభాషలూ బాగా యెరిగినవాడు. అతడు వ్రాసిన:

“నిరుపహతిస్థలంబు రమణీ ప్రజుదూతిక తెచ్చియిచ్చు కప్పర విడె మాత్మికింపయిన భోజన మూయలమంద మొప్పులేపురయు రవిజ్ఞా బాహు తెలియంగల లేఖక పాఠశాస్త్రముగొ గౌరికిన

గాక యూరక కృతుల్ రచియింపు మటన్న
కళ్యణే!

అను పద్యము యితనికి సుమారు 200 సంవత్సరములకు
పూర్వముండి మల్లికార్జునుడను కన్నడ పండితుని:

“నిరుపమాని స్థలం మృదుక రాసవి మెల్లజేసింపు దంబు
లం నరపిత పుస్తక ప్రతితి, శేఖర వాచక
సంగ్రహం విరంతర గృహవిశ్చిత్తితి విచార
రక సంగతి సత్కళిత సాదరతయు మళ్ళ
సత్కవియుమీగువదాగదికావ్యవాద్రియుం”

అను దానికి అనువాదముగా కవనమట లేదా? వీనిని
మనసుందికొని నేటి పరిస్థితులకు అనువుగా నేనూ

“నిరుపమాని స్థలంబును కనిసము నాకలివేళ కింతి దీగిర
మును చింతిచాపయు బిల్లింమకొనక దిరు
తన్ను బాత మక్కురపడి కొర లేదవక గారవ
ముక్ బ్రటిండు మేహితుల్, దొంకక
యున్న నెట్టుల కృతుల్ రచియింపగ పావ్య
మోలికా?”

అని వ్రాసికొంటిని. ఇది కవిస్వాతంత్ర్యమును తెలు
పునే కాని కవితాచార్య మెట్లగును?

(వరు నేపథ శతాబ్దిలోని లక్ష్మీగుడు అనునతడు
శ్రీవాళునీ, వసుదత్తశ్రీకాంధి అనుకరించిన కన్నడ
కవి) శ్రీవాళుని ‘వాణీ నఖముఖులితి వీణా తంత్రీని
నాద మాసుర్యం’ అనుచరణమును సుప్రసిద్ధుడొని వీణ
గయుం గానమం నుడిమనునది లోక వాణీయుం కవి
తెయుం పేలిసెన నెందఱు” అని తన కవితా వీణను
సారించినాడు. వసు చరిత్రకాంధి:

భావం తెక్కడ లేక వృత్తిని నుమాపాయంబు చింతింప
కెండే వర్తించి పదార్థమందలనే దీపించి
మూర్ఖాని సంభాషింపక ముఖప్రణీతకృతి
సామాన్యాకృతింబూని పై వైదన్నెల్ పద
రింప దాని తిలకింపంబోయ ధీరోత్తముల్.”

అను దానిని మనసులో మంచుకొనే

“పారద పదార్థమం వరయతిగ భింగమం
తారద విభాషయై క్రియగ్నే దూషణం
భారద విశేష సుఖభాగోరవం
తీరద దురక్షిగ్నే...అనుదానిని
వ్రాసినట్లు భాషలు కవనమయన్నవి.

ఇక వేరున్న మూచిన సర్వజ్ఞుని మాడవిరి
లేను అన్నంత రచనా సామగ్రి వారెడవల్లో ప్రతి
బింబించును. ఉభయలు వైవిధ్యము కాని వేరునా
హాస్యమా, సర్వజ్ఞునిలో ఆవేశమా మాత్రము
యెక్కువపాళ్ళలో నున్నవి సామాన్యప్రజా మాన్య
యములో కావ్యతంగా ఆధిష్టించిన వారు కన్నడాంధ్ర
ములలో వీరుయిద్దరీ. వీరిద్దరూ ఒకేకోణలోని వారే.

కాబట్టి, అపారములైన కావ్యసముద్రము
లంకు పట్టువది కావు. కావున మనము సహజమూ,
ఉచితభిమానమూ గల మనసుతో ప్రాచీననాట్యము
ములను మాచిసయడల కన్నడరాజులు, తెనుగుకవు
లనూ, తెనుగురాజులు కన్నడకవులనూ సమన్వయిస్తే
అదరించిపోషించినారనీ, తెనుగు కవులు కన్నడ రచన
లనూ, కన్నడ కవులు తెనుగు రచనలనూ చదివి, చదివి,
వానిలోని అమూల్య సంప్రదాయ, భావ, పోకడలను
స్వీకరించి తమ కావ్య సుందరలను సింగారించుకొని
రినియు, ఉభయభాషలలోనూ కావ్యములైన
తెనుగు కవులూ గలరనియు, తెనుగు కావ్యములకన్న
డములోవిడి, కన్నడ కావ్యములు తెనుగులోనికంటే
అనునదింపబడినవియు, తోడిభాష కావ్యములపట్ల
వారు మైక్రగ్రమును కప్పరచక, మైక్రగ్రమున్నూ
మైక్రగ్రమునే పూజించిరినియు, అంతమాత్రమున కన్న
డాంధ్ర కవులను న్యూనత పరచుట కాదనియు, మన
ప్రాచీన కవిజాతి ఆ ఉదాత్త పథాను వర్తనులై
యుండిరినియు, ఉత్తమజాతి రత్నములవంటి
కవితానులు లేవ్వలనున్న నూ రిసికుడై నాణెమెరిగిన కవి
నిర్లక్ష్యముచేయక, తూడ్చికరించక స్వీకరించుననియూ,
యే కవికూడా తన సమకాలపు తనకు పూర్వపు వివిధ
భాషారచనల ప్రభావముద్రపడకుండా రచనలు చేయ
బాలవనియూ, మాత్రమే యీ నా వ్యాసమునందలి
అంతర్యము. సహృదయు విమర్శకులైన పాపీతీతరైల
లోని సరస్వతీతీర్థము. నా యీ వ్యాసమునందలి
అంశములకు ఆగ్రహించుకొనరని భావించుచున్నాను.
ధివతు.

సహనాః కరుణా సహనాభునకు సహ వీర్యం
కరవాచిస్తా
లేజ స్తినా వధీరమున్ను, మావిద్యహవస్తా
ఒం కాంతి క్వాంతి క్వాంతి:

ఘరానా మనుష్యులు

శ్రీ కంచి శేషగిరిరావు

* * బసవయ్య ఇంట్లో ఒకగది; మంచి ధర్మి చదుతోటి, గోడలమీద మంచి పటాలతోనూ నిండివుంటుంది; అప్పలస్వామి డబ్బర్ తో బట్టలు పటాలు కుర్చీలు వగైరా తుడుస్తుంటాడు; అప్పలస్వామి, పెద్ద పెద్ద కంపెనీలలోవుండే నౌకర్లవలె తెల్లకోటు, తలపాగా, పంచెకట్టు ధరించివుంటాడు. తెల్లకోటుమీద, 2, 3 మెడల్లు మెరుస్తూ వుంటాయి, చీటికి మాటికి మెడల్లును తుడుస్తూ వుండం, తడముకుంటూ వుండడం అప్పలస్వామికి అలవాటు; బసవయ్య విసురుగా ఆవేశంతో రంగం మీదకువస్తాడు. ఖరీదైన బట్టలు ధరించి వుంటాడు. కందువా కుర్చీ మీదకు విసిరివేసి కుర్చీలో కూలబడతాడు.

బసవయ్య: అబ్బబ్బ! ఈ పాడు ఫ్రాన్లో బతకడమే కష్టంగా వుంది.

అప్పల : ఏమిచ్చిందండయ్యా! అంతటి ఉపద్రవం?

బస : ఇంతటి అసూయకర్థం ఎక్కడయినావుందా అప్పలస్వామి!

అప్పల : ఏం జరిగిందయ్యా?

బస : నాటిండి శేను తింటూ, నా మానాన శేను బ్రతుకుతూవుంటే నా సంగతి కావలసి వచ్చింది, యీ ఫ్రాన్స్ లోవాళ్లందరూ.

అప్పల : ఫ్రాన్స్ లోవాళ్ళకు ఇంకేంపనులులేవుకావోయి.

బస : ఏదో పదిరాళ్ళు సంపాదించుకుని ఘరానాగా బ్రతుకుతూ వుంటే తిరివాడూ కళ్లల్లో నిప్పులు పోడుకుంటున్నాడు కద. నా డబ్బు నాయిష్టంవచ్చినట్లు ఖర్చుచేస్తా. మిగ్గు వీళ్ళకెందుకంటా నోటిగురవి?

అప్పల : ఉండికొట్టి ఖర్చుచేస్తున్నాడు. అయినా లోకమంతా అంతేంపెయ్యా. పక్కవాడు పచ్చగావుంటే ఇవరిలాడి! కన్నెరగా ఉంటుందిండి.

బస : కొత్త మాచర్ 'బుయ్క్' (Buick) కారు స్వయంగా నేను మెద్రాసునుంచి 18,000 రూపాయలకు కొనుక్కునివచ్చావా? అది యెవరో సివిల్ సర్జార్ వాడుకున్నకాంచి. ఆ వెకండుహాంసు కారును నేను చవకగా 12,000 రూపాయలకు కొనేసి కొత్తకాంచి చెప్పనుంటున్నానుట.

అప్పల: నిజంసంగతి వాళ్ల కెందుకయ్యా? బిల్లు వాళ్ల మొహానకొస్తే తెలిపేది.

బస : అంతటితో చీరకున్నామా? ఆ కారును కొని తాళ్లపల్లి జమీందారుగారిని యిమిటేట్ చేస్తున్నాడురోయ్ బసవయ్య అని కూస్తున్నాడు.

అప్పల : "బుయ్క్" కారు ఆ రాజాగా రొక్కరే కొని ఎక్కితిరగాలని రాసివుండేమిటయ్యా?

బస : వేటకుక్కలు, రైఫుల్స్ చీటిమంచి లోలెడలి ఖరీదుపెట్టి తెచ్చావా? ఏమంటున్నారో చూశావా? "బసవయ్య పట్టేది పందికొక్కులను, కొట్టేదిఉడుతలవేకెదరా! పెద్ద పిక్కారినని అనుకుంటున్నాడు కావోయి" అని వాడే వాడుడు.

అప్పుల : మనింట్లోవున్న బంకొమ్మలు, పులితోళ్లు, ఘోటోలు మాస్తేగా ఎర్రపడవాయి!

బస : ఇంత అల్లరిచేస్తుంటే బతికేది యెట్లాగరా అప్పులస్వామీ!

అప్పుల : (మెడలోనే చేత్తో విసురుకుంటూ) యెవక మా జమీందారుగారిని కూడా ఇట్లాగే అడి బోసుకున్నారంటయ్యి. ఎవరో పులివి కాల్చి చంపితే, దానిమీదకాలుపెట్టి చేత్తో తుపాకీ పట్టుకుని ఘోటోలు తీయించుకున్నారని అన్నారంటయ్యి.

బస : (ఓత్తమా) మనలోమనమాట. రాజులంతా అంటేటగా?

అప్పుల : (సీరియస్ గా ముగిసుపెట్టి) తిన్న యింటి వావాలు తెక్కపెట్టడం నీమ చేసేవని కాదంటయ్యి!

బస : వాకెండుకురే! మెన్న నేను మిలిస్తేదగారికి దిన్నరుపార్టీయిస్తే, పర్మిట్లు కొల్లేకుడానికి బడయ్యి ఎత్తులు వేస్తున్నాడని ఒకటే కాకిగోల.

అప్పుల : అయ్యిగారికి లక్షలు తిరుగుతూంటే పర్మిట్లు కర్మ విమి పట్టించండి?

బస : నీకున్న జ్ఞానంలో పదోవంలైనా వాళ్ళకుంటే బాగుపడేవాళ్లు; పేసేంచేసివా పీర్లకేకావారి వెంకట సి. బి. డి. లను పంపుతున్నారేమో!

అప్పు : అంతిశవు మీమీద ఎందుకండి?

బస : ఏమో! వ్యాపారంమీద క్రొందటివారం బొంబాయి వెళ్ళేవా? మైద్రాసులోకూడా పనివుంటే బొంబాయినుంచి మైద్రాసుకు విమానంలో విచ్చాను. నా కర్మంకాని నేను ఎక్కడ విమానంలోనే 'జిప్సీ' జోతి, లీవారాయ్, డిలీవరుమాను యింకా ఎవరో పెద్ద పెద్ద సినిమాతారలు కూడా ఎక్కారు.

అప్పు : దానికేమందింది (మెడలపైనుముకుంటూ) నేనుకూడా మా రాజుగారితో విమానం! ఎక్కడేదూ?

బస : అప్పుటినుండి నీవిమా ఏకదండరు నా స్నేహితులని చెప్పుకుంటున్నానుట. మీం

వాకంలో తీసిన తారలఫాటోలో నా కల కాయకూడా చూర్చానుట. ఆ ఫాటో తీసినవాడు నా నాకరా? స్నేహితుడా? నా సొమ్ము తింటున్నాడా?

అప్పు : అయ్యో! ఈ నిందలన్నీ మీ గొప్పమానీ ఓర్వలేమివారు వేస్తున్నారండి?

బస : ఈ ఒక్కవూరేనా? వెజవాడలోకూడా యిదేగోల. కింజీకు వైజయంతీమాల తన బ్రూపుతోవచ్చి వెజవాడలో దాస్సులు చేసింది తెలుసా? అప్పుడూ యింతే. మైద్రాసు మెయిలులో సెకండుక్లాసులో కాలుపెట్టా. ఆ కాల వెజవాడలో ప్లాట్ ఫారంమీద దింపా. దిగేవరకు వైజయంతీమాల బ్రూపు నా ప్రక్క కంపాడుమెంటులో వున్నట్లే నాకు తెలియను.

అప్పు : అవువంటయ్యి! అప్పుకు మీతో నేను కూడా వున్నాగా?

బస : చూకుమరి! మైద్రాసునుంచి వైజయంతీమాల బ్రూపును వెజవాడకు తెచ్చి "దాస్సు పెర్మిట్స్" చేయించింది నేనేనని వెజవాడలో అంగరీతో నేను "హం! హం" వేస్తున్నానుట. అనవసరంగా అడిబోసుకుంటున్నాడరా అప్పుల స్వామీ!

[ప్రవేశం కనులా చేరి—బడయ్యి రెండరి పెల్లి భార్య; గొప్పయింట అడవిచ్చి, నాజామని, ఖరీగుని చీరలు కట్టుకుని వుంటుంది; కోపంగా చూచిందిగావచ్చి హాండ్ బాగ్ బల్లమీదకునిది కుర్చీలో కూర్చుంటుంది.]

బస : ఏమిటోయ్! బలేజోరుగావుంది వ్యవహారం!

కను : ఆ! జోరుగానే వుందిట మీ ప్రతాపం క్షుడాను. మీ గొప్పలు బొంబాయికి పోకి, బొంబాయినుండి మైద్రాసుకు ఎరుగు తున్నాయిట.

బస : (ఉత్సాహంతో) ఏమిటేమిటి! చెప్పావు కాదు! ఏమంటున్నాలో చెప్పు.

ఘరానా మనుష్యులు

కమ : ఇంతాకటి నుంచి చెప్పకుంటు వ్నాడుగా బస : అదుగో! నువ్వుకూడా అట్లానే అంటావేమిటి? ఫలానా బసవయ్యగారి పేరు. సినిమా తారలకు యిచ్చిన టీపార్టీలతో ఘనంగా పేషర్లలో ఫోటోలతో సహా పడుతుంటే ఎంత గొప్పగా ఉంటుందో తెలుసా?

బస : అప్పలస్వామి కాకపోతే ఈ ఇంట్లో నా మాట ఆలకించేది ఎవరో? నా మాటఅంటేనే గిట్టదు మీకు. ఎప్పుడూ దుసరుసలూ నువ్వునూ.

కమ : మీ చెర్రీవేమలకు దుసరుస లావకపోతే వూళ్లో ఆంపరికిమిల్లే పకపక లాడుమంటారా ఏమిటి?

బస : ఇకమి అల్లరి వచ్చి పడిందిరా అప్పలస్వామి! ఇంటా బతుటాకూడా.

కమ : దొరికాకు! అప్పలస్వామి ఒకడు మీకు. ఎమ్మివంటువున్నాడుగా—యారహస్యాలు వాడికి చెప్పుడం, వాడు పో కొట్టుడం... వేరే పని వుంటే నా వాడికి.

అప్ప : అమ్మగారూ! (మెడల్పు తడుముకుంటూ) ఎవ్వరు ఏమి చెప్పినా ఇవదున్నాను నా రాజాగారు.

కమ : విను! వివరమేగానీ పని. వేలకొలది డబ్బు అయ్యగారి చెర్రీ గొప్పలకు ఆహూతి అవుతుంటే వద్దు అని ఎప్పుడోనా సలహా చెప్పేవు?

అప్ప : సేవకుడు యజమానికి సలహా చెప్పకూడదంటే అయ్యగారు!

కమ : మండిపట్టే ఉంది నీ సేవాధర్మం.

అప్ప : (మెడల్పు నిమరుతూ) సేవాధర్మంలో నేను ఇంకొక్కళ్ళివేత చెప్పించుకునే పనిలేవండి.

బస : ఏమిటి కమలా! బోరిగలాగ వాడిమీదకు లేస్తావు. పడేవాడిని, పడవలసిన వాడిని నేను ఉన్నానుగా! చెప్తా! ఈ దుమారమంతా ఎందుకో చెప్పు.

కమ : లేవోలే బొంబాయికి వెళ్లిడం, ఆ సినిమా తారలవెంట తోకలాగ తిరగడం, టీపార్టీలు డిన్నరు పార్టీలు చెయ్యడం ఏమిటండి? ఈ లేనిపోని డాబులు చెర్రీవేమలు యెందుకంటా?

బస : అదుగో! నువ్వుకూడా అట్లానే అంటావేమిటి? ఫలానా బసవయ్యగారి పేరు. సినిమా తారలకు యిచ్చిన టీపార్టీలతో ఘనంగా పేషర్లలో ఫోటోలతో సహా పడుతుంటే ఎంత గొప్పగా ఉంటుందో తెలుసా?

కమ : వులిరి చూసి ఎక్క వాటిలు పెట్టుకుందిట.

బస : బోనీ నీవుకూడా వాతో రాకపోయావు? ససేమిరా రాసంటే రావ్నావు వస్తేనా “వైన్ మర్చింట్” బసవయ్యగారి భార్య అని ఎంత మర్యాద చేసేవాడో మీకు!

కమ : ఈ మర్యాదలతో గొప్పలతో ఎవమంత్రప్రసిద్ధి హారతి కర్పూరంచాగ హరించిపోయినా గతి ఆధోగతి అయితే మీరించోయింది?

బస : అయితే పగవు ప్రతిష్ఠలలోనం డబ్బు ఖర్చు పెట్టేతప్పా?

కమ : డబ్బు ఖర్చు పెట్టడానికి దోవా తెన్నూ, అవసరం అవసరం వుండక్కర్లా? తినిపి మాలిన ధర్మం మొరటుచెడ్డ వేరం అని పోలిక అన్నారా?

అప్ప : మనిమై వుట్టే, ప్రతిగాడికి కొద్దో నొట్టో గౌరవం అంటూ ఉండాలండి అయ్యగారు!

కమ : చాల్లే వూరుకో! నిన్ను అడగలేను నేను.

అప్ప : నేను మీతో చెప్పలేదండి. అయ్యగారితో చెప్పా

బస : అబ్బ! వూరుకోవే! బుద్ధితక్కువై గొప్పయింటి పిల్లను రెండో పెళ్ళి చేసుకున్నందుకు రోజూ సతాయించి వదిలి పెట్టున్నావు... ఏవో నా అంత ఎత్తుగా ఘురావాగా ఎదురు తావమకున్నానుగాని ఇట్లా...

కమ : ఎక్కువగా ఎగిరి రక్కలు కాయ్కు పేగులు మా వంశంలో ఎవరికీ లేదు. ఎక్క ఎక్కడ వాకలోకమెక్కడ (విడుతుగా ఇంటి లోపలికి వెళ్ళిపోతుంది)

బస : అప్పలస్వామి! ఏమిటిరా ఈ గొడవంతా?

అప్ప : మీ మీద పనిగట్టుకొని ఎవరో అల్లరి చేస్తూ వుండాలం డయ్యగారూ!

బస : ఇంకెవరురా? వున్నాడే వాడు! ఆ ముప్పారాయ్కుగాడే చేస్తున్నాడు యిదంతా.

అప్ప : సుబ్బారాయుడు గారూ మీరూ చిన్నప్పుడు బడువుకున్నారని చెప్పేరు గదా డియ్యో?

బస : అదే మెడకు చుట్టుకుంది. ఎప్పుడో చిన్నవాటి నేమీ హితుడు వాడు. ఆ తిర్యోగి చాల మార్పులు వచ్చాయని నేను గొప్ప వాళ్ళ అంతిష్ఠుకు చేరుకున్నానని తెలియబట్టావీడి.

అప్ప : వీరూడు కవింపయ్యా, గొప్పొళ్ల అలవాట్లు, ఎవ్వారాలు ఆయన కేం తెలుస్తాయి. మీ గైవా 4, 5 ఎళ్లమండేగా తెలుసుకుంది.

బస : వీరవాడు వీరవాడిలాగా అభూతిస్తుంటే వేచి వీచుండి? తిరుకునమ్మా అంటూ వాకు ముద్దులు చెప్పాస్తాడు.

అప్ప : మీ మంచికే అంటా రంకి ఆయన.

బస : నా మంచి గురించి నాకు తెలియదా? వీకు చెప్పలా? నేనవి కాలంలో కూడా స్టాండ్ నూట్లు శీతకాలంలో చలువ కళ్ళతో 'రీమ్స్ లెస్ గోల్డ్ స్పెక్టికల్స్' (Rimless Gold spectacles) వాడుతానుట. రాసేది లేకపోయినా షీఫర్ పెన్ను 80 రూపాయల ఖర్చు దుడి చేయూ? వుంచుకుంటానుట. 'స్వాన్' పెన్ను వుంటే చాలుట గోల్డెన్ గెర్డ్ కేసు వాడేదిం నువ్వు దండుగట; నైగా పోయే ప్రమాదం వుండిట. ఇట్లాగే నీతులు సలహాలాడు. వీడి సలహా ఎరిడికి కావాలి. బోడి ముండే సలహా.

అప్ప : చేసినా చేయకపోయినా ప్రతి సలహా వినాలని అనే వారండి మా రాజాగారు.

బస : సలహాకాదు, దట్టు బంకెలు. నా గొప్ప... నా దర్జా— నా హోదా చూసి ఓర్వలేక తిప తోటి వాడు ఇంత గొప్పవాడయితే అని ఓర్వలేని తిపం చెల్లగక్కడం అది. చిరిగిపోయిన నైమ చొక్కాలూ వీడూను!

అప్ప : ఇంత డబ్బు మొగాని కొత్తే నోరుమానుకు నే వాడేమో సంపయ్యా.

బస : అచ్చే! లంచాలకు లొంగే రకంకాదని మొన్న పాపంప్రం క్లబ్బులో పేకాడు

కుంటే ఎవరో పాపం ఇవ్వకు వీడ కాలేటి విద్యార్థులు తీతం సహాయం చేయమంటూ వచ్చారు. ఆపశంగా పర్యవేక్షి 100 రూ|| నోటు బల్లమీద పడేసి యిద్దరినీ తెరాక ఏదై తీసికోయిన్నా. ఈ సంకతి సుబ్బారాయుడి గాడికి ఎల్లాగో తెలిపింది ఆ రాత్రి గాలిగురుం లాగా ఇంటికివచ్చి దుబ్బు బల్లకున్నాడు నమ్మ. "ఒరేయ్! బసవాయ్! ప్రాణా వదిలయిని యివారే ప్రార్థనవచ్చి పది రూపాయల బియ్యంపే పది లేదు, గిడి లేను, బో పాపున్నావు, వాల్తెరిల్లో ముక్కు మొగం తెలియని వాళ్ళొచ్చి అడిగితే 100 రూ|| యిచ్చావు. "అవర కర్డు పిత్తుకున్నావులే" అంటూ నాలుగూ కురిపి విచ్చేగు.

అప్ప : అయ్యా! మనము ఇక్కడనుంచి మకాం ఎత్తేసి మెడ్రాసు వెళ్లి పోతే బాగుంటుంది.

బస : నాకూ ఆ ఆలోచన వస్తోంది కాని... ఎటొచ్చి వ్యాపారం కోసం యీత్రాల్లో వుండి పోవాలిరా.

అప్ప : చిత్రమండయ్యా!

బస : (ఉస్సుల మంటూ) ఒరేయ్! అప్పల స్వామి! పలహారాలు తయారయ్యేమో వంటలక్కని కనుక్కో. ఆలస్యం వుంటే ముందు కాఫీతీసుకురా. ప్రాణం పోతోంది.

అప్ప : అలాగే సంపయ్యా. (నిద్రుకొనుట)

[ప్రవేశం అప్పలస్వామి—(తే మీద కప్పు, పానీయా, తెటిల్ వగైరాలతో; (తే బల్ల మీద పెట్టి, కాఫీ కప్పు పానీయా, బసవయ్య దగ్గరకు తెచ్చి అందిస్తాడు)]

అప్ప : సలహారాలు ఇంకా తయారవ లేదంపయ్యా అందుకని కాఫీ ఒకటే తెచ్చా.

బస : (కాఫీ కప్పు అందుకుంటూ అప్పలస్వామి మెడల్స్ వేపు విమాయించి చూస్తాడు) అగ్గిమట్లా! అప్పలస్వామి! మెడల్స్ అలా వెలా తెలా పోతున్నాయే. కొంపతీసి మీ రాజాగారు కోల్లు గోల్లుతోట్లో, పారిస్

గోల్లతోటా మెడల్స్ చేయించి యివ్వ లేదు కద (వెటకొరంగా నవ్వుతాడు.)

అప్ప : (కంగారు పడుతూ, రామరామ! అంతటి మాట అవకంపియ్యా! జమీందార్ల దగ్గర నేను చేసిన యిరవై ఏళ్ల “పార్టీసు”కు మా రాజాగార్లు యిద్దరూ మెచ్చుకుని చేయించి యిచ్చిన బంగారు పతకాలంకి యిది (మెడల్సును చూపుతాడు.)

బస : ఆ మెడల్సు యిట్లా లే—నన్ను చూపి.

అప్ప : (కంగారు పడుతూ) ఎందు కంపియ్యా.

బస : ఊ! ఇవ్వరా! ఇవ్వకుంటుంటే!

[చివార వదనంతో అప్పలస్వామి తీసి యిస్తాడు; బసవయ్య వాటిని పరీక్షిం గా చూచి, చేత్తోపట్టుకుని బరువుచూచి, విరగ బడి నవ్వుతాడు.]

బస : నన్ను మోపం చేస్తా వట్లా! బంగారం సంగతి తెలియని వాళ్లలో జమకట్టేగావే నన్ను? రంగూ పోయింది. బరువులేదు. బలే రాజాగార్లురా! కోల్ గోల్డ్ మెడల్ (వెలెం టింగ్ రాజాగార్లు! (చుట్ల విరగబడి నవ్వుతాడు.)

అప్ప : (చెవులు రెండుచేతులతో మూసుకుంటూ) మా రాజాగార్ల పేరొ అవకంపియ్యా. వారు మహారాజులు. అందరు రాజులు నిజాయితీ గలవాళ్ళేవండి. అవసరమయితే ఆ ప్రభు వులకోసం వా కిరీరం ముక్కలు ముక్కలుగా కోసియిచ్చి హాయిగా ప్రాణం విడులు తానండి.

బస : ఊగుకోరా! కబుర్లూ మువ్వూను. ఎదురుగా దాఖలా కనిపిస్తుంటే.

అప్ప : (తెంపలు వేసుకుంటూ) ఆ తిప్పంత వాడే నంపియ్యా! మా రాజాగారు మంచివన్నె బంగారంతోటే మెడల్సు చేయించి యిచ్చారండి.

బస : మరి యిది ఎక్కడినుంచి వచ్చాయిరా?

అప్ప : జమీందారిలు గవనమెంటోరు తీసుకున్నాక నా వాకరి పోయిందండి. పొట్ట గవనక, అమృతేక అమృతేక వాటిని అమ్మేసి,

అచ్చంగా అవేమడిరిగా వుండే నయావాలు కోల్డగోల్డలా చేయించుకోవలసివే కర్కం పట్టించంపియ్యా!

బస : మంచిదని చేశావు!

అప్ప : అవేమి కోల్డగోల్డు మెడల్స్ కాని, ఉత్త దిగా అంపియ్యా! వైగా పనేళ్ళు “గ్యారంటీ” అని చెద్దరాతిలు రాస్తారండి. మెరుగుపోయిందని తిప్పి పంపిస్తే కోటింకు ఏసి పంపారండి. పదికోజాలలో మళ్ళా పోయిందండి మళ్ళాపోలే మళ్ళా పంపే నండి. ఇంక వేసుకుని చెప్పేరండి ఇంక యాళ్ళతో లాభం లేదనుకుని బజారులో మలామా సాయబుద్దగ రెండునెలల కోక పారి బంగారపుగిల్లు వేయస్తూ వుంటానండి.

బస : ఆ సాయబు ఇంత వాడిగా గిల్లు వేలేమేమి టిరా? వెలాతెలా బోతోంది. (మెడల్సు అప్పలస్వామికి యిచ్చేస్తాడు.)

అప్ప : (జాగ్రత్తగా తీసికొని తుడిచి కోటువొడ పెట్టుకుంటూ) గిల్లువేయించి రెండునెలలు వాటిందండి. ఆ సాయబు వూళ్ళోలేదే. ఇంకో రెండునెలలకు కొని రాడుట.

బస : పోనీ యింకో సాయబుకు యివ్వలేక పోయావా?

అప్ప : అదేమిటండి బాబుగారు! మీరుకూడ అట్లా అడుగుతారు. నాకూ సాయబుకు మగ్గి వుండవలసివే రహస్యార్ని మూడోవాడికి చెప్పి మా రాజాగార్ల పేరు బజారుకు యిడుస్తావా?

బస : వాతో చెప్పావుగా!

అప్ప : ఇర్కప్రభువులు మీరు. పోలిసుకుళ్ళు మీరు. మీ దయే వుండాలికొని మీరు నాకు మంచి మెడల్సు చేయించి యివ్వకపోతారా?

బస : మంచిమాట చెప్పేవు. నా దగ్గర పనేళ్ళు నర్టీసు నింపేసి. అప్పుడు నీకు మేరమి బంగారపుమెడల్సు ఎన్ని చేయించి యిస్తానో చూడు.

అప్ప : తమ కటాక్ష మండయ్యా!

బస : అయితే అప్పలస్వామీ! నాకు తెలియక అడుగుతా. ఆ మెడల్ను కోజా పెట్టుకుని మెరుగు పోగొట్టకోవడం ఎందుకురా? నేను పెద్ద పెద్ద డిన్నరుపార్టీలు, టీ పార్టీలు యిచ్చివస్తుకు పెట్టుకుంటే బాగుంటుందిగా!

అప్ప : అన్నీ తెలిసిన మీరే యిట్లా సెలవిస్తారేంటి బాయిగారూ! జమీందారుల దినానంలో నేను చేసిన యిరవై ఏళ్ళ 'సార్వీసు'కు యిది ... గుర్తలపెయ్యా. సేవార్థంలో నేను సంపాదించుకున్న గొప్ప గౌరవాన్ని గురించి చెప్పేరి యిచే కదంపెయ్యా?

బస : కత్తి రాజలాంఛనమయితే, మెడల్ను నీ నోక రీకి లాంఛనమన్నమాట.

అప్ప : రాజులకు నాకు పోలిక లేదండయ్యా.

బస : అయితే అప్పలస్వామీ! నీకు గొప్ప, గౌరవము కావాలన్నమాట.

అప్ప : తిప్పకుండా కావలంపెయ్యా. ఎవరి అంతస్తుకు తగ్గట్టు వాళ్ళకుండా. పై అంతస్తు వాళ్ళు తక్కువ వాళ్ళనుండి మన్ననలు పొందుతుండాలండి.

బస : నిజం చెప్పేవు.

అప్ప : లోకమంతా ఆంలేనండి! వంటల్కు ఒక సారి అడిగిందీ, "అడేమిటి అప్పలస్వామీ! మెడల్ను ఎప్పుడూ అంత మెరుస్తూ వుంటాయి. చింతపంకుపెట్టి కోజా లోనుతూ వుంటావా ఏంటి" అంది. వంట నే నేనన్నాను," చప్! నోరుముయ్య! పెద్ద వాళ్ళసంగతి నీ కెందుకు. అధిక ప్రసంగం చేశావంటే అయ్యగారిలో చెప్పి ఉద్యోగం దొడవీకిస్తా" అన్నా. దాంతో కుక్కినచేను లాగ మల్లా మాట్లాడలేదండి.

బస : నిజమే! తక్కువవాళ్ళకు అల్లాగే అణచి పెట్టి ఉంచాలి. లేకపోతే బరికనిస్తారా. అయితే అప్పలస్వామీ! నేనుకూడ గొప్పగా, గౌరవంగా బ్రతుకుతున్నా నంటావా?

అప్ప : యజమానుల సంగతి నేవకులు చెప్పకూడ దండయ్యా!

బస : (నవ్వి) బలేవాడినిరా నువ్వు!

[కమలానేది ప్రవేశం]

కమ : (అధార్మిక) అప్పలస్వామీ! బాతాఖానీ కట్టిపెట్టి ఫలహారాలు తయారయ్యేమో కనుక్కో. అయితే తీసుకురా. మర్చిపోయా ఇరిగో ఉ తరాలు- ముందు వీటిని పోస్తులో వేసి తిర్వాత టిఫిన్ సంగతి చూడు.

అప్ప : చిత్తమంపెయ్యా! (అప్పలస్వామి నిష్క్రమణ).

బస : అయితే కమలా! నువ్వు ఒక్కతైతే, మేడ మీద పడుకుని లభుప్రకాలు పత్రికలు చదువుకోకపోతే నాకుకూడ చదివి వినిపించ రాదూ? హాయిగా వింటాను.

కమ : ఆ! వింటారు! మీ కర్థం అయితేగా. అయినా పుస్తకాలు విజ్ఞానం మీ వంశంలో వారికి కావాలేమిటి?

బస : పోనీలే ఇంచాకటికంటే నేను ఇంత గొడవ పడుతున్నాగదా, ఏవో కొత్త నాకు సలహా ధైర్యం చెప్తే?

కమ : నా సలహాలు మీకు ఎప్పుడయ్యేమిటి?

బస : డబ్బు ఖర్చుపెట్టవద్దనేగా నువ్వు చెప్పే సలహా. డబ్బులేదో, లేదో, వీధివాళ్ళం అంటూ మొదటి పెల్లం చచ్చింది. ఇంతడబ్బు, ఇంత అస్త్రీ ఆ తిర్వాత సంపాదించి, నిన్ను పెళ్ళి చేసుకుని, యివన్నీ అనుభవించ నుంటుంటే డబ్బు ఖర్చుఅవుతుందని అస్తమానం ఏమిపా? బాగుంది కుళం!

కమ : మహా మీరు నా కోసం ఖర్చుచేస్తున్నాను కాబోలు.

బస : నీకు నేను ఏం తక్కువ చేశానో చెప్పు. రవ్వల నెక లేసు చేయించలేదా? డయిమండ్ రింగ్ చేయించలేదా? ఏడాదికి యిరవైపట్టు వీరలు కొనడంలేదా? కావలసిన పుస్తకాలన్నీ కొని యివ్వడంలేదా? ఇంకా ఏం కావాలి?

కమ : అవన్నీ మహా పెద్ద ఖర్చు ఏమిటి? మీ వైరి గొప్పలకు, పటాటోపాలకు చేసే ఖర్చులో ఎంత?

బస : మళ్ళీ ఆ రేమాట. నేను చేసే వెర్రి ఖర్చు లేమిటో చెప్ప.

కమ : పురిని చూసి పక్క వాతలు పెట్టకున్నట్లు, లేనిపోని గొప్పలకు ఎగరడం డబ్బు తగలేను కోడం ఎందుకంటా? ఇందులో మీకు ఒరిగే నేముంది?

బస : డబ్బు యింత సంపాదిస్తున్నందుకు ఘరానాగా అనుభవించక యినుప పెట్టెలో పెట్టి పూజచేస్తూ కూర్చోమంటావా?... అయినా ఖర్చు ఎంత ఎక్కువగా వుంటే, అంత ఎక్కువగా డబ్బు సంపాదించడానికి ఉపాయాలు కూడా కనబడతాయి.

కమ : వెర్రి ఎక్కువయితే జరిగే పిచ్చి పనులేయిని! మా వంశంలో వా రెవరూ యిటువంటి వెర్రి గొప్పలకు ఎగబడలేదు. అందుకు నే వంశం చూసి పెర్చి చేసుకోమన్నాడు.

బస : అయితే అంత గొప్పవంశం దానిని నన్నుండుకు చేసుకున్నావు.

కమ : నేను చేసుకున్నావా ఏమిటి? మా నాన్న బలవంతాన అంటగట్టేడు, ఈ సంబంధం. దానధర్మాలు ఎక్కువై, ఆస్తిఅంతా వాశివ నాయిపోయి మా సంసారం అంతా చితికి పోతే, డబ్బున్న వాడికిచ్చి పెర్చిచేస్తే సుఖ పడతానని మానాన్న యీ పెర్చి చేశాడు.

బస : ఆయనంత ఆలోచించి యీ పెర్చి చేస్తే పోయిగా యిక్కడ సుఖపడక మరి కోడలా ఏడు పెండుకు?

కమ : ఆ! ఇంట్లో ఈగలమోత. బతుకు పట్లకీల మోతలాగా వుంది, సుఖపడడం.

బస : (వై వాక్యంలోని సంగతి అర్థం చేసుకోకుండా) ఈగలను, పోమలను చంపడానికి ఫ్లైట్ (Flit) తెచ్చేగా!

కమ : (నిమగ్నగా) ఆ! ఫ్లైట్ వచ్చింది, బ్యాంకు మా నేజరు వచ్చాడు, హెల్మెట్ కూడా వచ్చాడు.

బస : ఆ! ఆ! వాళ్లెందుకు?

కమ : బ్యాంకులో మన ఎకాంటులో డబ్బులేదని బ్యాంక్ మేనేజరు, ఇల్లు కరారావుడి అవుతుందని హెల్మెట్ చెప్పడానికి వచ్చాడు.

బస : తలకు మించిన ఖర్చు చేస్తున్నావా ఏమిటి చెప్పా?

కమ : నేమి వింది చేస్తున్నాలో నా కెందుకు? 'ఓవర్ డ్రాఫ్ట్' కట్టలేదని చెప్పే బ్యాంకు వాళ్ళకు, ఇంటి తొక్కుమీద వడ్డీ పెరిగి అసలును అందుకుంటోందని చెప్పే హెల్మెట్ కారుకు ఏమి సమాధానం చెబుతాలో చెప్పకోండి.

బస : ఆ! వాళ్ళల్లాగే భయపెడతారులే. ఉన్న నాడే వెయ్యియన్నాడు, పెండికొగదా?

కమ : ఆరిపోయే దీపం భగ్గుమంటుందిట లెండి. కాగడాయే కాలుస్తాలో, మరబాయే పెరిగిస్తాలో నా కెందుకు? నేను మా పుట్టింటికి పోతా.

బస : భయపడకే పిచ్చిదానా! గొప్ప వంశపు దానికి భయా లేమిటి? అయినా 'ప్రాహ్మివివన్' వున్నంతకాలం మన సిగపూవు వాడదనుకో.

కమ : 'ప్రాహ్మివివన్' కూడా పోతోందిట లెండి.

బస : అయినా ఫర్వాలేదులే. కావాలంటే ఇవ్వకు నా పలుకుబడితో లక్ష రూపాయల అప్పు చిటికెలమీద పుట్టిస్తా.

కమ : అందుకనే అప్పుచేసి పప్పుకూడు తినమన్నాడు.

[ప్రవేశం అప్పలస్వామి]

అప్ప : ఉత్తరాలు పోస్తూలో పోనండి అమ్మగారు. ఫుల్ పోరాలు తయారవుతున్నాయి. అయిదు నిమిషాల్లో పట్టుకు వస్తా.

కమ : సరేలే! ఇందాక చెప్పడం మరచిపోయా. ఆ తైలరు నా వాకెట్టు కుట్టాడో లేదో...

అప్ప : నేను కనుక్కున్నానండి అమ్మగారు. ఇంకా తయారవలేదుట.

కమ : 'క్లౌక్' యిచ్చి నెల కోడలు దాటింది యింట్లో ఆలస్యం ఏమిటి?

బస : ఊళ్లో కట్లా ప్యావన్ బుక్ గా కుట్టే తైలరు అతను. ఆలస్యం అయితే ఏమిలే, మాంచి పసందుగా కుట్టాడులే.

- అప్ప : మా రాజాగారి దివాణంలో ఒక తైలరు బస : నీకేమన్నా మలిపోయిందా ఏమిటి? 'హా' అంటే భయం భయమేమిట? నవ్వట్లా చేశావంటే, నిన్ను వాడిని కలిపి తైలం లోకి తోస్తారు.
- కమ : ఆ సంగతి మీ అయ్యగారితో చెప్పి సంతోషిస్తాడు.
- అప్ప : చెప్పడం మర్చిపోయా. కోడుమీన చాటింపు వేస్తున్నారండి.
- కమ : ఏమిటి? (అప్పలస్వామి బసవయ్య వేపు తిరిగి).
- అప్ప : ఈ సంగతి అయ్యగారితో చెబుతున్నానండి అమ్మగారు.
- బస : వాడుమొందుకు అన్నలస్వామి చాటింపు ఏమిటి?
- అప్ప : ఇవాళ పొద్దున్న ఆ దెవడో దొంగ, తాలూకా అఫీసు తైలం గోడలు దూకి పారిపోయాడు బండి. ఆడు బలే ఎట్రీవాడుట. అందరినీ బాగ్గతగా వుండమని, ఆడి ఆమాకీ తెలిపిలేగాని, పట్టుకుంటే కాని 'గవన మొంటోరు' మంచి బహుమానం యిస్తారుటండి ఫలహారాలు తెస్తా (నివ్వ)రుగు)
- బస : దొంగ వెళ్లవ లెక్కచెప్పాడు దేశంలో.
- కమ : కరు విట్లా మండిపోతుంటే దొంగలే దొంగ అవుతున్నారు. పాపం తైలం కెళ్లడం వీడవాలే!
- బస : గొప్పవాళ్లు దొంగతనాలు చేస్తారంటే నేను ఒప్పుకోను. అది చేసేవన్నీ తిక్కున రకాలే. వాళ్లకు నీతి నియమా లంకెవు.
- కమ : పాపం! దొంగ ఎంత తెవరిపోతావుంటాడో. పోలీసు ఎక్కడ నావురిస్తాడో అది ఆర చేతుల్లో ప్రాణం పెట్టుకుని, విక్కు విక్కు మంటూ, నక్కి నక్కి తిరుగుతూ...
- బస : మరెం ఫర్వాలేదులే! కేపు వాడెంతటవాడే పోలీసు స్టేషనుకు హాజరు అవుతాడులే. బయటంటే మిస్ట ఎవడు పెట్టాడు? తైలం కెళ్ళితే ఫలును ముద్దలు గంట తగొచ్చు.
- కమ : పాపం! దొంగ ఎంత కంగాలు పడుతుంటాడు. వాకు ఎదురైతేనా, నువ కారులో ఎక్కించి, మనింటికి తెచ్చి, దాచి పడ్తు అదగగానే పంపించి వేస్తా.
- కమ : దయాదాక్షిణ్యాలు మీవంకెంకో వుంటేనా? కడుపు కమ్మర్తి కోసం వాడు దొంగగా తియ్యరవులే తిప్ప వాడిదా? సంఘానిది, గవర్న మెంటుది.
- బస : ఆ మీమాంసలన్నీ నాకెందుకు? 'హా' అండే 'అర్థర్' అంటే వాకు గౌరవం వుంది. వాడు వాడు దొరికిలేనా, పట్టుకుని అప్ప చెప్పి బహుమతి కొట్టేస్తా.
- కమ : (కోపంగా) అయితే బయలుదేరండి పూరం బతి వెలిక దానికి.
- బస : మొగించూచి దొంగ ఎవడో కేసు యిట్టే చెప్పేస్తా? మెద్రాసులో నా పన్ను కొట్టేసి వాడిని చిటికలో పట్టుకున్నా.
- కమ : పన్నులో పదిరూపాయలేగా వుంది మీరు చేసే ఫర్వులో ఎన్నో వంతు.
- బస : పదిరూపాయలుకాదు పది దమ్మిడిలున్నా సరే. దొంగతనం దొంగతనమే. శిక్షపడాల్సిందే!
- [తోటమాలి చూడబడిగా లోపలికి వస్తాడు.]
- తోట : అమ్మగారండీ! అయ్యగారండీ! ఎవడో మని తోటగోడ దూకి అడ్డొస్తే నన్ను తోనేసి ఇంట్లోకి దూకేసెడి.
- కమ, బస : వాడు దొంగే అయివుంటాడేమా?
- బస : ఫర్వాలా! నేనున్నా! బిడి ఫని నేను పట్టిస్తా.
- [తోటమాలి నివ్వ)రుగు]
- [ప్రవేశం రాజాప్రతాప్ పచ్చగా అందంగా వుంటాడు. బ్రౌజర్, వర్క్ తోడుకుని వుంటాడు. బట్టలు నలిగి జాట్లురేగివుంటాయి. ప్రవేశించి తిలుపు నెమ్మదిగామూసి చేతులు దూలువుకుంటూ తీరిగా మందుకు వస్తాడు.]
- రాజా : (కమలాదేవి వేపు తిరిగి) భార్యభర్తల ఏకాంతముంకు విఘాతము కల్గించినందుకు తుమించాలి.

బస : ఎ.....ఎవ.....ఎవడానువ్వు?

రాజా : కంగారుపడుతూ మాట్లాడకండి. కంగారు పడే వాళ్ళను మాస్తే మాకు మా చెడ్డ చిరాకు.

బస : ఎవడవురా నువ్వు? ఏమిటో పెద్ద కబుర్లు చెబుతున్నావు. దొంగచాటుగా మారేవు యింట్లో.

రాజా : దొంగచాటుగా కాదులెండి. దొరచాటుగానే.

బస : (ముందుకువచ్చి) ఎవడవురానువ్వు? చెప్ప! దొంగవా? దొంగవా?

రాజా : మీసోటితో నే చెప్పేను గదండీ!

బస : అయితే.....అయితే నువ్వు దొంగజే అన్నమాట. చాటింపువేయించింది నీరుంచే అన్నమాట.

రాజా : చాటింపు చేయకపోయినా మీ ఆతిథ్యం స్వీకరించడానికి వచ్చేవాళ్ళమే లెండి.

బస : దొంగ వెంటకు ఆతిథ్యమేమిటి? మవ్వేమైనా కలెక్కరా? మినిల్లరా? గవర్నరురా? నక్సా. వెళ్ళకపోతే 'రైఫుల్' వెస్తా.

రాజా : ఇదిగో! దొంగ దొంగ అని ఇంకా ఎక్కువగా అడకండి. మేము దొంగ అని ఇంకా ఋజువుకాంలే? ఉర్రి అనమానం మీద అట్టే చెట్టేను అంతే.

బస : దీనికి కుడిగా తోసేరేంకైల్లో? పాపం! భలే కబుర్లు చెబుతున్నావు. ముందుకువచ్చి. అప్పలస్వామీ! వా రైఫుల్ లే.

రాజా : రైఫుల్ కాదు మాకు కానాల్సింది, మంచిది వేరే బట్టలు. అవి యిచ్చారంటే ఆతిథ్యం మీకు 'రైఫుల్' మాటింగ్'లో కొత్తపాతాలు నేర్పతాం? (బసవయ్య దగ్గరకువచ్చి) వా! సిల్కు దోవతీ, సిల్కుపర్మా చాలా ఖరీదైనబట్టలు కట్టుకున్నాడు. బట్టలు పసందు చేయడం బాగా తెలుసు; 'చెల్లారామ్మ'లో కొన్నారా?

బస : (తగ్గి) ఆ!...అవును. చెల్లారామ్మలోనే ఎవ్వరూ బట్టలు కొంటా నేను.

రాజా : మా ఆస్థానం అంతటికీ చెల్లారామ్మే బట్టలు సప్లయ్ చేస్తాడండీ.

బస : నిజం!

కమ : ఏమిటండీ వీడితో రాతాళానీ. అప్పల స్వామిని పిలిచి బతుకుకు నెట్టేయ్యండి.

బస : బట్టలేవు. గిట్టలేవు. ఫో!

రాజా : పోతే, దయా భర్తంగా, 'ఫీ'గా, 'మప్ప'గా వస్తు లెండి ఎవరుగాయి వ్వండి అంటే. రాజాశ్రావ తీసుకునే ప్రతివస్తువు ఎవరుగానే అని తెలుసుకొండి. పిలయింపువచ్చి తీసుకున్నది వాపసుచేస్తావుంటాను.

కమ : వీడొక రాజాట! ఇకో మోసం. ఎవరు తీసుకుంటే మరి నిన్ను దొంగగా ఎందుకు జమ కట్టారు.

రాజా : అభిప్రాయభేదమండి. ఎరువు వస్తువులు వాపస్ చేయడానికి వాకు తగినంత వ్యవధి పిలు, మైము, చాన్సు, యిస్తేవా? వడ్డీతో సహా తిరిగి యిచ్చేస్తానంటే వింటేనా. (కమ లానేని వేపుకు రెండడుపులు ఎవరి) ప్రపంచంలో కొంతమందికి అవసరాన్ని మించి వట్టు యిచ్చాడండీ నీవుకు. రాజాశ్రావ రాణిగాను వుండి మాకారూ. అవిడను వట్టు ఎంతువో ఆ విడకీ తెలియదు. అవిడను చాలా ఖరీదైన మంచి ముత్యాలహారంవుండి. లక్ష రూపాయలు ఖరీదు చేసే ఆ హారం ఎక్కడపడితే అక్కడ వదిలివేస్తుంటుంది ఆ విడ. ఎందుకో తెలుసా? అంత ఖరీదు వస్తు వైవా తివసు లెక్కలేవని, తన గొప్ప అంత అని అంసరికి చెప్పకోడానికి.

కమ : ఆ రాణిగారి గొడవ మాకెందుకు? ముందు బతుకుకు ఎదు.

రాజా : అగండి చెప్పేది వినిండి! మొన్న ఆదివారం మైదానులో గవర్నర్ గారైన పార్టీ జరిగిందీ! రాణిగాను బల్లమీద హారం పారేసి విహారం చేస్తున్నారు. ఇనుగో చెప్పరావదు కాని అవిడ మా మేనత్తే లెండి! అప్పుకు చూడేవారు లేక, దిక్కులేకుండా పడి

అప్పు ఆ చోరాన్ని సర్వసరియోగం చేయడానికి మేము ఎటువై తీసుకున్నాం. అంతే! వినియోగించే బోవల పట్టుకుంటే, అది వాణిజి నెనకు 'ఇన్వెస్టుమెంట్' అని, దీని డెండ్లు, బోవములు, రాణీగారికి యివ్వబోతున్నది, బోలీసులలో చెరితే వాళ్లు వింటేనా! అచ్చే! బోలీసువార్యులు రిజిస్ట్రేషన్ పంపిలి ఏం తెలుసుకుంది?

కమ : (బలవ్యూహం) ఈ వాంగమయం సంగతి మా
అమ్మయ్య వాడు ఉత్తరం రాకానా పోతో
చెప్పలేమండీ?

ఉన : ఏం చేస్తావా అమ్మమ్మ బావమ్మ?

రాజా : చూశారా? మీరు కూడా మా అంతిమ వాగు.
 గొప్పవాళ్ళు సంగతులు ఎప్పటి కప్పుడు
 మీకు కూడా తెలుస్తూ వుంటాయి.

కను : గార్డన్ పార్క్ వీధిచివ్వు అతిథులలో వే
దంగా వున్నావని, తీసివేచాడు అనేదో
జమీందారుగారి పెద్ద కొడుకై వుంటావని
అందిరు అడుక్కునే పడుతున్నారని మాట మా
అప్పయ్యి వాకు రాకాడండీ.

బస : (ఆశ్చర్యంతో) రాజావేపు చూస్తూ ఆ !
 ఏమిటి! అయితే నువ్వు... కాదు... మీరు
 జమీందారుగారి పుత్రులన్నీ కూడా. ఇప్పుడు
 కాదు.

రాజా : ఇప్పుడు మేమున్న పరిస్థితులలో జమీన్
దారులనునే సంగటి మరచిపోతున్నాము.
(బసవయ్యుని కద్దకు వచ్చి చాక్కా పట్టుకుని
మాచి) మీరు మా మాదిరిగానే మంచి
భావనగా పట్టుకుంటుంటారు. మనదొరికి
చాక్కాల నైజా యందు మించుగా
ఒకటే. మంచిచాక్కా, మంచి భోజన
యిచ్చారంటే మేము తిరిగి రాజా ప్రతాప్
అవుతాము.

బస : అక్కల స్వామీ!

కను : అప్పులస్వామి రాగానే యిద్దరుకలిసి ఈ
దొంగ వ్యాపకము పోలీసుల కప్పు చెప్పండి.

[ప్రవేశం అప్పులవ్యాధి]

రాజా : (జనవర్యుని లెక్క విడుదలచి చూస్తూ)
రోలేక్స్ ఆయిస్టర్ (Rolex Oyster)

సాటిడ్ గోల్డ్ (Solid gold) రిడ్డువాట్
 ఫిన్యూక్స్ సు పెలక్స్ చీకాయ. యుద్ధం ముందు
 వియ్యి కూపాయలకు కోన్నాం పేము.

బస : (తన రిస్సు వారి చూడుకుని కుహదాసంపద
పొందుతూ) మీకు పరిశీలన దృష్టి బాగా
వుంది రాజాగారూ ! నేను 1500 గూఢా
యలు పట్టి దాన్ని కొన్నాను లెండి, చరక
పాఠి వాటిని వాడు నదృష్ట రాజాగారూ !

రాజా : మరద్దరి ఈ ములు ఒకటేనండి. (అప్పుల
స్వామి వేపు తిరిగి) అప్పులస్వామీ! బట్టలు
తీరునా వేపుకు కొలియ్యి !

బస : అప్పులవ్వారా ! రాజాగారిని మేనదొంగకు
తీసుకువెళ్ళి వాగ్దాడకే ఆశ్చర్యరహితమంది
రాజాగారికి కొవలసిన కుంచీపట్టు పంచె
యిచ్చి వాడునివచ్చి బట్టలు లాండ్రీకి
పంపించు.

అప్పు : (ఉత్సాహముతో) అట్లాగే సంవత్సరం!

కను : మీ కేమన్నా ముఖోయందా ఏమిటి? లా
అంటే గారవం చిత్తం వున్నాయని యిప్పు
చేగా చెప్పింది. చాడేతో గొప్పగా వాలుకు
కలలాల్సి కలుగు చేప్పేరికి చాడి నలలా
పడ్డారే. మీకు నేటి కాకాచోలే నేనే నర్సి
బోలిమలను పిలుచుకువనా.

బని : బోలీసులను విలుచుచు వస్తావూ? నీకీ మతి
బోయింది. ఇప్పుడేగా అమ్మవో? దొం...
కాగు అయ్యదొరికితే రక్షిస్తానని.

రాజా : దొంగ అని ముమ్మడిగా పిల్వడానికి సంకోచించుతా రెండుకుందీ? దొంగ కావని యింకా 'బ్యాగ్స్' చెప్పలేదుగా?

పద : రాజాగారు! మీరు కొంగతెవరి చేత
రంటే నేను నమ్మును. కూటికి వేసివేశాళ్ళ
కొంగతనాలు, దొంగిడీలు చేశారు.

రాజా : నామీద మీకు ప్రేమ అదరాభిమానాలను
యివే నా గవ్యనావాలు. భార్య భర్తల
ప్రేమయకలహం ధ్వంసపు గింజలు చిరుప్రే
గింజ అన్నాను... ఊ! పదా! అప్పు
స్వామీ! ముగించుకు ఇక్కడ. (ఇద్దరు
నిష్క్రమణ)

కమ : ఇంత భోల్తా తింటారని, ఇంత అవసర కరంగా, ఇంత విరికితంబుగా ప్రవర్తిస్తారని చెప్పడమా అవకాశం?

బస : నువ్వే భోల్తాకొట్టేవు.

కమ : నేను కాదు మీరే దొంగ దొరికితే పోలీసు స్టేషన్లో అప్పగిస్తానని ఉద్ఘాటించాట్టి, తీరా దొరికితే వాడి మాటలకు మైదంబాగా మెత్తపడ్డాడు.

బస : నువ్వు పలకకెట్టెం జేమిటోయ్ మహా! దొంగను దాచి రక్షిస్తానని చెప్పి తీరా వస్తే పోలీసులకు అప్పజెప్తానంటున్నావు. మాట తప్పడం గొప్ప వంశలక్షణం కాబోయి!

కమ : బీదవాడు, దరిద్రుడూ అయితే తిర్యకుండా రక్షించేదాన్ని. ఇటువంటి మోసగాడిని వంశ మర్యాదలు గంగలో కలిపేవాడినా?

బస : పూజాకో! రాజాగారు మోసగాడు ఏమాత్రం కాదు. కష్టదశలో వున్నాడు అంతే. ఆ మాటలు... ఆ కీచి... ఆ దర్బం... ఆ గ్రహింపు ఆ మర్యాద... అహహా! ఈమాటలు వాళ్ళ కెట్లా అలవడతాయి?

కమ : రాజాగారు మరింటికొస్తే నాకేమీ ఒళ్ళు పరవశ మవడంలేదు. గంగ వెలులెత్తిటం లేదు... అసలు వాడు రాజా కాదేమో? అన్నీ అబద్ధాలేమో!

బస : (తివ్వయ్యత్వంలో) అహహా! రాజాగారి కొడుకు మనింటికీ రావడం, మన... కాదు, కాదు, నా సహాయం పొందడం ఎంత గొప్ప? ఎంత పేరు? రాత్రికి భోజనానికి పుండమంటా.

కమ : దొంగలను యింట్లో దాస్తున్నామని మా అమ్మయ్యకు తెలిస్తే వాడు మరింటి గడప తొక్కడు. తెలుసా?

బస : మహా యిష్టకు తొక్కుతున్నాడు కాబోయి.

కమ : ఈ మాట వస్తే మరిద్దిరిసి కైల్లో పరామర్శించుకొడు లెండి, వాడిని ఉద్ధరించుకోకు.

బస : కష్టకాలంలో మనం సహాయంచేస్తే, ఆ సంగతి బయట పెట్టేటంత అల్పుడనుకున్నా

జేమిటి, రాజాశ్రుతాహ! ఎప్పుటికీ అట్లాంటి పని చెయ్యకు. వంశం, వంశం అంటూ ఎగుగుతూ వుంటావు. గొప్పవంశపు రాజా వస్తే మర్యాద చేయడమైనా తెలియదు నీకు.

కమ : నేను చేసే మర్యాద ఏమిటో తెలుసా? చేతులకు సంకెళ్లు వేయించి సత్కరించడం. [ప్రవేశం రాజాశ్రుతాహ తల చువ్వుకుని, మొగం కదంకుని, నిలకడపడి, చొక్కా, కంకునాతో]

రాజా : (బసవయ్య వేపు తిరిగి) అపూర్వావరణ దూషిత మీకు యిచ్చే నా సమస్కృతులు!

బస : అబ్బేబ్బే! అంతమాట అవకండి మీనుంచి నలుపార్కారాలు పొందేటంత గొప్పవాడిని కాదు

రాజా : (బట్టపగ్గరగావున్న చెప్పుబజ్జిచూసి అటు ఎగువన) ఉన్నమాట చెబితే తప్పేమిటండీ. ఆశీర్వాదాలు నామామయ్యలు చేయగలిగిన పవా? ఆనాడు గయనా? అర్జునుడు, ఈనాడు నాకు మీరు చేరుగొన్నారు. [చెప్పులు తొడుక్కొని గోపమోదమున్న 'పెయింటింగ్' వేపు నడుస్తూ]

బస : ఓహో! చాల గొప్ప 'పెయింటింగ్'; అద్భుతమైన ఆర్థు వుండి దీనిలో, ఎవరో చాల గొప్ప ఆర్థిలు దీనిని చిత్రించివుండాలి.

బస : 'ఆర్థు' అంటే నాకు కొద్దిగా యిష్టమయ్యింది రాజాగారూ! ఆర్థు ఎగ్జిక్యూషన్లో దు. 1116 పెట్టికొన్నానండి దీన్ని?

రాజా : రవివర్మ గీసిన అసలు చిత్రాలు మాకోటలో వున్నాయండీ; ఆమాటకువస్తే, మీ యిల్లుకు మాకోటకు చాల పోలికలున్నాయి.

బస : ఇవాళ కట్టే కప్పు పడిపోయే యిల్లు మాకు నచ్చవంటి ఏపవైనా ముందగా చెయ్యాలి.

రాజా : గొప్పవాళ్ళ బుద్ధులు అట్లాగే వుంటాయండీ. (బట్టలు చూచుకుంటూ) మాకు వచ్చే బట్టలు దొరికాయండీ. మీరు మాకు చెప్పిన గొప్పసహాయం గురించి రేపే మారీయ్యకు గారికి ఉత్తరం రాస్తా. ఆయన ఆమెరికాలో 'టూరు' చేస్తున్నారు. టూరు

నుంచి రాగానే వారు సరాసరి మీయింటికి
వెళ్ళుటగా పెట్టకొనుట వచ్చి తమ భార్య
వాదాలు మీకు తెలియజేస్తారు.

బస : అంత మహాభాగ్యమే !

రాజా : కృతజ్ఞుల మాటలకును గొప్పపనే? (అప్పుల
స్వామిని చూచిస్తూ) బలే శాకకును సంపా
దించారండి. మాకు ఏ బట్టలు వచ్చుతాయో,
యిట్టే గ్రహించి, ఆ బట్టలుతీసి మా
కిచ్చాకు. ఈ మాటు మీ యింటికి వచ్చి
నపుడు అప్పులస్వామిని తీసుకుపోతాము.

బస : అప్పులస్వామికి రాజాజవగ్గర యిరకై ఏళ్ళ
సర్వీసు వుండండి.

రాజా : అట్లా చెప్పండి; అందుకనే అంతమలుపుగా
మా మనస్సు కదిపెట్టేను.

బస : అప్పులస్వామి! ఈ రాజాగారు రమ్మంటే
వెళ్ళావా?

అప్పు : (ఉత్సాహంతో) మీ చిత్రం, నా ప్రాప్త
మండయ్యా.

రాజా : అడగడం మరచిపోయినందుకు మీమించాలి.
తమ వామధేయం?

బస : బడవయ్యి అంటారండి (అప్పులస్వామిలో)
అప్పులస్వామి! ఫలహారాలు అయితే
తీసుకురా.

అప్పు : అట్లానేమండయ్యా (నిష్క్రమణ).

రాజా : వాల్ ? బసవయ్య అంకుకో, వైన్
మర్చంట్స్ (Wine Merchants) మీరే
నన్నింట. చెప్పేను కాదు! మీ పేరు
మాకుతగా పరిచయమే కాని దివ్యభాగ్యం
యివ్వాలివరకూ అబ్బలా. వానీ వాకర్,
త్రి థేగర్ (Johnny Walkar, Three
Dagger) నీసాలు మాకు దేవనకొలది
సప్లయ చేసేవారు కాదా?

బస : ఏదో తమచియ.

రాజా : అయితే మీరు మాకు ఆప్తులే. ఇక పోయి
వస్తాము.

బస : కాఫీ, ఫలహారములు తీసుకుని, రాత్రి
భోజనానికి వుండి రేపు ఉదయమే వెళ్ళి
పోవచ్చు. నా కోర్కె మన్నించుతారని...

రాజా : మీ బౌద్ధార్యంతో కడుపు నిండిపోయింది.
ఇక కాఫీ, వగైరాలు అక్కరలేదు. రాత్రికి
మీ యింట్లో విడిచివేస్తే ఎట్లా? రాత్రికి
రాత్రే ఎరు దాటేసి మా ఆస్థానపు వైద
కుమ కలసుకోవాలి. వైగా మేముంటే
మీకు ప్రమాదం ఏర్పడవచ్చు.

బస : ప్రమాదం ఎందుకొస్తుందండి. మీరు మా
యింటికి వచ్చారని బయట వాళ్ళకు తెలి
స్తేగా. కోలలాంటి యీ యింట్లో నెల
కోజులున్నా ఎవ్వరికీ తెలియదు.

రాజా : ఎందుకు తెలుగు? పోవద్దు! (వెళ్ళేటట్లు
వకున్నా) మీ రిచ్చిన బట్టలు త్వరగానే
వాపప చేస్తాము లెండి.

బస : ఎంతమాట నెలవిచ్చాను. ఏమంతి ఖరీదని?
మీకు కష్టంలో సహాయపడ్డాను అదే పది
పేలు.

రాజా : అచ్చెచ్చె! పరాయి సామ్యు మా దగ్గర
అట్టేపెట్టుకొనడం మా వంశంలో ఎవరికీ
లేదండీ. బట్టలంటే బట్టలే వాసన చేయ
లేము అనుకోండి. డబ్బు రూపంలోనో,
యింకో వస్తు రూపంలోనో, వాటి విలువ
మీకు ముట్ట చెబుతం. ఈ మానవదల పను
లంటే బలే సరదా మాకు!

కమ : (నీరయిన గా) ఇప్పుడు విడిచేసిన బట్టలకు
విలువ ఎట్లా చెల్లించావు?

రాజా : (తాపీగా) ఆ బట్టలు కట్టుకున్న మనిషి,
పాపం, మంచి విషయలో క్లబ్బు ముందు
కోడుమీద పడి వున్నాను. ఆ మిరిషి ఏ
కారుకిందో పడి ప్రాణాలు పోనట్లుకో
కుండా రక్షించి హాస్పిటల్ కు తేర్చి, ప్రాణ
రక్షిణకు బదులుగా అతిరి బట్టలు తీసు
కున్నాను. అనోన్యస్య సహకారాలు, చూపు
డలతోనే మా జీవిత దివ్యలు నిండి
వున్నాయి.

బస : నాకు అర్థం కావటంలేదు. కొంచెం విశ
దించు.

రాజా : అంటే మరేమీ లేదండి. మీ ఆవుకు మేము
చిట్టు, రివుకు పెట్టాము. దానికి బదులుగా
మీరు మాకు పాలు పోస్తారు. ఇంచుమించు

మరానా మనుష్యులు

చుగా అన్నీ ఇంతే నమకొండి. పూర్వం కదవరంగములో వీర విహారం సల్పిన మార్గ వంశిస్థులమీద మేము, ప్రస్తుతం ఆర్థిక రంగములో వైర విహారం సల్పుతున్నాము. మా వంతు ఆర్థిక చాలా వుండేది తెండి. మాకు లక్షలు ఖరీదు చేసే పెద్ద యూజ్, తోట, వుండేది. మా పూర్వో చూర్వాడీకి చాల దబ్బుంది. ఏ ముంది, 80,000 రూపాయలు మేము చూర్వాడీ దగ్గర తీసుకున్నాం. దానికి బదులుగా మహల్, తోట, రెండూ చూర్వాడీకి యిచ్చివేశాం.

[ఆప్పలపావాయి (లే మీద పెండి ప్లేట్లు, కప్పలు, కెటిర్, బంగారపు స్వాను, ఫల హారాలు, కాఫీ వర్గ రాలతో ప్రవేశిస్తాడు. రాజా వాటిని నిఘాగా చూస్తాడు.)]

కమ : బలే! బలే ఎక్స్పెంజ్! "కుండాపోయి కత్తి వచ్చె—భం, భం" అన్నమాట.

రాజా : (క్షణమాత్రం తొట్టుబాటుపడి తప్పుగిల్లి) మీ భార్యగారికి హృదయం ఇంకా పరివక్షం కాలేదండి.

బస : (కమలాజీవితో) ఊరణో! వారు తమనంగతి చెబుతుంటే ముగ్ధ హంసపాడులానువ్వాడు.

రాజా : మాకు నాలుగులక్షలు రొట్టెల వుండేదండి. రెండులక్షలు నువ్వు పడుకునిపడ పెట్టేం. దాని పరుగుకు మా వేగం అందిలేదు. అనుభవం మాకు వచ్చింది. ఇంకా గిండిరీస్ క్లబ్ కు వెళ్ళింది!

కమ : "కత్తిపోయి కర్రవచ్చె భం"...

బస : పూరణో! కుర్రకెసంవేమలూ నువ్వును. (రాజాతో) అంతా విచ్చిరింగా ఉండండి.

రాజా : ఓ! యిటువంటిది యింకా వున్నాయండి. అవన్నీ ఆవివాళియందు చెప్పడం పెద్దమనుష్యుల లక్షణంకాదు. (బల్లమీద ఆప్పల పావాయి పెట్టిన సామానును పరీక్షగా చూస్తూ ఉంటాడు)

కమ : ఉత్తరజాదగాడు! వ్యసనపరుడు!

రాజా : జీవితమంతా జాదమేనండికమలాజీవిగాయా?

కమ : (చకితురాలయి) అరే! నా పేరు నీ కట్లా తెలిసింది?

బస : వారిని నువ్వు అని పిలవకు కమలా! గౌరవముగా మీరని పిలువు.

రాజా : పిలవనియ్యండి ఫర్వాలేదు. ఆడవాళ్ళు... అందులో అందిమైదవాళ్ళు. ఎట్లా పిల్చినా అందంగానే ఉంటుంది.

(కమలాజీవితో) మీపేరు ఎట్లా తెలిసిందని అంత ఆశ్చర్యపడతా రెండుకండి? మీరెండవ ఉంగరంమీద కె. డి. అని పొడి అక్షరాలు వున్నాయి. కె. డి. అంటే కమలాజీవి పేరే అయివుంటుందని ఊహించాము.

బస : రాజాగారు కుక్కగ్రుచ్చులని ఇప్పుడయినా గ్రహించు కమలా!

రాజా : (బల్ల దగ్గరకు వెళ్ళి 'ప్లే'లో నున్న బంగారు చెంచా తీసి) పసుపురీ కన్నయ్య కెట్టి మేక్! బంగారు వస్తువులు మాకు కూడా తియారనేవి యిచ్చేది కన్నయ్య పెట్టేనండి. రీ కుటాలు బరువుంటుందండి?

బస : సరిగ్గా నెలవిచ్చారు. ఆ బంగారపు చెంచా కన్నయ్యకెట్టి అంతు కోలో కొని మా ఆవిడ పుట్టిన రోజుకు బహుమతి యిచ్చా రాజా గారూ?

రాజా : కమలాజీవి గారూ! మీ వస్త్రపు టుంగరం నీరు దిగిందండి.

కమ : అరే! మెరుపులో వచ్చిన ఆ కొద్ది లేదా దూరాన్నుంచి కనిపెట్టేవే!

బస : 2000 రూపెట్టి "బ్లూ డియమండ్" ఉంగరము చేయించి పెళ్ళి బహుమతిగా యిచ్చానండి..

రాజా : రత్న పరీక్ష, నగల నిలవ కట్టడం, మాకు ఉన్నపాలతో వేర్వరుతు అయింది కమలాజీవి గారూ!

కమ : మెక్లూన్ వెళ్ళివస్తుకు నీరు తీయించారీ.

రాజా : అంత క్రమ భిన్న ఎందుకండి? దానికోక చిన్న చిట్కా వుంది. అగ్గిపుల్ల వెలిగించి నగ ఒకమూల చూపితే నీరంతా యిట్టే బయటకు ఎగిరిపోతుంది.

కను : నిజం? నూ కవరకు యంతవరకు తెలియలే!

రాజా : కాని ఆ పనిమట్టుకు అనుభవంతో బాగైతగా చెయ్యాలి.

కను : కి తెలిగి వారి పెట్టమన్నట్లు.

రాజా : అంతే! కాని వారెవరు గాథంగా పెట్టకూడదు. లేకపోతే రాయి పగిలిపోతుంది. ఉంగరం యిట్లా యివ్వండి. మీ ఎదుటనే నీరుతీసి యిస్తా.

కను : (కుతూహలంతో తీసి యిచ్చి చూస్తూ వుంటుంది)

రాజా : (జేబులోనుంచి అగ్గిపెట్టె తీసి) పుల్లనెరిగించి ఉంగరంలోపల కాలుస్తాడు. అది గదిలో! చూకారా! దిశగా వున్న రాయి తళ తళ లాడుతూ ఎట్లా మెరుపు తెప్పించుకుంటోందో!

కను : ఏదీ! చూడనియ్యి (రాజా ఉంగరం యిచ్చి వేస్తాడు)

కను, బస : (ఆశ్చర్యంగా ఉంగరం చూస్తుంటారు)

కను : అవును. ఇదివరకటికంటే బాగా మెరుస్తోంది.

రాజా : ఇంకా కొంచెం పనివుంది. ఉంగరాన్ని యిట్లా యివ్వండి వేడి వెంటనే చల్లారితే రాయి పగిలి పోవచ్చు. మెల్ల మెల్లగా వేడి చల్లారాలి. (కనులా నీచి యిచ్చిన ఉంగరాన్ని వేళ్ళమధ్య నొక్కి పట్టుకొని) వేళ్ళమధ్య నొక్కి పెట్టితే ఉంగరం మెల్లగా చల్లారుతుంది.

బస : రాజా గారూ! మీరు చాల సంగతులు తెల్పండి.

రాజా : అనేక వేరాలు దిరిగి, అనేకమందితో స్నేహాలు చేయడంవల్ల వచ్చిన అనుభవం యిది. ఒక పెద్ద దైమండ్ మర్చంట్ కొడుకు నేనూ (పెసిడెన్సీ కాలేజీలో క్లాసు మేట్లం. అతను వేళ్ళకు వాణి కిటుకు. ...ఇదుగోవండి, కనులాడవిగారూ! బాంబు పడిన మీ ఉంగరం (బల్లమీద సుతారంగా పడేస్తాడు.)

బస : ఈపని మీరు చేయకపోతే, దాని బాగుకు మెద్రాసులో ఏ ఏదై రూపాయలో వదిలి వుండేది.

[నిధితలుపు కొట్టినచప్పుకు; తోటపనివాడు అడుర్తగా లోపలికి వస్తాడు.]

తోట : అయ్యగారూ! పోలీసుయివ్వెక్కడు గోరుటండి వచ్చారు. మిమ్మల్ని చూడాలంట.

బస : (కంగారుతో) పోలీసు ఇవ్వెక్కర్! కొంప మునిగిపోయిందే కనుక.

కను : అనుభవించండి! నేను మొదటినుంచీ మొత్తం మంటుంటే విన్నారూ!

బస : రాజాగారూ! ఇవ్వెక్కడు గారు వచ్చారుట ఏం చేసేది? ఎట్లా బయటపడడం?

రాజా : కొంపా మునగలా, పుట్టి మునగలా! (తోట పనివానితో) ఒరేయ్! అయ్యగారు ఇప్పుడే వస్తున్నారని ఇవ్వెక్కడు గారితో చెప్ప.

తోట : (కవలక నిలబడతాడు.)

బస : ఎంతపని జరిగిందంటి. నమ్మకూడా అగ్గును చేస్తారురా...ఏం కర్మం వచ్చిందిరాశీవుడా!

రాజా : ఇంకాలో ఇంత గాబరా పడడాని? ఏ ముందండి బడవయ్యగారూ! గాభరా పడడం అంటే మాకు మా చెడ్డ చికాకు. ఇంతా చేస్తే ఆ ఇవ్వెక్కడు గారు మట్టపు చావు మీద వచ్చారేమో?

కను : ఇప్పటి కేమీ మించి పోలేదు. మీరంత భయపడక్కర్లా, చిందులుతోక్కనక్కర్లా.

బస : ఏం చేయ మంటావో చెప్పు. (తోట మాటితో) ఒరేయ్! ఇవ్వెక్కడు గారిని అగ్గిను గదిలో కూర్చోపెట్టు. నేను ఇప్పుడే వస్తున్నానని చెప్పు. (తోట పనివాడు నిష్క్రమణ) (కనులతో) ఏం చేయ మంటావు?

కను : దొంగ మనింటికి వచ్చాడని పట్టుకుని అట్టే పెట్టేసుని, కలుగుచేయ వోరుంటే ఇంతలో మీరే వచ్చారని చెల్లి యివ్వెక్కడు గారితో చెప్పి ఆయన్ను యిక్కడకు తీసుకురండి.

బస : ఆరేలే! అదే! అట్లా చేస్తే నే బాగుంటుంది.

(చల్లదానికి రెండడుగులు ముందుకు వేస్తాడు)

రాజా : (బసవయ్యకు అడ్డుగావచ్చి నిలబడి దిబ్బాయంపుగా). ఆ పప్పులు ఉడకకండి బస

వయ్య గారూ! భార్య సలహావిని ఆ తెలివి తక్కువ పని చేశారంటే మాతో బాటు మీరు కూడా జైలుకు పడవాలిని వుంటుంది. తెలుసా! జామీను మీద మీరు బయటకు వచ్చినా, పరువు, ప్రతిష్ఠలుగల... వ్యాపార చట్టం అంటే భయ భీష్ములుగల... గౌరవ నీయమైన బసవయ్య గారు... దొంగను... యింట్లో దాచిన... సహాయం చేసిన... నేరానికి కోర్టులో... తోసుకో... నిలబడ వలసి వస్తుందంటే... ఖచ్చితం బసవారంటే... ఎంతటి తల వంపులో ఆలోచించు కోండి. మీకు యీ పూర్ణో ఎంతటి అప్రతిష్ఠో గ్రహించండి.

బస : వాకేం! తెలిసించి బలవంతంచేసి బట్టలు తీసుకున్నాడని చెబుతా.

రాజా : పాపం! మీకు కోర్టు పంకతి తెలియ దండీ బసవయ్య గారూ! మీయింట్లో దాక్టా మన్నారనీ బట్టలు మీరే యిచ్చారనీ నేను చెబితే తిరుగు వుండదు. కావాలంటే అప్పుల స్వాయి వాతరపున పాక్షిం యిస్తాడు.

అప్పు : (రాజా వేపు, బసవయ్య వేపు సందిగ్ధంగా చూస్తాడు)

బస : నాకు మరిపోతోంది! అంతా అయోమయంగావుంది.

రాజా : ఊబిలో మేము, మాతో బాటు మీరు దిగ బడ్డారు. బయటకు రావడానికి పాడాలిని చేసి, తిన్నాకుంటే కూడుగుళావడం తప్ప బయటపడడం వుండదు. మేము... మీరు... తిక్కిన అందరు... ఈవిపత్కిర స్థితిమంకి రక్షింపబడాలంటే ఉపాయం మాబక్కరి చేతిలోనే వుందని గ్రహించండి.

బస : వాకర్థం కావలంలేదు.

రాజా : అర్థంకాకపోతే మరేం సద్దంలేదు. మీరు చేయవలసింది ఏల్లా మేము చెప్పినట్లు గుచ తప్పకుండా నడచుకోవడమే!

బస : అయితే మరి ఏమి చేయమంటాలో చెప్పండి

రాజా : ఏమీలేదు! మేము యిప్పుడు దాక్కోదానికి ప్రయత్నం చేయాలి.

బస : (అటుయిటు కలయచూచి) దాక్కోదాని ఎక్కడా తోటులేదే! మీరు కొంచెం తోటలోకి నడిస్తే... అక్కడ దొరువు వుంది... అందులో నీళ్లు లేవు లెండి! అందులో దాక్కుంటే చాలా బాగుంటుంది.

రాజా : కాదు దాక్కోదానికి ఈగనే చాలాబాగుంది.

బస : (చకితుడయి) ఈ గదిలోనా, తోటు ఎక్కడుండయ్యా మహామథావా?

రాజా : ఇక్కడే, మేము నిలబడ్డ తోటులోనే.

బస : అబ్బ! వాకేమీ అర్థం అవటల్లా.

రాజా : చేతకానివాళ్ళు. మాకుల్లో, గోతుల్లో దాక్కుంటారు. అందరికీ కనపడేతోటున దాక్కుంటే రహస్యం బాగా దాగుతుంది.

బస : ఏమిటో! నా బుర్ర తిరిగిపోతోంది.

రాజా : (బసవయ్యతో) మీరు 'పో' (Poe) దనుకలేననుకుంటా. ఎడ్గార్ ఎల్లెస్ పో (Edgar Allen Poe) రాసిన కథలు... (కమలాదేవితో) బహుశా మీరు చదివి వుంటా రనుకుంటా!

కను : (కోపంగా పెదవి విరించుతుంది)

రాజా : 'పో' (Poe) రాసిన కథలో ఒక దొంగ తను దొంగిలించిన వజ్రాలహారాన్ని అందరికీ కనిపింతున్న బల్లమీద వాజా (Vase) లో దాస్తాడు. ఎంత చెనకినా ఎవరికీ వాజాలో చూడాలని ఊహ కలుగ లేదు.

బస : మీరు దాక్కునేటంత పెద్ద వాజా ఈ యింట్లో ఎక్కడ వుండయ్యా. చివరికి అంత పెద్ద జాడీకూడా లేదు.

రాజా : వాజా కావాలని ఎవరండిగారండీ? ఆకథలో యిమిడివున్న సూత్రాన్ని మేము యిప్పుడు ఆవిరణలో పెట్టాము.

బస : అదేమో త్వరగా కానియ్యండి.

రాజా : ఇప్పుడు రాజా ప్రతాప్ గారు బట్లగు అప్పుల స్వాయి వేషంలోనికి రూపాంతరం పొందుతారు, తెలిసిందా?

బస : అంతా మీకు వదిలేశా. నీటముంచివా, పాల ముంచివా మీదే భారం.

రాజా : పాలలోనే ముంచుతాములేండి... అప్పుల స్వామి! త్వరగా నీ తలపాగా, మెడల్ను తొనహోకోటు, మాకిచ్చేయి. (అప్పుల స్వామి కిక్కురు మనకుండా చిప్పియిస్తుంటాడు. రాజా అది తోడుకుంటాడు) ... ఓహో! ఏమి విధివైపరీతియ్యి! రాజాగారు బట్టలుగా మారారు. అప్పులస్వామి! ఇంక నీవు లోపలిపోయి ఎవ్వరికీ కనపడకుండా చాకోక్కి.
(బసవయ్య, కమల ఆశ్చర్యంగా చూస్తుంటారు.)

రాజా : (తే చేతిమీద మోపుకుని బట్టలులాగా నటిస్తూ, బల్లమీద ప్లేటుపెట్టి వాటిలోకి ఫలహారాలు బంగారు చెంచాతో తోడుతూ వుంటాడు) అయ్యో! బసవయ్యగారూ! నిలబడకండి, కూర్చోండి.

బస : (దిగాలుగా కుర్చీలో కూలపడతాడు)

రాజా : (బసవయ్యతో, కమలతో) మామూలుగా మీరు ఫలహారం చేసేటప్పుడు ఎట్లావుంటాలో అట్లా వుండండి ... మరి కొంచెం ఉత్సాహంగా సహజంగా నటించాలి. ఉన్న చిక్కంతో యిక్కడేవుంది. మీరు కనుక నేను చెప్పినట్లు నడచుకుంటే ఏ చేదీ రాదనుకోండి.

బస : (ప్లేటులోనుంచి పకోడీయిక్కలు తీసుకుని మెల్లగా కొరుకుతూ వుంటాడు.)

కమ : (చెంచాతో ప్లేటుమీదకొట్టూ ఆలోచనలో సందిగ్ధస్థితిలో వుంటుంది.)

రాజా : అట్లా ఆలోచనలో పడితే ఎట్లాగండి అమ్మగారూ.

కమ : చేసుకున్న వాళ్ళకి చేసుకున్నంత మహాదేవా అవ్వారు. సరేకొనియ్యి (ఫలహారాల ప్లేటులో చేయివుంచుకుంది.)
[ప్రవేశం పోలీసు ఇంస్పెక్టరు. మామూలు డ్రెస్ లో వుంటాడు. చెతిలో చేతి కర్ర వుంటుంది.]

బస : (ఇంస్పెక్టరుకు చూచి ఎదురు వెళ్లుతూ) ఇయ్య చెయ్యండి ఇంక ఇంస్పెక్టరుగారూ! దయ చెయ్యండి!

ఇన : ఎంతసేపటికి మీరు రాకపోలే న్న మీరిం మీద నేనే లోపలికి వచ్చేశా. జీత విధంగా అనుకోకండి.

బస : ఎంతమాట! ఎంతమాట! ఏదో యింటిగోడవలె మలలేను. వెంటనే రా లేకపోయా. వచ్చా మునుకుంటున్న ఇంతలో మీరే వచ్చేశారు. ఏమిటి వికేమాలు?

ఇన : తాలూకా అఫీసు కైలునుంచి ఇంకా పార్కున్న దొంగ ఒకడు గోడమూకి పారిపోయాడు. ఆ పారిపోయిన దొంగవెన చాల ఉద్దంపి సింహం! వాడిని రెండుగోడాలలో పట్టుకోలేకపోలే డిప్యూటీ చేప్రావని డి. యస్. పి. కారాలు విరియాల మూడున్నాయి. అబ్బ! పోలీసు సర్వీసు అంత పెద్ద సర్వీసు లేదండీ.

బస : మరి డ్రెస్ మీదలేక!

ఇన : డ్రెస్ మీదవుంటే దొంగ దొంగుకుతాడండీ! కాకినాడ్కా మాడగానే కాలికి బుద్ధి చెపుతాడు.

బస : మీరే స్వయంగా రావాలండీ? మీ పోలీసు వాళ్ళను పంపిలే చాలదా?

ఇన : పారిపోయిన దొంగవెన గొప్ప వంశం వాడుట. అంగుచేత మామూలు వాళ్ళయ్యికు మా పోలీసులనుపంపి గొప్పవాళ్ళి యిట్లు అన్నీ నేనే వెతుక్కుంటూ వస్తున్నా.

బస : మా యింటికి వస్తే ఆపశంగా వాడిని నేను పట్టుకుని మీకు కలుగుచేసే వాడింకదండీ!

ఇన : ఆ సంగతి నాకు తెలియనేమిటి? అయినా ద్యూటీ ప్రకారం చేసుకునావాలి కదండీ.

బస : అంతేపండి. అంతే. మీ ఇష్టం. మా యిల్లంతా మీదే ఎక్కడైనా వెళికండి.

[ఇంస్పెక్టరుగారు ముందు. వెనుక బసవయ్య నడుస్తుండగా యింస్పెక్టరు కుడి ప్రక్క డ్రెస్ వింగ్ దగ్గరకు ఎదుర్కూ లోపలికి తొంగి చూస్తూ బసవయ్యను ఏదో అడుగుతూ వుం

ఘరానా మనుష్యులు

టాడు. బసవయ్య ఏవో జవాబులు యిస్తూ
టాడు. రాజా వాళ్ళు వేపు పీపు తిప్పి బల్ల
మీదకు వంగి వడ్డించుకూ వుంటాడు.
కమలాదేవి సంగతంగా 'పైడేవింగ్' వేపు
యాస్తూ వుంటుంది]

రాజా : (కొంచెం ఆదుర్దాగా) అమ్మగారూ! జీడి
పప్పు పకోడీలంతా యిది. మరి కొంచెం
వెయ్యించుంటారా? (పకోడీలు వేస్తాడు).

కమ : పకోడీలు వద్దు, గికోడీలు వద్దు!
[ఓంకారు చెంచా బల్లమీద పడేస్తుంది]

రాజా : అమ్మగారూ! పోనీ బిర్రీ తీసుకోండి
ఇవ : (కుడిమీల కత్తెను దిగ్గరగా నిలబడి కత్తెను
మీదకు తీస్తూ) బసవయ్యగారూ! ఈగదిలో
ఏ మురింపిందీ?

బస : అదా! అది పామానులగది. పాతి పామాను
లుంటాయి.

ఇవ : రండి! ఈ గదిలోకి పోయి చూడాలి.

[ఇద్దరు నిష్క్రమణ]

రాజా : (వాళ్ళు లోపలి వెళ్తుంటే) అమ్మగారూ!
స్ట్రాంగ్ కాఫీ యివ్వించుంటారా?

కమ : వద్దు! (ఇవ పెక్కుదంతో చెప్పడానికి అనే
టట్టుగా మొగంపెట్టి కుర్చీలోనుంచి లేచ
బోతుంది).

రాజా : (బల్లమీదకు బాగా వంగి) కమలాదేవిగారూ
కనికరించండి. కరణు అన్న వాడిని రక్షిం
చడం గొప్ప సంకెలక్షణం.

కమ : (తికరుక పడుతుంది)

రాజా : (మెల్లగా) కమలాదేవిగారూ! రక్షించమని
నేను యింతవరకు ఎవరినీ ఆశుగ లేపానీ.

కమ : (కుర్చీలో మెల్లగా కూర్చుంటుంది.)

రాజా : (గండం గడిచిపెట్టు మొగం తుడుచుకుంటూ
మెల్లగా) ఏవో ఒకటి చూట్టాడండి.
కావాలి. వద్దు అని ఆయినా అనండి.

[ఎవనుప్రక్క పైడేవింగ్ చిదరనుండి
బసవయ్య, ఇవ పెక్కురు పేజీమీదకు వస్తారు.]

రాజా : (బసవయ్యతో) అయ్యగారూ! అమ్మగారు
ఇవాళ ఏమీ ఫలహారం తీసుకోలేదండి.
తలనొప్పిగా వుండేమో.

బస : డాక్టర్ను పిలవమంటారేమో కనుక్కో.

రాజా : అమ్మగారూ!

కమ : అక్కలేదు.

[ఇవ పెక్కురు యాజ్ఞాపుగా ఎవనుప్రక్క
పైడేవింగులలోకి తొంగిచూచి బయటకు
వస్తాడు.]

ఇవ : ఈ ప్రక్కగదిలో కూడా ఎవరూ లేరండి.

బస : నేను చెప్పేను కదండీ.

ఇవ : (ముందుకు వస్తూ). ఏమండీ బసవయ్య
గారూ? ఇవాళ మీ బల్లలు నిల్కావంచె
కట్టేదే?

బస : అదా! అదా! ఇవాళ వాడి పుట్టినరోజుట.
అందుకని నా నిల్కావంచె వాడికి బహు
మతి చేశా!

ఇవ : ఓహో! అదా సంగతి. కొత్తగా కనిపిస్తే
ఏమిటో అనుకున్నా.

రాజా : అమ్మగారూ! ఇదిగో స్ట్రాంగ్ కాఫీ
తాగండి తలనొప్పి తగ్గుతుంది.

కమ : లే! (కప్పు తీసుకుంటుంది.)

రాజా : అమ్మగారూ! బబాగునుంచి కూరలు అదీ
తెచ్చున్నారు కదండీ! (బసవయ్యతో)
అయ్యగారూ! పెన్ను ఒకసారి యివ్వండి.
కొవలవిన వస్తువులు లిప్తు రాయాలి (బస
వయ్య గోల్లు కేవలపెన్ యిస్తాడు)

రాజా : (తీసుకుని) ఏం కావాలో చెప్పండి అమ్మ
గారూ!

కమ : నీకు తెలుసుగా.

రాజా : (బల్లమీద వున్న పత్రికతీసి దానిమీద
రాస్తూ) వీళిడు బంగారదుంపలు.... 2 శేర్ల
మాంసం, అర్ధశేరు వనటాకు మాసాలా
పియర్స్ సబ్బులు ఎన్ని డబ్బా, అర
డబ్బా?

కమ : అరడబ్బా చాలులే.

రాజా : పోయిడ్ప్రేము చెంపనీపాలు.

ఇవ : ఇల్లంతా వెతికాము బసవయ్యగారూ ఇక
తోట వెదకాలి రండి.

బస : వెళ్తాంకాని, కాస్త మీరు కాఫీ పుచ్చు
కుని...

ఇవ : కాఫీతాగి యింటిదగ్గర బయలుదేరే వండి ముందు తోట పెరికివద్దాం పదండి.

[ఇద్దరు విచ్చుకును]

రాజా : నిజంగా రక్షించిన పుణ్యం మీకు దక్కిందిండీ కనుకాచేరి గారూ?

కమ : (అభివందనగా మామూ) నీదైత్యం మెచ్చుకోదగ్గది.

రాజా : తిమిరి దయాంధరి కరణ మెచ్చుకోవ్వండి.

కమ : నటించడంలో మనగాడిలాగా వున్నావు.

రాజా : అహా ! మీ మెప్పువల కూడా పొందే భాగ్యం లభించింది.

(బల్లమీదకు కొద్దిగా వంగి ఒక చేత్తో బల్ల మీద వస్తువులను సన్నకూ వుంటాడు)

కమ : పొగడ్తకాదు వున్న సంగతి చెప్పి.

రాజా : దయా సముద్రులంటే మీరు.

కమ : దయాదాక్షిణ్యాలకు మా వంశం పెట్టింది పేరు.

రాజా : అంతటి గొప్పవంశంలో జన్మించినందుకు అంత గొప్పగా కరుణరసం చిరికించారు.

కమ : వంశం, పెంపకం, యిదే మనమీరి గొప్పగా తియ్యబడేస్తాయి. (పెదవి విరచి) మా ఆయన ఎంత గాభిరా పడిపోయాలో! వాళ్ళ వంశమంతా ఆంజే! ఉత్త పిరి? ఘటాలు.

రాజా : (య్య) పాపం! చెందని పెళ్ళి అనుకుంటా.

కమ : (కొంచెం నిద్రి ఆ మాటకు బతులు చెప్పకుండా) మా అన్నియ్యను ఎదుగునే వుంటారనుకుంటా?

రాజా : పేరు?

కమ : కృష్ణకుమార్.

రాజా : క్లబ్బులో విన్నట్టే జ్ఞాపకం.

కమ : మా అన్నయ్య మొన్న యుద్ధంలో 'వార్ పైలట్' (War Pilot)గా పనిచేశాడు తెలుసా? ఎంతో ధైర్యంగావెళ్ళి జర్మనీ మీద బాంబులు వేసేవాడు.

రాజా : నేను అజాద్ హింద్ ఫౌజ్ లో పనిచేశానా కార్యక్రమం నుండా బర్మా జంగిల్స్ లో అస్సామ్ అడవుల్లో నడిచింది. కోహిమా కొంపెన్లో బ్రిటీష్ సైన్యాన్ని ముప్పుతిప్పలు పెట్టి మూడువెళ్ళు నీళ్ళు తాగించామంటే నమ్మండి.

కమ : మా యింట్లో అందరినీ ఉక్కువరాలు.

రాజా : ఆ సంగతి నేను మొదటకుంచి కనిపెట్టుతూనే వున్నా. తొణకుండా, వెణకకుండా అదిరక, చెదరక యిండాకటినుంది ఎంత ధైర్యంగా వున్నారండి!

కమ : అదంతా మా వంశలక్షణం.

రాజా : ఇంకెక్కుగాను వచ్చినపుడు మీరు కూడా అడ్డుతెరింగా నటించారండి.

కమ : అదికూడా పెద్ద కత్తమే!

రాజా : ఆ పటనాళిక్రి! ఆ ధైర్యం! ఆ ఆంధం! (విజ్ఞానం వసులుతూ) అదిరా గాచిన నన్నెలై పోతున్నాయి.

కమ : (ఉత్సాహంగా నిద్రి) ఏం లాభం! చేసుకున్న వారికి చేసుకున్నంత మరే చేసా అన్నాడు.

రాజా : మీరు చేసిన సహాయానికి ఆ జన్మాంతం కృతజ్ఞతతో వుంటా.

కమ : పొగడ్తలంటే వాకు తెలసొప్ప. ముందుగా నీకు సహాయం చేయాలనిపించింది. మ్యూజ్ బుద్ధి మారింది. కాని ఎల్లాగై లేసేం. అనుకున్నది చిట్ట చివరికై నా నెం చేస్తుకున్నా. అనుకున్నమాట నెగ్గాల్సిందే! మా యింట్లో అందరిదీ అటువంటి పట్టుదలే!

రాజా : (నిస్పృహతో) అయితేళ్ళ క్రితం—ఒకానొక స్త్రీ...మీకు మళ్ళీ...వాకుతోన్నది...పట్టుదలతో నడిచి...నా ఆంధం వుండి వుంటేనా...నా జీవితం ఎంత ఉత్తయంగా వుండేదో! ఈ చేత ద్రిమ్యరి బ్రతుకుపోయి సన్మార్గ పథం తొక్కి ఎంతటి కీర్తి యశస్సులు గడించుకుని వుండేవాడినో!

మక : ఎవరా స్త్రీ?

మరానా మనుష్యులు

రాజా : (వెళ్ళి) ఎందుకులేండి 'గతం వాస్త్ర' అమ్మన, అదోక వివేచనగా. పాత చరిత్ర తిప్పుకోటం ఎందుకు పోనిస్తున్నా.

కను : నేను తెలుసుకుంటే తిప్పా?

రాజా : తిప్పుకొండి! కానీ ఒక్కటే విషయం మరొక స్త్రీ దగ్గర చెప్పడం అంత బాధం ఉంది... అయినా మీరు అతిగానీ కనుక చెప్పకపోవడం కూడా బాధం వస్తున్నట్లేంది (ఎవరూ ప్రక్క పైడి రింగ్ దగ్గరకు వెళ్లుతూ) అదుగో అయ్యిగానీ పిలుస్తున్నాను.

కను : నాకు చెబితే మరేమీ పర్వా లేదు.

రాజా : బసవయ్యగారికి పెన్ కావాలిట. ఆడియన్స్ వచ్చి మీ కా విషయం చెబుతా (రాజా, నిష్క్రమణ) (కమలాదేవి పరధ్యానంగా కూర్చుని వుంటుంది).

[ప్రవేశం బసవయ్య, ఇంస్పెక్టరు]

ఇన : మీ యిల్లంతా పూర్తిగా గాలించివేశాం, ఎక్కడా ఎవరూ లేరు.

బస : చిత్రం. నేను చెప్పేది కదండీ.

ఇన : ఇంక యీ పక్కయింటికి వెళ్లి వెతకాల్సి వస్తానండి బసవయ్యగారూ!

బస : చాలా క్రమపద్ధతు. కొత్త ఫలహారం కాఫీ తీసుకుని వెళ్లింది. ఆ కుర్చీలో కూర్చోండి.

ఇన : ఒక్క కాఫీ చాలు, యింకేమివద్దు. (కుర్చీలో కూర్చుంటాడు)

బస : అప్పలస్వామీ! ఇంస్పెక్టరుగారికి కాఫీ ఫలహారం తీసుకురా!

[ప్రవేశం: తోటమూరి, హడావిడిగా]

తోట : అయ్యగారండీ! ఇంకా కొచ్చిన మరెవరినీ ఇంకా పెట్టరుగారి పైకి ఎక్కడున్నానో ఎళ్ళిపోతున్నాడండి.

ఇన : (కుర్చీలోనుంచి దళాలువ లేచి) ఏమిటి? నాపైకిలే? ఎవకు వాడు? దొంగ అయివుంటాడు. నా వాలుకు వందల రూపాయల ర్యాబీ పైకి కొట్టేస్తాడు!

బస : (బల్ల దగ్గరకు వెళ్ళి వెతుకుతూ) అరే! నా ఎన్ఫై రూపాయల పైన్ను ఎత్తుకు పోయాడే!

కను : (బల్ల తిడుతున్నా) అయ్యో! అయ్యో! నా డ్రైవింగ్ రింగ్, నా గోల్డ్ స్టూప్ కప్పడటం లేదు.

ఇన : నాకు నాకే మస్కాయిస్తాడూ? ఆ పెన ఈ లోకంలో ఎక్కడెప్పున్నా జాట్లుపట్టుకు లాక్కొచ్చి లావలో పెట్టా. నాకే బోపి వస్తాడా వీడు!

బస : అందరం నష్ట పోయామండీ, యింస్పెక్టరుగారూ!

ఇన : (అధార్డిగా) అండి నేనడిగే ప్రశ్నలకు జవాబు చెప్పండి. ప్రక్క యింట్లో ఫోను వుంది కాదా?

బస : వుంది.

ఇన : కోర్టున్నీ కాపలా కాయమరి మా పోలీసులకు ఫోను చేసి వస్తా. (వెళ్లుతూ అని వెనక్కు తిరిగి అధికారంగా) బసవయ్యగారూ! మీరందిరూ ఎక్కడకూ కదలవద్దు. ఇక్కడే వుండండి. మీ అందరినీ ప్రశ్నింపాలి. నాకేమిటో మొట్ట మొదటి నుంచి మీ అందరి ప్రవర్తన విచిత్రంగా నే వుంది. ఏమిటో అనుకున్నా, దొంగ పెన పారిపోడానికి మీ రెంతవరకు పరీక్షయాలో తెలిసికోవాలి? తెలిసిందా?

బస : చిత్రమండి.

[ఇనస్పెక్టర్ నిష్క్రమణ]

బస : నా బట్టలు—నీ రింగూ, నా పెన్ను—నీ చెంచా, నా చెప్పులూ... అన్నీ ఎత్తుకు పారిపోయాడు రాజా. దొంగ పెన. 8000 రూపాయలు ఖైరం అయిపోయాయి. పైగా పోలీసులతో పీకులాట ఒకటి.

కను : నేను చెబితే విన్నారా? మా గొప్ప రాజా దొరికాడు మీకు.

బస : నా అనుమానం వాడేవలు రాజా కాజేమో వది. రాజాలాగా గొప్పగా వదింది మవల

నందినీ బుట్టలో వేసికొని, తనపని కొనిచ్చు
కున్న భారవా దొంగయివుంటాడు వాడు.

[ప్రవేశం ఆప్తులస్వామి, శరీరంబిండ్ల కోటు
పుండు తువ్వలు కప్పుకునివుంటాడు]

ఆప్తుల : ఏమిటండయ్యా! అంత గందిరగోశం పడు
తున్నాడు.

కమ : మీ రాజాగారు అయ్యగారికి 3000 రూ॥లు
కరారావుడి చేసి పారిపోయాడు.

ఆప్తుల : (బడవయ్యతో) నిజంగానేనండి అయ్యా?

బస : నిజం కాకపోవడమేమిటి? మీ అమ్మగారి
డ్రైమండ్ రింగ్, గోల్డు స్మూత్, వాబట్టలు,
పెన్ను, డిస్క్యూరుగారి వైకిలు ఎక్కుకుని
పారిపోలే?

ఆప్తుల : (ఆదుర్తిగా) వా మెడెల్లు కూడా
పోయాయా అండిఅయ్యా!

బస : ఏకినీవచ్చేవుంటి. ఇక మెడెల్లు నవ్వును

ఆప్తుల : పోనీలెంపయ్యా! ఆయన నిజమైన రాజా
అయితే, వా సొమ్ము అట్టే పెట్టుకోడు.
తప్పకుండా వాపవ చేస్తాడు వామెడెల్లు.

బస : వాపవ చేసివుకు రూ॥దాంలే!

[ఆప్తులస్వామి దిగ్గరవవచ్చి ఆరిని ఛాతీబిండ్ల
మెడెల్లు పెట్టకునేదోటకొట్టా] ఒరయే!
ఆప్తులస్వామీ! మీ రాజాగారు మా కంద
రికీ బోపీవేరాడు కొని (అహహ! విచా
రంగా నవ్వుతూ) నీ మెడెల్లు.....

ఆప్తుల : (రహస్యం చెప్పవద్దు అనే అర్థం వచ్చేటట్టుగా దీపంగా తిలకాయ అడ్డంగా దొపు
తాడు)

బస : (విచారంగా నవ్వుతూ) నీ విషయములో
మటుకు రాజాగారు బలే బోపీలో పడ్డా
డురా! తిన్నాడురా పెద్దదోసు! [తెం]

నేటి పాశ్చాత్య నాటకరంగము

శ్రీ శింగీతం శ్రీనివాసరావు

పరిశీలన పాశ్చాత్య నాటకరంగం యొక్క ప్రభావం ప్రముఖపాత్రను వహిస్తుంది. దేశకాల వాతావరణ పరిస్థితులనుబట్టి, ప్రపంచానుబంధం ఆయా దేశాలు వాటివాటికి అనుగుణ్యమైన కళలను పెంపొందించాయి. సంగీతం, చిత్రలేఖనం, పాద్యతం పరిశీలించి అని ఏ ప్రాంతాలకు చెందినవి ఏకాంశిక చెందినవిగా వర్గీకరణం. నాటకకళగా అంటే కాని ఇక్కడ గమనించవలసిన విషయం ఒకటే. ఒక వ్యక్తి ఒక సృజనక్రియ (Creative work) చెయ్యవలసిందే, సృజించబడిన కళాకృతి (Work of art)తో సంబంధం ఏర్పరచుకొని, తద్వారా "సంచలనం" (React) పొందే వ్యక్తి ఒకడే అంటే. అప్పుడే ఆ కళాకృతి ఒక పరిమాణం (Dimension) ఏర్పడుతుంది. ఈ విధంగా ఎవరూ కళాకృతిని సృజించలేదు. సంగీతకారుడు తన ముట్టూ ఎవరూ లేకపోయినా సరే, కనిపించే తీరుతోనే ఉన్నా తన పాడుతున్నప్పుడు, అదేక్షణలో ఆ పాటను తానే వింటున్నాడు. అంటే కళాకృతి (ఇక్కడ పాట)ని సృష్టిస్తూ, అదేక్షణలో దాన్ని అవగాహన చేసుకుంటున్నాడు. అవగాహన చేసుకున్నప్పుడే పాటకు పరిమాణం ఏర్పడింది ఇక్కడ ఈ రెండు వ్యక్తులు ఒకే వ్యక్తిలో సమ్మిలితమైనాయి. అదే విధంగా చిత్రకారుడు చిత్రాన్ని చిత్రించిప్పుడు దానికి ఎలాంటి పరిమాణం లేదు. కాని తక్షణం తనే చిత్రాన్ని చూచి దాన్ని తన ముసుగులో ప్రతిబింబింప చేసుకున్నప్పుడు ఆ చిత్రానికి ఒక పరిమాణం ఏర్పడింది. ప్రతీ కళాకృతిలో ఇంటే, నవలా ఇంటే, కావ్యంలో ఇంటే. దీనిలో అగుం రచయిత, పాఠకుడు ఒకే అవుతాడు. కానీ నాటకంలో ఒక భేదం ఉంది. నాటకం వ్రాయటం ఎటించటానికి, ప్రదర్శించటానికి ప్రదర్శనయోగ్యం కాక, చదువుకోవటానికి నాటకాలు అనే పేరుతో వ్రాసిన రచనలన్నీ సంభాషణా రూపం

(Dialogue form) లో ఉన్న నవలలే కావచ్చు, విజ్ఞాన వేదాంత తత్వశాస్త్ర పుస్తకాలే కావచ్చు, (ఫ్రేజ్ వ్రాసిన "రివల్యూషన్" దీనికి ఉదాహరణ), కానీ అవి నాటకాలు మాత్రం ఎన్నటికీ కావు నాటకంలో ఆశయం ఒక్కపాత్ర ఉండాలి. అంటే ఆ పాత్రను నాటక రచయితే ప్రదర్శిస్తున్నప్పటికీ, తన ప్రదర్శనను తానే చూడలేదు కాబట్టి, అది చూడేందుకు ఇంకొక వ్యక్తి తప్పనిసరి అవసరం. అంటే మరొక కళలను సృజించేటప్పుడు కావలసిన వ్యక్తులు అగుం ఒక్కరు అయితే, నాటకంలో ఇద్దరు, — ఒక నటుడు, ఒక ప్రేక్షకుడు. అంటే నటుడు, ప్రేక్షకుడు కలిసి వస్తుంటే నాటకం ఒక విశేషమైన, సతీతమైన, సంపూర్ణమైన స్వరూపం దాల్చుతుంది.

అందుకని పాత్రలు ప్రేక్షకుల సంఖ్య అధికం అయ్యేకొద్దీ దేశంలో నాటకం యొక్క స్వరూపం వేరువేరుగా పరిణామం చెందుతుంది. అధునిక యుగంలో ఈ పరిణామం వైవిధ్యం కలిగి ఉంది. పాశ్చాత్య నాటక రంగాల్లోని వివిధ నాటికానికి, ముఖ్యంగా ఇప్పుడు మన దేశంలో నాటక రచనలో గాని, ప్రదర్శనలో గాని కొత్త పోషలు ఎక్కువగా కనుపించక పోవడానికి కారణం చాలా ముట్టకు ఆర్థిక పరిస్థితి. యా ముగ్ధ మనలో ప్రదర్శించటానికి వ్రాసిన నాటకాలన్నీ, పత్రికలలో ప్రచురించబడి చదువుకోవడంతో నాటకాల, నాటికల సంఖ్య ఎక్కువగా ఉన్నట్లు కనబడుతుంది. దీన్నిబట్టి నాటకాల ప్రభుత్వ కర్తవ్యం (Primary Motive) ప్రదర్శించటానికి అనేకానం మనలో ఉన్న పాశ్చాత్య దేశాలలో ఎక్కువ దృఢంగా వున్నది తెలుస్తుంది.

పాశ్చాత్య దేశాలలో పెంపొందిన నాటకాలలో ఎక్కువ ప్రభావావగాహనానికి ప్రయోగించి, ఇక్కడ అక్కడ కొందరు ఇంకొకరూ, వ్యాపారం అని

విమర్శించినా, నిజంగా ఆమెరికా, ఇంగ్లాండులలో నాటకకళకు ఆయువు పోసింది వ్యాపారిక నాటక రంగం (Commercial Theatre). దీని అభివృద్ధి ముఖ్యంగా 1914-18 లో జరిగిన మొదటి ప్రపంచ యుద్ధంతో ఉన్నట్లుంది ఎక్కువ అయి, మరొక మరొక కొంత హెచ్చుతక్కులు ఉన్నా నేటివరకు కూడా మంచి ప్రాముఖ్యంలో ఉంది. ఇంగ్లాండులో యుద్ధంలో పాల్గొన్న సైనికుల విశోదార్థం కుక్క గొడుగుల్లాగ నాటకసంస్థలు చాలావచ్చి, ఏదో నాటకాలువేసి డబ్బును సంపాదించుకున్నాయి. యుద్ధంలో డబ్బు లండన్ లుంటుంటే, ప్రజలు నాటకాలంటే విరగబడుతున్నారు. కాబట్టి, నాటకసంస్థలు ఎక్కువై కళాకళా వాటి అంతస్తు తగ్గింది. అందుకని రెండవ ప్రపంచయుద్ధం వచ్చేసరికి లండన్ లోని చాలామంది విమర్శకులు, కళాకారులు మళ్ళీ నాటక రంగం ఆసక్తిగలిచి అందుకుంటుంది విజయవంతంగా. యుద్ధానంతరం కొంతవరకు ఇది నిజం అయినా, రిలీఫ్ లేని క్రింది తిరగతి విశోదార్థం అందిచ్చే నాటకాలలో పాటు, ఉన్నతమైన నాటకాలు కూడా వచ్చాయి. ఎమిలిన్ విలియమ్స్ వ్రాసిన “ది మర్షింగ్ స్టార్”, జె. బి. ప్రిన్స్లి వ్రాసిన “దీ కేప్ టు ఎ సిటీ” విజయం సాధించింది. ప్రేక్షకుల అభిరుచులలో కళాకారులకు కాస్త ధైర్యం వచ్చింది. ఇప్పుడు ఇంగ్లాండులో మంచి మాటే నాటక రచయితలకు చేయూత వచ్చింది ఈ వ్యాపారిక నాటకరంగమే. నోవల్ కోవాల్, కేప్స్ వ్రైటింగ్, ఎమిలిన్ విలియమ్స్, సోమర్సెట్ మోరం, బార్బి బెర్నార్డ్ మొ—వీరందరూ ఆ విధంగా, అక్కడే తమ వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రస్తుతించే ప్రయత్నం ఒక స్థాయిని అందుకున్నారే. కానీ ఇందులో ఒక చిన్న చిక్కు ఉంది. నాటకాలు రచించేది, పటించేది ఎవరైనా, వాటికి దర్శనాన్ని ప్రదర్శించేసేది నాటక సంస్థలు. ఆ సంస్థల కర్తవ్యం నాటకంయొక్క విలువకన్నా, అది రాబట్టే రాబడి. అందుకని హెర్. ఎస్. టెనెంట్ లిమిటెడ్ (H.M. Tennent Ltd.) లాంటి పెద్ద సంస్థ కూడా పేరుపెట్టే నాటక రచయితల నాటకాలకే అనకాళం ఇస్తుంటేగాని మూల దాచున్న కొత్త రచయితలకు ప్రోత్సాహం ఇవ్వడంలేదు. ఈ విషయంలో ఆమెరికాలోని పరిస్థితికూడా ఇంకా లే. పైన ఆమెరి

కాలో వ్రాడ్యోలో వేసే నాటకాల ఖర్చు చాలా ఎక్కువ. ముఖ్యంగా అక్కడ నటులు లేక “తారలు” కు ఇచ్చే ధనం కట్టు చెడిపోతూ ఉంటుంది. అందు మూలంగా ఎక్కువ జవాహరావ్యానికి అందు చాటులో ఉంటే నాటకాలు, సంగీత నాటక ప్రదర్శనలు (Musicals) జోరుగా పాటకు జరిగింది. ప్రాంసుజీలో వ్యాపారిక నాటకరంగానికి కళాత్మక నాటకరంగానికి (Artistic theatre) భేదం చూపడం కష్టం. ప్రాంసులో—ఇంకా సరిగ్గా చెప్పాలంటే—పార్సిస్ లోని కొద్ది నాటక సంస్థలు మెలియర్, పార్సెట్ వ్రాసిన అత్యుత్తమ నాటకాలు మొదలకొని ఏలాంటి అంతర్భూతిమైన విలువ (Intrinsic Value) లేని చెత్త నాటకాలు ప్రదర్శించబడినవి, నాటక మందిరాల (Play Houses) సంస్థలు తక్కువ కాబట్టి అక్కడ నాటకరంగం యొక్క భవిష్యత్తు మరణమాలలో ఉద్ధిరించే సంస్థలమీద, ఆమెమూగ్ల ట్రాఫుల మీద ఆధారపడి వుందని ఎమెల్యూల్ వేక్స్ ప్రాంసుజీలో వ్యాపారిక నాటకరంగాన్ని గురించిన తన వ్యాసంలో వేర్కొన్నాడు.

ఆర్థికంగా చాలావరకు ప్రజల అభిరుచులమీద తప్పనిసరి ఆధారపడి నాటకాలాడే ఆమెరికా, ఇంగ్లాండులంటే దేశాలు ఒకటైవు ఉంటే (ఇక్కడ స్థాపించిన ఆర్ట్స్ కౌన్సిల్ ను గురించి తరువాతి వర్ణిస్తాం), అటు ఈ పరిస్థితిని మరొకవిధంగా ఎదుర్కొన్న దేశాలసంగతి గమనిద్దాం. వీటిలో పోయియట్ రష్యాకు ఆగ్రహం లభిస్తుంది. ఇక్కడ నాటకసంస్థలన్నీ ప్రభుత్వ ఆధీనంలో ఉన్నాయి. అందుకని ఒక సంస్థకు ఒక నాటకంలో నష్టంవచ్చినా లాభంవచ్చినా మరొక సంస్థ దీన్ని నష్టంకొంటుంది. ఏండ్రి వన్ గిసెవామ్ (Andrie van Gysegheem) వ్రాసిపట్టు, నాటకసంస్థల పాలన నిర్వహణగా ఉండటం మూలాన, సంస్థలకు నష్టం రాకపోవడం సరికదా, ప్రజలు ఆమెరికా వ్రాడ్యోలో టిక్కెట్లకోసం ఎలా ఎగబడతారో, అదివిధంగా యొక్క దేశాధా జనం తిండోపురించాలాగా వస్తారు. ఇక అందులో పనిచేసే దివ్యకుమ మొదలు మిగిలిన కళాకారులందరూ ఆయా సంస్థలకు చెంది, ప్రభుత్వపుతీరిం వుచ్చుకుంటూ, సంఘంలో చాలా గౌరవంగా ప్రభువుతారు. ఈ విధ

నేటి పాశ్చాత్య నాటకరంగము

మైన నాటకవ్యవస్థలో ఒక పెద్దలాభం ఉంది. వ్యాపారిక నాటకరంగంలో అట్లే కొనసాగించలేని ప్రయోగాత్మక నాటకరంగం (Experimental theatre) ఇక్కడ పాథ్యం అవుతుంది. కొత్త పోకడలు అవలంబించటంమూలాన, నాటకరంగం దివ దినాభివృద్ధి చెంది, ప్రేక్షకులకు దా నాటకాలంటే ఇష్టపడే మనస్తత్వం కలిగి (Theatre-minded) నాటకరంగం ఉన్న తిరుగు వస్తుంది. కాని ఇక్కడ నాటక రచయితకు, నేతాన్ని పరిపాలించే వ్యవస్థ ఎటువంటి సంబంధం ఉందో చెప్పడం కష్టం. డి. డి. ప్రీస్టర్లీ "అంతర్జాతీయ నాటకరంగము" (International theatre) అనే పుస్తకానికి వ్రాసిన గురిపలుకులలో ఇంగ్లండుదేశంలో నాటక రచయితకు ఇతివృత్తాన్ని పేర్కొనడమేమి, తన వ్యక్తిత్వాన్ని నిలబెట్టే పద్ధతిలో చెప్పడమేమి, వీటిలో రష్యాలోని నాటక రచయితకన్నా ఎక్కువ న్యాయత్రిం ఉండేమిటాని సంకీర్ణించాడు. రష్యాలో చాలా సంస్థలు కొత్త నాటకాలను ప్రదర్శించినా, ముఖ్యమైన సంస్థ అయిన మాస్కో ఆర్ట్ థియేటర్ (Moscow Art theatre) మాత్రం మొదట్లో నమకటి మహానాటకాలపై ప్రదర్శనగా ఉండేది. కాని నటనలోనూ, డేజి పెట్టింగులలోనూ అంకితులయ్యే కంటే ఎక్కువ వా ప్రతికటి మానవంతో నాటక ప్రదర్శనలో నూతనతకం ప్రారంభం అయింది. ఇందుకు మూలకారకుడు మాస్కో ఆర్ట్ థియేటర్ మ స్థాపించిన వారిలో ఒకడైన స్టేనిస్లావ్స్కి (Stanislavsky). వీరు రష్యన్ నాటకాలు వ్యవస్థపై కొక విశేషాలనుండి వచ్చిన నాటకాలు, ఉదాహరణకు పెరిషన్ వ్రాసిన "మార్గ్ ఫర్ స్టేనిస్లావ్" మొదలుకొని స్టేనిస్లావ్, మె, ఇబ్సెన్, మోలియర్ మొదలైన రచయితల నాటకాలన్నీ ప్రదర్శించారు. అంతేకాకుండా ఆ సంస్థ నాటకరంగంలో అమరస్థానం అందుకున్న ఎన్టోన్ షెక్స్పియర్ (Anton Chekhov) లాంటి గుప్తనిధి నాటకకర్తకు పుట్టినిల్లయింది. మైన నాటకాలు చేసేవారిని విశ్వవిద్యార్థిపాఠశాలపాఠశాలగాని, సంగీత వాయిద్యాలు గాని, ఎలాంటి పదుపాదయైనా దొరికే అవకాశం లభించింది. ఇది చాలా బాగున్నా, తిక్కరంగా నాటక రచనలో వచ్చే లోపం డి. డి. ప్రీస్టర్లీ తన రచనలలో ఈ విధంగా పేర్కొన్నాడు.

"రష్యాలోని నాటక కర్త అధిపతి అతనిని కావలసివలెనుండి నటులు, పెట్టు, పాఠశాలపాఠశాల ఉంది. ఈ సంఖ్య కొంత తగ్గి, తన ప్రేక్షకులకు నాటకాన్ని నూతన ఓపిక కొంత తగ్గించే, తిప్పివది తన నాటకాన్ని ఇంకా ఎక్కువ మెరుగులతో, ఎక్కువ పటుత్వంతో, ఇంకా చక్కని నిర్మాణంతో తియ్యగలగే ఉండేవాడు..... ప్రపంచం కోరికలట్టి రష్యా ఇత్యకలిసిట్టి ఉత్తమోత్తమ నాటక రచయితలను రష్యా ఇత్యలంలేనని నా ఉద్దేశ్యం."

ప్రభుత్వముగానీ, మునిసిపాలిటీగానీ అధిపతిలో నాటక సంస్థలు పెంపొందించే ముగ్ధ దేశం తెలిస్తే చేకూర్చు. ఇక్కడ సంస్థలు పాలించేందుకు ఒక ప్రభుత్వాధికారిని, ప్రదర్శనమునుంచి మాయకు చేందకు కళాకారుడైన దర్శకుడున్నా ఉంటున్నాడు. కొన్ని ప్రాంతీయనాటకాలే కాక విశేషాల నాటకాలు కూడా వస్తుంటాయి.

కానీ పాశ్చాత్య నాటకరంగంలో పరిచయం ఉన్న ఎవరైనా నాటకం కోసం అటువైపు తిరిగి చూచారంటే మొదట కనబడేది స్కాండినేవియా, ఇంకా సరిగ్గా చెప్పాలంటే నార్వే. మొదట కనబడే నాటకకర్త, నాటక నిర్మాణంలో, పాత్ర పోషణలో, ప్రజ్ఞలో, శిల్పంలో, నాటక రచనలోని ప్రతిభాగంలో అత్యుత్తమస్థాయిని అందుకున్న మహా రచయిత. హెన్రిక్ ఇబ్సెన్. ఈ కోలా పాశ్చాత్య దేశాలలో వెలువడే సమస్యపూరిత నాటకాలు (Problem plays)కు మార్గదర్శి ఇబ్సెన్. నాటక రచనలోనే గొప్పమార్పు తెచ్చాడు. మిగతావారంతా చాలామంది బయలుదేరి విహా విప్లవభావాలు ఒకటి రెండు పడేస్తే నాటకం చలామణీ అవుతుంది అనుకుని పోగబడ్డారు. ఎందుకంటే ఇబ్సెన్ ఊరికీ కొన్ని కొత్తభావాలను ఉపన్యాసభోరిణిలో అందిచ్చే ఉపాధ్యాయునికన్నా, వివిధపాత్రలను వారివారి మనస్తత్వాలతో సజీవంగా ప్రతిబింబింపచేస్తూ, తీగతీగం తన నాటకంమీద నిర్వాహికారం చూపిస్తున్న మహా నాటకకర్త. అలాంటి ఇబ్సెన్, బోర్నోసన్ (Bjornson), హీబర్గ్ ను కన్న నార్వేలో ఈ కోలా అట్టే ప్యరింత్రి నాటక రచన (Original play writing) ఎక్కువగా ఉన్నట్టులేదు. ప్రసిద్ధులు, విమర్శకుడు, రచయిత అయిన పీటర్ ఉస్టిన్ (Peter-Ustinov) అన్నట్లు నార్వేలో నేడు రచనలోకన్నా

ప్రదర్శనలో బాగా వృద్ధి కనుపించుతోంది. ప్రైవేట్ రూపాంటి ఆధునిక యంత్రసామగ్రిని ఉపయోగించటమేకాక, నాటకాలను భావార్థినిగా, మంచి వాతావరణాన్ని సృష్టిస్తూ ప్రదర్శిస్తున్నాడు. ఏమైనా స్వభావ సిద్ధినిగా నాటకకామవక్కులైన వార్షిజమును మంచి మంచి రచనలను అందిస్తున్నవని ఆశించవచ్చు. ఇటీవల పాశ్చాత్య దేశాలలో నాటకరంగం మట్టకు ఉన్న పరిస్థితి.

ఇక రచనలనుగురించి కొద్దిగా ఆలోచిద్దాం. ఇంగ్లండులాంటి దేశాలలో నాటక ప్రదర్శనకు చెల్పించిన డబ్బు మళ్ళీ ఆదానం వలన లేకుండా తిరిగి రావాలంటే నాటకం జనాన్ని ఆకర్షించటమేకాక, ఆసలు ప్రదర్శించటానికి అయ్యే ఖర్చు పాస్యమైనంత వలకు తక్కువగా ఉండాలివచ్చింది. అందుకని ఇంగ్లీషులో వచ్చేసిన చాలావంతు మాకు అంకాలలో ఒక పెట్రోలతో డ్రాయింగ్ రూమ్ కామెడీస్ (Drawing - room Comedies) అనే పేరుతో వచ్చాయి. వైస్ పెట్రోలను పదేపదే నూర్చి, ఇంప్రబాలం చేసి ప్రజలను మురిపించి, మురిపించే పద్ధతి ఎక్కవకాలం ఉంచెమని కొందరికి తెలిసి, పెట్రోలుగులకన్నా నాటక రిక్లామంలో, కథాబోధనలో కథాగమనంలో ఎక్కువ ప్రశ్నకొనించటం జరిగింది. అందుకని నాటకాలన్నీ ఎక్కువరక్తి కట్టినయ్యాయి. ఇందులో హాస్య భోంజిలో సమస్యలను తిర్కించే నాటకాలు చెప్పకోవచ్చు. ఇందుకు తె. ఎమ్. చేరీ వ్రాసిన "అడ్మిరబిల్ క్రిక్" (Admirable Crick) మంచి ఉదాహరణ. ఈ నాటకంలో ఇప్పుడుంటే ప్రజాస్వామ్యాన్ని గురించిన భావనలలోని అవకలితలను బాగా చిత్రించి, పాత్రలు ఒకరితో ఒకరు వాదించుకోకుండా, చేరీ కలంలో మంచి నాటకంగా తయారైంది. సిద్ధాంతప్రాధాన్యం గల నాటకాలు (Plays of Ideas) మరొక కాలకు చెందివి. టెర్నార్డ్ హే నాటకాలు ఈ జాతిలో చేర్చవచ్చు. హేను చూచి, అతన్ని అనుసరిస్తూ చాలామంది తయారయ్యారు. కాని హే నాటకాలలో హేను శిల్పం, పాత్రబోధన, అన్నిటికంటే ముఖ్యం కథావస్తువు అతని ఉద్దేశాలుకన్న ముఖ్యమైనవి, కాలయొక్క వరవడికి తట్టుకోని చెరకాలం నిలచేది అనేవి చాలా మంది గుర్తించిపట్టు కనబడెను.

మాత్రం రచనావిధానాలను ప్రోత్సహించేది ఎప్పుటికైనా ప్రయోగాత్మక నాటకరంగం (Experimental theatre) ఇందుకు అర్థికసహాయం రానిదే ఇది జరగదు. నాటకరంగం ఉన్నతవిజ్ఞు పరిణామం పొందాలంటే ఇది ముఖ్యం. ఇది గుర్తించి, వైస్ వ్యాపారిక నాటకరంగం అక్కచెక్కడ నుండి అభివృద్ధి అందుకుంటుందని భావపడి, ఇంగ్లండులో ఆర్ట్స్ కౌన్సిల్ (Arts Council) ఒకటి స్థాపించబడింది. ఈ సంస్థ ఉద్దేశ్యం నాటకాలను వ్యాపార దృష్టితోకాక, కళాత్మక దృష్టితోనే అంగుకున్న నాటకాలనే వెయ్యడం. దీనికి ప్రభుత్వం అర్థికసహాయం చేస్తుంది. దీని అభివృద్ధిలో షేక్స్పియర్ థామర్స్ డైక్, బాయి కేసెన్ లాంటి వంటులు ఎంతో సహాయపడ్డారు. వీటి సహాయంతో వేటి. ఎన్. ఇలియట్ వ్రాసిన "మర్డర్ ఇన్ ఎ కె గిల్డెడ్" అనే కావ్యనాటకం మొట్ట మొత్తం నాటకమందిరంలో ప్రదర్శింపబడింది. ఆ తరువాత ఇంగ్లీషు ప్రేక్షకులకు రొనాల్డు డింకన్, క్రిస్టోఫర్ ట్రేలర్ నాటకాలు పరిచయం చేయబడ్డాయి. యుద్ధరంగంలో వాతావరణాన్ని ఇతివృత్తంగా తీసుకొని సైనికులలో వైతం సహజ మానవత్వం ఉందని చూపే నాటకాలలో కొంతమంది విజయంపొందారు. ఇందుకు ఉదాహరణ ఆర్. సి. మెరిఫ్ వ్రాసిన "లాస్టు జర్నీ." ఈ నాటకం జరిగే స్థలం యుద్ధరంగంలో సైనికులు నిలవించటానికి త్రిపుకున్న గుంటలు (Dug-outs). నాటకంలో అదొక్కటే పెట్రోలు. మారంగా తుపాకి కాల్యలు అప్పుడప్పుడూ విజయం ఉంటుంది. ఇందులో రోజూ కోకిలునుల్లో అంతా ఒకటేగా కనబడే సైనికులను వివిధ పాత్రలుగా, నటీనందగా చూపించడం గొప్పతనం ఆ నాటకం చూచిన ప్రేక్షకులకు అదొక కనుగొన్న ఇక ఇటీవల పాశ్చాత్య దేశాలలో వెలురడిన నాటకాలలో అన్నిటికన్నా మిన్నగా చెప్పకోవచ్చు నాటకం టెరెన్స్ రాటిగాన్ వ్రాసిన "విక్టోరియా". శిల్పంలో, రంగమీద అనుభవం, నాటకరంగజ్ఞానం (Theatre Sense) ఎక్కువ అని రేటిగాన్ కు ఉన్న పేరు దీనితో దృఢపడింది. పదునాల్గు సంవత్సరాలుగా వివిధ అవకాశాలనుగా చూపబడిన నేలమీద పార్లీ మెంటు సభలో, బాహ్య ప్రపంచంలో జరిగి తిరువేర్ధివలను రంగమీద చూపకుండా నే, విక్టోరియా గృహంలో నిలవించే పాత్రలమీద వాటి ప్రభావం చూపేదూ ప్రేక్షకులను నాటకం యొక్క ఆవేశంలోనికి లాగుకున్న ఉత్తమ నాటకం అది. రచనా

నేటి పాశ్చాత్య నాటకరంగము

ల్స్టాన్ లో ఇది విస్తృతం. ఇంగ్లాండులో దీనికి ఎల్లెన్ టెట్లీ బహుమానం లభించింది.

ఇదే సమయంలో ఆమెరికాలో టెన్సెసీ విలియమ్స్, క్లిఫర్డ్ ఆడెల్స్ వ్యక్తి మనస్సు అంతర్భాగంలో చేకవేయిన ప్రత్యేకతలను, వాస్తవికంగా చిత్రించటం మొదలెట్టారు. దాంతో మానసిక నాటకాలు (Psychological Plays) విస్తృతించాయి. టెన్సెసీ విలియమ్స్ (వాసిం ఎస్ట్రీట్ కార్ నెట్ డిజైన్ లో బహుమ్యుల్స్ మాగుమాలలో దాగుకున్న కోమాద్రేకాలు ఒక్కసారి ఎలా ఉలికి బయటకు వస్తాయో ఉద్దేశంగా చిత్రించబడింది. చాలా వరకు మానసిక నాటకాలన్నీటిలోను భావాల గానో, అంతర్గతంగా నో నెస్టుకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఇవ్వబడుతుంది. ఇందుకు కారణం మానసిక శాస్త్రాల్లో ప్రఖ్యాతి చేసిన పరిశోధనల మూలంగా రచయితల హృదయంలో వెలిగిన నూతన వికాసం. కొత్తపత్యాల కాంతిలో కనపడిన కొత్త ఆధిప్త్యాలు. ఈ నాటకాలలో పాటు పాట్రీక్ హేమిల్టన్ మున్నునాడు కోవ, కేవలైట్ లాంటి నాటకాలలో మానసిక తత్వనిరూపణతో పాటు అపరాధపరిశోధనోద్యమం కూడా కలగలదు చేసి వాడారు.

ఇకపోతే పాశ్చాత్య దేశాలలో స్థాపరంగా విలించిన నాటక సంస్థలు మిలహాయింది, ఆమె హ్యూరు సంస్థలకు అట్టే విలువ ఉన్నట్లు కనపడదు. ఆమె హ్యూరు సంఘాల ప్రయోజనాన్ని గురించి చాలామంది విమర్శిస్తున్నప్పటికీ, ఏకో విశ్వవిద్యాలయాలలో, నాటకోత్సవాలలో (Play festivals) ఏకో ఒక చిన్న సంస్థ ఉన్న సదుపాయాలతో ఒక చిన్న నాటకం వ్యయపెట్టే దానికి ఒక శ్రేణిలో విలువ ఇవ్వడం లేదు. వీరు నాటకాలేకాక, ఏకాంకికలు కూడా ఎక్కువ వేస్తుంటారు. ప్రయోగాలు (Experimentation) చెయ్యడానికి ఏకాంకికలు చాలా తోడ్పడ్డాయి. చెప్పకోవచ్చు ఏకాంకికలు వ్రాసిన రచయిత నోవల్ కోవారు.

సటనలో కూడ పాశ్చాత్య రంగం మంచి అభివృద్ధి పొందింది. మొదట్లో మొగవార్లే ముందుకు వచ్చి నడిచుండేవారు. స్త్రీల మాత్రం ప్రథమదశ

లో పాత్రలు ఆరంభం చేసుకొని సటింపదంకన్నా అంగపాదనాన్ని మాత్రం ప్రదర్శించటంతో ప్రదర్శనలు విలువిత అంతస్తును అందుకోలేక పోయాయి. కాలక్రమేణా నటనాకళింగల స్త్రీలు నాటకరంగంలో ప్రవేశించటంతో నాటకాలు మంచి రక్తికట్టసాగింది. ఈలోకా సటిం చేస్త్రీలు, విలిం థార్న్ డైక్, విలియం లీ—వీరు జానగీర్తగా, రాకెన్స్ ఒలిరియర్ కు సరితుగుతారు. ఇంకోకటి; ప్రథమదశలో చేసిన నాటకాలలో (ఇరిష్ ఏర్స్ థియేటర్ లోని మొదటి నాటకాలు) పాత్రలు ప్రేక్షకులను మాన్తూ ఉపన్యాస భోరణిలో మాట్లాడేవారు. ఇప్పుడు సంభాషణలు చురుకుగా, వాస్తవికంగా, మరి ఉపవాస్తవికం (Neo-realistic) అయి ప్రేక్షకులకు వినుచు పుట్టజుండా ఉండే నాటకాలు దక్కగా తియారవుతున్నాయి.

ఏమైనా పాశ్చాత్య దేశాలలో నటన చిత్రించుచు అస్తు తగిలినప్పటికీ నాటకకళ మాత్రం ఎలు దికిలా మంచి పరిణామాన్ని పొందుతుంది. నూతన శైలి కనబడ్డూంది. స్వాగ్యమెంతవరకు కొత్త రచయితలు వస్తున్నారో చెప్పాలి. దీనికి కారణం నాటకాల ప్రదర్శనకు కావలసిన వాతావరణం ఏర్పరచుకోవడం. నాటకాలను మరి క్రింది అంతస్తుకు తీసుకొనిపోయి, నిలువలేని క్రిందితరగతి విజోదాన్ని అందించి ఉన్న సేకరించడం చెయ్యకూడదు. అట్లు పూర్తి కట్టుడిట్టాల్లో ఉంచి, ప్రజలకు ఏమి కొనాలో కూడ తెలుసుకోనే ఆక్కరిలేకుండా “కొత్త కోసరం కొత్త” (New for the sake of new) అనే పద్ధతిలోనూ పోకూడదు. పై రచయితకు స్వాగ్యమెంత స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వడం ఆవసరం. వీటిని దృష్టిలో పెట్టుకొని నాటక సంస్థలను స్థాపించి, నాటకరంగం కొనసాగించవలెనని ఉద్దేశ్యం చాలా దేశాలకు ఉన్నట్లుగా కనబడ్డూంది. మొత్తానికి ఆధునిక యుగంలో ప్రపంచ నాటకకళారంగాన్ని ఒక్కసారి మాస్తే, దాని అభివృద్ధికి పాశ్చాత్య నాటకరంగం చాలా ఎక్కువగా తోడ్పడిందని చెప్పక తప్పదు. ఈ పరిస్థితుల్లో ఇంకా మున్ముందు పాశ్చాత్య నాటకాల ప్రభావమేకాక, అనుభవమూడా ప్రపంచ నాటకరంగానికి తోడ్పడి, నాటక కళకు తుదితీతం విమర్శి వికాసాన్ని ఇస్తుందని ఆశించవచ్చు.

శ్రీహర్ష శ్రీనాథుల స్వర్ణసమావేశము

శ్రీ కె. వి. ఆర్. నరసింహం — శ్రీ కె. జోగయ్యశర్మ

: డిఁహా గోష్ఠి :

శ్రీనా : అదింతా మీ అభినాసం.

శ్రీహ : ఒడలంతా విభూతిపండితట్టూ, మెడలో
గుద్రాక్షతావళిమూ, పట్టింజలూ మడిచి
కట్టిన రత్నాంబరమూ, చేతులకు రత్నాల
బటువులూ, చెవులకు మకరకుండలాలూ
కాంతిస్థింగారాలూ మూర్తీధరించినట్లున్న
ఈ మహామథావు డెవరో! ఇలే నన్ను
న్నాకు, అదీగిహూదాం, ఎవరు మహాత్మా
మీరు?

శ్రీహ : కేవలం ఆభినాసంకల్ప ఏం ప్రయోజనం
లేండి. మీరు అంతవాడు కనుక నే రాజా
భూషణులలో విద్యాపరీక్షాధికారులు అంటూ
బహుదోష బుధులతో భాషించడమూ
జరిగింది.

శ్రీనా : నన్ను శ్రీనాథుడంటారు.

శ్రీనా : అదీ ఒక పెద్ద విశేషమే అంటారా? తత్తాపి
కావ్యకుత్సాధ్యుల నిండుపేజీలగంటో
ఆ రాజదండరులేరి తాంటూలద్యులు
అసవాది గొంతులను పొందిన మీ యెదలు
చెప్పకొద్దగ్గ విశేషమే అంటారా?

శ్రీహ : సకలవిద్యాసనాథులు శ్రీనాథులు మీరెవరి?
నైషధాంధ్రకర్తలు.

శ్రీహ : కాకమండీ! మీరు అంతటి సకలవిద్యాసనా
థులు కనుక నే ఉద్ధరింపండినుడు డిండిను
ధట్టుచి శాస్త్రవాదింగో జయించినమూ,
విశిష్ట, దక్షిణాధ్యక్షుల మత్యాలకాలలో
కనకాభిషేక గౌరవాన్ని పొందినమూ జరి
గింది. అది సాధారణకంఠి జరిగే గౌరవ
మేనా?

శ్రీహ : నన్ను శ్రీహర్షుడంటారు.

శ్రీనా : నైషధీయదరితగ్రంథకర్తనా?

శ్రీనా : అదింతా మీదంటి పెద్దల ఆశీర్వాదలమూ,
ఆ బ్రహ్మచర్యచరప్రసాద బలమూను.
అంతేగాని, అందులో నా ప్రయోజకత్వ
మేమీ ఉండనుకోను.

శ్రీహ : అవును.

శ్రీనా : ఆహా! నేడెంత సుదినం! చింతామణి
మంత్రిసిద్ధులు, కాశ్మీరనృపభాకములా
హ్మలు, కవ్యాకుజ్జరాజాధిపా రంగ మంగ
కాధిరణులు, ప్రైంట్రికములమండపేవం
దులు, ఖంబెభాద్యకాయలు, నైషధీయ
దరితరవాదిపల్లులు, శ్రీహర్షకవి దీక్షకుర్తులు,
తిరు ఎర్వుభాగాన్ని ప్రసాదించి నన్ను
ధన్యుణ్ణి చేసేరు.

శ్రీహ : నిండుకుండ ఎప్పుడూతోగోరులెండి. ఉధియ
భాషలలోనూ విశిష్టమైన పాండిత్యమూ,
ఉధియ మీదాంసలలోనూ భూలంకషమైన
పరిజ్ఞానమూ ఉన్నవాడు కాబట్టే ఆంధ్ర
కవి ప్రపంచంలో మీకు విశిష్టమైన ఒక
ఉన్నతిస్థానం లభించింది. నే నెరిగింత
విరహ లేనుచువులలో ఇంతటి సకలవిద్యా
సనాథులు లేరనుకుంటాను. కనుక నే విద్య
దోషభయమున నా నైషధీయదరితాన్ని
ఆంధ్రకరింపగలిగాను. బహుశా, మీకు

శ్రీహ : నన్ను మీరు అంతగా ప్రస్తుతించడం భావ్యం
కాదు. మీరు మాత్రం సామాన్యులా!
త్రైయ్యంతివిద్యావిధులనీ, బహుభాషా
కోవిదులనీ భాష్యంతవైయాకరణులనీ
విన్నాం. విన్నవాది మమ్ములను దర్శించా
లనే కుమారాలాన్ని పొందేం అది నేటికీ
నెరవేరినందుకు సంతోషం.

నేటి పాశ్చాత్య నాటకరంగము

ల్పంలో ఇది విస్తృతం. ఇంగ్లాండులో దీనికి ఎల్లెన్ టెట్లీ బహుమానం లభించింది.

ఇదే సమయంలో ఆమెరికాలో టెన్నెసీ విలియమ్స్, క్లిఫర్డ్ ఆడెల్స్ వ్యక్తి మనస్సు అంతర్భాగంలో లేకలే వివిధ ప్రత్యేకతలను, వాస్తవికంగా చిత్రించటం మొదలెట్టారు. దాంతో మానసిక నాటకాలు (Psychological Plays) రిజృంధించాయి. టెన్నెసీ విలియమ్స్ వ్రాసిన 'ఎస్ట్రీట్ కార్ కెప్టెన్ డిజైర్'లో మనస్సులో మానమాలలో దాగున్న కామోద్రేకాలు ఒక్కచారి ఎలా ఉబికి బయటకు వస్తాయో ఉద్దేశంగా చిత్రించబడింది. చాలా వరకు మానసిక నాటకాలన్నిటిలోనూ భావబలం గానో, అంతర్గతం గానో పెక్కుకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఇవ్వబడుతుంది. ఇందుకు కారణం మానసికతాస్త్రాల్లో ఫ్రాయిడ్ చేసిన పరిశోధనల మూలంగా రచయితల హృదయంలో వెలిగిన మాత్రా వికాసం, కొత్తపత్యాల కాంతిలో కనపడిన కొత్త అభిప్రాయాలు. ఈ నాటకాలతో పాటు పాట్రిక పేమిల్లన్ మున్నగువారు కోత్, కేస్ లెట్ లంటి నాటకాలలో మానసిక తత్వవిరూపణతో పాటు అపరాధపరిశోధకశోధనలూడా కలగలవు చేసి వ్రాశారు.

ఇకపోలే పాశ్చాత్యదేశాలలో స్థావరంగా విలించిన నాటక సంస్థలు మనహాయింది, ఆమెయ్యగు సంస్థలకు అట్టే రికవ ఉన్నట్టు కనపడదు. ఆమెయ్యగు సంఘాల ప్రయోజనాన్ని గురించి చాలామంది విమర్శిస్తున్నప్పటికీ, ఏదో విశ్వవిద్యాలయాలలో, నాటకోత్సవాలలో (Play festivals) ఏదో ఒక చిన్న సంస్థ ఉన్న సదుపాయాలతో ఒక చిన్న నాటకం వెయ్యిపాదుగాని దానికి ఒక కేజీలో రికవ ఇవ్వడం లేదు. వీరు నాటకాలేకాక, ఏకాంకికలు కూడా ఎక్కువ వేస్తుంటారు. ప్రయోగాలు (Experimentation) వెయ్యిదానికి ఏకాంకికలు చాలా తోడ్పడ్డాయి. వెస్ట్ కోస్ట్ ఏకాంకికలు వ్రాసిన రచయిత నోనల్ కోవారు.

వలసలో కూడ పాశ్చాత్యరంగం నుంచి అభివృద్ధి పొందింది. మొదట్లో మొగవాల్లే ముందుకు వచ్చి నటిస్తుండేవారు. స్త్రీల మాత్రం ప్రథమదశ

లో పాత్రను అరం చేసుకొని నటించడంకన్నా అంగసాష్టవాన్ని మాత్రం ప్రదర్శించటంతో ప్రదర్శనలు నియమిత అంతస్తును అందుకోలేక పోయాయి. కాలక్రమేణా ఎలవాకాశలంగా

స్త్రీలు నాటకరంగంలో ప్రవేశించటంతో నాటకాలు నుంచి రక్తికట్టపొగివని. ఈలోన నటించే స్త్రీలు, సివిల్ థాట్స్ లైక్, విలియన్ లీ—వీరు బాన్ గీల్ గడ్, రాకెన్స్ లిరియల్ లకు పరిపూర్ణులు. ఇంకోకటి; ప్రథమదశలో వేసిన నాటకాలలో (వివిధ విప్లవ తియెటర్ లోని మొదటి నాటకాలు) పాత్రలు ప్రేక్షకులకు మాన్యు ఉపవాస ధోరణిలో ముట్టాడేవారు. ఇప్పుడు సంభాషణలు మునుగుగా, వాస్తవికంగా, మరి ఉపవాస్తవికం (Neo-realistic) అయి ప్రేక్షకులకు వినుచు పుట్టకుండా ఉండే నాటకాలు చక్కగా రియా రవుతున్నాయి.

ఏమైనా పాశ్చాత్యదేశాలలో నలవచ్చిత్రం వచ్చి అదు తగిలిపట్టికి నాటకకళ మాత్రం నలు దిశలా నుంచి పరిణామాన్ని పొందుతుంది. మాత్రం చైత్ర కనబడ్డూంది. పాశ్చాత్యమెంతవరకు కొత్త రచయితలు వస్తున్నారనే చెప్పాలి. దీనికి కారణం నాటకాల ప్రదర్శనకు కావలసిన వాతావరణం ఏర్పరదుకోవడం. నాటకాలను మరి క్రింది అంతస్తుకు తీసుకొనిపోయి, విలవలేని క్రిందితరగతి వినోదాన్ని అందించి ఉప్పు నేరించడం చెయ్యివూడదు. అట్లు పూర్తి కట్టడిల్లాల్లో ఉంచి, ప్రజలకు ఏమి కావాలో కూడా తెలుసుకోనే అక్కరలేకుండా "కొత్త కోసరం కొత్త" (New for the sake of new) అనే పద్ధతిలోనూ పోవూడదు. సై రచయితకు స్వాగతమెంత స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వడం అవసరం. వీటిని దృష్టిలో పెట్టుకొని నాటక సంస్థలను స్థాపించి, నాటకరంగం కొనసాగించవలెనని ఉద్దేశ్యం చాలాదేశాలకు ఉన్నట్టుగా కనబడ్డూంది. మొత్తానికి ఆధునిక యుగంలో ప్రపంచ నాటక కళారంగాన్ని ఒక్కసారి మానే, దాని అభివృద్ధికి పాశ్చాత్య నాటకరంగం చాలా ఎక్కువగా తోడ్పడిందని చెప్పక తప్పదు. ఈ పరిస్థితుల్లో ఇంకా ముమ్మంగు పాశ్చాత్య నాటకాల ప్రభావమేకాక, అనుభవంకూడా ప్రపంచ నాటకరంగానికి తోడ్పడి, నాటక కళకు శుభక్షణం విమోక్షా వికాసాన్ని ఇస్తుందని ఆశించవచ్చు.

శ్రీహర్ష శ్రీనాథుల స్వర్గసమావేశము

తప్పు ఇంకొకరికి అపని సాగ్యం కొదవికూడ నాభావం.

శ్రీనా : ఏదో అదంతా ఆకారదాంబక్యం. ఆ తల్లి దమ్ములు పండితీవాదము, గ్రంథరచనా జయప్రసంగానే పాగించి. రాజాస్థానగౌరవంకూడా లభించింది. ఇక మీ నైషధీయ చరితానువాదం సంఘి, ఆ మహాగ్రంథానువాదంపట్ల చాలా శ్రమే పనికిలనిపిస్తుంది. అంశభాద్యగ్రంథకర్తలైన మీ ముఖ్యుల నెలువనీన ఆ జటిలప్రబంధాన్ని ఆంధ్రభాషా విధూటి అమగమనవా కవిపెట్టి పలుకుతోడై ప్రసన్న భావం చూపడంపట్ల కొంతలో కొంతగానైనా సరసంగా ఆంధ్రీకరించి కృతార్థులైనా సమకుంటున్నాను.

శ్రీనా : కొంతలో కొంతగా ఏమండీ, మీ ఆంధ్రీకరణ విధానం ఎంతో సరసంగా ఉంది. నేనూ చాలాభాగం చూచేను; బహుశేయంగా పరిచితులం పాగించేను. రచనపట్టాలను జాగరూకతతో నిర్వహిస్తూ, కొన్నిటిని మదిస్తూ, విడివిడిగా ఉన్న శ్లోకములను ఒక వరుసకు తెచ్చి మీ భావానుగుణంగా ఒక పద్యంలో ఒకరూప మిస్తూ, ఒక్కొక్క శ్లోకాని కొక్కొక్క పాదముగా పీఠపద్యముల సరికను వయ్యారంగా తూగిస్తూ, ఒక్కొక్క చోట ఒక శ్లోక భావాన్ని ఒక్క సమాసంలో అందంగా పొందుపరుస్తూ, కొన్ని శ్లోకములు కలిపి ఒక వచనంలో వివరిస్తూ, మొత్తమ్మీద రచనంతా ఎంతో మనోహరంగానే నిర్వహించారు. అనువాదం బహు రమ్యంగా ఉంది.

శ్రీనా : నాకే క్రిందపడలేకుండా, సరసంగానే అనువాదం పాగించే వినుకుంటున్నాను. కానైతే యీ రచననుకూర్చి ఆంధ్రీకరిమందు పండిత లోకంలో కొన్ని భేదభిప్రాయా లున్నట్లు విన్నాను. సంస్కృతిభాషాశాస్త్రం ఉన్నట్లు చూచి కొంతలు “మమవులు చేర్చడం తప్పు ఆయన ఆంధ్రీకరణంలో పడిన శ్రమేమిటని” కొందరు, “అదేమ్యాట, అంత క్లిష్టమైనమహాకావ్యాన్ని అనువదించేటప్పుడు ఆపాటి

సంస్కృతిం వాడకుండా ఎలా ముడుగుకుంది? అందమైన పలుకుబట్టి బయ్యారములైన రచనావిశేషములూ ఎన్నుకొన్నాయో గుర్తించారా! మొత్తంమీద రచన ఎంతో హుందాగా ఉండిన కొందరూ” వాదోపవాదాలు పోగిస్తూన్నట్లు వినికిడి.

శ్రీనా : దానికేంలేంకే. ‘భిన్నుచిత్తిలోకం! ఏతావతా, “విద్యానేవ విదానాతి విద్యజ్ఞన పరిశ్రమం”, నా దృష్టికి మాత్రం మీ రచన చాలా సరసంగా ఉంది.

శ్రీనా : కనుకనే. పెద్దలూ బహుశ్రమలూ మూలగ్రంథకారులూ మీ ఆహ్వాదమే నాకు పరమ సంతోష వాడుకం. ఇప్పుటికి నా పరిశ్రమ చరితార్థమైందని భావిస్తున్నాను.

శ్రీనా : తిథాస్తు. కానైతే, మీ రచనలో అక్కడక్కడా కొన్ని సంగోహం...

శ్రీనా : ఉన్నవా? విస్మయోదం గా నెలవిప్పించండి. ఓపికంతోమట్టుకు సమాధానం చెబుతాను.

శ్రీనా : మంచిది. ఆంధ్రీకరణవిషయంలో అవలంబించిన విధానం, గ్రంథాంత గద్యలో మీరు ఉద్ఘాటించినది, బహుశా జ్ఞప్తిలో ఉందనుకుంటాను.

శ్రీనా : బాగా జ్ఞప్తిలో ఉన్నది. వివేచించమంటారా?

శ్రీనా : అక్కర్లేదక్కర్లేదు. అందులో, “దౌచిత్వం వాడించియు అనౌచిత్వంబు పరిహరించియు” అన్నారే, దీన్ని మీరెలా సమర్థిస్తారు?

శ్రీనా : ఏ సందర్భంలోనైనా మీ కంటబడితే మీ మనస్సు ఏమి నొచ్చుకుంటుందో అది సంగేహిస్తూనే ఈవాక్యం రాసేను. అది మీకంట పడనూపడండి, అదిగవలసిన ప్రశ్న అతిగేను, మనవి చేస్తాను చిత్రించండి. మీ గ్రంథంలో కలుగని సాంఘికాస్తికి శ్రీయూర్వుల భార్యలూ, శివీశీ మరులుకొన్నిట్లు పేర్కొన్నాను. జగన్మాతలకు చాపల్యం, కలిసిట్లు వర్ణించడం దౌచిత్వంకొదనుకుంటాను.

శ్రీనా : సరే ఈ ఒక్కటి అలాగే కాట్టండి. అంత మాత్రానికే అది ఉద్ఘాటించి చెప్పవలసిన విషయమా?

శ్రీవా : ఇది ఒకటే కాదు. నా దృష్టిలో మరికొన్ని కూడా ఉన్నవి. తమరు సావధానంగా వింటే చెబుతాను.

శ్రీవా : ఏమిటో అది? సావధానంగానే ఉన్నాను. చెప్పండి.

శ్రీవా : సలహాల్లో, దూతగా వచ్చిన నలుజ్జీ మానీమాదవంతోనే వసుతుంతి కామించి, అతణ్ణుంచి తన దృష్టిని మరల్చలేకలు—

‘విమర్శ సుదృష్టి సహజరాజ్యీయం
సరిత్యాజ సమంభవం’

ఇత్యాదిగా గురీరమ్మైన వర్తన సాగించేరు. మాచేరా, అప్పటికి ఆ దూత నలుజ్జీని విమయంతికి తెలియదుగదా? అలాంటప్పుడు, ఆమె అతిజ్జీ కామించినట్లు వర్ణించడం ఉచితం కాదని నా అభిప్రాయం. అలాగే, హంసని, ‘రతిక్లమలసా’ అని చెప్పి, వత్సర్యురణల్లోకంలో హంసని ‘సవప్రమాతిర్యరటానిపవ్యసి’ అని వర్ణించేరు. ఈ రెండూ ఒకచోట చెప్పడం అంత సరసమైనవద్దతి కాదనుకుంటాను.

శ్రీవా : ఈ సంవర్సంలో మీరు చేసిన మార్పు?

శ్రీవా : అర్హత నా, ఈ విశేషణమూ పరిత్యజించేను.

శ్రీవా : ఏదో కవితా వేళిలో నేను ఆ విధంగా వర్ణించి ఉంటాను. ఈ విషయాన్ని మీరు సరసంగానే సమర్థించారు.

శ్రీవా : అంతే, లేకంటే అపాటి జౌచిత్యం తమకు తెలియక చేకారగలవా?

శ్రీవా : సరే, ఇక మరోవిషయం మాదాం. “సంసీః పరిలితుం మయా” అన్న శ్లోకానికి మీరు రెండుపద్యాలు రాసిపట్టుంది. ఒక పద్యం చాలదా?

శ్రీవా : భావాన్నే చెప్పాలంటే ఒకపద్యం చాలు. కాని, ఆ పదసంయోజనంలోని వైచిత్ర్యం లేవాలంటే రెండుపద్యాలూ అవసరం. ‘మి కర్మకృతి నైకవీపుతా’ అన్న సమాసానికొక పద్యం, ‘సవిసర్సింశయ గోచరోదరీ’ అన్న సమాసాని కొకపద్యం.

శ్రీవా : సరేకాని, ఇందులో మీరు చేసిన తెలుగుముంది? ఎవరో అన్నట్లు ‘దుమపులు’ చేర్చడం మాత్రమేనా?

శ్రీవా : మీరూ ఇలాగవడం భావ్యంగాను శిల్పచతుర్మతికి ప్రాధాన్యమిచ్చే కావ్యంలో ఆ శిల్పాన్ని సర్వత్రా పరిహరిస్తే, ఇక మిగిలేదేముంది? మిగ్రంథాన్ని పండితులవలె సంసాహించడానికి కారణం అందులోని శిల్పచతుర్మతినికేదమేగాని, నలునికథ తెలియకాదుగదా!

శ్రీవా : మీ సమాధానం చాలా బాగుంది. నా గ్రంథాన్ని ఉద్దేశిత్రూప్యంగానే గ్రంథగ్రంథులు పెట్టి నేను క్లిష్టంచేసేను. “గ్రంథగ్రంథిరూ క్వచిత్ క్వచిదసి న్యాసి గ్రయత్నా వ్యయ” అని ముక్తకంఠంగా చాటి చెప్పేను

శ్రీవా : అంతేకాదు. “యథా యూన సద్వర్తిరమరమణీ గూపి రమణీ, భువరాణా మంతికరణహరణంనైవ తురుణే” అని మిగ్రంథం కొంత సంస్కారంకలవారికేగాని కేవలం అజ్ఞానోసం రచించబడలేదని కూడా చెప్పేను.

శ్రీవా : అవునంటే. ఏదీ మరి, ‘దీతో నలం కామ్యయతే మదీయం’ అన్న శ్లోకాన్ని మీరలా ఆంధ్రీకరించేకో చెప్పండి.

శ్రీవా : మీరు కవిత్యం చెప్పింది గీర్వాణభాషలో. అందులో పాసగి శిల్ప చతుర్మతీరాలు కొన్ని తెలుగులో పాసగవు. నలం, కామ్యయతే అని న.లంకాం-అయితే అని, విరవడానికి భవభాషలోనే అవకాశం ఉంటుంది. తెలుగుభాష కాశక్తిలేదు. కాబట్టి అటువంటి శ్లోకాలన్నీ జారవిడిచేను.

శ్రీవా : అయితే, పంచదళీయంలోని “భవః కలి ర్విరుషై నైషురాజ గత్యా” అన్న అయిదా, ర్థాలుగల శ్లోకాన్నికూడా...

శ్రీవా : విడిచిపెట్టేను.

శ్రీవా : పంచదళీయంలో నా శిక్తంతా భారపోసేను. దానిలోని సాగములు కొన్నెనా మీ వంటి

ప్రతిభాశాలుడు తెలుగులోనికి తెచ్చే బాసం దును. సరే, అదానాన్నీమంది “సర్వోద్యమోఃస్థితి స్థాఖ్యుత్యే” అన్న శ్లోకాన్ని మీ రాంధ్రీకరిస్తూ ‘గగనమశ్వోపస్థితున్’ అన్న విశేషణాన్ని మూలంలో లేనిదాన్ని హేయ్యగా వాడేరే! ప్రయోజనం?

శ్రీనా : ఉన్నది. గగనమశ్వోపస్థితుడు కాసప్పుకు చంద్రుడు హంసిప్రకృతే ప్రతిబింబింపడు. కొంచెం దూరంగా ప్రతిబింబం కనపడుతుంది. అది చుండించడానికి హంసి కదిలితే ప్రతిబింబంకూడా కదులుతూనే ఉంటుంది. కాబట్టి మింటింకుచు చంద్రుడున్నప్పుడే ప్రతిబింబం చుండించడానికి అనకాశం ఉంది. అందుకే ఆ మార్పు.

శ్రీనా : ఇను “తేం విజయామః స్మరకలికాలే” అంటే, మీరు “విదు నాతివి వైశాఖవేశలంబు” అన్నారే, ఈ మార్పుచేయడంలో మీ అభిప్రాయం?

శ్రీనా : “స్మరకలికాలే” అన్నమాటలో సవరించారు ధ్వనిస్తోంది. అది హంసి అశించిని కార్యవిజైరస్యం కలిగించవచ్చునని భావించి ఆ విధంగా మార్చాడు.

శ్రీనా : ఇది సరేగాని, “అరీవ పశ్యే ప్రతివేగీయం కపోత హంకారగిం వివారి” అన్నచోట, కపోతాన్ని వ్యక్రియగా మార్చడంలో మీ ఉద్దేశం?

శ్రీనా : పురుషస్వరమైతే కపోత హంకారంతో బాల్కుడం సరసంగా ఉండేది. ఇక్కడ చెలికత్తె స్వరం ఉపమేయం కాబట్టి కోకిల స్వరంతో ఉపమించడమే ఉచితంగా తోచి అలా మార్చాడు.

శ్రీనా : సరే, ఈ మార్పు కీసమాధానం సరిపడేది. కానీ అన్నిటికీ మీకు సమాధానాలు లభించవనే నా నమ్మకం.

శ్రీనా : లభించవచ్చును నమ్రుతితో నా లోపాన్ని అంగీరిస్తాను. తాము అవగమించిందేకా అవగండి.

శ్రీనా : దమయంతీసౌందర్య వర్ణనలో “అగ్రం కిల చింబ వామకం” అన్న శ్లోకాన్ని మీరెందు

కాంధ్రీకరించలేక! చూచు చమత్కారావహమైవ ఆ శ్లోకం తమకు సచ్చలేదా?

శ్రీనా : సచ్చకేమి! కాని, కేవల శబ్దచమత్కృతి తప్ప అందులో విశేషమేమీ నా బుద్ధికి గోచరించలేదు.

శ్రీనా : దాని లోపం?

శ్రీనా : లోపమేమీ లేదు కాని, ఆ వర్ణన వల్ల దమయంతీసౌందర్యమేమీ మూచితం కాదు. కేవల పాండిత్యప్రకర్ష తప్ప.

శ్రీనా : అయితే, కార్యంలో పాండిత్యప్రకర్ష ప్రదర్శించడం అనావశ్యక మంటారా?

శ్రీనా : ఎలా అవగలను! కాని, అది వర్ణనాసవస్తువునే ఆచ్ఛాదించరావచ్చు గదా! అదీకాక, ఇది ఆంధ్రీకరణం. మూలంలోని సాహిత్య ప్రధానమైన వర్ణనలన్నీ అనువదించాలంటే ఈ భాషకి చిరువుచాలను. అలాగని అసలే విడవకండా ఏమీ, ఔచిత్యమూ, అవసరాలనుబట్టి చాలా విర్ణనాంశాలను అనువదించేను. కొన్నిటికి మెరుగుపెట్టేను కూడా.

శ్రీనా : అలాగా! ఏదీ నా వర్ణనమీది మెరుగుపెట్టిన భాగం ఒక్కటి యాపెట్టండి సంతోషిస్తాను.

శ్రీనా : అలాగవండి సరసమైన మాట. చూపండి “మధ్యే ప్రతీనాం ప్రతివేగీనాం సరస్వతీ వానవతీ ముఖేన” అన్న శ్లోకం జ్ఞప్తిలో ఉండనుకుంటాను.

శ్రీనా : లేకేం, హంస తిన్ను గూర్చి దమయంతితో చెప్పే సందర్భంలోది.

శ్రీనా : దానిభావం?

శ్రీనా : ఏముంది, వేదసాహచర్యంవల్ల నా వాక్కు అసత్యంకాదు అని.

శ్రీనా : దీనికి నా ఆంధ్రీకరణం చిత్తగించండి :
 ఆభారతీదీవి మంతేతి పలుకుఁజెలుక
 సమద గజయాన, సలకూచారి కూకు;
 వేదకాస్త్రపు పురాణాది విద్యలెల్ల
 తిరుచి, వీ యావ ఘంటాపథంబు మాకు”

శ్రీహ : చెబాడ! కవిసార్వభౌమా! మీ ఆంధ్ర కరణం నిజంగా మూలాలకి వచ్చే తెచ్చింది. “భారతీదేవి ముంతేది పలుకుతేలుక నమద గజయావ, సుబహ్యచారి మాకు,” ఎంత ఉదాత్తంగా ఉంది! అద్భుతమైన కల్పం! ఏదీ మరొక్కటిలాటిది.

శ్రీహ : ఇలాటికొవో కావోగాని మరోవోట మీన్న మాన్పు చేసేను. అంటే కొంచెం పెంచి వ్రాసేను.

శ్రీహ : ఊ, విందాం కానీయండి.

శ్రీహ : లేవయితగా వెళ్ళిన నలుగు శాంతివిద్యుతు విడిచి దనుయంతియందు సాక్షాత్కరిస్తాను. ఆ సన్నివేశాన్ని మీరు ఒక్క ఉపమానంలో ముగించేను.

శ్రీహ : అవును, “పలాలజాలై: విహిత: స్వయం హి ప్రకాశయాసాదయ తీర్థదంశః” అని ఒకే ఉపమానం చెప్పేను.

శ్రీహ : బొనుగదా, ఆ అద్భుత సన్నివేశాన్ని ఒక్క సామాన్యమైన ఉపమానంలో ఆరివ్కరించడం నాకు ఆహారేను. అందుకని నీ సముద్రం మరి మూడు కలిపేను. “జనవిక వాయుదట్టినం బోసమాపు బహుయాపు తెలియన, జలగర తిరోధానంబు వాసినం బ్రకౌండు నా హిమధామనిపగిది, అరిద్యా వరణంబు విరిసినం దోచు పరమాత్ముని ప్రకారంబున, దోహది పలాలజాలంబు...”

శ్రీహ : గానండి. మీరు చేసిన మూడు పమానాలూ సముచితంగానే ఉన్నవి. ఆ ఘట్టాని కవి అతిశయమే. అద్భుతమందజనకమైన నలుని చాతాత్ సాక్షాత్కారాన్ని చాలా చక్కగా విశదీకరించేను.

శ్రీహ : ఇంకా మరికొన్ని వినిపించమని.....

శ్రీహ : అక్కర్లేదు. మీ ఆంధ్రకరణ విధానమూ నైపుణ్యమూ నాకు అవగతియేయి కాని, ఒక్క సందేహం.

శ్రీహ : కవి దక్రవర్తలు సందేహించడం చేసిక? అద గంభీరం.

శ్రీహ : ప్రపథమంలోనే వచ్చింది ప్రశ్న. నేను నైపథ్యచరిత్రయంటే మీరు కృంగార నైపథ్యమని చూశ్చర! కారణం?

శ్రీహ : ఇది మొట్టమొదటే అడగవలసిన ప్రశ్న. తుది వడిగినా దీనివిలువ దీనికుంది లేండి; నైపథ్య చరిత్రంలో విదగ్ధరాజ చరిత్రంతా మీరు చెప్పడంలేదు. విమదఘట్టాల సన్నివేశం విడిచి పెట్టి; ఆతని కృంగారతీరిత సన్నివేశాలను మాత్రమే వర్ణించేను. కాబట్టి యీ గ్రంథాన్ని నైపథ్యచరిత్ర మనవంకంటే కృంగారనైపథ్య మనవమే ఉచితంగా నాకు తోచింది. ఈ విషయంలో తామూ నాతో ఏకీభవిస్తారనుకుంటాను?

శ్రీహ : ఈ విషయమొక్కటేమేం, మీతో సర్వభౌ నేను ఏకీభవిస్తున్నాను. మీ ఆంధ్రకరణం నా గ్రంథానికి చాలావోట్ల మెరుగు పెట్టింది. మిమ్మల్ని హృదయపూర్వకంగా అభినందిస్తున్నాను.

శ్రీహ : ఏమైనా నేను ఆంధ్రకర్తను మాత్రమే అసలు సృష్టికర్తలు మీరు. పచ్చిబంగారాన్ని మీ రందిస్తే వైఎగిటీలు నేను చెక్కేను.

శ్రీహ : అలాగనండి, ఎవరి విలువ వారిది, మీరు నిజంగా కవిసార్వభౌమయే. నా గ్రంథానికి ఆంధ్రదేశంలో ఇంత ప్రతిష్టి రావడానికి మీ ఆంధ్రకరణమే కారణమని యిప్పుడు గ్రహించేను. మీతోడి సల్లాపపాఠా గ్యాన్ని అనుభవించేను చాలా సంతోషం కాని ఒక్క సంగతి!

మనం ప్రపంచం ముగించేముందు చెప్పాలనుకుంటున్నాను. మీరు గుర్తించాలో లేనో నా రచనలో ఒక్కచోట చాలా పొరపాటు జరిగింది.

శ్రీహ : కవిదక్రవర్తలూ మహాపండితులూను, తమకు కూడా పొరపాటు!

శ్రీహ : ఎవరైతే నేం జరిగిన తరువాత! అది మీ ఆంధ్రకరణంలోనైనా సవరించే రనుకుంటాను.

శ్రీహర్ష శ్రీనాథుల స్వర్గసమావేశము

శ్రీనా : అసలదేమిటో నెల వియ్యండి, సవరణ మాట తరువాత చూచుకుందాం, వివాలని వాటూ అనుభూతగానే ఉంది.

శ్రీహ : నలదశమంతుల స్వయంవరావంతరం, కలి దిక్పాలక సంభాషణలో “పాంచాలీ పాండవైరివ” అన్నానండీ కౌవ్యత్యాసాన్ని గుర్తించకుండా. నలుదికాలలో, అతినికి ఎన్నోతరాలు తరువాతివారైన పాండవుల ప్రసక్తి ఎంత ప్రమాదజనితం! ఇది మీరైనా గుర్తించి సవరించే రనుకుంటాను.

శ్రీనా : ఏమన్నాడు! నలుదికాలలో పాండవ ప్రసక్తి! “పాంచాలీ పాండవైరివ!” ఔనండోయ్! చాలా గొప్ప పాఠపాఠే! ఈ సందర్భంలో శేషేం రాసుంటావో! ఉంపండి జై ప్రికి తెచ్చుకుంటాను. పాకకాస

మంతు...పంచమపదైన యేమ నియ్యేవు రయ పాండవులు పాంచాలిని వోలెం బయ కొని యుధునింతెయ్యు” — శేనూ కనితా వేశంలో ఆ మాటలే అనువదించానంటే కాల వ్యత్యాసాన్ని గుర్తించకండా.

శ్రీహ : మొత్తమ్మీన, అన్ని కాస్త్రాలు చదిరి ఆ పేసే గ్రంథాలువాసి, అంతటి శీర్షిప్రతిష్ఠలు సంపాదించిన యిద్దరమూ ఈ విషయంలో ఒక్కలాగే పారపడ్డా మన్నమాట!

శ్రీనా : ఆయ్యా, “ప్రమావో ధీమతామసి”, అది మానవ సహజ మనుకుంటాను.

శ్రీహ : అవు సంతేజసుకోవాలి. సరే, మళ్ళీ కలుద్దాం.

శ్రీనా : నెలవు.

కలగూరగంప

—

జాతకచంద్రికమై

పండితమోమాంసః

శ్రీ వసుల చినసీతారామస్వామికౌత్తి

శ్రీ భారతీయ తిథి సంపుటము 2 సందిక
“కలగూరగంప”లోని వ్యాసమునకు జవాబు :

అగ్ర్యక్షుని ప్రాగంభోపన్యాసమునై నొకరు నిమ
ర్పించి యగ్ర్యక్షుని జవాబు వివరము వెంటనే
వదిలిపోవునపు డగ్ర్యక్షుఁడు దుపవ్యాసకుల వాఙ్ముఖముల
కుదిని జపానిచ్చుట తప్పా? అతిని పోక్షింతుండుఁ
డెప్పురాదినుట యుక్తమా? అగ్ర్యక్షుఁడు దానిని
యింటికిఁబోయి యాతని ప్రత్యక్షమునఁ జెప్ప
వలయువా? -

జాతకచంద్రికను బూర్వపారాశరీ యుత్తర
పారాశరీ యను రెండు భాగములనుగా విభాగింప నగు
నవియు నందుఁ బూర్వపారాశరీ మొదటి నలువది
శ్లోకములు మాత్రమే యరియు నయ్యది మాత్రమే
నేంక లేకదైవజ్ఞురచిత మనఁదగుననియు నొక
పక్షము గలదనిమాత్రమే నాఁటి పద్ధతి నేను వదించి
తిని. కాని యదియే సిద్ధాంతమని నేను వదంపలేను.
ఇందులకు విలక్షణముగా వ్రాసిన వ్రాత సత్యము
కాదు.

పూర్వ పారాశరీకర్త గ్రహములను “సామాన్య
శుభులు- కేవల శుభులు- సామాన్య పాపులు- కేవల
పాపులు-మరకులు- యోగకారకులు” అని వాల్చు తర
గతులుగా విధించెను. “పదికన్ది శుభం మూడాం ।
సామాన్యః కేవ్లాధిపా యది । క్రూరాశ్వే దిగభం త్వేచే ।
ప్రబలా ఉత్తరీ త్తరమ్” (పా ౬ శ్లో) అని నైసర్గిక
సామ్యులగు శుభుకాదులు కేంద్రాధిపకు లయినచో
శుభిఫలము నియ్యఁజూరనియు, నైసర్గికక్రూరులు
కేంద్రాధిపకు లయినచో వా రశుభిఫలము నియ్య

రనియు నిట్లు సామాన్య శుభ పాపులను వదించెను.
అట్లే యచ్చును వ్యయధిపతులు సామాన్యపాపులుగా
వదంపవలసిరి.

“భాగ్యవ్యయాధిపత్యేఽ । రక్షేర్గో న శుభ
ప్రదః । సేవీత శుభిసంధాతా । లగ్నాధీశోపి చేత్
స్వయమ్” (పారా 8 శ్లో) అని యిట్లుగ నవమాధిపతి
యశుభిఫలదాతయనియు లగ్నాధిపతి మునై త
మున్నచో శుభిఫలదాతయనియుఁ జెప్పెను. ఇటుఁ
చాపులని జెప్పక శుభిఫలప్రదాతలు కారనిచెప్పబడేత
వీరు కేవలపాపులుకారని విశదమగుచున్నది. ఇట్లే
యశుభము నియ్యరనుటచేఁ కేవలశుభులు కారనియు
వ్యక్తమగుచున్నది.

“సర్వే రిక్షోణనేతాశో । గ్రహ శుభిఫల
ప్రదాః । పతయన్త్రై వదాయానాం । యది పాపఫల
ప్రదాః. (పూర్వ పా ౫ శ్లో)

పంచమ నవమాధిపతులు శుభు లరియుఁ దృతీయ
షష్ఠ లాభాధిపతులు పాపులనియు నీ శ్లోకమున కర్థము.
పంచమ నవమాధిపతులు శుభులనియు వారు దృతీయ
షష్ఠ లాభాన్యతిమాధీపలయినచోఁ చాపు లగుదురని
యుఁ బూర్వపక్షాలు జెప్పిన యర్థము. ఈ పక్షమునఁ
దృతీయ షష్ఠ లాభాధిపతులు పాపులను పద్మము
వాచ్యము కాలేదు. పంచమ నవమాన్య తరాధిపతులై
తృతీయ షష్ఠ లాభాన్యతిమాధిపతులును నయినచాచే
పాపులను సర్థము వాచ్యమగుచున్నది. మఱియుఁ
బూర్వపక్షాల యర్థము గ్రంథకర్తృత్వప్రచారికకు
విలక్షణము. ఇది పూర్వపారాశరక ర్తకేకాక యుత్తర
పారాశరకర్తృమ సమ్యక్తము కాదు. కర్కటలగ్న
మునకు గురుఁడును మకరలగ్నమునకు బుధుఁడును షష్ఠ
నవమాధీపలయి యుండగా వారు శుభులేమని యుత్తర
పారాశరీశోఁ జెప్పబడినది. పంచమ నవమాన్యతరాధీ
శితారూపశుభిత్వమును ద్వితీయ షష్ఠ లాభాన్యతిమ
స్తానాధీ శితారూప పాపత్వమును నొక్కవికే కలుపపు
డా గ్రహము మిశ్రఫల దాతయగు నే కాని పాపి యెట్లు

నును? శుభాశ్వాధిక్యమున కుభయే కావచ్చుననియుఁ జెప్పబడినది.

“కర్కటలక్ష్మమునకు:—భార్యవేస్తునుట పాపాః ధూనుతాగ్గరపా కుభా కుభీర సంభవస్యైకం! ఘానుశ్వాధిక్యం మారిభిః”

(ఉ త్తర పా. ౫౧-౫౨ శ్లో)

“మకర లక్ష్మమునకు:—“కుజచీవేనపా పాపాః కుభా భార్యవదన్యైకా జాతవ్యాధి బుధైరేవం! ఘాని మృగవన్యం” (ఉ త్తర పా ౬౩ ౬౪ ౬౫ శ్లో)

మఱియు ‘యది’ శబ్దమాత్రముచే బూర్వపక్షిల యర్థము లభింప నేరను. గ్రంథకర్త యిట్టి స్థలముల నెట్లు వచించునో యరయును—

“భూగ్రవ్యయాధిపశ్చైవ । రశ్మిభో నకభ ప్రహ । స ఏవ శుభసన్ధాతా లగ్నాధికోఽపి తే తస్య యన్” (పూర్వ పా. ౮ శ్లో) యది శబ్దము చేపద్ధక మే కదా.

“ఏవేత - అపి అను వానిని తేర్చిర యీ గ్రంథ ప్రణాళి ప్రకృతిమను సర్వే త్రిణాశ్వాధి శ్లోక మున లేనే!

ఇంత యేల! కుభీర్య పాపత్య సంధాయకాధి పత్తినియ మన్నిపు దా గ్రహము మిశ్రణలదాత యగుచే కాని పాపియును నమల యెట్లు పాసంగును?

“సర్వకర్మాధిపేతారా । రవ్య లాభాధిపా యది । తియోస్సంబంధమాత్రేణ । న యోగం లభితే వరః” (పూర్వ పా. ౨౧ శ్లో) అని కదా మిత్రాధి పత్తి ఫలము చెప్పబడినది. అట్టి గ్రహమునకు శుభ త్యమే కాక పాపీయ్యమును గలుగుననిన నవవచ్చును.

పయి సంకర్షమును బట్టి పూర్వపక్షిల యర్థము తాన్త్రసంప్రదాయ విరుద్ధమును విమర్శనారాహిత్యకృత మును ననుటలో సందియము లేరుగదా.

పూర్వపారాశరి యుత్తరపారాశరి యనునవి యేక కర్తృకములు కావన మక్షము బలవత్తరముగాఁ గన్పట్టుచున్నది పూర్వపారాశరిలో నెచ్చటనూ మార గులు కేవలపాపులని వ్యతిరేకరింపఁబడలేదు. శుభ ఫలానుభవకాలమందును మారకము కలుగవచ్చునుగదా. పూర్వపారాశరీర్త ద్వితీయ సప్తమాధీశులు మారకు లని చెప్పి యిట్టి పద్ధతి చొప్పున మారకములు సంధింప సప్రకు వ్యయాధీశవిశేషియందును నప్తమాధీశవిశేషియందును

మారకము గల్గిననియు నట్లును సంధింపసప్రకు తుడికిఁ గేవలపాపులనిశేషం దనఁగాఁ దృతీయ పక్షాభాధి పతులనిశేషియంగు మారక మునుగల్గింపవలయుననియుఁ జెప్పెను.

“అప్తమం హస్తమున స్థానం మప్తమా దిప్తమంర తితే । తియోరపి వ్యయస్థానం! మారక స్థాన ముద్యతే . . . అలాభే పునరేతేహం సంబంధేన వ్యయోగేతుః క్వచిమ్మ ఖానాంచ విశా । స్వప్తమేకైకాను చ । కేవలానాంచ పాపానాం । విశానువ్యసం క్వచితే । కల్పనీయం బుధైర్న వాణాం! మారకానా ముద్యతే”

(పూర్వ పా ౨౩ మొ. ౨౩ వ)

ఉ త్తరపారాశరీర్త యన్నవో మారకులను నైతియు కేవలపాపులను తృతీయపక్షలాభాధిపతులతో పాటు పాపులలోఁ బరిగణించుచు వచ్చెను.

“మేషలక్ష్మమునకు - మప్త సౌమ్య నితాః పాపాః! క్రియాభువః” (ఉ త్తర పా|| ౪౧ శ్లో) అనుచు ద్వితీయ సప్తమాధిపత్తియముమాత్రముగల శుక్రకుని బాపులలోఁ బరిగణించెను మఱియుఁ బూర్వపారా శరి చొప్పునఁ బ్రబలమారకుఁ డగు(ద్వితీయ సప్తమాధి పతి) శుక్రఁడు, మారకును కాఁడనుచు “కరి స్సామ్ న్న హస్తాస్యాత్” అని వచించెను. దీనినిబట్టి యీతఁడు “ద్వితీయ సప్తమాధిపా శేత్రేణో యది సౌఖ్య కృత్” (ఉనువిరాప్రదీపిక ౧౮ శ్లో) అను నుకు విశాప్రదీపికాపద్ధతిని బూర్వపారాశరీ విరుద్ధముగా నంగీకరించెనని తోఁచుచున్నది. పూర్వపారాశరినిబట్టి మేషలక్ష్మజానకు శుక్రఁడు మారకుఁడు కాకుండుట కేమియు నాధారము లేదు.

ఇట్టి భిన్న భిప్రాయములు పెక్కులుండుట చేత వట్టి భాగవ్యయమును భిన్న భిన్న కర్తృకమును పక్ష మువారిరించె ననవచ్చును.

చేంకటేశ్వరస్వామి (పారాశరీర్త) “అనుక్ర మఃస్వతో గ్రాహ్యమ్” అనుటచేత వాతఁడు, స్వృశించిన విషయము లను క్రములు కానేరవు. వానిపట్ల నన్య గ్రంథపద్ధతులను గ్రహింపరాదు. ఇట్లే గ్రహముల దృష్టల విషయము వాతఁడు “వశ్యేన్తి సప్తమం సర్వే శని తేవ కుబా పునః । రశేషర శ్చ త్రివిశి, త్రిణా చకురప్రగాన్” (పూర్వ పా ౪ శ్లో) అని పూర్ణవృద్ధు ఁను మాత్రమే సమ్యగింది యుండుటచేత బృహస్పతి

శ్రీ దువ్వూరి జగన్నాథకర్మ

“కాతక దండక” అను కీర్తికతో ఫిబ్రవరి భారతీయండు ఆదిరాజు అన్నాజీరావు గారి పేరున వెల్వడిన న్యాయస్థులు నవిలోకించి నాను. సంస్కృతియనుంకి శ్రీ విజయరామ గజపతి మహారాజులను ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రతిమయిన తాటాకుల ప్రతిని విజయరామరాజేయను అనుపేరక ప్రకటించిన వాడె నుటచే నే నీ న్యాయసందర్భమునందు గలిగించు కొనవలసినవాడె నయితిని. గ్రంథకర్తయగు విజయ రామ మహారాజ వర్ధింతిని విజయనగర ప్రముఖులు జరికి రది విద్యత్పిధిగా జరిగింది. ఆ తిరుగుముందు నాచే ప్రకటితమయిన విజయనగర మహారాజ వంశా వర్తితోఁబాటుగ విజయరామరాజేయను కూడ ప్రకటిత ముటచే ఏకీకృత గ్రంథసంపదర్భములు విద్యవ్యూహ శియులు చేబట్టి రద్దీ-సమంజసమే! ఆ సభకు అధ్యక్షులుగా విజయంచేసిన కర్తాప్రతూర్ణ శ్రీ జయల చిన సీతారామస్వామిశాస్త్రిగారు బాల్యమందు “పారం పర్య మిదిం నుకో!” అన్న పేరుకు బాధకఫలభాగ మును తీర్థముగా వర్ధిలించిన వారు. ఇది యెఱిగిన నేను సహస్రమాసమధ్యుడుగా నన్ను శ్రీ కర్తా ప్రతూర్ణుని నా జ్యోతిషగ్రంథ ప్రకటనకు అవ్యర్థము విహించు పేడెడినాను. శ్రీ శాస్త్రిగారును వీరివ్యవస్థ త్పిధికు అవ్యర్థము విహించినవారై జ్యోతిషపంత్వై ఆయా యంశములను సోపపత్తికముగ ఖండా మండాన తో నుపన్యసించినారు. ఆయా ఘట్టములు నూలు విప్పరముల క్రందెట జ్యోతిర్విధులలో బహుధాసమన్వయ త్యాగములయి యుండినట్లెంచెడిది ఆ తొల్లిటి వారి మాటలకు పాక్షిధూతములుగాఁ జేఁబట్టెడిది. “పాత్యో శేయేద మధుర”మ్యు లైనవి. (విజయరామ రాజేయమునకు సంస్కృతిమూల మగు) ఉడుదాయ ప్రదీపమునకు విత్తలవ్యాఖ్య లనెడిగిని సజ్జన రంజనీ- ఉద్యోతాదులందు “తిశాతాధిపతులయిన గ్రహము లకు త్రిషడాయాధిపత్తియలం దెదియయిన సంక్ర మించినట్లయిన ఆ గ్రహములెట్టి ఫల వివర్ధకలవు?” అను ప్రశ్నవి చిరకాలగతివివాదారధటి నుండినట్లు విస్పష్టమున్నది. ఇది యిట్లుండెగా శ్రీ శాస్త్రిగారి యాగ్యజ్ఞోపన్యాససందర్భముమీఁది విమర్శనముగా గగనగ్రణి శ్రీ వివేక రత్న కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు

ఫిబ్రవరి 25-వ తేదీన మహా మాఘ మహోత్సవ సందర్భంగా కుంభకోణంలో శ్రీ సారంగపాణిస్వామి, దేవేయల ఊరేగింపుకు సర్వాలంకారాలతో నన్నద్దం చేయబడివున్న రథాలు.

కొడులలోఁజెప్పఁబడిన “త్రివిధ త్రికోణ-విదు ర్దశ సప్తమా! నవలోకయన్తి చరణాభివృద్ధితిః” అను కీర్తిగాపాదాదిదృష్టలు పారాశరీపద్ధతిలో గ్రాహ్యములు కానేరవు.

ఇట్లే పూర్వపారాశరీలో లేని విశేషములు త్రిరపారాశరీలో జెప్పబడినవి చెప్పబడును నలను పడదు. గ్రంథకర్త చెప్పినది విశేష విషయములే. మఱియు నాతఁడు “అనుక్త మయ్యతో గ్రాహ్యమ్” అనుటచేత నాతఁడు స్ఫురించిన విషయముల నెవ్వరి గ్రంథస్థముల నాతిరపక్షమున గ్రహింపరాదు. మఱియుఁ బూర్వపారాశరీకర్త చెప్పియుండిన విమఱికొన్ని విషయము లందుకుటచేత నైతి ముత్ర పార శరీ భిన్నకర్తృక మనుష్యము బలవత్తరముగా నున్నది.

ఆ సభలో నుపవ్యసించిరి. తమ విమర్శన నుండిచ్చి అందును ప్రత్యుక్తి ప్రత్యుత్తరము లందుకొనకుండగ నే సభారంగనిష్క్రమణమును గావించిరి. సభామర్యాద నొప్పునఁ జెప్పవలసివచ్చినప్పుడు ఈ రీతి నిష్క్రమణము విమర్శకాచిత్యమునకు ఆభాస మునవచ్చును. తనవయ విమర్శగా నుపవ్యసించినవా రెవరయినను తన ప్రత్యుత్తరము నందుకొనకముందే సభిమండి జారిపోయినయెడల ఏ యుపవాదమునఁబయింపను ఉచ్రుదు కాకుండఁడు. అందును అగ్రభాగము యుపవ్యసించిన సహాసమాసభ్యుని విమర్శించుటకు దొరకొన్నవల్ల శ్రీ కృష్ణమూర్తికౌస్త్రీగాదు యువ ప్రభులు మొవర్చిలేని శ్రీవజ్రులవారి చింతలప సప్కర్ష సంప్రదాయము తుంతవ్యతి నొప్పుచి! అట్లే జరిగినది!! ఈ యాభాసనీజమే-భారతముందలి అన్నాచీ రావుగారి వ్యాసమాపయన మొలక గాఁ జూపట్టిపది-పరస్పరవిందావిధాన మింతమించి చోహదపటుపఁ దిగినదికాదు. అట్టి యుక్తికోశము వ్యవసయం దిదు కొన్న కౌస్త్రవాదము పేర - కర్మవనివాదము భారతి వంటి విజయద్రోణ పత్రికపుటలను ఆస్మాన్మిగుల మాత్రమింపను జనదు. ఇది కాదందులేరే. శ్రీ అన్నాచీరావుగారు తమ వ్యాసములో నుపవసించి యా హాస్యనిం చినంతి మేరకు జాతిక తత్త్వపేర్లలకు దైవజ్ఞ కిభానులు భారతికి నివిధ వ్యాసము లందిచ్చి జ్యోతిషపుట్ట పురట్టన కుఃస్వమింతులేని, అట్టి యావద్యవయన భారతపాఠకుల కేవల రామణీయకతి నొపఁచున్నఁ గలఁడను—గనుక—తథాస్తు! వాటి సభాసంతరింబ ప్రసంగాయనామమున్న కళాప్రభాఙ్గుయొక్క యగ్రభాగవ్యాసమును అద్దానిం చేర్కొనదు. విమర్శవాత్మకముగా కృష్ణమూర్తిగా కొవర్చినయుపవాస విధమును అన్నాచీరావుగారిచే భారతి కందింపఁబడినది గదా! విమర్శించుమఁ బట్కిన ఉపవాసములు ప్రత్యుక్తిపందుకొని, మరల నవపరమయితే ప్రత్యుత్తర మివ్వఁదగియుండఁగా అట్టి సభ్యులము ఉల్లంఘింపఁబడుటచేతఁగద సభాప్రారంభమున గావించిన శేను, తుదిని ఉపసంహరమున శాంతిపలుకవలసిన యవ సర మేర్పడినది. అట్లే చేసివఁడెను. ఆ ఉపసంహర వాక్యములలో వాదోపవాదాత్మకమయిన ఘట్టము మీఁద నేను చేపట్టిన పంఢ్రెండు వ్యాఖ్యానములం చేర్కొని—కోగపతికిఁ ద్రువదాయాధిపత్యములని ఫలమునకు నిదర్శనముగా శ్రీ అలకవారాయణ గజపతి.

ది 19-2-56 తిరుపతి వేంకటేశ్వర కళాశాల వార్షికోత్సవసందర్భంలో ప్రదర్శించబడిన 'మర్సెట్ ఆఫ్ వెన్నిస్' నాటకంలో మైలాక్ భూమిక. నటకులు శ్రీ యం. గోపీనాథ్.

మహారాజావారి జాతికమును కళ్యాత్రము చేసితిని ఇట్టి యంతయుల అన్నాచీరావుగా తలనో నూచింప నైన లేనందున ఈ వ్యాసలేఖన కారణము : శ్రీవజ్రులవారి నుద్దేశించి శ్రీ పిఠపర్తివారినినుఁబించి కానోపు నని యెంచి నేను మిన్నకుందువా? ప్రతినియర్శన-విజకుండ కృష్ణకౌస్త్రీగాదు నిష్క్రమణ మొవర్చినందు వల్ల నుప్పులిని యాభాసమునకు ఉపబలయనఁదిగినట్లుగా సభలో జరిగినవంతయుఁ గాకుండ పాక్షిక లేఖనము శ్రీ రావుగా కొవర్చి లేనో!

(౧) పారాశరీరహాసరయందలి ఉత్తరభాగమునకు లభించినన్ని ప్రశులను పరకాయుపదానాబూనోర్తరభాగములు తెండునూ ఏకకర్మకములుగావని పరిశోధనలు నిర్ణయింపఁగలట్టి సందర్భములనేకము లున్నవి. ఈ సందర్భమును విజయరామరాజేయపిఠికలో గొన్ని పుటలుగాఁ జర్చించియున్నాఁడును. అందులకింక నిక్కడ నేను విరివి నేయను.

(౨) కర్మటకలగ్నబాతికునికి కురుకుడు, కన్యాలగ్న బాతికునికి శనియు ఏరితి యోగప్రకారాన్త్రువర్మ కనుకూల ప్రతికూల బాతికౌనుభవముల మీఁదగ ఎఱిగించుటలో నే ఈ సమస్య యుపియున్నది. ఏరిత్ ఫలకభవములో నే పూర్వవృష్టి—పాదవృష్టిత్యాదులను ప్రాసంగికములు కాఁగలవు. ఇంతింటె విస్తరింపేల?

మానసిక వ్యాధులు

ఒక ప్రతిభావంతుని, లేదా పిచ్చివాని మేది ముఖ, మామూలు మనుష్యుని మేదముకూ లేదా విడువనా వుంటుందా? ఈ విషయాన్ని పరిశోధించుచోసం, శాస్త్రవిజ్ఞానవేత్తలు, ప్రపంచఖ్యాతి వార్జించి కొందిరు మేధావుల మనస్కములనూ అనేకమంది పిచ్చివాళ్ళ మనస్కములనూ పరిశోధించారు. కాని, ఇంతివరకూ అలాంటి లేదా లేమి ఉన్నట్లు కనుపించటంలేదు. అందుచేత మానసిక వ్యగ్రతలకూ ఇతర మానసిక వ్యాధులకూ, మనస్కస్థితితో అసలు సంబంధం ఉన్నదో లేదో కూడా మనం ఊహించలేకుండా ఉన్నాం.

వ్యక్తిగతస్వభావాలకూ పరిసర పరిస్థితులకూ కలుగుతున్న సంఘర్షణ సమప్రమానసిక వ్యాధులకూ కారణమనే సిద్ధాంతం ఒకటి ఇప్పుడు సర్వాంగీకారమై చెలూచుకొంటో వుంది.

కాని యీ దిగుక విషయాలు గమనించవలసి ఉన్నాయి.

న్యాయాదుక్తు స్టీటులో, (మొదటి దిఫాగా) మొంటల్ హాస్పిటల్సులో చేరేవ్యాధిగ్రస్తుల వివరాలు: 28% స్లిఫ బుద్ధులు: (Schezo-phrenia)

24% మనస్కములోని వాళ్ళములు గట్టిపడటం వల్ల మానసికవ్యగ్రత (Psychosis) గలిగినవారు.

15% వార్ధక్యవృద్ధము (Senility)

ఈ వివరాలు ఇలా వుండగా కొంతకాలంపాటు హాస్పిటల్లో ఉంటూవున్నవారి వివరాలు చేరే నేరే రించబడినాయి. అవి యిలా ఉన్నాయి:

57% స్లిఫ బుద్ధులు.

9% మనస్కములోని వాళ్ళములు గట్టిపడటం వల్ల మానసికవ్యగ్రత గలిగినవారు.

6 % ఇతరకారణాలవల్ల వ్యగ్రస్థితి గలిగినవారు. వైని తెలుపబడిన గెండు రకాల వివరాలనూ పోల్చి చూస్తే మనకు కొన్ని విషయాలు బోధపడగలవు.

(i) హాస్పిటల్లో దివిదిన ప్రవర్తనూన నువు మున్న సంఖ్యనుబట్టి స్లిఫ బుద్ధి చికిత్స గుర్తట మైనదిగా అవగతమౌతోంది.

(ii) వార్ధక్యవృద్ధము కారణముగా వ్యాధిగ్రస్తులై హాస్పిటల్లో చేరటానికి వస్తున్నవారి సంఖ్య పెరుగుతున్నది. చికిత్సావిధానం పెంపొందుతున్న కారణంగా మరణాల సంఖ్య తిన్నకూ వుండటమూ అందుచేత వృద్ధుల సంఖ్య పెరుగుతూ వుండటమూ యిందుకు కారణమై వుండవచ్చు. కాని వార్ధక్యవృద్ధం ఫలావా నిర్ణీతమైన వయస్సులో అంకురించుకుందని చెప్పటానికి తిది ఉపపద్ధతులేవు. వైగా ఆరకం వైరివ్యహీనరి అనేకమంది చిన్నవాళ్ళలోకూడా కమపించుకూ వుండటం చేత దాన్నిగురించి యదిమిథ్యమని యెటూ నిర్ణయించటానికి ఏలు గాలెదు.

(iii) ఒక విషయంలోమాత్రం మనం ఊహించవచ్చు: చిన్నవాళ్ళలో కలిగే మానసిక వ్యగ్రతలకు మనస్కమార్గాలు గట్టిపడటం ప్రధాన కారణమై వుండవచ్చు;ఇది ఊహమాత్రమేగాని సిద్ధాంతంకాదు. ఈ విషయాన్ని స్థిరీకరించటానికి తీవ్రమైన పరిశోధనలు జరుగుతూవున్నయ్.

(iv) ఇక స్లిఫబుద్ధి విషయం: శరీరంలోని యితర భాగాలకురె నే మనస్కముకూడా ప్రాణవాయువును (Oxygen) సేకరించుకుంటూ వుంటుందని విజ్ఞానవేత్తలు తెలుసుకున్నారు. మనస్కము ఇతర

శరీరావయవాలకన్న ఎక్కువ ప్రాణవాయువును సేకరించుకుంటుందనికూడా యితేవలీ పరిశోధనలవల్ల తేలింది. అంతేకాక శ్లగ్గబుద్ధుల మస్తిష్కం మూమూలు ఆరోగ్యకరంతుని మస్తిష్కం సేకరించినంత ప్రాణ వాయువును సేకరించలేకపోతున్నదనికూడా తెలుసుకున్నాడు.

ఇంతకూ శ్లగ్గబుద్ధి మస్తిష్కానికి తగినంత ప్రాణ వాయువు లభ్యం కాకపోవటంవల్ల కలుగుతోందా? లేక శ్లగ్గబుద్ధి యేర్పడటంవల్ల మస్తిష్కం తగినంత ప్రాణవాయువును సేకరించలేకపోతోందా అన్న విషయం తేలవలసివుంది. ఈ విషయమై పరిశోధనలు కొనసాగుతున్నాయే గాని యిదవిధంగా, యింకా ఏమీ తేలలేదు.

శ్లగ్గబుద్ధి వ్యాధిని గురించి పరిశోధనలు జరుపుతూ డాక్టర్ ఫాచింగ్...కొన్ని అత్యంత ప్రధానమైన విషయాలను కనుగొన్నాడు. మూమూలు ఆరోగ్యంగా వున్న మనుషులకు కొన్ని రసాయనిక పదార్థాలను (లైసిన్ ఆసిడ్ ఎమైడ్ వగైరాలు)

యినై శ్లగ్గబుద్ధిని కలుగజేయవచ్చునని తెలుసుకున్నాడు. దేహంలో ఇలాటి రసాయనిక పదార్థాల ఉనికిచేత శ్లగ్గబుద్ధి యేర్పడినప్పుడు ఆ పదార్థాలను రూపుమాపితే ఆ వ్యాధి తగ్గిపోతుంది. అలా రూపు మాపటానికి కొన్ని ఓషధులున్నయ్. కాని ఆ ఓషధులు శ్లగ్గబుద్ధిని నయంచేసినా, ఆ ఓషధుల ప్రయోగం వల్ల అనంతరం దేహానికి ఉపద్రవకరములైన వానలు యేర్పడే అవకాశం వుంది గనుక వాటిని వాడకూడదని డాక్టర్ ఫాచింగ్ అభిప్రాయపడుతున్నాడు. ఫాచింగ్ మరోవిషయంకూడా తెలుసుకున్నాడు. రక్తంలోవుండే 'ఎక్రిసిలిన్' పదార్థాన్ని విచ్ఛిన్నం చేస్తే, అలా విచ్ఛిన్నం చేయటంవల్ల యేర్పడిన రసాయనిక పదార్థాలు శ్లగ్గబుద్ధిని కలుగజేస్తాయి.

పై విషయాలన్నిటివృష్ట్యా, 'సమస్త మానసిక వ్యాధులకూ, కృత్రికతా వేళాలకూ పరిసర పరిస్థితులకూ కలిగే సంఘర్షణే 'కారణమ' నే సిద్ధాంతం పరార్థమై పోతున్నట్లు మనం అనగానూనే చేసుకోవచ్చు. శరీరంలో కలిగే రసాయనిక మార్పులే, మానసిక వ్యాధులన్నిటికీ కారణమని ఫాచింగ్ చెబుతున్నాడు.

ఆ ర ర సా య న శా ల ము క్త్యా ల, కృష్ణ

ఫా పి త ము 1925.

ప్రశస్తాయుర్వేదోపధములకు
నిలయము. ఏమందుకావల
సినను మాకు వ్రాయుడు.
నమ్మకమైనవి లభింపగలవు

ఆయుర్వేదభూషణ

వేటూరి శంకరశాస్త్రి,

ఎ. ఎం. వ. సి.

Consulting Physician

జీవాత్రదేమిటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తూ ఉంటే
తల్లికి క్షోభకాదూ?

బారతీ. భారతాంబు తన బొల్లి,
సమస్త చర్తవ్యాదులచేపీడింప
బడుచున్న సంతానంకోసం
ఎంతని విచారిస్తూఉందో?

(ఫాపిత్తము 1920 సం॥రం)

ఇదుగో మా చిరకాల అనుభవంతో

ఇస్తూ ఉన్న అభయం.

మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,

గోపాలపురం. (పూ.గో.జి)

గ్రంథ విమర్శనము

మంచివాళ్లు-మాటతీరు

రచన: శ్రీ మునిమాణిక్యం నరసింహారావు: (ప్రచురణ: పాపితి సమితి (శేషలక్ష్మ-గుంటూరు-మచిలీ పట్టణము); వెల ఒక రూపాయి.

ఈ గ్రంథానికి పీఠిక వ్రాస్తూ శ్రీ అబ్బరాజు మార్గవారానుణగారు ఇలా అన్నారు:

“కావ్యం కావ్యం అంటారే కావ్యం అంటే ఏమిటి? ఛందస్సుతో గూడిన పద్యాలా? సంగీతంతో గూడిన పాటలా? సమాసజటిలంగావున్న రచనలా? కృత్రిమాలంకారాలా? కాదుకాదు, అస్తాదశ వర్ణనలలో ‘విశ్వశ్రేయః కావ్యమ్’ అన్నారు కాదా? పెద్దలు. గ్రంథంలో విశ్వశ్రేయశాన్ని ప్రతిపాదించని వాక్యమేమైనా వుందా? ఇది కావ్యమే. ప్రపంచ కళ్యాణానికీ కావలసిన విషయాలు మన మహర్షులు సంస్కృతిలో చెప్పారు. పాశ్చాత్యులు ఇంగ్లీషులో చెప్పారు. మునివాక్యంవారు తెలుగుబట్టలో ముద్దాటించారు.”

పై వాక్యము కావ్యరీత్యాన్ని గురించి అయోమయస్థితిని కలుగజేసిరిగా వున్నాయి. అందుచేత కొంచెం వివరించవలసివున్నది.

ఛందస్సుతో గూడిన పద్యాలైనమాత్రంచేత కావ్యం కాకపోవచ్చు; సంగీతంతో గూడిన పాటలైనమాత్రంచేత కావ్యం కాకపోవచ్చు; సమాస జటిలంగావుండీ కావ్యం కాకపోవచ్చు; అలంకార సంయుతమైవుండీ కావ్యం కాకపోవచ్చు, అలాగే విశ్వకళ్యాణకాహనకారి అయివుండీ కావ్యం కాకపోవచ్చు. ‘విశ్వశ్రేయః కావ్యమ్’ అన్నది కావ్య ప్రయోజనాన్ని ప్రతిపాదించుతున్న వాక్యమేగాని కావ్యగుణాన్ని ప్రతిపాదించుతున్న వాక్యంకాదు విశ్వశ్రేయములైనవి, కావ్యములు కానివి, అనేకమున్నయ్. ‘కదాపు నొప్పికి నాను దివ్యోపధము’ అన్నది విశ్వశ్రేయాన్ని ఉద్దేశించి చెప్పబడిన వాక్యమే. అంత మాత్రంచేత ఈ వాక్యం కావ్యమాకుందా? అలాగే శ్రీ మునిమాణిక్యంవారి యీ రచననుకూడా కావ్యమని అంటానికి వీలులేదు. కావ్యగుణాన్ని వివరించుచూ ‘వాక్యం రసాత్మకమ్’ కావ్యం ఇత్యాది పెద్దల

నిర్వచనాలున్నాయి. ఇక ‘రసాత్మకం’ అంటే యేమిటని తేల్చవలసినదీ అలంకారశాస్త్రాలవల్లనే తీసి ఇక్కడ వ్యాఖ్య పెట్టవలసి వస్తుంది.

ఇది కావ్యం కాదన్నమాత్రంచేత ఈ గ్రంథానికి వచ్చే వస్తుమేమిటలేదు. ఆదాలగోపాలానికి ఆత్మ్యంత ప్రయోజనకరమైన ఉత్తమరచనగా దాన్ని అంగీకరించటానికి ఎలాంటి అధ్యంతరమూ వుండవక్కరలేదు ఆంగ్లభాషలో ‘లోర్డ్ చెస్టర్ ఫీల్డ్స్ ఎడ్వైస్ టు హిస్ సన్’ (Lord Chesserfield's advice to his Son) మొదలైన ఇలాంటి గ్రంథాలు కొన్ని వున్నయ్. శ్రీ నరసింహారావుగారు ఆ విషయాన్ని ఉల్లేఖింపక పోయినా ఆ గ్రంథాన్ని యాచిప్రచారణ అనుకోవచ్చు. ఆంగ్లభాషలో ఈ లోటును ధీరీచేయటానికి శ్రీనరసింహారావుగారు పూనుకోవలం ముదావహం.

ఈ గ్రంథంలో (1) మధురవాక్కును ఆలవర్చుకొనుము. (2) అందరితోనూ నవ్వుతూ మాట్లాడు. (3) కష్టాలలో వున్నప్పుడుకూడా నవ్వుతూ మాట్లాడు. (4) ఎప్పుడూ నవ్వుతూ మాట్లాడు (5) ఇతరుల సంతోషం కలిగేలాగున మాట్లాడు (6) నా గావ్యరాలు పెట్టుకోకూడదు (7) ఇతరుల కష్టసుఖాలలో పాల్గొనవలెను (8) కష్టములలో నున్నవారితో హృదయ పూర్వకమైన పామధూరితో మాట్లాడు. (9) మంచి మాటలతో స్నేహం సంపాదించు (10) ముగింపు అనే శీర్షికలలో పదివ్యాసాలున్నాయి. పై శీర్షికలను గమనించితే శ్రీ నరసింహారావుగారు చెప్పదలచిన సంగతి ఏమిటో మనకు స్థూలంగా భోగపడుతూ నేపుంది. కాని పై విషయాలు బోధించటానికి నరసింహారావుగారు అనుసరించిన రచనావిధానం హృద్యంగా వున్నది. ముద్రలు గొలిపే ఆ సేక కథలనూ, కల్పకథలనూ సంఘటలను ఉదాహరించుతూ ఉత్సాహంగా చదివటానికి, విషయాన్ని వంట పట్టించుకోవటానికి సావకాశం కల్పించారు. నరసింహారావుగారు ఉదాహరించిన ఒక చిన్ని సంఘటన:

‘నేను గుంటూరులో కాలేజీలో మాస్టరుగా ఉన్న కోజాలలో ఒకసారి జబ్బుచేసి పదికోజాలు పాఠశాలకు వెళ్ళలేదు. ఆ రెండునాటి పథ్యం వుచ్చుకొని వచ్చాను.

చేస్తున్నావనే అభినివేశంలో పోయిన పాతకములు అను
దా తిథిలోనిలో వుంటుంటే గాక కుంతివ్యాలుగా
కూడా కనుపించటంలేదు.

సందర భారత యాత్ర

[1, 2 భాగములు]

రచన: శ్రీ బులుసు మార్కట ప్రకాశశాస్త్రి ప్రమ
రణ: పాఠన గ్రంథ మండలి, తెనాలి; ప్రథమభాగం:
గు 2-8-0; ద్వితీయ భాగం, గు 2-8-0.

గ్రంథ నామాన్ని బట్టి ఇదేదో, యాత్రకుల ఉప
యోగార్థం ప్రచురించిన త్రైత్య గ్రంథం లాంటి పుస్తక
మేమోనని భయ కలగటానికి నావకాశం గా వుంది.
దీల్లో ప్రమాణాధిక పాతకాలకు స్థల పురాణాలకూ
సంబంధించిన భోగకూ కొంతవున్నా ఇది అలాంటి
అల్పమొక కృషి గాను. ఈ కృషిని అభివంశించుకూ శ్రీ
వేమరాజు భావనూర్తిగాను రచించిన వాక్యాలు తల
కించితే గ్రంథము యొక్క విజయ యెటుటో పాత
కలకు అవగాతి మారుంది.

‘శాస్త్రిగారి పుణ్యనా అంటూ కాశ్మీరముంచి
కన్యాకమారి వరకూ, కన్మించి కలకత్తా వరకూ గల
యావత్పాదరి నేక పర్యటన ముద కందరికీ ఒక ఆద
యాపాఠ్యం ఖచ్చితం లభించింది. కాశ్మీర్ కమనీయ
సౌందర్యాన్ని, ఉత్తర ప్రదేశ్ మనోజ్ఞ దృశ్యాలను,
అనేక సామ్రాజ్యములకు జన్మభూమి అయిన ధర్మి నగర
వైభవాన్నీ, దారి చారిత్రక ప్రశస్తిని
ప్రకృతి సౌతి వంగదేశం లో తీర్చి దిద్దిన
రంగవల్లభుడు, మహాధర్మకు నిలచుచున్న గుజ
రాత్, మహారాష్ట్ర దేశములను, హిందూ, మహమ్మ
దీయ సంస్కృతుల మేలు కలయికకు మంచి విద్వాం
మైన మొదరాబాదను, అక్కడి శిల్పసంపదను, ఆవే
శానికి ఆదిర్బానికి అలవల్లయిన ఆంధ్రావరిని, వ్యా
పార విశ్రాంతికు దేవాలయ నిర్మాణ శిల్పచాతురికి నిలయ
మైన తిమిళనాడును, పాండ్య, చేర, సంస్కృతులకు
కాణాచియైన కేరళ దేశాన్ని అక్కడి వింతలను యా
యాత్రా క్రమంలో మనకళ్ళకు కట్టినట్లు ముదించారు.
అతివృద్ధి అయినప్పటికీ విశ్వనాథన అయిన భారతమాత
సహజ మందర స్వరూపాన్ని యాత్రకుల చర్యచక్కు
పులకే కాక చదువుకుల మనోనేత్రాలకు కూడా,
సాక్షాత్కరింపజేశారు.’

దేవతల చిత్రాలూ, దేవాలయాల చిత్రాలూ,
చారిత్రక ప్రశస్తిల భవనాదుల చిత్రాలూ బహుళ
సంఖ్యలో వున్నయే.

నాగార్జునకొండ

రచన: శ్రీరామరెమండ రామారావుగారు. ప్రమ
రణ: అజంతా పబ్లికేషన్సు, 7112 మహాకాళి వీధి,
సికింద్రాబాదు నెల 0-12 0.

గ్రంథ పీఠికలో శ్రీరామారావుగారు ఇలా
ఉద్ఘాటించారు.

‘నాగార్జున పాగరం కట్టనిర్మాణం పూర్తి అ
డంతో ఈ లోయ యావత్కూ కృష్ణాజలంలో నీవం
అయిపోతుంది అనివన యా పుణ్యస్థలం “కలలోన
వార్త” అయిపోతుంది. ఈలోగా యొక్క నీకి యాత్ర
చేసి ఈ పుణ్యస్థలాన్ని దర్శించి ఆంధ్రులంతా తమ
విధిని నిర్వహించాలి... ఈలోయను గురించి వివరాలు
ప్రభుత్వము వారి ప్రచురణలో ఉన్నవి. అవి పామా
న్యాలకు అందుబాటులో లేవు. ఈ పుణ్యక్షేత్రాన్ని
మానవోయేవారి ఉపయోగార్థం ఈ చిన్న పుస్తకం
ప్రచురించబడింది.’

‘ఉనికి ప్రాముఖ్యము,’ ‘నాగార్జునము: నాగార్జు
నకొండ,’ ‘ఇత్యుక్తురాజులు’ ‘శాసనములు’ ‘ప్రా
తీర్థం,’ ‘శిల్పాలు’ ‘నాగార్జునపాగరం’ అనే శీర్షిక
లలో శ్రీరామారావుగారు ఈ లోయను సంబంధించిన
అనేక విషయాలను పాఠకులకు అందజేస్తున్నారు.
నాగార్జున శిల్పాల పాటోలు 16 వరకూ గ్రంథం
చివర అనుబంధరూపంలో ముద్రింపబడివున్నయే

రామచంద్ర స్తవమంజరి

పద్యరచన: శ్రీయుతులు కోట సోమరకవులు:
ప్రాప్తిస్థానము: కవిదండ్ర గ్రంథమాల, 18, వరదా
య తిరుప్పనవీధి, మద్రాసు—1.

ఈ కవలు రామాయణగాథనంతా 64 పద్యాల
లోకి సంక్షిప్తపరిచి, ‘రామచంద్రప్రభా!’ అనే మకు
టంతో స్తవరూపంలో చేప్పారు. శ్రీరామచంద్రుని
పుణ్యఃఫలాన్ని దినదినం మన్నిన జేసుకోవటానికి
అనువుగా వుంది.

కర్త, చెప్పలు

కథలసంపుటి; రచన: శ్రీ వారి చిరంజీవి. ప్రమ
రణ: వినోదా పబ్లికేషన్సు, విజయవాడ-2. నెల 1-0-0

ఈ సంపుటిలో, కర్తాచెప్పలు, ఎంపమావులు,
పరివిన పచ్చిగుండులు, ఎడారిలూలు, ప్రేమాభిరామం,
గూటిలో నీలక, అనేకథలు ఆరు వున్నాయి.

గుచ్చుకోని ముల్లు

కథలసంపుటి: రచన: శ్రీ నాయుడు వెంకట
సీతారామమూర్తి: ఆలమూరు, కూర్చుగోదావరి జిల్లా.
నెల 0-4-0

‘వెళ్ళిన కోట అప్పటికి మా ప్రిన్సిపాల్ అయిన ప్రెస్టువోర వచ్చి నన్ను చూచి—హలో మిస్టరు మునిమాణిక్యం హా-హు-యు-హు? (How do you do?) అన్నాడు. కులాసాగా ఉన్నారా అని ఆ మాటలకు అర్థము.

‘దొరగారే స్వయంగా నా సంగతి అడిగిందనుకు నేను సంతోషించి “కొంచెము కులాసా యిచ్చిందండీ. కానీ నా జబ్బు పూర్తిగా తగ్గలేదు. ఇంకా కాలవాపు అల్లాగ నే వున్నది. జ్వరంబులుకు రావటంలేదు. అయితే జీర్ణశక్తి చొర్తిగా చెడిపోయింది” అని యేమో చెప్పాను.

‘దొంగారు నేను చెప్పినంత ఓరిక గావిని చివరకు మిస్టర్ మునిమాణిక్యం ఇదింతా చెప్పడం మర్యాద కాదు. నేను “హా-హు-యు-హు” అని అడిగినప్పుడు నీవు “థ్యాంక్స్, నేను ఆరోగ్యంగానే ఉన్నాను” అనవలె. నీ జబ్బును గూర్చి ఎక్కువగా అడిగితే చెప్పవలసేకానీ లేకపోతే ఊరుకోవడమే మర్యాద అని నాకు మీతివు చెప్పినాడు అప్పుడు తెలిసింది నాకు. ఈ విషయం:—ఇలాంటి చిన్ని చిన్ని సంఘటనలు ఆద్యంతం గ్రంథంబిండా ఎన్నోవున్నాయి.

తెలుగువాని దురుసుగా మాట్లాడతారని పలువురు అంటూవుంటారు. ఇతియలు అంటుమేకాదు. మనం ఆలా మాట్లాడుతాంకూడా. మాట పొందికను అవచనముకోవటానికి ప్రతిఒక్కరూ యీ గ్రంథాన్ని చదువవలసివుంది. పాఠశాలలోకూడా మోరల్ టీచింగ్ లో విద్యార్థులచేత చదివించవలసి ప్రయోజనకరమైన గ్రంథం. కొవ్వం కాకపోయినా శ్రేయోదాయకమైనది.

జానకి - శర్మ

కథలసంపుటి; రచన: శ్రీ మునిమాణిక్యం నరసింహారావు. ప్రచురణ: దేశికవిత్తమండలి, రిజయవాడ 2

కాంతింకథలు జనానికి మొహం మెత్తుకున్నాయని తెలుసుకుని కాబోలు శ్రీ నరసింహారావుగారు, జానకి-శర్మ అనే పేరుతో తిరిగి కథలు వ్రాయటానికి ఉపక్రమించారు. కానీ ధోరణిలోమాత్రం చెప్పినా దగిన మాచ్చేమీ కనుపించదు. ఈ గ్రంథంలో ‘శిర్మ కాఫీతా గాడు’ ‘ప్రకరణంబం’, ‘శిర్మజానకిని ముగ్ధు చెట్టుకొన్న ఘట్టం’ ‘ప్రతిజ్ఞాపాలనం’, అనే నాలుగు కథలున్నాయి ఇందులో కొంచెం బాగా వున్నవి చెప్పటానికి నీలుగా వున్న మొదటి కథలోనే ఒక చోట ఇలా వ్రాశారు.

‘తరువారే

ఆ పిల్ల అటునుంచీ

శిర్మ ఇటునుంచీ

ఒకరికి ఎగ్గరగా ఒకరు

జరిగి, జరిగి

ఎమిటించి ఎమిటించి

ఒకరు నొకరు కాగలించుకొన్నారు’

ఈ రకం ‘ఆట’ ఈ రచనలలో సర్వత్రా వెళ్ళబోతారు వై వాక్కొన్ని అలాగే యుండాలగా ఖండించి అరపేజీ బాగాలో ముద్రించారు. ప్రయోజన మేమిటో భావంతునికి తెలియాలి.

ఈ రచనలలో హాస్యాన్ని సృష్టించటానికి శ్రీ నరసింహారావుగారు ఏజే యునుయాతిని మాస్త్రీ మనకు నిజంగా బాలికలగుతుంది.

ఈ దివక వాక్కొన్ని చిత్తగించండి.

“శిర్మ జానకిని ఒక కమ్మలోమాత్రం చూస్తూ ఈ కమ్మమూసి ఆ కమ్మలోనూ, ఆ కమ్మమూసి ఈ కమ్మలోనూ చూచి చివరకు రెండు కళ్లు మూసికొని కూర్చున్నాడు

వై వాక్కొం పాకకులకు ఎలావుంగో గానీ భాదించి మాధురీవర్ధనం చేయదగిన మహా వాక్కొంగా శ్రీ జమ్మలమడుక మావరా గురిశర్మగారు తామయీ గ్రంథానికి రచించిన ‘ఘామిక’లో ఉటంకించారు.

శ్రీ నరసింహారావుగారి రచనలో కనుపించు తున్న మరో శ్రోతలైన చిత్ర యేటింటే ఉంచండి సంస్కృతశ్లోకాలను ఉటంకించటం. పాండిత్యం వున్నప్పుడు ప్రదిర్చించటంలో వోషం లేదమకొంకి—అయినా దానికి తిరిగి దా తిరిగి అవకాశం లభించాలి. అంతేగానీ ఏవోళ్ళకం దొరికిందిగదా అని దానికోసం కథను ముగియిస్తప్పుడు రావటానికి ప్రయత్నించటం ఆరోగ్యకరమైన సంగతికాదు.

అన్నిటిని మించి శ్రీ నరసింహారావుగారు, మహామహులైన ప్రాచీనాలంకారికులను వేరొక్కోం

సుందర భారత యాత్ర

మహాద్వల భారత దేశ రామశీయకత

చదవండి!

*

చూడండి!!

కన్యాకుమారి మొదలు కాశ్మీరువరకు ఎలుదిశల గల వందలాది శ్రీమతులు, సనీవదులు, చారిత్రక ఎగర ములు, రాష్ట్రరాజధానులు, శిల్పశిఖమలతో 280 చిత్రపటములతో, మార్గదర్శకులకు దేశపటముతో సరస జన ములభిక్షేణిలో రచించబడిన ఉద్దగ్రంథము. దేశాట్య చేయువారికి కావలసిన సర్వసమాచారము యిందు గలదు. 770 పైగా పేజీలు గలవు. వలరు. 4-0-0 పోస్టేజీ 1-4-0. సాధన గ్రంథమండలి, తెనాలి.